ZARZĄD WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO

RAPORT

O STANIE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO

oraz

OCENA

REALIZACJI INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM

ujętych w obowiązującym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego za okres 2014 - 2017

ZAŁĄCZNIK NR 1
DO UCHWAŁY NR 4158686/18
ZARZĄDU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO
W RZESZOWIE z dnia 3 kwietnia 2018 r.

ZAŁĄCZNIK NR 1
DO UCHWAŁY NR ...../...../18
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO
W RZESZOWIE z dnia ..... 2018 r.

RZESZÓW 2018

Sporządzający:

Zarząd Województwa Podkarpackiego

Wykonawca:

Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie

Dyrektor: Jerzy Rodzeń

Z-ca Dyrektora: Renata Drążek

Zespół autorski:

Paweł Paź - Kierownik Zespołu
Teresa Labuda - Koordynator
Elżbieta Janiczek
Witold Kurzydło
Iwona Skomiał
Małgorzata Słupczyńska

Lidia Bogucka
Agata Bukała
Marcin Czarnota
Dariusz Gierlak
Marta Guzik
Alicja Janiczek
Paweł Kocur
Sylwia Łukawska-Sudoł
Beata Majchrowska
Jacek Morawski
Piotr Moroń
Anna Pleskacz
Anna Potoczny
Grzegorz Rajdek
Justyna Sieniawska

Opracowanie graficzne:

Zespół Informacji Przestrzennej i Przetwarzania Danych PBPP w Rzeszowie

Bartłomiej Głowacki
Paweł Paź
Paweł Przybyła

SPIS TREŚCI

I. WPROWADZENIE 9

1. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA 9

2. CEL OPRACOWANIA 9

3. ZAKRES OPRACOWANIA 10

II. ANALIZA ZMIAN ZACHODZĄCYCH W ZAGOSPODAROWANIU PRZESTRZENNYM WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO 12

1. STRUKTURA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA WOJEWÓDZTWA 12

1.1. Podstawowe elementy sieci osadniczej województwa 12

1.2. Hierarchia i funkcje ośrodków osadniczych 16

1.3. Powiązania ośrodków osadniczych 21

1.4. Elementy struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa 22

1.4.1. Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym 24

1.4.2. Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym 25

2. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE 27

2.1. Informacje ogólne 27

2.2. Obszary o szczególnych walorach przyrodniczych objęte różnymi formami ochrony przyrody i krajobrazu oraz powiązania przyrodnicze 28

2.3. Powiązania ekologiczne 33

2.4. Obszary występowania udokumentowanych złóż kopalin 35

2.5. Obszary ochrony wód 39

2.5.1. Dokumenty zarządzania ochroną wód 39

2.5.2. Obszary ochrony wód powierzchniowych 41

2.5.3. Obszary ochrony wód podziemnych 44

2.6. Lasy 50

2.7. Obszary ochrony walorów uzdrowiskowych 53

2.8. Tereny zalewowe 54

2.9. Tereny osuwiskowe 59

2.10. Obszary narażone na skutki poważnych awarii 62

2.11. Obszary występowania suszy 65

2.12. Obszary wymagające poprawy jakości powietrza 67

2.13. Obszary wymagające poprawy jakości klimatu akustycznego 72

2.14. Obszary dewastacji, degradacji i rekultywacji gleb 76

2.14.1. Obszary zdegradowane i zdewastowane na skutek działalności przemysłowej i ich rekultywacja 76
2.14.2. Obszary degradacji gruntów rolnych 77
2.14.3. Obszary szczególnych zagrożeń dla środowiska 78
3. DZIEDZICTWO KULTUROWE 79
3.1. Zabytki jako kluczowy element materialnego dziedzictwa kulturowego 79
3.2. Dobra kultury współczesnej 83
3.3. Szlaki kulturowe 83
3.4. Podstawowe problemy ochrony dziedzictwa kulturowego 83
4. INFRASTRUKUTRA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA 87
4.1. Ludność i zjawiska demograficzne 87
4.2. Infrastruktura społeczna 94
4.2.1. Edukacja, szkolnictwo wyższe 94
4.2.2. Ochrona zdrowia 97
4.2.3. Kultura 101
4.2.4. Sport 103
4.3. Gospodarka 105
4.3.1. Ogólna charakterystyka gospodarcza województwa 105
4.3.2. Rynek pracy i bezrobocie 107
4.3.3. Przestrzenne rozmieszczenie podmiotów gospodarki narodowej 113
4.3.4. Obszary aktywności gospodarczej 115
4.3.5. Sektor badawczo-rozwojowy 120
4.3.6. Rolnictwo i jego struktura przestrzenna oraz gospodarka leśna 121
4.3.7. Turystyka 129
4.4. Mieszkalnictwo 132
5. SYSTEM KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURA TECHNICZNA 136
5. 1. Informacje ogólne 136
5.2. System komunikacji 137
5.2.1. Sieć drogowa 137
5.2.2. Sieć kolejowa 142
5.2.3. Lotniska i lądowiska 144
5.2.4. Przejścia graniczne 147
5.3. Energetyka 148
5.3.1. Elektroenergetyka 148
5.3.2. Gazownictwo 149
5.3.3. Ciepłownictwo 153
5.3.4. Energetyka odnawialna 155
5.4. Gospodarka wodno – ściekowa 161
5.4.1. Gospodarka wodna 161
5.4.2. Zaopatrzenie w wodę 166
5.4.3. Gospodarka ściekowa 169
5.5. Gospodarki odpadami 174
5.5.1. Gospodarka odpadami komunalnymi 174

5.5.2. Gospodarka pozostałymi grupami odpadów 175
5.6. Telekomunikacja 177
5.7. Obronność i bezpieczeństwo publiczne 181
5.7.1. Charakterystyka sytuacji zewnętrznej 181
5.7.2. Obronność 182
5.7.3. Bezpieczeństwo publiczne 187
5.7.4. Zagrożenia żywiołowe i katastrofalne 190
5.7.5. Tereny zamknięte 193
6. PODSUMOWANIE 194
III. OCENA REALIZACJI INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM UJETYCH W OBOWIĄZUJACYM PLANIE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO 204
1. OBJAŚNIENIA 204
2. WYKAZ DZIAŁAŃ I ZADAŃ W UJĘCIU PRZEDMIOTOWYM 205
3. PODSUMOWANIE 276
SPIS RYSUNKÓW 293
SPIS WYKRESÓW 294
SPIS TABEL 294
WYKAZ MATERIAŁÓW ŹRÓDŁOWYCH 295

I. WPROWADZENIE

1. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA

Opracowanie pt.: „Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego oraz ocena realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym ujętych w obowiązującym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego za okres 2014-2017" zostało sporządzone na podstawie *art. 45 ustawy z dnia 27.03.2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jedn. Dz. U. z 2017 r., poz. 1073 z późn. zm.)*, zwanej dalej ustawą o pizp.

Zgodnie z tym przepisem zarząd województwa, co najmniej raz w czasie kadencji sejmiku, dokonuje przeglądu zmian w zagospodarowaniu przestrzennym, opracowuje raport o jego stanie w zakresie określonym ustawą oraz sporządza ocenę realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, które zostały ustalone w dokumentach przyjętych przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Radę Ministrów, właściwego ministra lub sejmik województwa zgodnie z ich właściwością.

Ocena realizacji inwestycji podlega zaopiniowaniu przez wojewódzką komisję urbanistyczno–architektoniczną. Wyniki przeglądu zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa oraz raport o jego stanie są przedstawiane sejmikowi województwa oraz przekazywane do wiadomości ministrowi właściwemu do spraw budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa.

2. CEL OPRACOWANIA

Obowiązujący *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego (PZPWP), uchwalony uchwałą Nr XLVIII/522/2002 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 30 sierpnia 2002 r.*, został sporządzony w oparciu o przepisy ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym z 1994 r. Po wejściu w życie *ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* i po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej w 2004 r., nastąpiła zmiana sytuacji formalnej i prawnej w zakresie planowania przestrzennego.

Zgodnie z ustawą o pizp Zarząd Województwa Podkarpackiego po raz pierwszy dokonał okresowej oceny aktualności *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego* w 2004 r. Sporządzona została wtedy „Ocena zmian zachodzących w zagospodarowaniu przestrzennym województwa podkarpackiego" wraz z oceną realizacji zadań w ujęciu przedmiotowym przyjętych w PZPWP. Wnioski z ww. oceny oraz nowe warunki formalne i prawne stały się podstawą do podjęcia uchwały Nr XXXI/340/04 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 29 listopada

2004 r. w sprawie zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego.

Kolejne Raporty o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego wraz z oceną realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym ujętych w PZPWP sporządzono w roku 2006, 2009 oraz roku 2014. Potwierdziły one celowość sporządzenia zmiany planu. Niniejsze opracowanie, obejmujące analizę zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa od 2014 r. do końca 2017 r., jest piątym raportem od chwili uchwalenia PZPWP.

Głównym celem niniejszego opracowania jest przedstawienie zmian zachodzących w zagospodarowaniu przestrzennym województwa podkarpackiego w latach 2014-2017, czyli w okresie od poprzedniego Raportu z roku 2014 do końca 2017 r., w kontekście stanu faktycznego i prawnego oraz ocena realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym ujętych w obowiązującym PZPWP, z zaznaczeniem zadań zrealizowanych w okresie od czerwca 2014 r., tj. od poprzedniej oceny, do stycznia 2018 r.

3. ZAKRES OPRACOWANIA

Zakres merytoryczny niniejszego przeglądu zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa podkarpackiego obejmuje, zgodnie z *art.39, ust.3 ustawy o pizp*:

- podstawowe elementy sieci osadniczej województwa i ich powiązań komunikacyjnych oraz infrastrukturalnych, w tym kierunki powiązań transgranicznych;
- system obszarów chronionych, w tym obszary ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, ochrony uzdrowisk oraz dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- rozmieszczenie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym;
- granice i zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym oraz w zależności od potrzeb, granice i zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym;
- obszary szczególnego zagrożenia powodzią;
- granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych;
- obszary występowania udokumentowanych złóż kopalin i udokumentowanych kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla.

Przegląd zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa podkarpackiego, które nastąpiły w latach 2014-2017, został przygotowany z uwzględnieniem obowiązujących przepisów prawa w zakresie: ochrony przyrody,

krajobrazu, zabytków, ochrony środowiska, gospodarki odpadami, jak również obowiązujących umów międzynarodowych.

Przy opracowaniu niniejszego raportu wykorzystano dane GUS od 2012 r. oraz informacje uzyskane od organów samorządu terytorialnego oraz od instytucji i podmiotów realizujących zadania publiczne, mające istotny wpływ na gospodarkę przestrzenną. Wykorzystano także opracowania analityczne i planistyczne, sporządzone w Podkarpackim Biurze Planowania Przestrzennego w Rzeszowie na potrzeby zmiany PZPWP.

Wykaz materiałów źródłowych znajduje się na końcu niniejszego opracowania (str. 296-306).

Przedmiotem oceny realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym są zadania i działania określone w obowiązującym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego, których realizacja jest niezbędna dla osiągnięcia założonych w planie celów. PZPWP przewiduje 309 działań i zadań w następujących dziedzinach:

- „Środowisko naturalne i kulturowe”;
- „Infrastruktura społeczno-ekonomiczna”;
- „Infrastruktura techniczna”.

Wykaz zadań i działań jest przedstawiony w niniejszym opracowaniu w ujęciu przedmiotowym i posiada komentarz o stanie zaawansowania ich realizacji. W podsumowaniu umieszczono wyliczenia określające w procentach stan realizacji zadań ogółem oraz w poszczególnych dziedzinach, z wyróżnieniem zadań zrealizowanych w latach 2014 - 2017.

II. ANALIZA ZMIAN ZACHODZĄCYCH W ZAGOSPODAROWANIU PRZESTRZENNYM WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO

1. STRUKTURA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA WOJEWÓDZTWA

1.1. Podstawowe elementy sieci osadniczej województwa

Sieć osadnicza województwa charakteryzuje się układem o regularnym i równomiernym pod względem wielkości rozkładem miast. Byłe miasta wojewódzkie: Krosno, Przemyśl i Tarnobrzeg oraz miasta Stalowa Wola, Mielec, Dębica, Jarosław, Sanok i Jasło tworzą swoisty pierścień wokół miasta Rzeszowa, największego ośrodka w województwie. Pierścień ten uzupełniają miasta średnie i małe. W strukturze wielkościowej miast przeważają miasta małe, poniżej 5 tys. mieszkańców. Miasta powiatowe charakteryzuje zróżnicowany potencjał demograficzny (Rzeszów – 187,4 tys., Lesko – 5,5 tys. mieszkańców[1]).

Według stanu na 31.12.2016 r. na terenie województwa podkarpackiego zlokalizowanych było 51 miast i 1666 miejscowości wiejskich, tworzących 21 powiatów ziemskich, 4 powiaty grodzkie i 160 gmin, w tym 16 gmin miejskich, 109 wiejskich i 35 miejsko-wiejskich (rys. 1). W porównaniu do 2014 r., zmniejszyła się ilość gmin wiejskich na rzecz gmin miejsko-wiejskich, gdyż z dniem 01.01.2014 r. miejscowość Zaklików uzyskała status miasta. Ponadto o 4 zwiększyła się liczba miejscowości wiejskich (1662 w 2014 r.).

Podstawowe elementy sieci osadniczej województwa tworzą obecnie:

- Rzeszów – ośrodek krajowy pełniący niektóre funkcje metropolitalne, największe miasto w województwie o powierzchni 11 636 ha, liczące 187 422 mieszkańców (dane na koniec 2016 r.). Od roku 2012 liczba ludności wzrosła o 5 394 osoby. Z dniem 01.01.2017 r. do Rzeszowa przyłączona została miejscowość Bzianka o powierzchni nieco ponad 400 ha i liczbie mieszkańców wynoszącej 600 osób, stanowiąca wcześniej część gminy Świlcza,
- 9 miast dużych – powyżej 30 tys. mieszkańców, których powierzchnia nie zmieniła się, natomiast zmniejszyła się liczba mieszkańców:
  - Przemyśl – miasto na prawach powiatu grodzkiego, liczba ludności zmniejszyła się z 64,3 tys. do 62,2 tys.;
  - Stalowa Wola – miasto o dużym potencjale gospodarczym, liczba ludności zmniejszyła się z 64,2 tys. do 62,4 tys.;

[1] GUS - Bank Danych Lokalnych, dane na dzień 31.12.2016 r.

- Mielec – miasto o wysokim potencjale gospodarczym, liczba ludności zmniejszyła się z 61,2 tys. do 60,5 tys.;
- Tarnobrzeg – miasto na prawach powiatu grodzkiego o dużym potencjale gospodarczym, liczba ludności zmniejszyła się z 48,5 tys. do 47,6 tys.;
- Krosno – miasto na prawach powiatu grodzkiego o dużym potencjale gospodarczym, liczba osób mieszkających w nim zmniejszyła się z 47,3 tys. do 46,6 tys.;
- Dębica – miasto powiatowe pełniące ważne funkcje gospodarcze i społeczne, liczba mieszkańców zmniejszyła się z 47,2 tys. do 46,3 tys.;
- Jarosław – miasto powiatowe pełniące ważne funkcje gospodarcze i społeczne, liczba mieszkańców zmniejszyła się z 39,4 tys. do 38,2 tys.;
- Sanok – miasto powiatowe pełniące ważne funkcje gospodarcze i społeczne, liczba mieszkańców zmniejszyła się z 39,4 tys. do 38,3 tys.;
- Jasło – miasto powiatowe pełniące ważne funkcje gospodarcze i społeczne, o dobrych podstawach rozwoju i liczbie mieszkańców zmniejszonej z 36,6 tys. do 35,7 tys.;

• 7 miast średnich – pomiędzy 10 tys. a 30 tys. mieszkańców, których powierzchnia pozostała bez zmian, a zmianie uległa liczba mieszkańców:
  - Łańcut – miasto powiatowe, położone w sąsiedztwie Rzeszowa, co daje mu dobre podstawy do rozwoju, pełniące funkcje społeczne i kulturalne, liczba ludności zmniejszyła się z 18,1 tys. do 17,7 tys.;
  - Przeworsk – miasto powiatowe o funkcjach usługowo – administracyjnych, liczba mieszkańców zmniejszyła się z 15,9 tys. do 15,5 tys.;
  - Nisko – miasto powiatowe o dobrych podstawach do rozwoju ze względu na bliskie sąsiedztwo Stalowej Woli, liczba mieszkańców zmniejszyła się z 15,5 tys. do 15,4 tys.;
  - Ropczyce – miasto powiatowe, liczba ludności wzrosła z 15,7 tys. do 15,8 tys.;
  - Leżajsk – miasto powiatowe o słabym potencjale rozwojowym, położone poza oddziaływaniem większych ośrodków miejskich, o zmniejszonej liczbie mieszkańców z 14,4 tys. do 14,0 tys.,
  - Lubaczów – miasto powiatowe o bardzo słabym potencjale rozwoju i liczbie ludności zmniejszonej z 12,5 tys. do 12,2 tys.;
  - Nowa Dęba – miasto w powiecie tarnobrzeskim, o zagrożonych podstawach rozwoju, liczba jego mieszkańców zmniejszyła się z 11,5 tys. do 11,3 tys.;

• miasta małe o liczbie mieszkańców – do 10 tys. (14 ośrodków) i miasta bardzo małe – do 5 tys. (20 ośrodków), w których liczba mieszkańców w większości uległa zmniejszeniu.

Rys. 1. Podział administracyjny

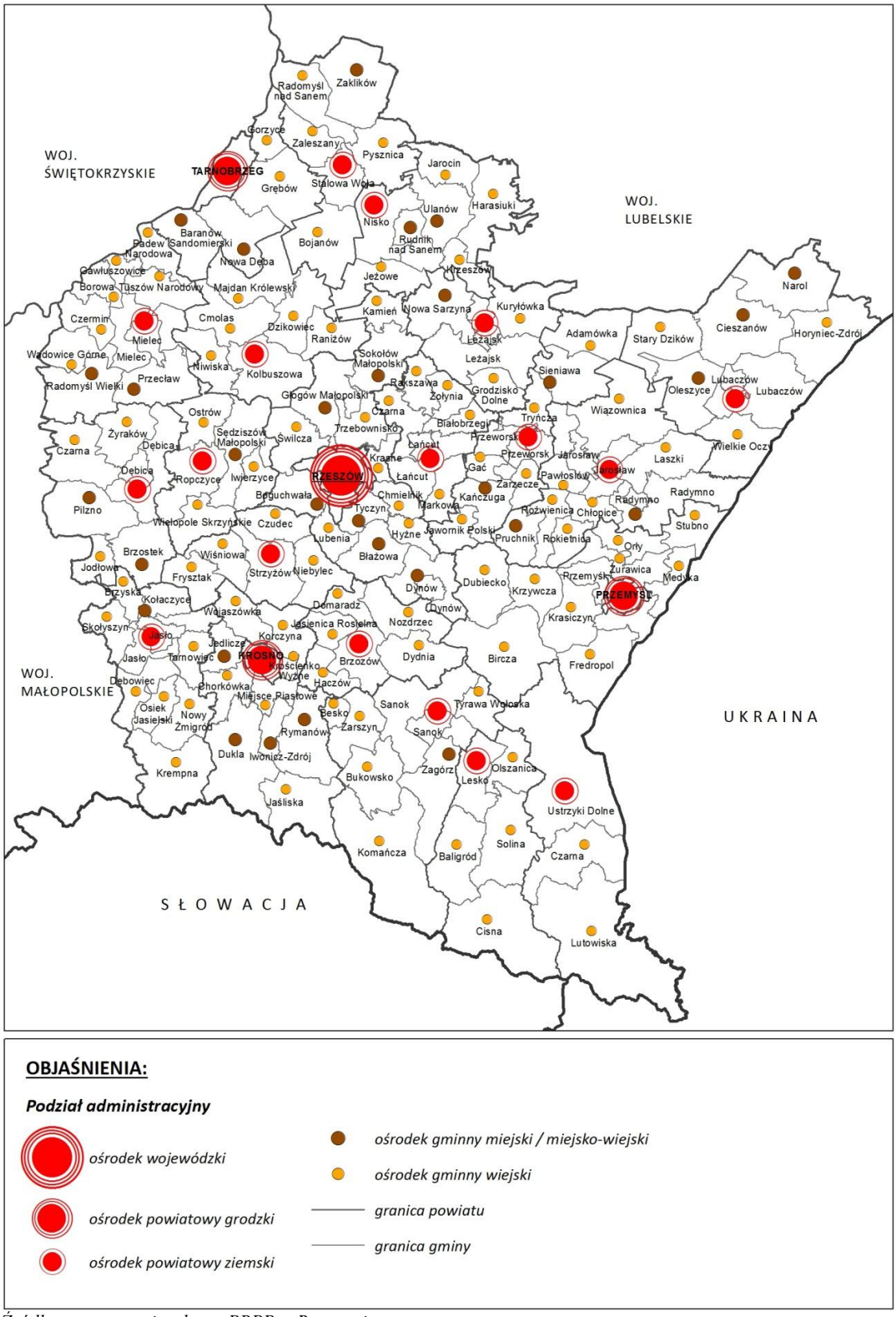

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie

Z dniem 01.01.2017 r. nastąpiła zmiana powierzchni i ludności gmin: Jaśliska i Komańcza. Do gminy Jaśliska przyłączono sołectwa: Darów, Jasiel, Moszczaniec, Polany Surowiczne, Rudawka Jaśliska i Surowica o łącznej powierzchni 6722 ha oraz liczbie mieszkańców wynoszącej 220 osób, będących wcześniej w granicach gminy Komańcza.

Obszary zurbanizowane miast i wsi województwa podkarpackiego według stanu na 31.12.2016 r. zajmują 1,3% powierzchni ogólnej województwa, z czego tereny mieszkaniowe stanowią 0,8% (w 2012 r. – 0,7%). W sąsiedztwie większych miast występuje zjawisko suburbanizacji, przyczyniające się do wzrostu terenów zurbanizowanych i liczby mieszkańców wsi (z 1249 tys. w 2012 r. do 1 251,5 tys. w 2016 r.). Procesom suburbanizacji towarzyszą zmiany strukturalne terenów wiejskich, które w znacznym stopniu przestają pełnić swoje dotychczasowe funkcje związane z rolnictwem i stają się obszarami wielofunkcyjnymi. Wiejskie jednostki osadnicze skupione wokół miast tworzą często z tymi miastami strefy podmiejskie, tzw. „międzymiasto". Konsekwencją tego zjawiska może być powolne wyludnianie miast oraz często obniżenie jakości i znaczenia centrów miast, poprzez przenoszenie funkcji usługowych na obrzeża i poza miasta. W latach 2012-2016 w województwie podkarpackim ogólna liczba ludności mieszkającej w miastach zmniejszyła się o 4,6 tysiąca.

Tabela 1. Sieć osadnicza

L.p	Wyszczególnienie	Jedn.	Rok		Kierunek zmian [%]
			2012	2016	
1.	Miasta	liczba	50	51	**+2**
2.	Mieszkańcy miast	tys.	880,7	876,1	**-0,5**
3.	Współczynnik urbanizacji	%	41,3	41,2	**-0,1**
4.	Gęstość zaludnienia miast	os./km^2	742,6	733	**-1,3**
5.	Miejscowości (bez miast)	liczba	1662	1666	**+0,2**
6.	Mieszkańcy obszarów wiejskich	tys.	1249,2	1251,5	**+0,2**
7.	Gęstość zaludnienia obszarów wiejskich	os./km^2	75	75	**0**
8.	Udział powierzchni miast w powierzchni województwa ogółem	%	6,64	6,71	**+0,07**
9.	Obszary zurbanizowane (tereny mieszkaniowe, przemysłowe i rekreacyjno-wypoczynkowe)	%	1,2	1,3	**+0,1**

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych, dane za 2012 r. i 2016 r.

WNIOSKI

Podstawowe elementy sieci osadniczej województwa

- Województwo podkarpackie posiada korzystną strukturę systemu osadnictwa, o regularnym i równomiernym rozkładzie większych miast, co stwarza dogodne warunki dla ich rozwoju oraz powiązań funkcjonalnych.
- W analizowanych latach, w strukturze sieci osadniczej województwa podkarpackiego zaszły następujące zmiany:
  - wzrosła liczba ośrodków miejskich, miejscowość Zaklików (2014 r.) uzyskała status miasta;
  - Rzeszów powiększył swoją powierzchnię (1 styczeń 2017 r.) o miejscowość Bzianka (400 ha i 600 mieszkańców) kosztem gminy Świlcza;
  - gmina Jaśliska zwiększyła swoją powierzchnię (1 styczeń 2017 r.) o sołectwa: Darów, Jasiel, Moszczaniec, Polany Surowiczne, Rudawka Jaśliska i Surowica (6722 ha i 220 mieszkańców) kosztem gminy Komańcza;
  - w mieście Rzeszów wzrosła liczba ludności z 182 028 (2012 r.) do 187 422 osób (w 2016 r.);
  - pośród miast o liczbie ludności 10 tys. - 70 tys., tylko w Ropczycach wzrosła liczba mieszkańców z 15,7 tys. (2012 r.) do 15,8 tys. (2016 r.), w pozostałych miastach liczba mieszkańców zmniejszyła się;
  - zmniejszył się współczynnik urbanizacji województwa z 41,3% w 2012 r. do 41,2% w 2016 r.;
  - zmniejszyła się liczba mieszkańców oraz gęstość zaludnienia w miastach, natomiast wzrosła liczba miejscowości wiejskich przy jednoczesnym wzroście liczby mieszkańców wsi - występuje zjawisko suburbanizacji.

1.2. Hierarchia i funkcje ośrodków osadniczych

Przyjęta w grudniu 2011 roku *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030)* [2] wprowadziła zmiany w zakresie problematyki zagospodarowania przestrzennego, m.in. w hierarchii ośrodków sieci osadniczej. Zgodnie z ustaloną w KPZK 2030 hierarchią ośrodków, która od momentu przyjęcia dokumentu nie uległa zmianie, na terenie województwa wyróżnia się trzy kategorie miast (rys. 2):

- krajowy ośrodek pełniący niektóre funkcje metropolitalne: miasto Rzeszów;
- ośrodki subregionalne, do których zaliczono dawne miasta wojewódzkie: Przemyśl, Tarnobrzeg i Krosno oraz miasta o dużym potencjale gospodarczym i liczbie

[2] Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, przyjęta Uchwałą Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r. (M.P. z 2012 r., poz. 252).

ludności powyżej 50 tys. oraz stabilnej pozycji w systemie osadniczym, tj.: Stalowa Wola i Mielec;

- ośrodki lokalne, do których zaliczono pozostałe miasta powiatowe: Brzozów, Dębica, Jarosław, Jasło, Kolbuszowa, Lesko, Leżajsk, Lubaczów, Łańcut, Nisko, Przeworsk, Ropczyce, Sanok, Strzyżów, Ustrzyki Dolne.

W odmienny sposób podzielono i dokonano typologii miast w ekspertyzie sporządzonej na potrzeby aktualizacji strategii rozwoju województwa pn. „*Charakterystyka systemu osadniczego województwa podkarpackiego z identyfikacją biegunów wzrostu oraz wyróżnieniem obszarów funkcjonalnych na poziomie regionalnym i lokalnym*”[3], w której zidentyfikowano:

- ośrodek (biegun wzrostu) o znaczeniu krajowym (Rzeszów – Łańcut);
- ośrodki (bieguny wzrostu) o znaczeniu wojewódzkim (Krosno, Przemyśl, Tarnobrzeg – Sandomierz, Stalowa Wola, Mielec, Dębica, Ropczyce, Jarosław – Przeworsk, Sanok – Lesko);
- pozostałe ośrodki o dobrych podstawach rozwoju, położone w bezpośrednim otoczeniu większych miast (miasta powiatowe: Brzozów, Jasło, Kolbuszowa, Lubaczów, Nisko i Strzyżów oraz inne mniejsze miasta: Baranów Sandomierski, Boguchwała, Dukla, Głogów Małopolski, Iwonicz-Zdrój, Kołaczyce, Przecław, Sieniawa i Tyczyn);
- pozostałe ośrodki o zagrożonych podstawach rozwoju, położone poza oddziaływaniem większych ośrodków (miasta powiatowe: Leżajsk i Ustrzyki Dolne oraz inne mniejsze miasta: Błażowa, Brzostek, Cieszanów, Dynów, Jedlicze, Kańczuga, Narol, Nowa Dęba, Nowa Sarzyna, Oleszyce, Pilzno, Radomyśl Wielki, Radymno, Rudnik nad Sanem, Rymanów, Sędziszów Małopolski, Sokołów Małopolski, Ulanów i Zagórz).

Funkcje, jakie pełnią miasta zostały w znacznym stopniu wykształcone w przeszłości. Z uwagi na zmieniającą sie sytuację ekonomiczo-społeczno-polityczną oraz nowe podejście w krajowych dokumentach strategicznych, określające hierarchię ośrodków miejskich, nastąpiły również zmiany głównych/dominujących funkcji miast. Przekształcenia dotyczą w dużej mierze zmiany funkcji przemysłowych na rzecz funkcji usługowych, czy turystycznych.

[3] „Charakterystyka systemu osadniczego województwa podkarpackiego z identyfikacją biegunów wzrostu oraz wyróżnieniem obszarów funkcjonalnych na poziomie regionalnym i lokalnym”- Komornicki T., Śleszyński P., Siłka P. - Polska Akademia Nauk, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania, W-wa 2012.

Tabela 2. Hierarchia ośrodków miejskich po roku 2012

L.p.	Miasta	Hierarchia ośrodków	
		administracyjna województwa	Wg KPZK 2030
1.	Rzeszów	ośrodek wojewódzki	krajowy ośrodek pełniący niektóre funkcje metropolitalne
2.	Krosno, Przemyśl, Tarnobrzeg	ośrodki powiatowe (grodzkie)	ośrodki subregionalne
3.	Mielec, Stalowa Wola	znaczące ośrodki powiatowe (ziemskie)	ośrodki subregionalne
4.	Brzozów, Dębica, Jarosław, Jasło, Kolbuszowa, Lesko, Leżajsk, Lubaczów, Łańcut, Nisko, Przeworsk, Ropczyce, Sanok, Strzyżów, Ustrzyki Dolne	pozostałe ośrodki powiatowe (ziemskie)	ośrodki lokalne
5.	Baranów Sandomierski, Błażowa, Boguchwała, Brzostek, Brzozów, Cieszanów, Dukla, Dynów, Głogów Małopolski, Iwonicz-Zdrój, Jedlicze, Kańczuga, Kolbuszowa, Kołaczyce, Lesko, Narol, Nisko, Nowa Dęba, Nowa Sarzyna, Oleszyce, Pilzno, Pruchnik, Przecław, Radomyśl Wielki, Radymno, Ropczyce, Rudnik nad Sanem, Rymanów, Sędziszów Małopolski, Sieniawa, Sokołów Małopolski, Strzyżów, Tyczyn, Ulanów, Ustrzyki Dolne, Zagórz, Zaklików	ośrodki lokalne (miejskie i miejsko-wiejskie)	ośrodki nie uwzględnione w KPZK 2030

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie

Rys. 2. Hierarchia i funkcje ośrodków miejskich

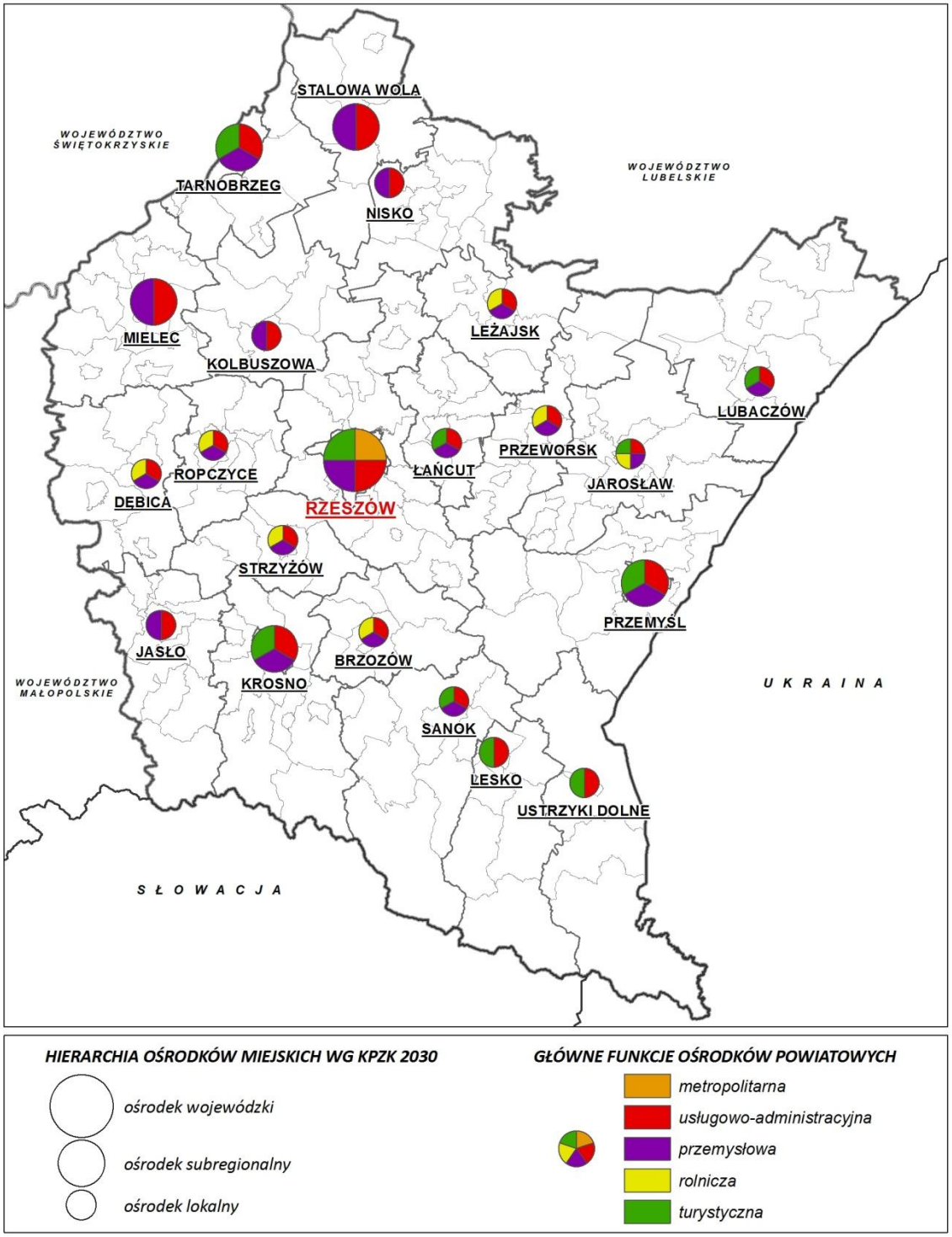

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie

Główne funkcje ośrodków powiatowych:

Rzeszów – metropolitalna, administracyjno-usługowa, przemysłowa i turystyczna;

Przemyśl – administracyjno-usługowa (w tym: administracja celna i handlowa transgraniczna), przemysłowa i turystyczna;

Stalowa Wola – administracyjno-usługowa i przemysłowa;

Mielec – administracyjno-usługowa i przemysłowa;
Tarnobrzeg – administracyjno-usługowa, przemysłowa i turystyczna;
Krosno – administracyjno-usługowa, przemysłowa i turystyczna;
Dębica – administracyjno-usługowa, przemysłowa i obsługi rolnictwa;
Jarosław – administracyjno-usługowa. przemysłowa, turystyczna i obsługi rolnictwa;
Sanok – administracyjno-usługowa, przemysłowa i turystyczna;
Jasło – administracyjno-usługowa i przemysłowa;
Łańcut – administracyjno-usługowa, przemysłowa i turystyczna;
Przeworsk – administracyjno-usługowa, przemysłowa i obsługi rolnictwa;
Nisko – administracyjno-usługowa i przemysłowa;
Ropczyce – administracyjno-usługowa, przemysłowa i obsługi rolnictwa;
Leżajsk – administracyjno-usługowa, przemysłowa i obsługi rolnictwa;
Lubaczów – administracyjno-usługowa, przemysłowa i turystyczna;
Brzozów – administracyjno-usługowa, przemysłowa i obsługi rolnictwa;
Kolbuszowa – administracyjno-usługowa i przemysłowa;
Lesko – administracyjno-usługowa i turystyczna;
Strzyżów – administracyjno-usługowa, przemysłowa i obsługi rolnictwa;
Ustrzyki Dolne – administracyjno-usługowa i turystyczna.

Określone w KPZK 2030 zintegrowane podejście do zagadnień rozwoju nie wprowadza zasadniczych zmian w zakresie głównych funkcji i kierunków rozwoju najważniejszych ośrodków miejskich, stanowiących węzły aktywności gospodarczej (bieguny wzrostu). Zakłada natomiast wzmocnienie rangi wiodących ośrodków miejskich, a przede wszystkim rangi Rzeszowa jako ośrodka pełniącego niektóre funkcje metropolitarne.

WNIOSKI

Hierarchia i funkcje ośrodków osadniczych

- Od momentu przyjęcia w grudniu 2011 r. *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* nie nastąpiły zmiany w hierarchii ośrodków miejskich.
- Ze względu na przekształcenia strukturalne i gospodarcze, w niektórych ośrodkach powiatowych województwa nastąpiła zmiana dominujących funkcji miast, np. nastąpiło zmniejszenie znaczenia funkcji przemysłowej na rzecz funkcji usługowej, czy turystycznej.
- Rozwój wyspecjalizowanych funkcji dużych miast na obszarze województwa wpływa stymulująco na rozwój pozostałych miast oraz pośrednio na wiejskie jednostki osadnicze położone w zasięgu oddziaływania tych miast.
- Rzeszów, jako ośrodek pełniący niektóre funkcje metropolitarne, stanowi centrum: administracji rządowej i samorządowej stopnia wojewódzkiego oraz administracji

sądowniczej i gospodarczej, szkolnictwa wyższego, lecznictwa specjalistycznego, komunikacji drogowej, kolejowej i lotniczej oraz telekomunikacji i mediów. Jego ranga w analizowanym okresie uległa wzmocnieniu.

1.3. Powiązania ośrodków osadniczych

Większość współczesnych powiązań ośrodków osadniczych województwa podkarpackiego została ukształtowana historycznie w oparciu o sieć dróg wytrasowaną po dawnych szlakach handlowych oraz ze względu na istniejące uwarunkowania społeczno-gospodarcze. W układzie obecnego województwa, historyczne osie powiązań biegną równoleżnikowo dwoma pasmami z zachodu na wschód i te powiązania przez lata nie ulegają zatarciu. Powiązania oparte głównie o rozwój funkcji przemysłowej wykształciły się w północno-zachodniej części województwa. Ponadto, na tworzenie powiązań między miastami duży wpływ mają powiązania organizacyjne i własnościowe central i oddziałów przedsiębiorstw, dojazdy do miejsc pracy oraz migracje stałe. Równie istotnym elementem jest zapewnienie właściwych powiązań komunikacyjnych.

Ważnym czynnikiem, odgrywającym znaczącą rolę w powstawaniu różnego typu relacji pomiędzy ośrodkami miejskimi, jest oprócz posiadania odpowiedniego potencjału społeczno-gospodarczego, położenie miast w bliskiej czasowo odległości od siebie. Analizy wykonane dla potrzeb KPZK 2030 pokazują na potencjalne oddziaływania miast województwa z Krakowem, Warszawą, Lwowem oraz Koszycami. Z kolei ekspertyzy wykonane dla potrzeb Strategii Rozwoju Polski Wschodniej oraz inne badania, pokazują korzystne oddziaływanie miast wewnątrz województwa, polegające na korzyściach synergicznych z powodu bliskości położenia

Dla prawidłowości kształtowania się systemu osadniczego województwa duże znaczenie mają:

- silna rola ciążeń większych miast z ich satelitami, co jest zjawiskiem naturalnym;
- korzystnie zaznaczające się oddziaływanie Rzeszowa, które występuje w silnych relacjach z wszystkimi większymi miastami województwa, ale nie jest to relacja przytłaczająca;
- występujące silne ciążenia z Warszawą, a w mniejszym stopniu z innymi stolicami województw ościennych, zwłaszcza z Krakowem, ale także z Lublinem;
- dość wyraźnie zaznaczające się relacje pomiędzy miastami o charakterze duopoli (np. Rzeszów – Łańcut, Tarnobrzeg – Sandomierz), tripoli (np. Sanok – Zagórz – Lesko) i multipolarnych, np. Rzeszów – Boguchwała – Tyczyn – Łańcut, jak również relacje przekraczające granice województw.

Obecny układ powiązań gospodarczych miast, nie różni się znacząco od sytuacji z poprzedniej analizy. Powiązania miast położonych na północy województwa, dalej

związane są głównie z funkcją przemysłową, w tym obecnie z działalnością specjalnych stref ekonomicznych (powiązania na linii Dębica – Mielec – Nowa Dęba – Tarnobrzeg – Stalowa Wola). W centralnym pasie województwa występują silne powiązania ośrodków miejskich: Dębicy, Ropczyc oraz Rzeszowa z Łańcutem, a na południu wzdłuż osi rozwoju przebiegającej przez wykształcone w przeszłości ośrodki związane z branżą rafineryjną (Jasło – Jedlicze – Krosno). Ukształtowały się powiązania ośrodków obsługujących ruch turystyczny (Sanok – Zagórz – Lesko – Ustrzyki Dolne). Wzdłuż granicy z Ukrainą występuje obszar aktywności gospodarczej związany z obsługą transgraniczną, który przebiega od przejścia granicznego w Hrebennem, przez Korczową do Medyki, w mniejszym stopniu, obszar przy przejściu drogowym w Krościenku.

WNIOSKI

Powiązania ośrodków osadniczych

- W strukturze osadnictwa województwa podkarpackiego oprócz wykształconych w przeszłości powiązań funkcjonalno-gospodarczych miast, kształtują się nowe powiązania ośrodków miejskich o charakterze duopoli, tripoli i multipoli.
- Obecny układ powiązań gospodarczych miast nie różni się znacząco od sytuacji z poprzedniej analizy.
- Ze względu na bliskie sąsiedztwo poszczególnych ośrodków miejskich najsilniejsze ciążenia grawitacyjne wykazują miasta: Rzeszów – Łańcut oraz Tarnobrzeg – Sandomierz (woj. świętokrzyskie), kolejne silne ciążenia to: Stalowa Wola – Nisko i Rzeszów – Kraków (województwo małopolskie). Silne są również ciążenia Stalowej Woli i Tarnobrzega, Rzeszowa i Krosna oraz Dębicy i Tarnowa (województwo małopolskie).
- Osie rozwoju związane z powiązaniami ośrodków miejskich oparte są na wykształconych w przeszłości pasmach aktywności gospodarczej.
- O spójności przestrzennej miast w największym stopniu decyduje ich dobra dostępność komunikacyjna oraz procesy integracyjne związane m.in. z funkcją przemysłową, w tym z działalnością specjalnych stref ekonomicznych, funkcją administracyjno-usługową i turystyczną.

1.4. Elementy struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa

KPZK 2030 wprowadziła nowe ujęcie problematyki zagospodarowania przestrzennego, polegające na efektywnym wykorzystaniu terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych, dla osiągnięcia ogólnych celów: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności

w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym. Zgodnie z ustaleniami ww. dokumentu oraz priorytetami w zakresie sieci osadniczej określonymi w strategii rozwoju województwa, strukturę funkcjonalno-przestrzenną województwa tworzyć będą nakładające się na siebie obszary funkcjonalne wraz z ośrodkami miejskimi o określonej w KPZK 2030 hierarchii.

Głównym ośrodkiem miejskim województwa pozostaje Rzeszów, mający znaczenie w krajowym systemie osadniczym, tworzący wraz z sąsiednimi gminami miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego, tj. Rzeszowski Obszar Funkcjonalny. Pozostałe miasta województwa, w tym ośrodki subregionalne (Krosno, Mielec, Przemyśl, Stalowa Wola, Tarnobrzeg), są ośrodkami rozwoju zapewniającymi dostęp do usług i dóbr publicznych o wysokim standardzie, wpływają stymulująco na rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych oraz innych mniejszych miast i obszarów wiejskich.

Zmiana *ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*[4], która weszła w życie 25 września 2014 r., wprowadziła wymóg określenia w planie zagospodarowania przestrzennego województwa, granic i zasad zagospodarowania obszarów funkcjonalnych tj. obszarów szczególnego zjawiska z zakresu gospodarki przestrzennej lub występowania konfliktów przestrzennych, stanowiących zwarty układ przestrzenny składający się z funkcjonalnie powiązanych terenów, charakteryzujących się wspólnymi uwarunkowaniami i przewidywanymi jednolitymi celami rozwoju.

Zgodnie z *art. 39 ust. 3 pkt 4 ustawy o pizp*, w planie zagospodarowania przestrzennego województwa określa się w szczególności granice i zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym oraz, w zależności od potrzeb, granice i zasady zagospodarowania przestrzennego obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym.

W celu delimitacji obszarów funkcjonalnych sporządzono opracowanie pt. „*Obszary Funkcjonalne w województwie podkarpackim*" (2015 r.).

W opracowaniu tym, wyznaczono obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym, (miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego; wiejski obszar funkcjonalny; górski obszar funkcjonalny i przygraniczny obszar funkcjonalny) oraz obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym charakteryzujące się wspólnymi uwarunkowaniami:

- miejskie obszary funkcjonalne ośrodków subregionalnych: Krosna, Mielca, Przemyśla, Stalowej Woli, Tarnobrzega,
- Obszar Funkcjonalny Niziny Nadwiślańskiej,
- Roztoczańsko-Puszczański Obszar Funkcjonalny,
- Obszar Funkcjonalny Innowacyjnego Przemysłu,

[4] Tekst jednolity: Dz. U. z 2017 r., poz.1073 z późniejszymi zmianami.

- Obszar Funkcjonalny Gospodarki Rolno-Spożywczej,
- Obszar Funkcjonalny Pogórzy Karpackich,
- Obszar Funkcjonalny Kotliny Jasielsko-Krośnieńskiej,
- Bieszczadzko-Beskidzki Obszar Funkcjonalny.

Delimitacja obszarów funkcjonalnych została oparta o granice administracyjne gmin, które stanowią podstawowe jednostki zarządzania przestrzenią w kraju. W niektórych przypadkach, ze względu na specyfikę wyznaczanego obszaru funkcjonalnego, uwzględniono podział danej gminy na obszar miejski i wiejski. Granice obszarów funkcjonalnych wyznaczono poprzez zastosowanie wskaźników i kryteriów o charakterze statystycznym[5], funkcjonalnym lub geograficznym.

1.4.1. Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym

Obszarami funkcjonalnymi o znaczeniu ponadregionalnym, wynikającymi z przepisów ustawy o pizp, na terenie województwa podkarpackiego są:

- Miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego: Rzeszowski Obszar Funkcjonalny (ROF);
- Wiejski Obszar Funkcjonalny (WOF), w tym: WOF uczestniczący w procesach rozwojowych i WOF wymagający wsparcia procesów rozwojowych;
- Górski Obszar Funkcjonalny (GOF), jako obszar szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej;
- Przygraniczny Obszar Funkcjonalny (POF).

Położenie i granice poszczególnych obszarów przedstawiono na poniższym rysunku.

[5] Wykorzystano wskaźniki z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Rys. 3. Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym

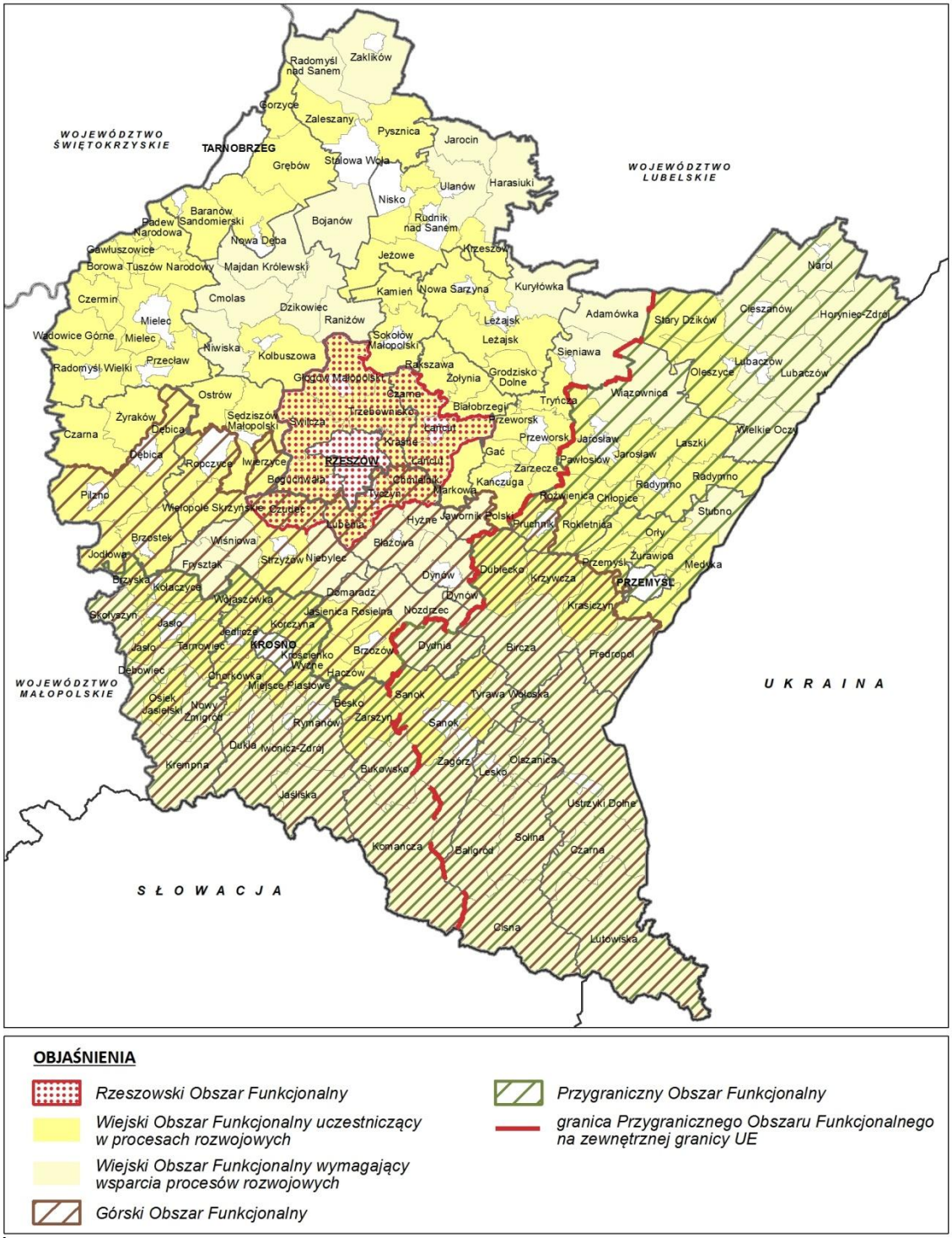

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie

1.4.2. Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym

W celu identyfikacji obszarów o różnych priorytetach rozwojowych oraz określenia niezbędnych działań służących optymalnemu wykorzystaniu ich

potencjałów dla rozwoju województwa, wyznaczone zostały obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym, charakteryzujące się wspólnymi uwarunkowaniami i przewidywanymi jednolitymi celami rozwoju.

Położenie i granice poszczególnych obszarów o znaczeniu regionalnym przedstawiono na rys. 4.

Rys. 4. Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym

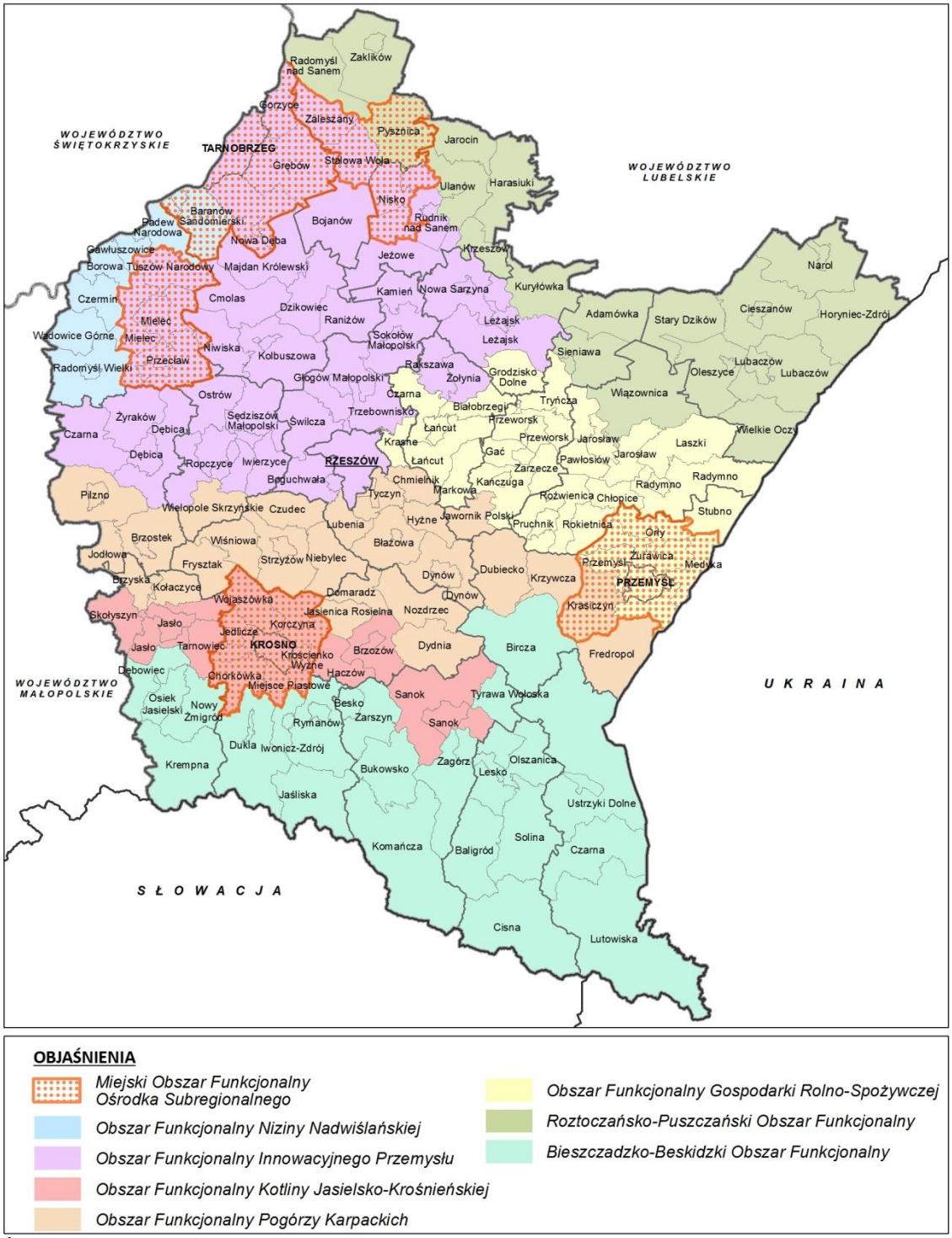

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie

Szczegółowe informacje na temat obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym oraz regionalnym znajdują się w opracowaniu pt. *Obszary funkcjonalne w województwie podkarpackim*, przyjętym przez Zarząd Województwa Podkarpackiego uchwałą Nr 86/1977/15 z dnia 25 sierpnia 2015 r.

WNIOSKI

Elementy struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa

Nowe zintegrowane podejście do problematyki planowania przestrzennego zakłada że:

- Rozwój województwa powinien odbywać się na całym obszarze.
- Największe miasta o wyspecjalizowanych funkcjach ponadlokalnych oraz randze wynikającej ze stopnia ich rozwoju i zasięgu oddziaływania na sąsiadujące z nimi obszary funkcjonalne, będą wiodącymi ośrodkami rozwoju.
- Strukturę funkcjonalno - przestrzenną województwa tworzyć będą, nakładające się na siebie obszary funkcjonalne, ukierunkowane na wykorzystanie ich specyficznego potencjału dla osiągnięcia założonych celów rozwojowych regionu, w tym:
  - obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym, jako obszary funkcjonalne o istotnym znaczeniu dla polityki przestrzennej kraju,
  - obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym, jako obszary funkcjonalne o istotnym znaczeniu dla polityki przestrzennej województwa.

2. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

2.1. Informacje ogólne

Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego w części dotyczącej środowiska przyrodniczego obejmuje lata 2014-2017. W omawianym okresie znaczącej zmianie uległy przepisy prawne, realizowano projekty ochrony środowiska wspierane m.in. przez fundusze zagraniczne oraz opracowano nowe dokumenty krajowe, a także regionalne, w których ochrona i racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska są jednym z kierunków rozwoju województwa. Konsekwencją tych zmian jest aktualizacja *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego* w części dotyczącej środowiska przyrodniczego.

2.2. Obszary o szczególnych walorach przyrodniczych objęte różnymi formami ochrony przyrody i krajobrazu oraz powiązania przyrodnicze

Środowisko przyrodnicze województwa podkarpackiego jest dobrze zachowane, a najbardziej cenne gatunki zwierząt i roślin oraz ich siedliska objęte zostały różnymi formami ochrony prawnej. W 2016 r. obszary o szczególnych walorach objęte prawną ochroną przyrody zajmowały 801270,9 ha, co stanowiło 44,9% ogólnej powierzchni województwa podkarpackiego (3766 m^2/osobę). Powierzchnia obszarów objętych ochroną od roku 2014 r. zwiększyła się zaledwie o 0,07% [6].

W roku 2017 liczba utworzonych parków narodowych (2), parków krajobrazowych (10), obszarów chronionego krajobrazu (13), rezerwatów przyrody (96), stanowisk dokumentacyjnych (28) i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych (9)[7] pozostaje taka sama jak w roku 2014. Natomiast, w wyniku weryfikacji stanu zachowania istniejących pomników przyrody oraz ustanownienia nowych (131) zmieniła się ich liczba (1572). Utworzono także 28 nowych użytków ekologicznych a ich liczba wzrosła do 447[8].

Na terenie województwa podkarpackiego, w analizowanym okresie, utworzono pełną listę obszarów Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 oraz wyznaczono Rozporządzeniem Ministra Środowiska specjalny obszar ochrony siedlisk Rzeka San (PLH180007)[9]. Na rys.6. przedstawiono rozmieszczenie obszarów Natura 2000.

W 2014 r. uchwałami Sejmiku Województwa Podkarpackiego określono granice, cele i zakazy dla 8 parków krajobrazowych, a w 2017 r. wprowadzono zmiany we wcześniej uchwalonych zakazach, m.in. dotyczących budowy nowych obiektów budowlanych w odległości 100 m od linii brzegu rzek i zasięgu lustra wody w sztucznych zbiornikach wodnych[10]. Dotyczyły one 4 parków krajobrazowych oraz 13 obszarów chronionego krajobrazu znajdujących się na terenie województwa podkarpackiego.

Ważnym instrumentem zarządzania przestrzenią przyrodniczą równoważącym interesy przyrody i człowieka są plany ochrony, których ustalenia obligatoryjnie uwzględnia się w dokumentach planistycznych. Dotychczas plany ochrony opracowano jedynie dla 5 parków krajobrazowych: Parku Krajobrazowego Lasy Janowskie, Parku Krajobrazowego Gór Słonnych, Jaśliskiego Parku Krajobrazowego, Ciśniańsko-

[6] Bank Danych Lokalnych, GUS
[7] Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody, GIOŚ (stan na dzień 31.12.2017 r.).
[8] Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody, GIOŚ (stan na dzień 23.02.2018 r.).
[9] Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie specjalnego obszaru ochrony siedlisk Rzeka San (PLH180007) - Dz. U. z 2017 r. poz. 1738.
[10] Zakazy dotyczą sztucznych zbiorników wodnych usytuowanych na wodach płynących, przy normalnym poziomie piętrzenia, określonym w pozwoleniu wodnoprawnym (z dopuszczeniem wyjątków).

Wetlińskiego Parku Krajobrazowego i Południoworoztoczańskiego Parku Krajobrazowego. Dla najcenniejszych obszarów przyrodniczych województwa, w tym obejmujących paneuropejski korytarz ekologiczny, plany ochrony zostały opracowane lub są w opracowaniu. Sporządzone plany ochrony dla parków narodowych: Magurskiego i Bieszczadzkiego oraz dla 2. obszarów Natura 2000, tj. Ostoi Magurskiej PLH180001 i Beskidu Niskiego PLB180002, nadal jednak nie funkcjonują w obiegu prawnym. W opracowaniu jest plan ochrony dla obszaru Natura 2000 Bieszczady PLC180001 (z wyłączeniem terenu Bieszczadzkiego Parku Narodowego).

Ochrona przyrody na terenie parków narodowych i rezerwatów przyrody w sytuacji braku ww. planów, w latach 2014 - 2017, prowadzona była na podstawie zadań ochronnych, a na terenie obszarów Natura 2000 zgodnie z planami zadań ochronnych. W planach i zadaniach ochronnych wskazano na zapisy, znajdujące się w dokumentach planistycznych, które uznano za ryzykowne lub niewłaściwe z punktu widzenia ochrony, chronionego obszaru i wymagające zmian.

Na obszarze województwa ustanowiono plany zadań ochronnych dla następujących obszarów Natura 2000: Mrowle Łąki PLH180043, Józefów - Wola Dębowiecka PLH180033, Jaćmierz PLH180032, Sanisko w Bykowcach PLH180045, Dąbrowa koło Zaklikowa PLH180019, Łukawiec PLH180024, Starodub w Pełkiniach PLH180050, Łąki nad Wojkówką PLH180051, Łąki nad Młynówką PLH180041, Moczary PLH180026, Ladzin PLH180038, Łąki w Komborni PLH180042, Kościół w Dydni PLH180034, Kościół w Równem PLH180036, Kościół w Skalniku PLH180037, Kościół w Nowosielcach PLH180035, Osuwiska w Lipowicy PLH180044, Ostoja Jaśliska PLH180014, Dolina Dolnej Tanwi PLH060097, Uroczyska Roztocza Wschodniego PLH060093, Puszcza Sandomierska PLB180005, Bednarka PLH120033, Rzeka San PLH180007, Jasiołka PLH180011, Łysa Góra PLH180015, Rymanów PLH180016, Trzciana PLH180018, Kołacznia PLH180006, Fort Salis Soglio PLH180008, Horyniec PLH180017, Łysa Góra PLH180015[11], Uroczyska Roztocza Wschodniego PLH060093, Dolina Dolnej Tanwi PLH060097[12], Bednarka PLH120033[13].

W 2017 r. wprowadzone zostały zmiany w niektórych, obowiązujących planach zadań ochrony dla obszarów Natura 2000, mające na celu usunięcie uchybień wskazanych przez Ministra Środowiska (obszary Natura 2000: Trzciana PLH180018, Rymanów PLH180016, Łąki nad Młynówką PLH180041, Łukawiec PLH180024, Ostoja Jaśliska PLH180014, Kościół w Dydni PLH180034).

[11] Źródło: Zarządzenia Regionalnego Dyrektora ochrony Środowiska w Rzeszowie - http://bip.rzeszow.rdos.gov.pl/zarzadzenia-regionalnego-dyrektora-ochrony-srodowiska-w-rzeszowie (stan na dzień 1.12. 2017 r.)

[12] Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie - http://bip.lublin.rdos.gov.pl/zarzadzenia-regionalnego-dyrektora-ochrony-srodowiska-w-lublinie, stan na dzień 5.12.2017 r.

[13] http://pzo.gdos.gov.pl/dokumenty/pzo.html

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Rzeszowie, jako partner beneficjenta wiodącego – Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, w latach 2017-2020, przystąpiła do realizacji projektu nr POIS.02.04.00-00-0193/16, w ramach, którego mają powstać plany zadań ochronnych.

W 2017 roku rozpoczęto prace nad ważnym instrumentem ochrony krajobrazu, jakim jest audyt krajobrazowy. Sporządzenie tego dokumentu wynika z art. 38a ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, nakładającego na Zarząd Województwa obowiązek sporządzenia audytu krajobrazowego nie rzadziej niż raz na 20 lat. Jego rolą jest identyfikacja krajobrazów występujących na całym obszarze województwa, określenie ich cech charakterystycznych, dokonanie oceny ich wartości oraz wskazanie sposobów ochrony krajobrazów priorytetowych.

Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie w I kwartale 2017 roku rozpoczęło prace przygotowawcze, polegające na analizie przepisów, opracowań i dokumentów oraz zbieraniu i weryfikacji cyfrowych danych przestrzennych GIS.

Dodatkowo nawiązana została współpraca z Instytutem Ochrony Środowiska – Państwowym Instytutem Badawczym w Warszawie w zakresie uszczegółowienia przebiegu granic mezoregionów i wydzielenia granic mikroregionów na terenie województwa podkarpackiego. Efektem przeprowadzonych prac jest wykonane przez zespół autorski pod kierunkiem dr. Jana Borzyszkowskiego opracowanie pt.: „*Podział fizycznogeograficzny województwa podkarpackiego*”, na które składa się:

- wyznaczenie przebiegu granic mezoregionów na obszarze województwa podkarpackiego wraz z opracowaniem fizycznogeograficznej charakterystyki mezoregionów;
- podział mezoregionów fizycznogeograficznych województwa podkarpackiego na mikroregiony z wyznaczeniem ich granic, nadanie mikroregionom nazw i oznaczeń identyfikacyjnych wraz z opracowaniem fizycznogeograficznej charakterystyki mikroregionów;
- wstępny podział wybranego mikroregionu na jednostki krajobrazowe z wyznaczeniem ich granic, nadanie jednostkom krajobrazowym nazw i oznaczeń identyfikacyjnych wraz z opracowaniem fizycznogeograficznej charakterystyki jednostek krajobrazowych.

Kolejny etap prac polegający na identyfikacji, charakterystyce i ocenie krajobrazów będzie prowadzony po ukazaniu się Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie sporządzania audytów krajobrazowych.

Rys. 5. Ochrona przyrody w województwie podkarpackim – system krajowy

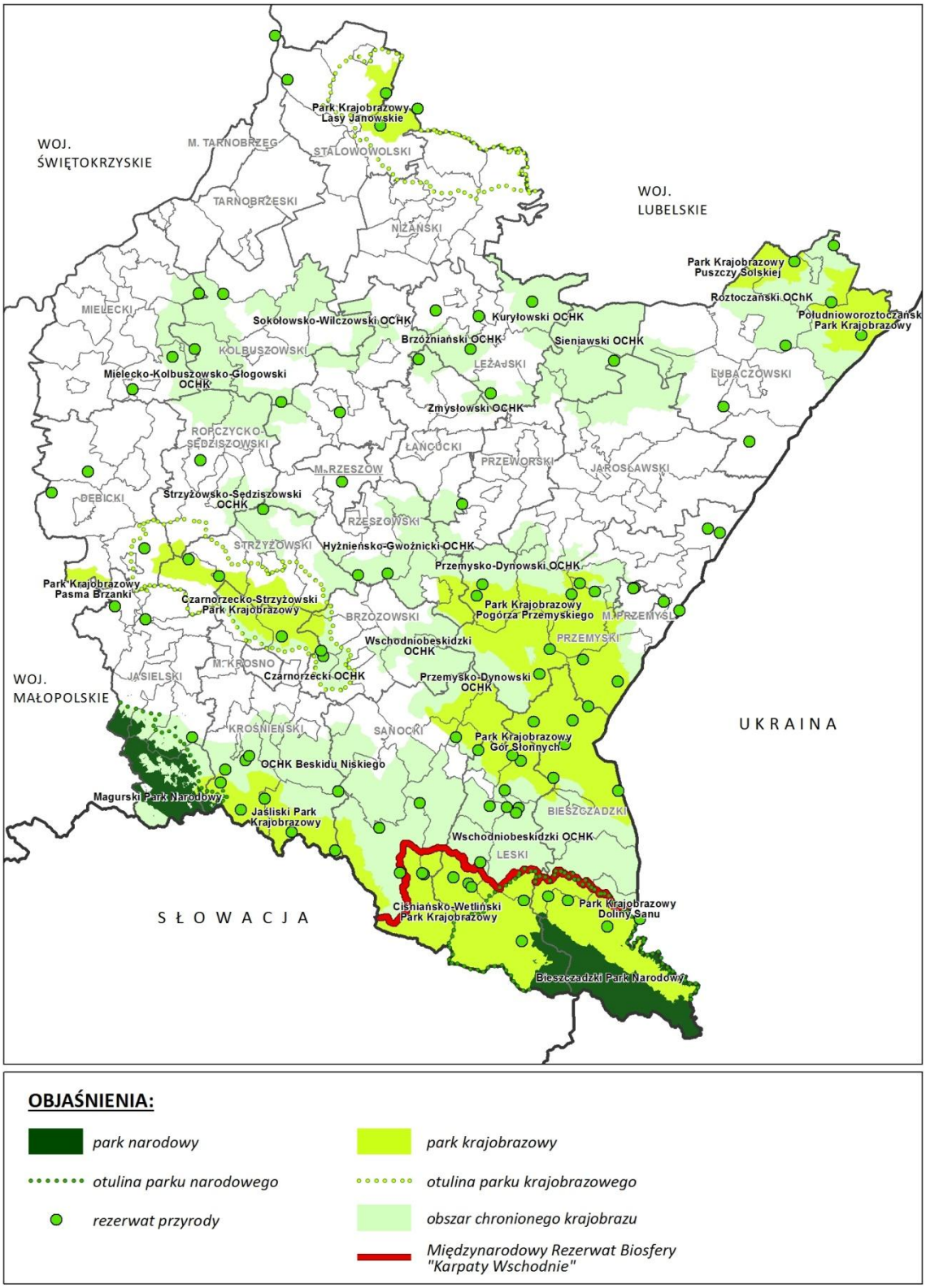

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie materiałów przekazanych przez Departament Ochrony Środowiska Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego, RDOŚ w Rzeszowie, Parki Narodowe: Magurski i Bieszczadzki i innych

Rys. 6. Obszary Natura 2000 w województwie podkarpackim

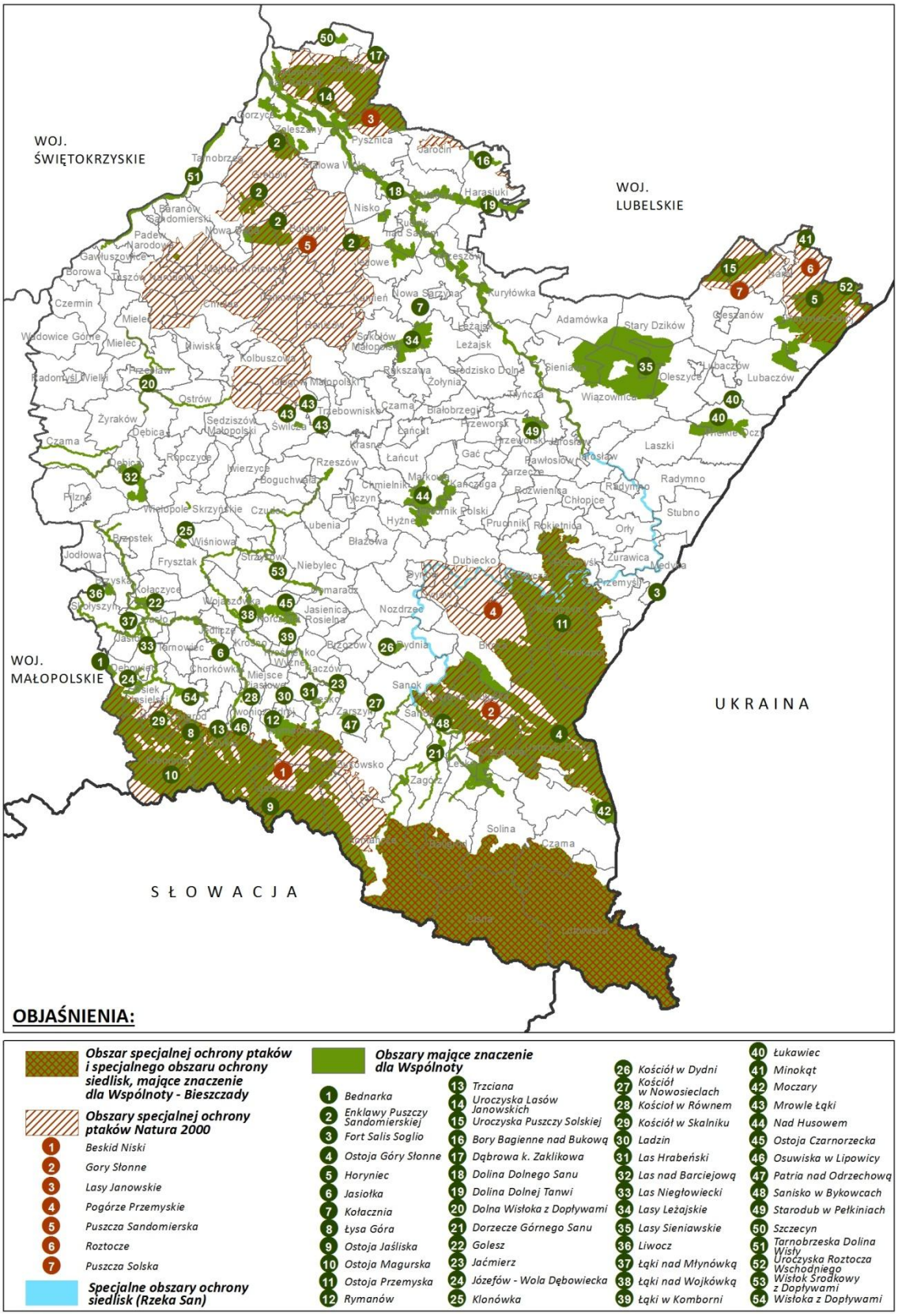

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie np. danych GDOŚ i RDOŚ w Rzeszowie

WNIOSKI

Obszary objęte różnymi formami ochrony przyrody i krajobrazu

- Zasoby przyrodniczo-krajobrazowe województwa są w dobrym stanie.
- Powierzchnia obszarów ochrony przyrody na obszarze województwa podkarpackiego, w latach 2014 - 2017 uległa nieznacznej zmianie. W analizowanym czasie uszczegółowiono granice parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu, objęto prawną ochroną przyrody nowe tereny i obiekty, sporządzono i uchwalono plany zadań ochronnych lub plany ochrony dla obszarów Natura 2000 i niektórych rezerwatów przyrody oraz ustanowiono 131 nowych pomników przyrody i 28 nowych użytków ekologicznych.
- W 2017 roku rozpoczęto prace nad sporządzeniem audytu krajobrazowego.

2.3. Powiązania ekologiczne

Obszary przyrodnicze województwa podkarpackiego objęte ochroną prawną stanowią ważny element sieci ekologicznej ustanowionej na poziomie europejskim i krajowym.

Zasadniczy trzon tej sieci w latach 2014-2017 nie uległ zmianie, natomiast z uwagi na silną urbanizację nowych obszarów, zagrożone przerwaniem ciągłości są powiązania pomiędzy elementami tej sieci, tj. korytarze ekologiczne. Główne korytarze ekologiczne objęte są różnego rodzaju formami ochrony przyrody, regulującymi ich funkcjonowanie. Poza tymi obszarami, ochrona korytarzy ekologicznych polegała na uznaniowym ich uwzględnianiu w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

W 2016 r. zakończono projekt *Ochrona Ostoi Karpackiej Fauny Puszczańskiej - korytarze migracyjne* opracowując mapę regionalnych korytarzy ekologicznych dla południowej części województwa, na terenie 10 nadleśnictw, ze wskazaniem działek ewidencyjnych, niezbędnych dla zachowania ciągłości tych korytarzy. Korytarze ekologiczne w planach ochrony zidentyfikowano również na terenie Bieszczadzkiego Parku Narodowego i Magurskiego Parku Narodowego oraz na części obszarów Natura 2000. Postępującym negatywnym zjawiskiem na obszarach zurbanizowanych, nieobjętych przestrzennymi formami ochrony przyrody, jest zajmowanie terenów zieleni, wchodzących w obręb korytarzy ekologicznych pod inwestycje.

Na rys. 7. wskazano korytarze ekologiczne wyznaczone na poziomie krajowym, przez Instytut Badania Ssaków PAN w Białowieży, obszar zidentyfikowanych korytarzy ekologicznych o znaczeniu regionalnym oraz główne przebiegi korytarzy ekologicznych o znaczeniu paneuropejskim i ponadregionalnym.

Rys. 7. Główne kierunki korytarzy ekologicznych na terenie województwa podkarpackiego

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie np. danych GDOŚ i RDOŚ w Rzeszowie

WNIOSKI

Powiązania ekologiczne

- Szlaki migracyjne zwierząt na terenie województwa podkarpackiego wymagają udokumentowania (zwłaszcza w jego środkowej części).
- Znaczne obszary głównych korytarzy ekologicznych objęte są różnego rodzaju formami ochrony przyrody, regulującymi ich funkcjonowanie.
- Obecnie, brak jest skutecznych narzędzi prawnych, służących ochronie korytarzy ekologicznych.

2.4. Obszary występowania udokumentowanych złóż kopalin

Złoża udokumentowane na terenie województwa podkarpackiego należą do czterech zasadniczych grup surowców, wydzielanych w zależności od głównego przeznaczenia i możliwości zastosowania, są to: surowce energetyczne, surowce chemiczne, surowce skalne i surowce inne, w tym wody lecznicze. Ilość złóż i wielkość zasobów większości surowców nie ulega znaczącym zmianom, co wynika ze stosunkowo dobrego rozpoznania geologicznego obszaru województwa podkarpackiego. Przyrost, względnie ubytek w wielkości zasobów poszczególnych surowców, waha się w granicach do 2 procent.

W roku 2016 na terenie województwa znajdowało się ogółem 1137 udokumentowanych złóż[14] (ich rozmieszczenie obrazuje rys. 8).

Ogólna liczba złóż, w stosunku do roku 2015 zmniejszyła się o 11, natomiast o 18 w odniesieniu do roku 2014. Odnotowuje się zmiany w liczbie złóż, w wielkości zasobów oraz w wielkości wydobycia. Zmiany w ujęciu szczegółowym przedstawia tabela 3.

Na zwiększenie zasobów wpływ ma dokumentowanie nowych złóż, wynikające z rynkowego zapotrzebowania na surowiec, bądź ich dokładniejsze zbilansowanie w obrębie złóż istniejących, natomiast ich ubytek wynika głównie z eksploatacji. Wahania wielkości eksploatacji są wynikiem potrzeb rynkowych.

Wśród udokumentowanych na terenie województwa zasobów kopalin, w największym stopniu zagospodarowane są złoża ropy naftowej, gazu ziemnego i wód leczniczych, czyli kopaliny o znaczeniu strategicznym dla województwa podkarpackiego. Kopalinami, które szybko reagują na zapotrzebowanie rynku są kruszywa piaszczysto-żwirowe. Poziom ich wydobycia może być traktowany, jako

[14] Źródło: Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31.XII.2016 r. Państwowy Instytut Geologiczny Warszawa 2017 r.

wskaźnik odzwierciedlający ogólną sytuację gospodarczą kraju i województwa. Wielkość eksploatacji tego surowca wyraźnie związana jest z inwestycjami drogowymi, pochłaniającymi ogromną część kruszyw. Na terenie województwa podkarpackiego, w 2016 r., wydobycie piasków i żwirów, w porównaniu do roku poprzedniego, zmniejszyło się aż o 24,9%.

W porównaniu do roku poprzedniego najistotniejsze zmiany dotyczą stanu wydobywalnych złóż gazu ziemnego oraz piasków i żwirów. Odnotowano wzrost zasobów gazu ziemnego oraz zmniejszenie poziomu jego wydobycia, pomimo że liczba złóż tej kopaliny nie zmieniła się. Wynika to z uszczegółowienia modelu budowy geologicznej i aktualizacji zasobów m.in. złóż Husów-Albigowa-Krasne, Lubaczów, Przeworsk.

Nie uległy zmianom, bądź były to zmiany znikome, zasoby i liczba pozostałych złóż.

W 2016 r. Minister Środowiska zatwierdził „*Dokumentację hydrogeologiczną ustalającą zasoby dyspozycyjne wód leczniczych antykliny Iwonicza-Zdroju – Rudawki Rymanowskiej*”.

Obszary występowania udokumentowanych złóż kopalin, zgodnie z obowiązującymi przepisami, w celu zapewnienia ich ochrony ujawnia się w dokumentach planistycznych wszystkich szczebli.

Rys. 8. Złoża kopalin

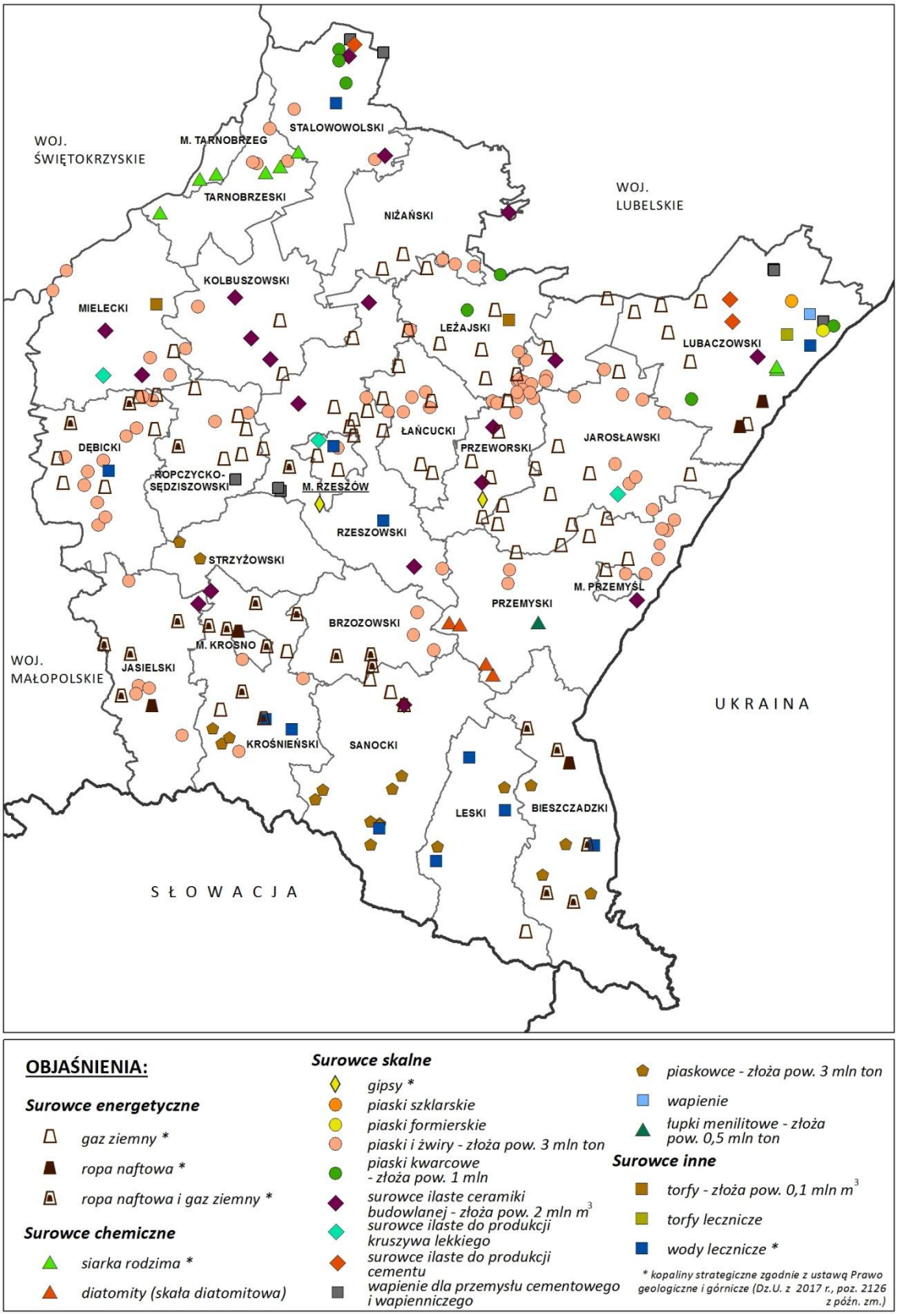

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie Centralnej Bazy Danych Geologicznych Państwowego Instytutu Geologicznego PIB http://www.pgi.gov.pl/

Tabela 3. Zestawienie zasobów udokumentowanych złóż kopalin oraz wielkości wydobycia w województwie podkarpackim wg stanu na 31.12.2015 r. i na 31.12.2016 r.

Rodzaj kopaliny	Liczba złóż [szt.]		Zasoby geologiczne [tys. ton]		Wydobycie [tys. ton]	
	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Gaz ziemny	93	93	28 504,54 mln. m^3	28 936,5 mln. m^3	1 325,74 mln. m^3	1 278,17 mln. m^3
Ropa naftowa	28	28	700,50	861,80	28,92	28,95
Siarka rodzima	8	8	427 381,53	427 381,53	0	0
Diatomity (skała diatomitowa	4	4	10 017,50	10 017,50	0,60	0,50
Gipsy	2	2	4 120,0	4 120,0	0	0
Piaski szklarskie	1	1	2 474,0	2 474,0	0	0
Piaski i żwiry	746	738	1 282 605,0	1 294 907,0	8 986,0	6 747,0
Piaski kwarcowe	9	9	19 715,8	19 715,8	12,87	12,30
Surowce ilaste ceramiki budowlanej (tys. m^3)	160	158	149 912,0	149 821,0	190,0	125,0
Surowce ilaste do produkcji kruszywa lekkiego (tys. m^3)	3	3	19 110,0	19 110,0	0	0
Surowce ilaste do produkcji cementu	3	3	71 576,0	71 576,0	0	0
Piaski formierskie	1	1	15 509,0	15 509,0	0	0
Wapienie dla przemysłu cementowego i wapienniczego	8	8	430 369,0	430 369,0	0	0
Piaskowce	43	42	554 810,0	552 625,0	1 710	1 650
Wapienie	1	1	8 187,0	8 185,0	0	0
Łupki menilitowe	6	6	2 238,0	2 495,0	4,0	2,0
Torfy	5	5	611,0	609,0	2,0	2,0
Torfy lecznicze (tys. m^3)	1	1	368,0	368,0	1,0	0
Wody lecznicze	12	12	96,63 m^3/h	96,63 m^3/h	44 663,66 m^3/rok	44 413,56 m^3/rok
Ogółem[1] (tys. m^3)	1 137	1 126	2 829 703,33 170 001,0	2 840 236,63 169 908,00	10 747,39 193,0	8 442,75 127,0

Źródło: Opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie „Bilansu zasobów złóż kopalin w Polsce" – stan na 31.12. 2015 r. Państwowy Instytut Geologiczny Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2016 r. oraz „Bilansu zasobów złóż kopalin w Polsce" – stan na 31.12.2016 r. Państwowy Instytut Geologiczny Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa, 2017 r.

[1] *Dane dla gazu ziemnego i wód leczniczych nie są sumowane w zasobach i wydobyciu*

WNIOSKI

Udokumentowane złoża kopalin

- W ostatnich latach ilość złóż i wielkość zasobów większości surowców nie uległa znaczącym zmianom, co wynika ze stosunkowo dobrego rozpoznania geologicznego obszaru województwa podkarpackiego.
- W latach 2015-2016 odnotowano wzrost zasobów gazu ziemnego oraz zmniejszenie poziomu jego wydobycia, pomimo że liczba złóż tej kopaliny nie zmieniła się. Wynika to z uszczegółowienia modelu budowy geologicznej i aktualizacji zasobów m.in. złóż Husów-Albigowa-Krasne, Lubaczów, Przeworsk.
- W kontekście nieodnawialności zasobów kopalin oraz presji inwestycyjnej w stosunku do obszarów złożowych, istotne jest zwiększenie skuteczności ochrony planistycznej złóż, przy równoczesnej racjonalizacji wydobycia.

2.5. Obszary ochrony wód

2.5.1. Dokumenty zarządzania ochroną wód

W latach 2014-2017 prowadzono prace legislacyjne zmierzające do wprowadzenia w obszarze regulacji nowego Prawa wodnego instrumentów zapewniających osiągnięcie celów Ramowej Dyrektywy Wodnej. Nowa ustawa zmienia system zarządzania zasobami wodnymi w Polsce. Organy dotychczas właściwe w tej sprawie zostały zastąpione przez nowy podmiot, Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie, realizujący politykę zlewniową gospodarowania wodami na każdym poziomie zlewni, regionu wodnego oraz dorzecza. Ponadto „Wody Polskie" będą wykonywać prawa właścicielskie w stosunku do wód publicznych stanowiących własność Skarbu Państwa. Ustawa uchwalona została w dniu 20 lipca 2017 roku (Dz. U. z 2017 poz. 1566) i weszła w życie 1 stycznia 2018 r., z wyjątkiem niektórych jej przepisów, które obowiązują od następnego dnia po ogłoszeniu (24 sierpnia 2017 r.) dotyczące m.in. ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych.

W analizowanym okresie, realizując założenia ramowej dyrektywy wodnej (RDW) oraz innych dyrektyw ważnych dla polityki wodnej kraju[15], w roku 2016

[15] Aktami prawnymi Unii Europejskiej dotyczącymi kształtowania polityki wodnej są:
- Ramowa Dyrektywa Wodna 2000/60/WE (RDW), ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w zakresie polityki wodnej (Dz. Urz. WE L 327 z 22.12.2000),
- Dyrektywa 2006/118/WE w sprawie ochrony wód podziemnych przed zanieczyszczeniem i pogorszeniem ich stanu (Dz. Urz. UE L 372 z 27.12.2006),
- Dyrektywa 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 r. dotyczącą oczyszczania ścieków komunalnych,

zaktualizowano trzy krajowe dokumenty strategiczne istotnie wpływające na gospodarowanie wodami województwa, tj. *Program wodno-środowiskowy kraju* - podstawowy dokument gospodarowania wodami oraz *Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły* i *Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Dniestru*[16]. Plany gospodarowania wodami wraz warunkami korzystania z wód regionu wodnego i warunkami korzystania z wód zlewni, sporządzanymi na poziomie regionalnym są najważniejszymi dokumentami w procesie planowania przestrzennego w dziedzinie ochrony wód. Plany gospodarowania wodami wskazują cele środowiskowe, ustalone na mocy art. 4 RDW, dla wód powierzchniowych i podziemnych oraz obszarów chronionych w zakresie osiągnięcia i utrzymania ich dobrego stanu. Dokumenty te wyznaczają i charakteryzują jednolite części wód powierzchniowych i podziemnych, zawierają ocenę ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych, listę inwestycji mogących pogorszyć stan wód, których realizacja jest niezbędna dla rozwoju gospodarki, a także ewentualne derogacje. Dokumentami wspomagającymi osiągnięcie celów środowiskowych są opracowane dla województwa podkarpackiego *warunki korzystania z wód regionu wodnego Górnej Wisły, Dniestru i Środkowej Wisły*[17].

Ponadto, w latach 2014-2017 Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie (RZGW) prowadził prace związane opracowaniem *warunków korzystania z wód zlewni,* które sporządza się dla obszarów, dla których w wyniku ustaleń planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza jest konieczne określenie szczegółowych zasad ochrony zasobów wodnych, a zwłaszcza ich ilości i jakości, w celu osiągnięcia dobrego stanu wód. W roku 2014 RZGW w Krakowie sporządził projekty warunków korzystania z wód dla zlewni Łęgu, Ropy i Łady, które są aktualnie na etapie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Planowanie w gospodarowaniu wodami obejmuje również takie dokumenty jak: plany zarządzania ryzykiem powodziowym, plany przeciwdziałania skutkom suszy,

W Polsce przepisy prawa unijnego w dziedzinie polityki wodnej wdrażane są głównie poprzez ustawę Prawo wodne z dnia 20 lipca 2017 r. (tj. Dz.U. 2017 poz. 1566) oraz odpowiednie do ustawy rozporządzenia.

[16] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Dniestru (Dz.U. 2016 poz. 1917) oraz Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Dz.U. 2016 poz. 1911).

[17] Warunki korzystania z wód regionu wodnego Górnej Wisły, Dniestru i Środkowej Wisły ustanowione zostały rozporządzeniami Dyrektora Regionalnego Gospodarki Wodnej w Krakowie Nr 4/2014 i Nr 2/2014 z dnia16 stycznia 2014 r. oraz Dyrektora Regionalnego Gospodarki Wodnej w Warszawie Nr 5/2015 (region Środkowej Wisły) z dnia 3 kwietnia 2015 r. Rozporządzenia te zostały zmienione rozporządzeniami Dyrektora Regionalnego Gospodarki Wodnej w Krakowie z dnia 10 października 2017 r. i 3 listopada 2017 r. oraz rozporządzeniem Dyrektora Regionalnego Gospodarki Wodnej w Warszawie z dnia 19 grudnia 2016 i z dnia 29 grudnia 2017 r..

plany utrzymania wód, wstępną ocenę ryzyka powodziowego, mapy zagrożenia powodziowego, mapy ryzyka powodziowego.

2.5.2. Obszary ochrony wód powierzchniowych

W krajach członkowskich UE, rok 2015 wyznaczono jako docelowy do osiągnięcia dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych. Jednakże założonego na koniec 2015 roku celu nie udało się osiągnąć. Pomimo opracowania dokumentów zarządzania wodami oraz realizacji licznych inwestycji związanych z ochroną wód, stan większości wód powierzchniowych ocenianych jest jako zły. W latach 2014 – 2017 monitoring stanu wód powierzchniowych prowadzony był przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie.
Na terenie województwa podkarpackiego w zaktualizowanych w 2016 r. planach gospodarowania wodami (aPGW), na obszarach dorzeczy Wisły i Dniestru, w całości lub w części wyznaczono 345 JCWP. Określono dla nich 11 typów cieków, przy czym dla sztucznych zbiorników zaporowych, nie wyznaczono typologii (typ nieokreślony 0). Większość JCWP (78,3%) posiada status naturalnych części wód. W grupie tej znajdują się również części wód dorzecza Dniestru z terenu Polski. Silnie zmieniona oraz sztuczna część wód stanowią odpowiednio 19,1% i 2,6% w ogólnym bilansie dla województwa podkarpackiego. Ponadto, w aPGW dla obszaru dorzecza Wisły i Dniestru na terenie województwa w całości lub w części wskazano:

- 100 obszarów przeznaczonych do ochrony siedlisk lub gatunków, dla których utrzymanie lub poprawa stanu wód jest ważnym czynnikiem w ich ochronie w tym: 40 rezerwatów przyrody, 2 parki narodowe, 10 parków krajobrazowych, 48 obszarów NATURA 2000,
- 44 JCWP przeznaczone do poboru wody na potrzeby zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia,
- 2 JCWP przeznaczone do celów rekreacyjnych, w tym kąpieliskowych.

Obszary narażone na zanieczyszczenia związkami azotu, pochodzącymi ze źródeł rolniczych (tzw. OSN-y) oraz obszary przeznaczone do ochrony gatunków zwierząt wodnych o znaczeniu gospodarczym nie zostały wyznaczone na terenie województwa podkarpackiego. Nie mniej jednak zgodnie z nową ustawą *Prawo wodne z dnia 20 lipca 2017 roku (Dz. U. z 2017 poz. 1566)* w celu zmniejszenia zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobiegania dalszemu zanieczyszczeniu opracowuje się i wdraża na obszarze całego państwa program działań. Ze względu na położenie w 99,7% w zlewisku Morza Bałtyckiego, całe terytorium Polski w tym także obszar województwa podkarpackiego zostało uznane za obszar wrażliwy na eutrofizację.

Stan wód powierzchniowych określa się dla JCWP przez porównanie wyników klasyfikacji stanu/potencjału ekologicznego i stanu chemicznego. Dodatkowo na końcowy stan wód wpływ ma także ocena spełnienia wymagań dla obszarów chronionych. Ostateczna ocena stanu jednolitej części wód determinowana jest zawsze

przez gorszy z uzyskanych stanów. W latach 2014-2016 stan wód powierzchniowych uległ pogorszeniu. Ocena stanu wód przeprowadzona przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie wykazała, że w roku 2014 dobrym stanem charakteryzowało się 25%, w roku 2015 - 19%, a w roku 2016 tylko 13% ocenianych JCWP. Na uwadze należy jednak mieć fakt, że w każdym roku oceniana była inna ilość JCWP (odpowiednio: 76, 84 i 108 JCWP) oraz zmianę w roku 2016 zasad klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych.

Stan jednolitych części wód powierzchniowych w województwie podkarpackim w 2016 r. przedstawiono na rys.9.

Zły stan wód powierzchniowych spowodowany jest przede wszystkim emisją zanieczyszczeń ze źródeł komunalnych, które powodują występowanie zjawiska eutrofizacji. Na stan wód wpływ mają także ścieki odprowadzane z niezidentyfikowanych źródeł punktowych, z miejskich i wiejskich źródeł obszarowych oraz w mniejszym stopniu z sektora przemysłowego (oddziaływanie lokalne w zlewniach rzek).

W porównaniu do wyników z roku 2012 odsetek wód o dobrym stanie zmniejszył się z poziomu 17 % do 13% (w roku 2012 ocena sporządzona dla 69 JCWP).

W celu zapewnienia odpowiedniej jakości wód ujmowanych do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi oraz zaopatrzenia zakładów wymagających wody wysokiej jakości, a także ochronie zasobów wodnych, ustanawiane mogą być strefy ochronne ujęć wody oraz obszary ochronne zbiorników wód śródlądowych, na terenie których mogą być zakazane lub ograniczone roboty lub czynności, powodujące zmniejszenie przydatności ujmowanej wody lub wydajności ujęcia, czy trwałe zanieczyszczenie gruntów lub wód. W latach 2014 - 2017 nie ustanowiono nowych stref ochronnych dla ujęć wód powierzchniowych (strefy obejmujące bezpośredni i pośredni teren ochrony). Dokonywane natomiast były zmiany (m.in. zmiana granic terenów ochronnych), obowiązujących rozporządzeń ustanawiających strefy ochronne dla ujęć „Zwięczyca” w Rzeszowie, „Wojsław” w Mielcu, oraz dla ujęcia w Dębicy.

Rys. 9. Stan jednolitych części wód powierzchniowych w 2016 r.

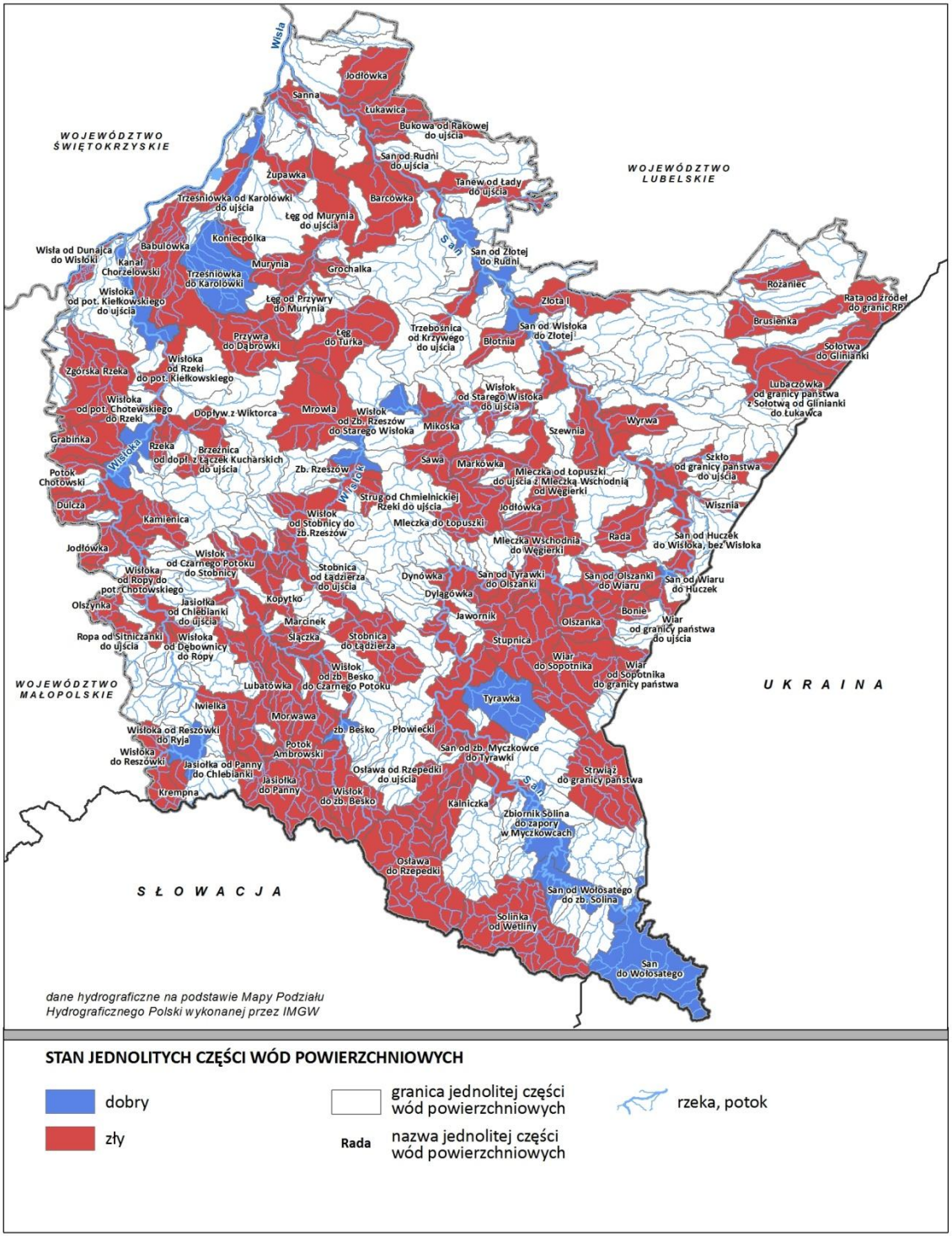

Źródło: Opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie danych WIOŚ w Rzeszowie

2.5.3. Obszary ochrony wód podziemnych

Wody podziemne ze względu na to, że w zdecydowanej większości charakteryzują się wysoką jakością, powinny być objęte szczególną ochroną, której celem jest osiągnięcie celów środowiskowych dla jednolitych części wód podziemnych (JCWPd), określonych w planach gospodarowania wodami. JCWPd wyznaczane są dla potrzeb gospodarowania wodami. W 2016 r. przyjęta została aktualizacja planów gospodarowania wodami, która wprowadziła nowy podział terytorium kraju na JCWPd. Na terenie województwa podkarpackiego w całości lub w części wyznaczonych zostało 17 JCWPd (według starego podziału wyznaczonych było 8 JCWPd). Wszystkie JCWPd stanowią obszar chroniony, wyznaczone jako części wód przeznaczone do poboru wody na potrzeby zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia.

Obszarami objętymi szczególną ochroną są zbiorniki wód podziemnych. Są to struktury geologiczne lub ich fragmenty wykazujące w skali regionów hydrogeologicznych najwyższą wodonośność i zasobność, stanowiące obecnie lub mogące stać się w przyszłości podstawowym źródłem zaopatrzenia w wodę mieszkańców

W roku 2016 Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy zakończył realizację projektu: „*Wykonanie programów i dokumentacji geologicznych określających warunki hydrogeologiczne w związku z ustanawianiem obszarów ochronnych Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP) dla potrzeb planowania i gospodarowania wodami w obszarach dorzeczy*”. Efektem realizacji projektu była m.in. zmiana rangi GZWP nr 431 *Zbiornik warstw Krosno (Bieszczady)* na LZWP o nazwie *Zbiornik warstw krośnieńskich (Sanok Lesko).* Ponadto wyznaczone zostały proponowane obszary ochronne i wskazano propozycje zakazów, nakazów lub ograniczeń w użytkowaniu terenu w celu zapewnienia efektywnej ochrony zbiorników. Zgodnie z nową ustawą prawo wodne Wojewoda, na wniosek Wód Polskich, może ustanowić obszar ochronny, w drodze aktu prawa miejscowego, wskazując ograniczenia lub zakazy dotyczące użytkowania gruntów oraz korzystania z wód na terenie obszaru ochronnego oraz granice tego obszaru. W tabeli 4. zostały przedstawione podstawowe charakterystyki zbiorników a ich rozmieszczenie na rys. 10.

Spośród 34 obecnie ustanowionych stref ochronnych ujęć wód podziemnych (strefy obejmujące bezpośredni i pośredni teren ochrony), w latach 2014-2017 dyrektor RZGW Krakowie, w drodze rozporządzeń ustanowił 22 strefy; dokonywano także zmian obowiązujących rozporządzeń dla niektórych ujęć.

Tabela 4. Podstawowe dane zbiorników wód podziemnych województwa podkarpackiego

Nr	Nazwa zbiornika	Powierzchnia		Głębokość [m p.p.t] od - do	Średnia głębokość [m]	Szacunkowe zasoby dyspozycyjne [m^3/d]	Proponowany obszar ochronny [km^2]
		całkowita [km^2]	w woj. podkarp. [%]				
GZWP							
406	ZbiornikNiecka lubelska (Lublin)	7476,66	0,6	40-100	b.d.	1 052 700	6751,52
407	Niecka Lubelska (Chełm-Zamość)	9051	1,9	60-120	b.d.	1 099 600	7458
424	Dolina Borowa	39,4	100,0	2-29	14	6900	47,5
425	Zbiornik Dębica-Stalowa Wola-Rzeszów	1933,66	100,0	10-60	20	508 000	2035,36
426	Dolina kopalna Kolbuszowa	60,0	100,0	18-70	b.d.	16 804,8	135
428	Dolina kopalna Biłgoraj-Lubaczów	313,0	24,9	10-65	35	82 210	466
429	Dolina Przemyśl	137	100,0	10-30	b.d.	38 596	236,5
430	Dolina rzeki San	83,15	100,0	b.d.	10	5497,8	845,5
432	Dolina rzeki Wisłok	173,5	100,0	2-8	5	10 080	406,5
433	Dolina rzeki Wisłoka	98,1	86,6	2-10	8	59 800	286,5
LZWP							
431	Zbiornik warstw krośnieńskich (Sanok Lesko)	147	100	5-60	30	25 581,0	202,4

Źródło: dane PIG-PIB w Warszawie http://pgi.gov.pl

Rys. 10. Zbiorniki wód podziemnych.

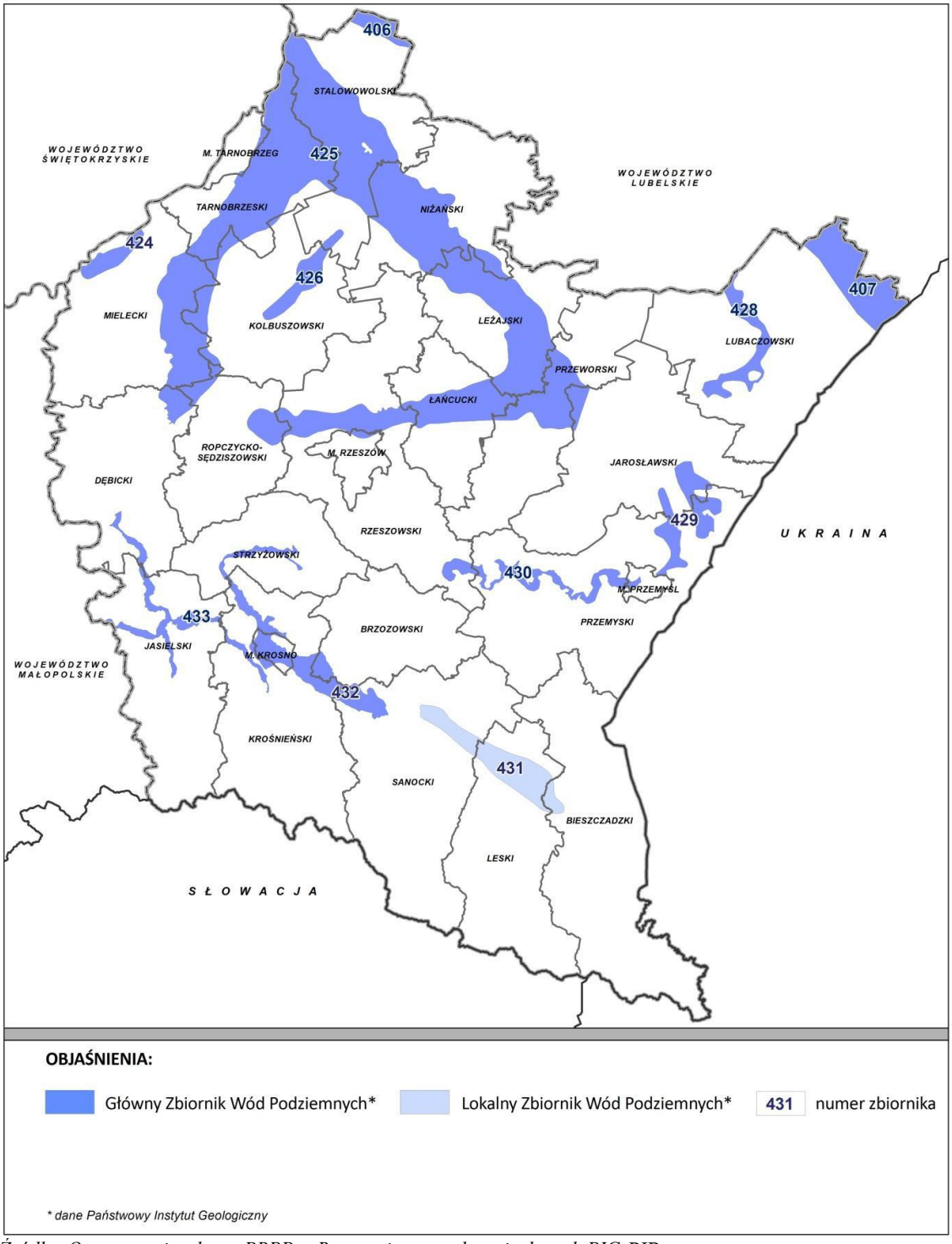

Źródło: Opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie danych PIG-PIB

Podobnie jak w przypadku wód powierzchniowych w celu zaplanowania odpowiednich działań zachowawczych lub naprawczych wody podziemne wymagają stałego monitoringu, który dostarcza wiedzy na temat ich stanu. Instytucją odpowiedzialną za prowadzenie monitoringu jakości wód podziemnych na obszarze

całego kraju jest Państwowy Instytut Geologiczny. Przedmiotem monitoringu są jednolite części wód podziemnych.

W latach 2014 - 2017 monitoring wód podziemnych obejmował monitoring operacyjny i monitoring diagnostyczny. W latach 2014 - 2015 ocena stanu wód podziemnych na terenie województwa podkarpackiego prowadzona była w ramach monitoringu operacyjnego i dotyczyła jednej JCWPd o numerze 126 (według wówczas obowiązującego podziału), dla której w oparciu o wyniki monitoringu diagnostycznego stanu chemicznego z 2012 r. oraz dane Państwowej Służby Hydrogeologicznej w zakresie stanu ilościowego, stwierdzono słaby stan wód. Ocena sporządzona w roku 2014 dla JCWPd 126 wykazała, słaby stan chemiczny w 45% punktów pomiarowych a w roku 2015 w 50%. Wyniki monitoringu operacyjnego stanu chemicznego JCPWd w 2015 r. przedstawiono na rys.11. W roku 2016 ocena stanu wód podziemnych prowadzona była w ramach monitoringu diagnostycznego i obejmowała 54 punkty pomiarowe znajdujące się na obszarze 13 JCWPd (według podziału obowiązującego od 2016). Dobry stan chemiczny (I, II, III klasa) stwierdzono w 72,2% punktów pomiarowych (Wykres 1).Wyniki monitoringu diagnostycznego stanu chemicznego JCPWd w 2016 r. przedstawiono na rys. 12.

Wykres 1. Procentowy udział klas jakości wód podziemnych w 2016 roku w punktach pomiarowych w województwie podkarpackim

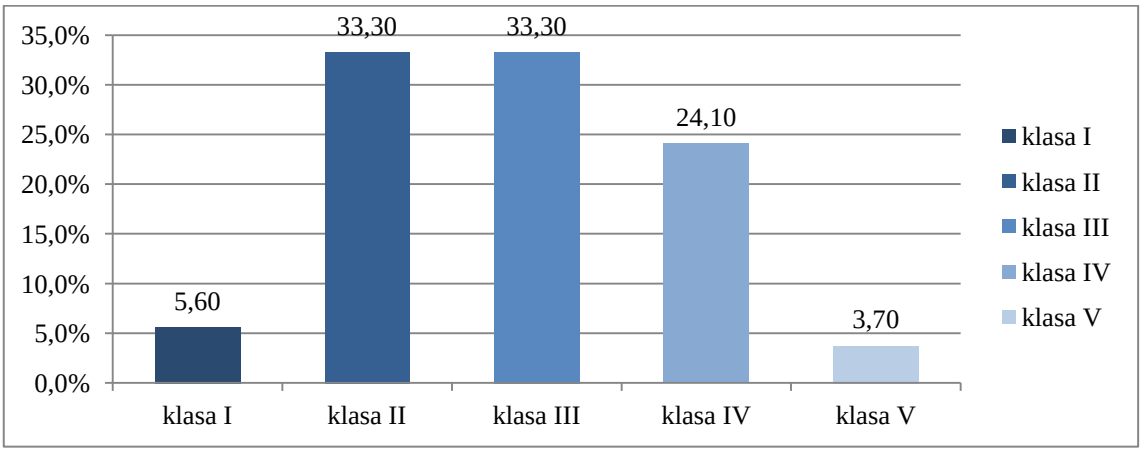

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych WIOŚ w Rzeszowie

Rys. 11. Jakość wód podziemnych w punktach pomiarowych monitoringu operacyjnego w 2015 r.

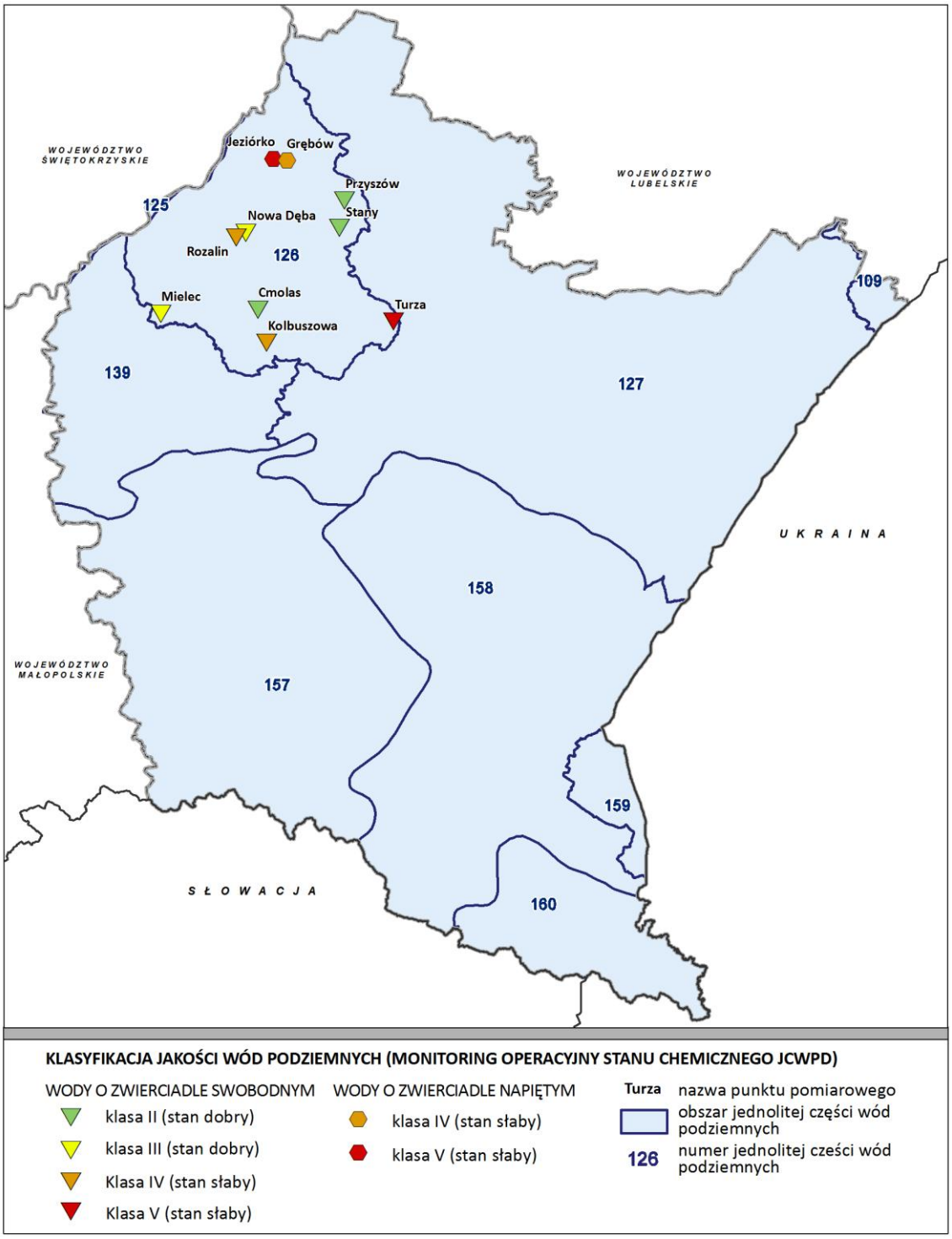

Źródło: Opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie danych WIOŚ w Rzeszowie

W porównaniu do wyników z roku 2012, stan wód nieznacznie się poprawił (w 2012 r. prowadzony był monitoring diagnostyczny). Odsetek punktów pomiarowych, w których stwierdzono dobry stan wód wzrósł o 2,2 %.

Rys. 12. Jakość wód podziemnych w punktach pomiarowych monitoringu diagnostycznego w 2016 r.

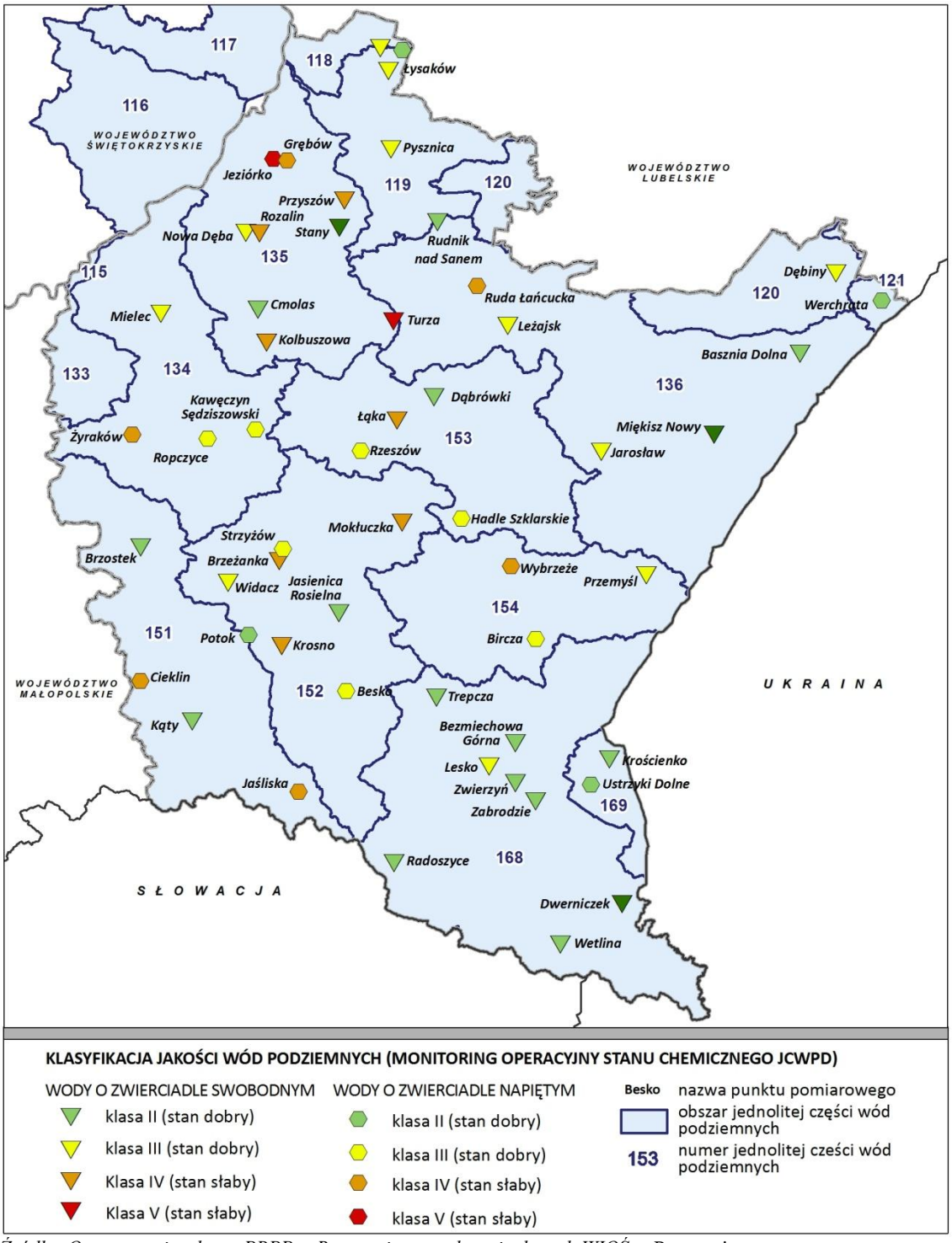

Źródło: Opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie danych WIOŚ w Rzeszowie

WNIOSKI

Obszary ochrony wód powierzchniowych i podziemnych

- W latach 2014-2017 prowadzono prace legislacyjne zmierzające do wprowadzenia w obszarze regulacji nowego Prawa wodnego instrumentów zapewniających osiągnięcie celów Ramowej Dyrektywy Wodnej. W roku 2016 opracowano aktualizacje dokumentów strategicznych istotnych w gospodarowaniu wodami tj. planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy Wisły i Dniestru oraz programu wodno-środowiskowego kraju. W latach 2014-2015 opracowane i przyjęte zostały warunki korzystania z wód regionu wodnego Górnej Wisły, Dniestru i Środkowej Wisły.
- W 2017 r. zmieniono system zarządzania zasobami wodnymi w Polsce a jednostką realizująca zadania w tym zakresie, stał się nowy podmiot Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie.
- Od roku 2016 obowiązuje nowy podział na jednolite części wód, w granicach administracyjnych województwa podkarpackiego zlokalizowanych jest obecnie (w całości lub w części) 345 JCWP i 17 JCWPd.
- Rok 2015 wyznaczono jako docelowy do osiągnięcia dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych. Założonego celu nie udało się jednak osiągnąć. W 2016 r. stan większości wód powierzchniowych na obszarze województwa podkarpackiego, pomimo wielu zrealizowanych inwestycji, nadal określa się jako zły. Nieznacznie poprawił się natomiast stan wód podziemnych.

2.6. Lasy

Lesistość na terenie województwa podkarpackiego w latach 2014-2016 zwiększyła się zaledwie o 0,2% do poziomu 38,2% powierzchni województwa. W 2016 r. ogólna powierzchnia lasów wzrosła w stosunku do 2014 r. o 3,2 tys. ha i wynosiła ona 681,2 tys. ha. Lasy ochronne na terenie województwa podkarpackiego zajmują ponad połowę ogólnej powierzchni leśnej, a ich powierzchnia nieznacznie w skali roku maleje. W 2016 r. lasy ochronne stanowiły 59,3% ogólnej powierzchni lasów, zajmując powierzchnię 404, 0 tys. ha. W stosunku do 2014 r. ich powierzchnia zmniejszyła się o 0,6%.

Przyjęta w grudniu 2011 r. *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* zakłada wzrost lesistości w kraju w 2030 roku do poziomu przekraczającego 30% całkowitej powierzchni kraju. Na terenie województwa podkarpackiego, w 2016 r. zakładany wskaźnik został przekroczony o 8,2%.

Zgodnie z *Polityką Leśną Państwa, przyjętą przez Radę Ministrów w 1997 r.*, podstawą programowania zalesień ma być *Krajowy Program Zwiększania Lesistości*, który został zaktualizowany w 2003 r. Obecnie realizowany jest trzeci etap założeń tego

programu, obejmujący lata 2010-2020. Program ten przewiduje osiągnięcie w 2020 r. lesistość na poziomie 30%, a 33% w 2050 r., uporządkowania granicy rolno-leśnej, co będzie miało korzystny wpływ na wartość krajobrazu, funkcjonowanie lasów i rolnictwa. Lesistość województwa podkarpackiego w 2016 r. o 5,2% przekroczyła krajowy wskaźnik zakładany do 2050 roku. Zwiększenie wskaźnika lesistości województwa jest efektem prowadzonych zalesień. Ostatnie lata wykazują wyraźny spadek powierzchni zalesień, zarówno w lasach publicznych, jak i na gruntach prywatnych.

Lesistość w gminach w 2016 r. przedstawiono na rys. 13.

W latach poprzednich kontynuowane były i powinny być nadal prowadzone prace nad realizacją modelu zrównoważonego gospodarstwa leśnego z funkcjami produkcyjnymi i pozaprodukcyjnymi (ochronne, ekologiczne, społeczne, edukacyjne).

Na terenie województwa funkcjonują trzy Leśne Kompleksy Promocyjne (LKP), z których utworzony w 2011 roku LKP Lasy Bieszczadzkie, w styczniu 2015 r., został niemal trzykrotnie powiększony, do powierzchni 69531,73 ha[18] i obecnie obejmuje w całości nadleśnictwa: Baligród, Cisna, Lutowiska i Stuposiany. Lasy ochronne obejmują 59,3% obszaru lasów województwa, co wpływa na sposób prowadzenia polityki leśnej na tych obszarach. W porównaniu z 2014 r. powierzchnia lasów ochronnych zmniejszyła się 0 0,6%.

Zasoby drzewne województwa w ostatnich latach wzrosły i należą do najwyższych w kraju (8,4%). W roku 2016 pozyskano ogółem 2513,6 tys. m^3 drewna, z tego aż 93,3% w Lasach Państwowych. W analizowanym okresie ilość pozyskiwanego drewna podlegała wahaniom. W roku 2016 ponownie odnotowano zwiększenie ilości pozyskiwanego drewna. W lasach województwa dominuje przerębowo-zrębowy sposób zagospodarowania (60%).

Lasy województwa podkarpackiego cechuje dobra kondycja zdrowotna pomimo stałego zagrożenia przez czynniki abiotyczne, biotyczne i antropogeniczne. Uszkodzenia drzewostanów lasów województwa podkarpackiego należą do jednych z najniższych w kraju. W 2016 r. lasy województwa podkarpackiego znalazły się w grupie podwyższonego poziomu uszkodzenia drzew (lekka defoliacja[19] gatunków – 23,5%).

[18] Zarządzenie nr 5 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 19 stycznia 2015 r. w sprawie zmian terytorialnych Leśnego Kompleksu Promocyjnego "Lasy Bieszczadzkie"

[19] Klasy defoliacji: klasa 0 – od 0 do 10% – bez defoliacji, klasa 1 – od 11 do 25% – lekka defoliacja (poziom ostrzegawczy), klasa 2 – od 26 do 60% – średnia defoliacja, klasa 3 – powyżej 60% – duża defoliacja, klasa 4 – drzewa martwe.

Rys. 13. Lesistość w gminach w 2016 r.

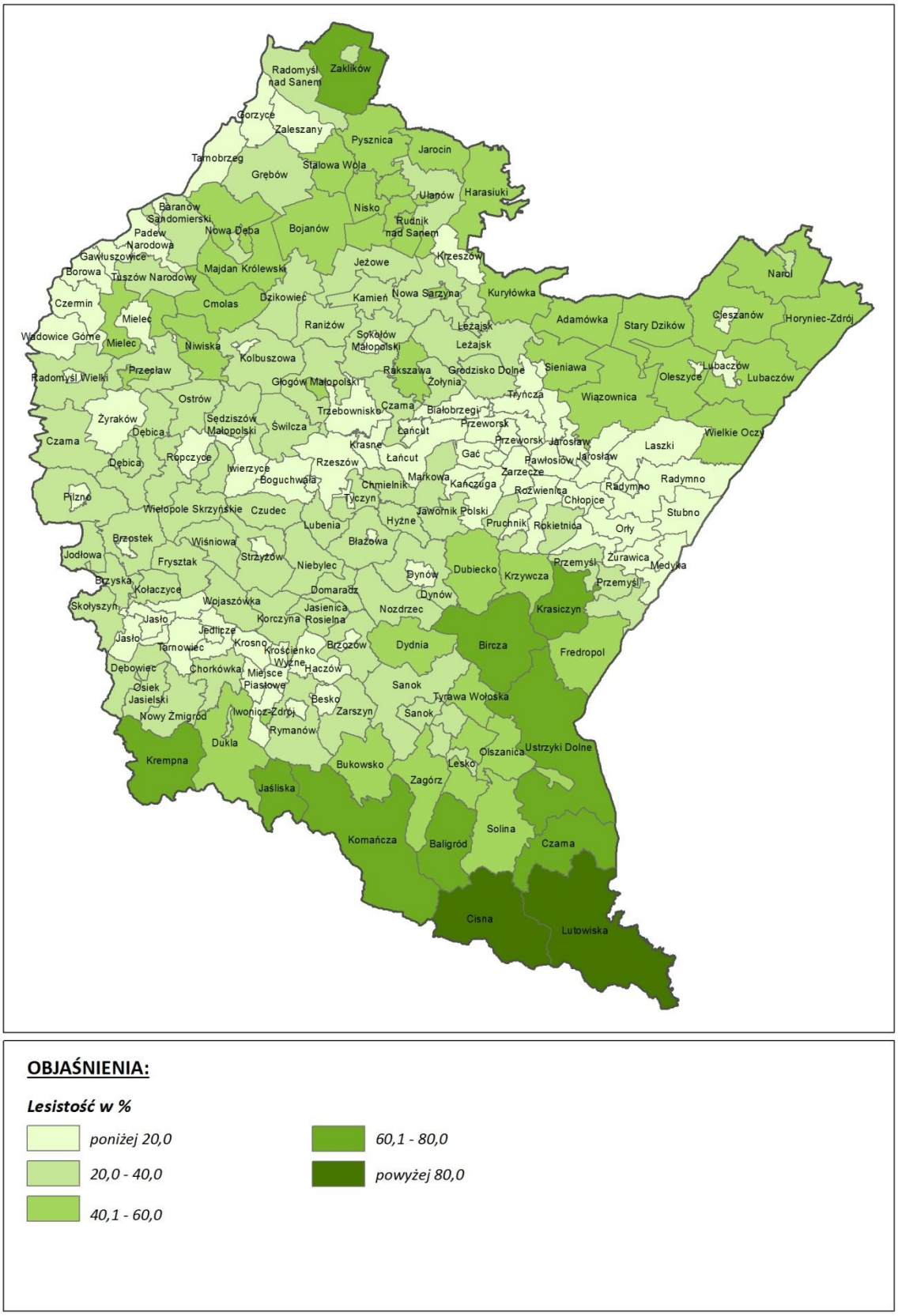

OBJAŚNIENIA:

Lesistość w %

- *poniżej 20,0*
- *20,0 - 40,0*
- *40,1 - 60,0*
- *60,1 - 80,0*
- *powyżej 80,0*

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

WNIOSKI

Lasy

- Blisko 60% obszaru lasów województwa stanowią lasy ochronne, co w istotny sposób wpływa na sposób prowadzenia polityki leśnej w gospodarstwach leśnych.
- Na przestrzeni lat 2014 - 2016 odnotowano nieznaczne zwiększenie lesistości województwa o 0,2% oraz zmniejszenie powierzchni lasów ochronnych o 0,6%.
- W ostatnich latach nastąpił spadek powierzchni zalesień, zarówno w lasach publicznych jak i na gruntach prywatnych
- Zasoby drzewne województwa w analizowanym okresie wzrosły i należą do najwyższych w kraju (8,4%),
- W 2016 roku pozyskano ogółem 2513,6 tys. m^3 drewna, z tego aż 93,3% w Lasach Państwowych.
- Proekologiczna polityka leśna preferująca przerębowo-zrębowy sposób zagospodarowania (60%) przyczynia się do ich dobrej kondycji zdrowotnej, co podnosi walory krajobrazowe i turystyczne lasów województwa.

2.7. Obszary ochrony walorów uzdrowiskowych

Na obszarze województwa podkarpackiego nie zmieniła się liczba funkcjonujących uzdrowisk, jednakże w wyniku nowelizacji ich statutów, nastąpiły zmiany przestrzenne w strefach uzdrowiskowych.

Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 2012 r. nadano status obszaru ochrony uzdrowiskowej sołectwu Latoszyn i sołectwu Podgrodzie położonym na obszarze gminy Dębica. Dla tego obszaru *Uchwałą Nr IX/135/2011 Rady Gminy Dębica z dnia 23 września 2011* r. ustanowiono *Statut Obszaru Ochrony Uzdrowiskowej Latoszyn.* Gmina uchwaliła dla tego obszaru miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego i przystąpiła do budowy pierwszych obiektów uzdrowiskowych. W 2018 r. planowane jest przyjmowanie pierwszych kuracjuszy.

Plany utworzenia uzdrowiska w miejscowości Lipa w oparciu o posiadane walory środowiska posiadają władze Gminy Zaklików i Stowarzyszenie Lipa Zdrój. Wody z odwiertu Lipa -1, o zasobach eksploatacyjnych 12 m^3/h, zaliczone zostały do wód leczniczych zmineralizowanych (wody siarczanowe, wapniowe i sodowe). Złoże nie jest eksploatowane[20]. Trwają starania o uzyskanie koncesji na eksploatację wód leczniczych oraz działania związane z ustanowieniem obszaru ochrony uzdrowiskowej.

[20] Źródło: Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31.12.2016 r., Państwowy Instytut Geologiczny PIB, Warszawa 2017 r.

WNIOSKI

Obszary ochrony walorów uzdrowiskowych

- Na terenie województwa podkarpackiego liczba funkcjonujących uzdrowisk nie uległa zmianie
- Prowadzone są prace w celu utworzenia uzdrowiska w miejscowości Latoszyn.
- Plany utworzenia uzdrowiska posiada miejscowość Lipa w gminie Zaklików, w oparciu o udokumentowane wody lecznicze zmineralizowane (siarczanowe, wapniowe i sodowe).
- W wyniku zmiany przepisów prawnych dotyczących ochrony uzdrowiskowej nastąpiły zmiany przestrzenne w strefach uzdrowiskowych znajdujących się na terenie województwa.

2.8. Tereny zalewowe

Województwo podkarpackie ze względu na położenie w regionie wodnym Górnej Wisły w znacznym stopniu narażone jest na występowanie powodzi. Wskaźniki opadu i odpływu dla tego regionu przewyższają średnie wartości dla obszaru Polski, odpowiednio o 15% i 50%. Determinuje to wyższy, o co najmniej 15%, poziom zagrożenia powodziowego od przeciętnego zagrożenia powodziowego w Polsce.

Na terenie województwa podkarpackiego jest ok. 280 tys. ha terenów zagrożonych zalewem lub podtopieniem przez wody z roztopów wiosennych lub opadów atmosferycznych. Obszary zalewowe zlokalizowanie są głównie w dolinach rzek: Wisły, Sanu, Wisłoki, Wisłoka oraz ich dopływów. Duże lokalne zagrożenie zwłaszcza w okresie roztopów stwarzają również: Ropa, Jasiołka, Osława, Wiar, Wisznia, Szkło, Łęg, Wielopolka. Na rys. 14 przedstawiono obszary znaczących powodzi historycznych oraz obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi na terenie województwa podkarpackiego.

Ochrona przeciwpowodziowa na terenie województwa opiera się na systemach technicznych obejmujących głównie: środki ograniczające wielkość wezbrania, środki ograniczające zasięg powodzi oraz środki ograniczające skutki na terenach przybrzeżnych, omówione w rozdziale 5.

W ramach wdrożenia *Dyrektywy 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim (Dyrektywa Powodziowa),* w 2011 r. opracowana została wstępna ocena ryzyka powodziowego, a w 2013 r. na tej podstawie mapy zagrożenia powodziowego (MZP) i mapy ryzyka powodziowego (MRP), które jednostkom administracji przekazano

15 kwietnia 2015 r. Mapy te stanowią podstawę do podejmowania działań związanych z planowaniem przestrzennym i zarządzaniem kryzysowym. Dla odcinków rzek, dla których nie wykonano MZP i MRP w I cyklu planistycznym, studia ochrony przeciwpowodziowej opracowane przez dyrektorów Regionalnych Zarządów Gospodarki Wodnej zachowują ważność do czasu sporządzenia i przekazania właściwym organom administracji tych map opracowanych w kolejnych cyklach planistycznych. Wyznaczone na podstawie MZP i obowiązujących studiów ochrony przeciwpowodziowych obszary zagrożenia powodziowego obejmują 7,9% powierzchni województwa tj. ok. 1414 km² (rys.15)[21].

Na podstawie MZP i MRP, w 2016 r. opracowany został plan zarządzania ryzykiem powodziowym (PZRP) w regionie wodnym Górnej Wisły[22]. W ramach analizy przedstawionej w PZRP, określono ryzyko powodziowe dla gmin z obszaru poszczególnych zlewni. Spośród 160 jednostek terytorialnych największym ryzykiem powodziowym (5 stopień-poziom nieakceptowany) charakteryzuje się 16 gmin województwa. Wysoki (4 stopień-poziom nadmierny) i umiarkowany (3 stopień-poziom podwyższony) poziom ryzyka dotyczy odpowiednio 30 i 24 gmin. Na obszarach pozostałych gmin występuje niski i bardzo niski poziom lub nie stwierdzono zagrożenia powodzią. Na rys 16 przedstawiono przestrzenny rozkład ryzyka powodziowego na obszarze województwa.

[21] Obszary zagrożenia powodziowego w rozumieniu art. 169 ust. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2015 Prawo wodne (Dz. U. z 2017 roku poz.1566)

[22] Rozporządzenie rady ministrów z dnia 18 października 2016 r. w sprawie przyjęcia Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły (Dz.U. z 2016 r. poz. 1841)

Rys. 14. Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi

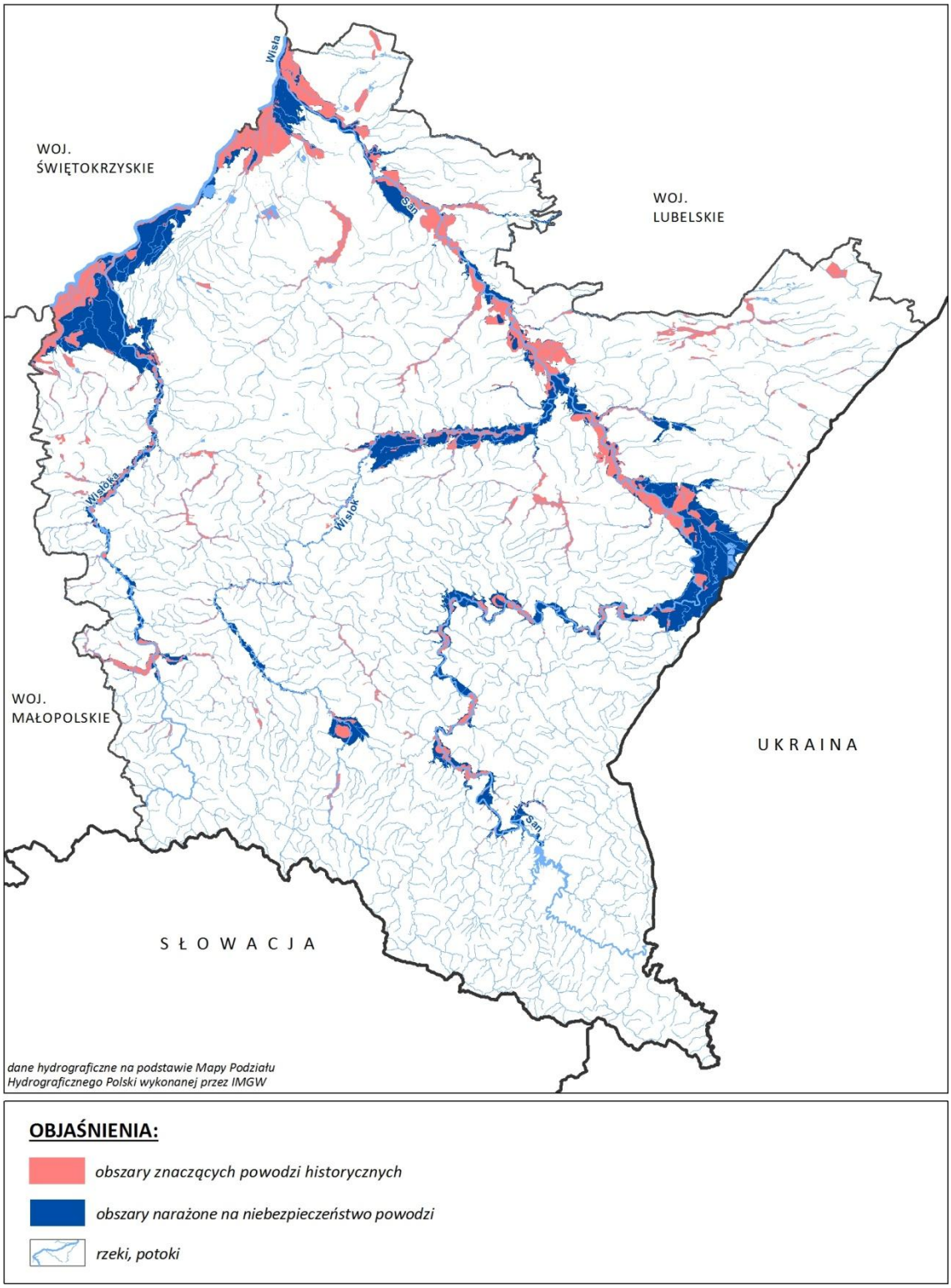

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie „Wstępnej oceny ryzyka powodziowego (Mapa znaczących powodzi historycznych dla woj. podkarpackiego, Mapa obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi dla woj. podkarpackiego) opracowanej w ramach projektu "Informatyczny system osłony kraju przed nadzwyczajnymi zagrożeniami" (ISOK) finansowanego z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, przez Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej PIB – Centra Modelowania Powodziowego w Gdyni, w Krakowie, w Poznaniu, we Wrocławiu, w konsultacji z Krajowym Zarządem Gospodarki Wodnej.

Rys. 15. Obszary zagrożenia powodzią

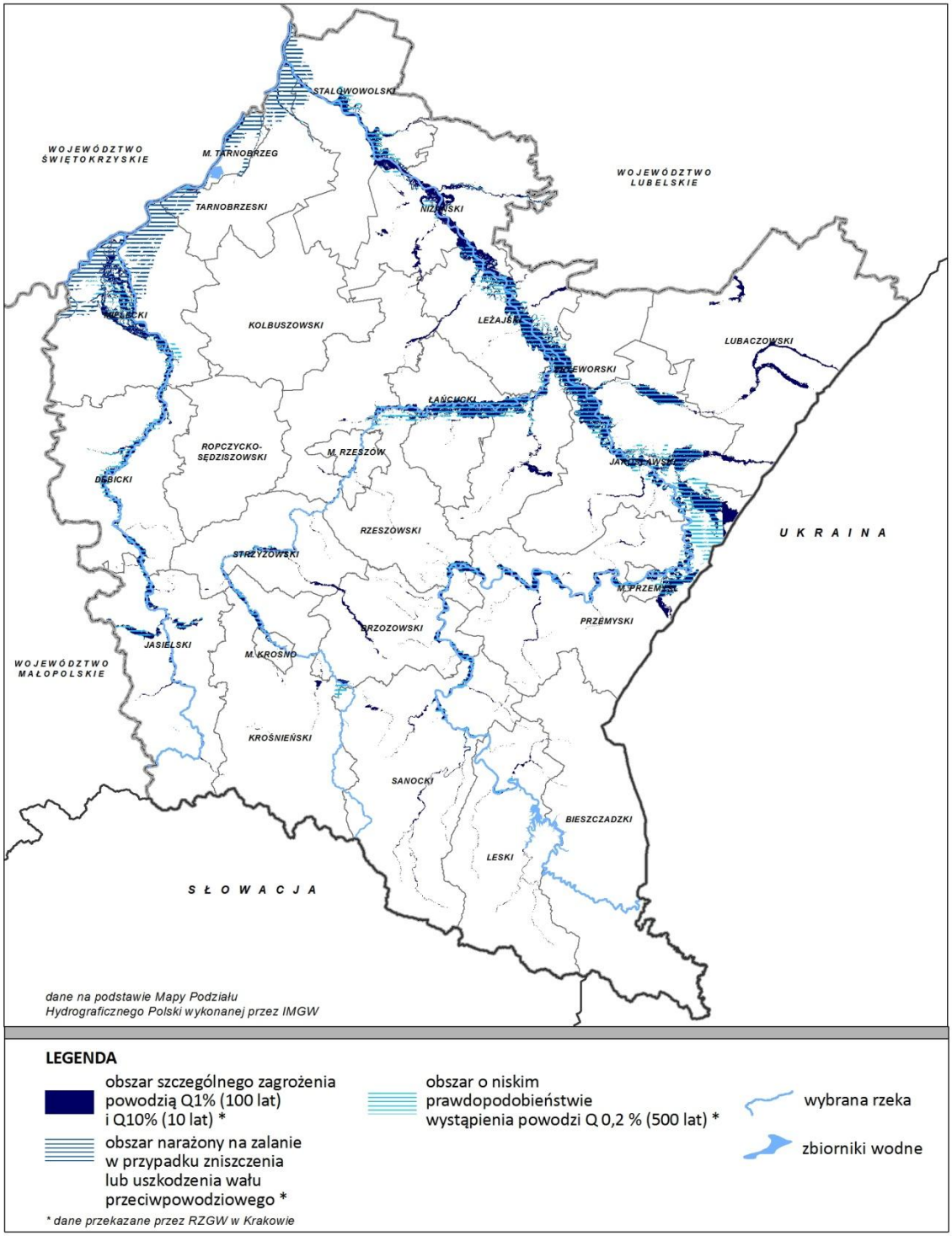

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie danych RZGW Kraków

Rys. 16. Przestrzenny rozkład ryzyka powodziowego na obszarze województwa podkarpackiego

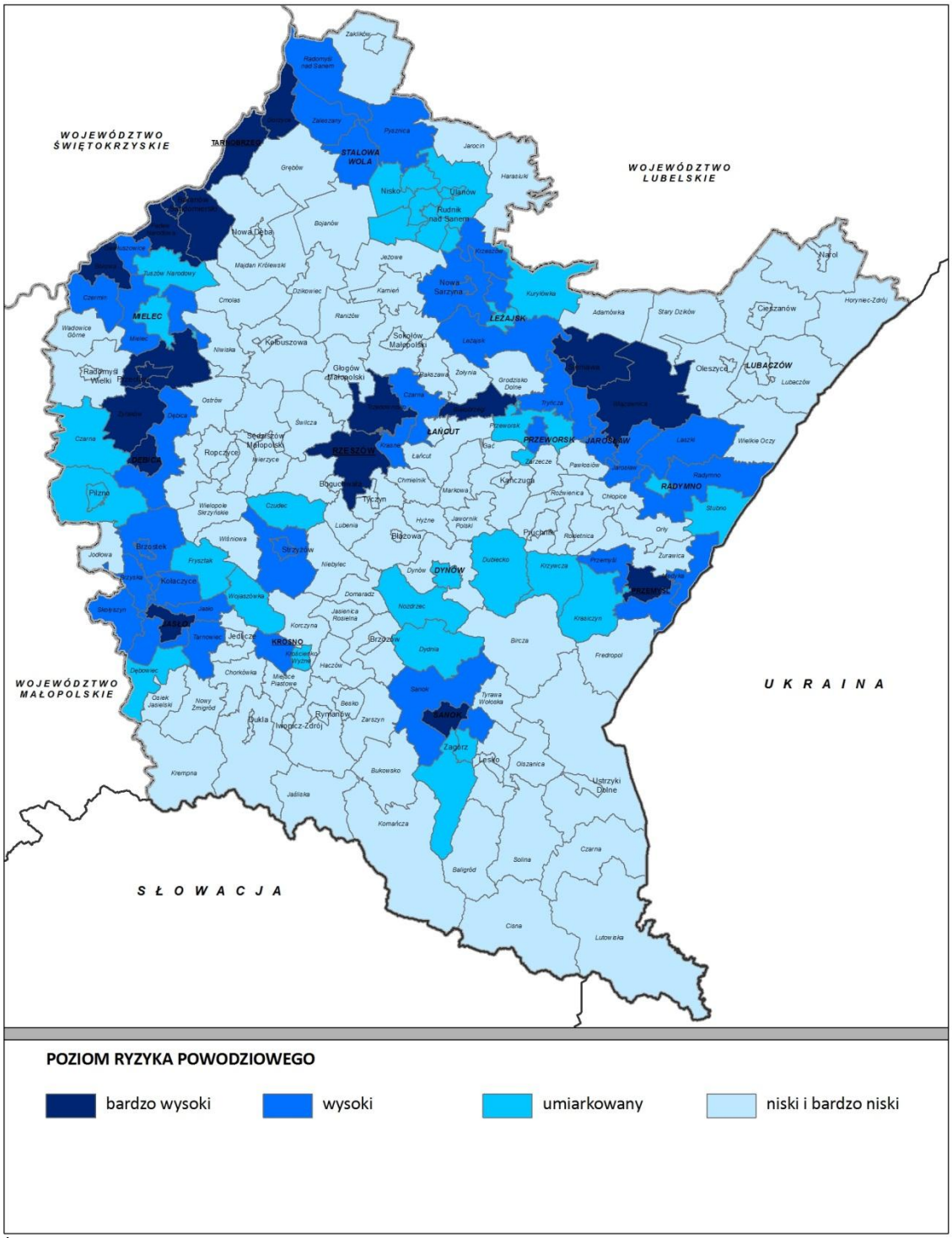

Źródło: Opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły

WNIOSKI

Tereny zalewowe

- Spośród 160 jednostek terytorialnych największym ryzykiem powodziowym (5 stopień-poziom nieakceptowany) charakteryzuje się 16 gmin województwa. Wysoki i umiarkowany poziom ryzyka dotyczy odpowiednio 30 i 24 gmin. Na obszarach pozostałych gmin występuje niski i bardzo niski poziom lub nie stwierdzono zagrożenia powodzią.
- W analizowanym okresie, bezpieczeństwo powodziowe uległo nieznacznej poprawie dzięki prowadzonym pracom rozbudowy oraz budowy nowych odcinków wałów przeciwpowodziowych m.in. na rzece Wiśle, Trześniówce, Wisłoce
- Obszary zagrożenia powodziowego obejmują ok. 1414 km² tj. 7,9% powierzchni województwa
- W latach 2013-2017 realizując postanowienia dyrektywy powodziowej opracowano dokumenty planistyczne (mapy zagrożenia powodziowego, mapy ryzyka powodziowego, plany zarządzania ryzykiem powodziowym) w oparciu, o które należy prowadzić ochronę przed powodzią.

2.9. Tereny osuwiskowe

Województwo podkarpackie w części zajmowanej przez Karpaty fliszowe, posiada warunki sprzyjające do rozwoju ruchów masowych, w tym osuwisk oraz procesów kształtujących rzeźbę terenu górskiego i pogórskiego. O ich przebiegu decyduje głównie budowa geologiczna, warunki hydrometeorologiczne oraz działalność człowieka.

Wiedza na temat występowania terenów osuwiskowych pozwala na właściwą lokalizację inwestycji na tych obszarach, dlatego ważna jest identyfikacja istniejących i potencjalnych osuwisk w terenie. Obecnie wdrażany jest ogólnokrajowy program pn. *System Osłony Przeciwosuwiskowej* (SOPO) przez *Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy* (PIG – PIB), realizowany w kilku etapach. Głównym celem projektu jest rozpoznanie, udokumentowanie i zaznaczenie na mapie w skali 1 : 10 000 wszystkich osuwisk oraz terenów potencjalnie zagrożonych ruchami masowymi w Polsce, a także założenie systemu monitoringu wgłębnego i powierzchniowego na 100 wybranych osuwiskach.

W latach 2014-2017 zakończono II etap projektu (2015 r.) i rozpoczęto realizację etapu III.

W II etapie opracowano mapy osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi dla 6 gmin województwa podkarpackiego: Pilzna (powiat dębicki), Korczyny (powiat krośnieński), gminy i miasta Łańcut (powiat łańcucki), Dubiecka (powiat przemyski) i Wiśniowej (powiat strzyżowski).

Rys. 17. Zagrożenie osuwiskami

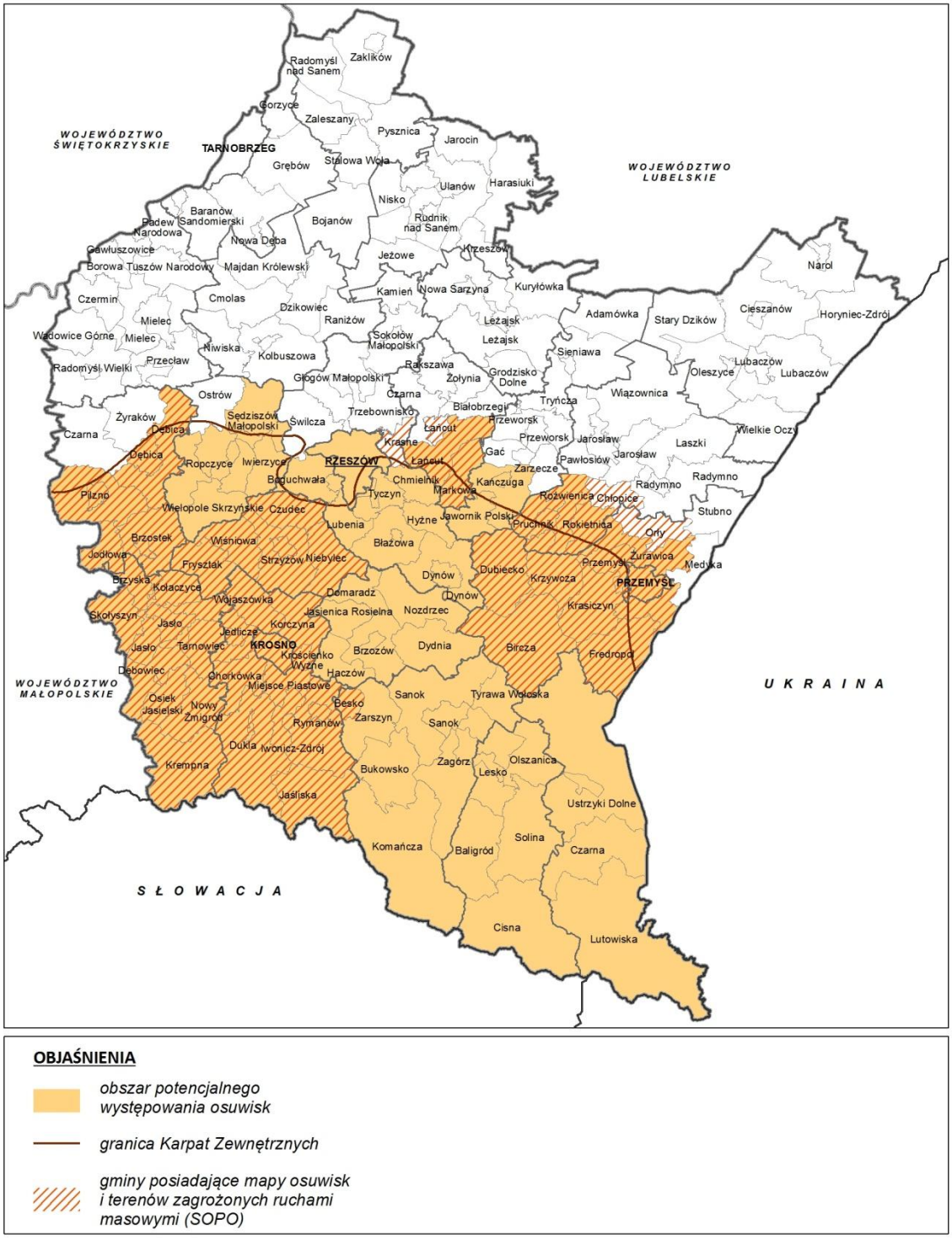

Źródło: Opracowanie własne PBPP w Rzeszowie.

Trwa realizacja III etapu programu SOPO, a jego zakończenie planowane jest w 2023 r. Prowadzone prace mają na celu:

- opracowanie map osuwisk i terenów zagrożonych w skali 1:10 000 dla kolejnych 52 gmin karpackich w woj. podkarpackim oraz 42 powiatów (w części Polski pozakarpackiej);

- aktualizację rejestrów terenów zagrożonych ruchami masowymi i włączenie tych danych do bazy SOPO dla 9 wybranych powiatów pozakarpackich;
- założenie monitoringu powierzchniowego i wgłębnego na kolejnych 6 wybranych osuwiskach oraz monitoringu on-line na 1 wybranym osuwisku a także na prowadzeniu pomiarów monitoringowych na łącznie 60 osuwiskach;
- prowadzenie i aktualizację bazy SOPO oraz modernizację aplikacji internetowej;
- szkolenia i konsultacje oraz prace interwencyjne i aktualizacyjne (dla 75 gmin karpackich) w oparciu o metodykę wykorzystania danych ze skaningu lotniczego do weryfikacji zasięgów osuwisk oraz monitoringu osuwisk;
- prognozowanie zagrożeń osuwiskowych na potrzeby sporządzania/aktualizacji miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także na potrzeby jednostek zarządzania kryzysowego.

W 2016 roku zostały przygotowane mapy osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi dla dwóch gmin: Krasne (powiat rzeszowski) i Besko (powiat sanocki). W 2017 r. planowane jest zakończenie opracowania mapy dla gminy Jawornik Polski.

Ostatni IV etap, od 2023 r. będzie realizowany na terenie Polski pozakarpackiej.

W okresie 2015-2016, realizowanych było 19 inwestycji w 11 gminach województwa, polegających na przygotowaniu dokumentacji geologiczno-inżynierskiej oraz wykonaniu właściwych prac zabezpieczających osuwisko.

WNIOSKI

Tereny osuwiskowe

- Problem zagrożeń osuwiskowych w województwie podkarpackim jest nadal aktualny.
- W ramach likwidacji skutków i zabezpieczenia osuwisk, w latach 2015-2016, realizowanych było 19 inwestycji w 11 gminach województwa, polegających na przygotowaniu dokumentacji geologiczno-inżynierskiej oraz wykonaniu właściwych robót.
- Dotychczas opracowano mapy osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi w skali 1:10 000 dla 48 gmin województwa podkarpackiego.
- Rozpoznanie i udokumentowanie wszystkich osuwisk oraz terenów potencjalnie zagrożonych ruchami masowym jest jednym z ważniejszych działań związanych z zapobieganiem zagrożeniom osuwiskowym. Działania w tym zakresie prowadzone są przez Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy (PIG – PIB) w ramach projektu System Osłony Przeciwosuwiskowej (SOPO).

2.10. Obszary narażone na skutki poważnych awarii

Wymagania odnośnie rozbudowy, budowy i lokalizacji zakładów stwarzających zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzi, a w szczególności zakładów stwarzających zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej oraz udostępnienia informacji o prawdopodobieństwie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, jej potencjalnych skutkach i zasięgu, określa ustawa *Prawo ochrony środowiska* [23], do której implementowano wymagania *Dyrektywy SEVESO III*. Zmiany w ww. ustawie obowiązujące od października 2015 r. mają na celu zwiększenie bezpieczeństwa funkcjonowania zakładów przemysłowych oraz zapewnienie lepszego dostępu obywateli do informacji o ryzykach wynikających z działania instalacji przemysłowych.

Działalność produkcyjna w ramach niektórych rodzajów przemysłu związana jest z ryzykiem wystąpienia poważnych awarii, zagrażających środowisku oraz życiu i zdrowiu okolicznych mieszkańców. W zależności od ich rodzaju, kategorii i ilości substancji niebezpiecznych znajdujących się na terenie zakładu przemysłowego uznaje się go za *zakład o zwiększonym* albo *o dużym ryzyku wystąpienia awarii*, a prowadzący zakład zobowiązany jest do jego zgłoszenia właściwemu organowi Państwowej Straży Pożarnej. Na obszarze województwa podkarpackiego na koniec października 2017 r. 11 zakładów zaliczono do grupy zakładów o dużym ryzyku powstania poważnej awarii przemysłowej oraz 22 zakłady do grupy zakładów o zwiększonym ryzyku. [24]. W porównaniu z 2012 r. o jeden zmalała liczba zakładów zaliczonych do grupy o dużym ryzyku powstania poważnej awarii przemysłowej oraz o dziesięć wzrosła liczba zakładów o zwiększonym ryzyku.

Podkarpacki Komendant Wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej, na podstawie informacji podanych przez prowadzących zakłady (w zgłoszeniu, programie zapobiegania awariom, raporcie o bezpieczeństwie) lub wyników kontroli ustala, w drodze decyzji, grupy zakładów, których zlokalizowanie względem siebie może spowodować efekt domina[25].

[23] Art. 73 ust. 3, ust. 3a, ust. 4, ust. 5 i ust. 6 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2017 r. poz. 519 z późn. zm.).

[24] Źródło: Rejestr potencjalnych sprawców poważnych awarii - stan na dzień 1.12.2017 r., WIOŚ w Rzeszowie.

[25] http://bip.ires.pl/gfx/straz/files/prog/grupy_zakladoww_2017.pdf, stan na dzień 29.11. 2017 r.

Rys. 18. Ryzyko poważnych awarii i „bomby ekologiczne”

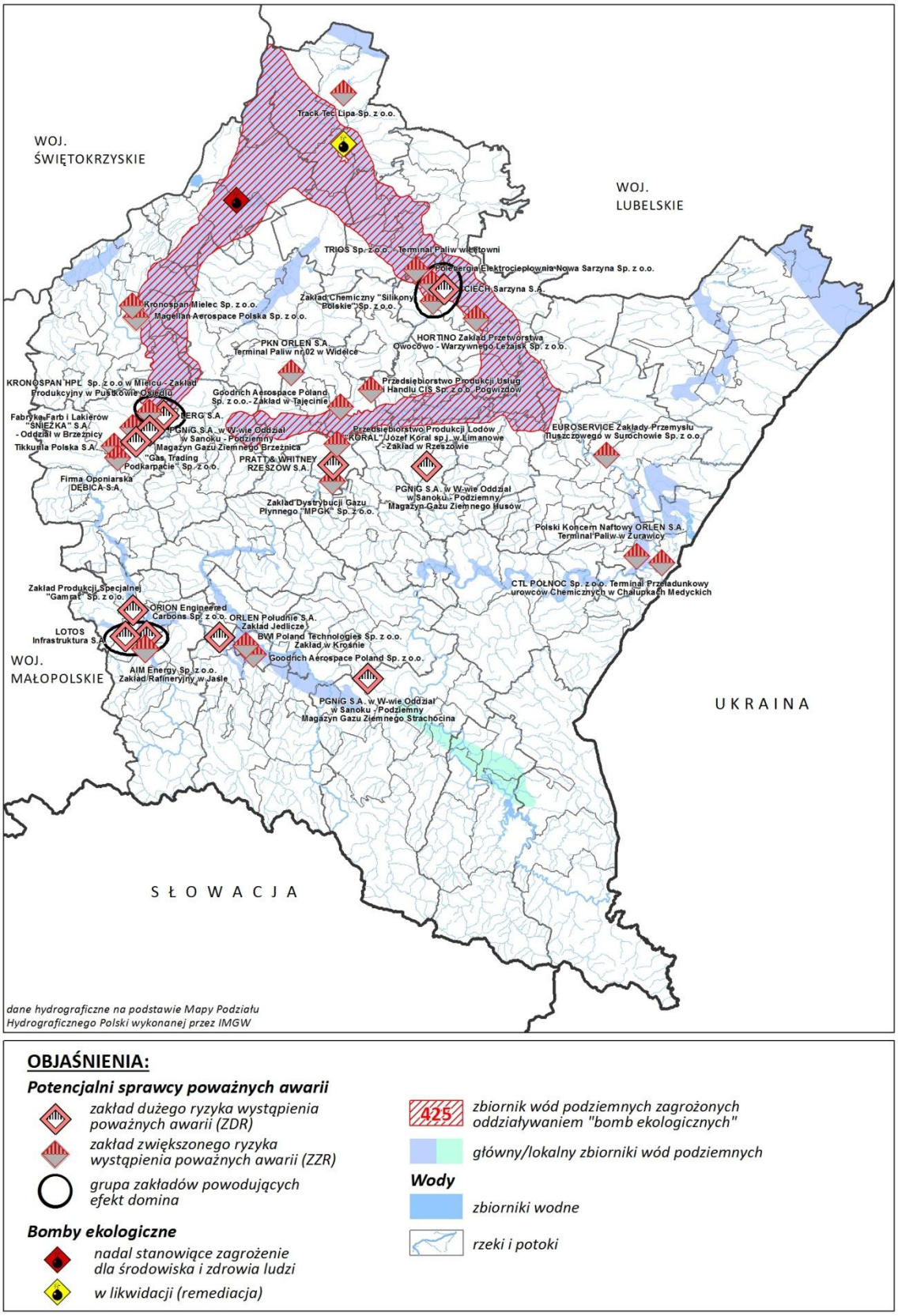

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie „Rejestru potencjalnych sprawców poważnych awarii”, WIOŚ w Rzeszowie - wg stanu na dzień 01.12.2017 r.

Obecnie utworzono 3 grupy zakładów powodujących efekt domina zlokalizowane w miejscowościach:

a) Nowa Sarzyna - grupa tworzona przez 3 zakłady: CIECH Sarzyna S.A., Polenergia Elektrociepłownia Nowa Sarzyna Sp. z o.o, Zakład Chemiczny "Silikony Polskie" Sp.-z o.o.;
b) Jasło - grupa tworzona przez 2 zakłady: Orion Engineered Carbons Sp. z o.o., i LOTOS Infrastruktura S.A.;
c) Pustków - Osiedle - grupa tworzona przez 2 zakłady: LERG S.A i KRONOSPAN HPL Pustków Sp. Z o.o.

Rozmieszczenie zakładów o dużym i zwiększonym ryzyku oraz grupy zakładów, których zlokalizowanie względem siebie może spowodować efekt domina obrazuje rys.18.

Na terenie województwa podkarpackiego nadal występują poważne problemy ekologiczne o dużej skali potencjalnego oddziaływania, których usunięcie wymaga znacznych środków finansowych, w tym występowanie 2 obiektów zaliczanych do „bomb ekologicznych".

WNIOSKI

Obszary narażone na skutki poważnych awarii

- Na obszarze województwa podkarpackiego na koniec października 2017 r. 11 zakładów zaliczono do grupy zakładów o dużym ryzyku powstania poważnej awarii przemysłowej oraz 22 zakłady do grupy zakładów o zwiększonym ryzyku. W porównaniu z 2012 r. o jeden zmalała liczba zakładów zaliczonych do grupy o dużym ryzyku powstania poważnej awarii przemysłowej oraz o dziesięć wzrosła liczba zakładów o zwiększonym ryzyku.
- Na terenie województwa podkarpackiego występują tzw. "bomby ekologiczne" o dużej skali potencjalnego oddziaływania, których usunięcie wymaga znacznych środków finansowych
- Wymagania dyrektywy Seveso III implementowane zostały do ustawy *Prawo ochrony środowiska*, w której położono nacisk na zapewnienia wysokiego poziomu ochrony zdrowia ludzkiego i zapewnienie lepszego dostępu obywateli do informacji o ryzykach wynikających z działania instalacji przemysłowych[26].
- W istniejących na terenie województwa podkarpackiego zakładach wytwarzających i przechowujących substancje niebezpieczne stosowane są rozwiązania organizacyjne i techniczne, które znacznie ograniczają ryzyko wystąpienia poważnych awarii i ich negatywnego oddziaływania.

[26] *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/18/UE z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie kontroli zagrożeń poważnymi awariami związanymi z substancjami niebezpiecznymi*, zmieniająca, a następnie uchylająca Dyrektywę Rady 96/82/WE. art. 243a. pkt 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. *Prawo ochrony środowiska* (t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 672).

2.11. Obszary występowania suszy

Zagrożenie suszą województwa podkarpackiego jest znacznie mniejsze w stosunku do reszty kraju, na co wskazują: System Monitoringu Suszy Rolniczej w Polsce oraz Prognostyczno-Operacyjny System Udostępniania Charakterystyk Suszy [27].

Na przestrzeni ostatnich lat, zjawisko suszy w różnym stopniu dotknęło większość gmin województwa podkarpackiego. Nierównomierne rozłożenie naturalnych zasobów wodnych i niewystarczająca retencja zbiornikowa w stosunku do potrzeb ludności i gospodarki, powodują zwiększenie negatywnych skutków zjawiska suszy. Rozkład przestrzenny występowania tego zjawiska uzależniony jest od lokalnych warunków geomorfologicznych i hydrogeologicznych zlewni, lokalnych uwarunkowań klimatycznych, działalności człowieka w zakresie melioracji, odwodnień, zalesień oraz braku właściwego administrowania i zarządzania poborem wody.

Analiza zjawiska suszy na obszarze regionu wodnego Górnej Wisły i regionu wodnego Dniestru, przeprowadzona w 2015 r. przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie wykazała, że niemal na całym obszarze województwa podkarpackiego występuje deficyt opadów, nastąpiło znaczne obniżenie poziomu wody w ciekach, zanikły mniejsze cieki oraz obniżył się poziom zwierciadła wód gruntowych[28].

Na rys. 19. przedstawiono obszary zagrożenia suszą rolniczą.

Według raportów publikowanych przez IUNG-PIB w ramach Systemu Monitoringu Suszy Rolniczej, na obszarze województwa podkarpackiego w roku 2014 nie stwierdzono występowania suszy rolniczej. W 2015 r. stwierdzono suszę na obszarze wszystkich gmin, a w roku 2016 na obszarze gmin: Borowa, Czermin, Gawłuszowice, Padew Narodowa i Tuszów Narodowy, stwierdzono zagrożenie suszą rolniczą.

W latach 2014-2017 Regionalne Zarządy Gospodarki Wodnej w Krakowie i w Warszawie prowadziły prace zmierzające do sporządzenia planów przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych Górnej Wisły, Dniestru (RZGW w Krakowie) i Środkowej Wisły (RZGW w Warszawie). Plany te zostały przyjęte 10 sierpnia 2017 r. (region wodny Górnej Wisły i Dniestru) i 24 lipca 2017 r. (region wodny Środkowej Wisły). Będą one stanowić podstawę do przygotowania planów przeciwdziałania skutkom suszy na obszarach dorzeczy, których przyjęcie planowane jest na rok 2020.

[27] System Monitoringu Suszy Rolniczej w Polsce (SMSR) – serwis prowadzony przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy w Puławach oraz Prognostyczno-Operacyjny System Udostępniania Charakterystyk Suszy – serwis prowadzony przez Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej – Państwowy Instytut Badawczy.

[28] *Analiza zjawiska suszy na obszarze regionu wodnego Górnej Wisły i Analiza zjawiska suszy na obszarze regionu wodnego Dniestru*, RZGW, Kraków 2015 r. - sporządzona w ramach opracowanie planów przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych w obszarze działania RZGW w Krakowie.

Rys. 19. Obszary zagrożenia suszą rolniczą

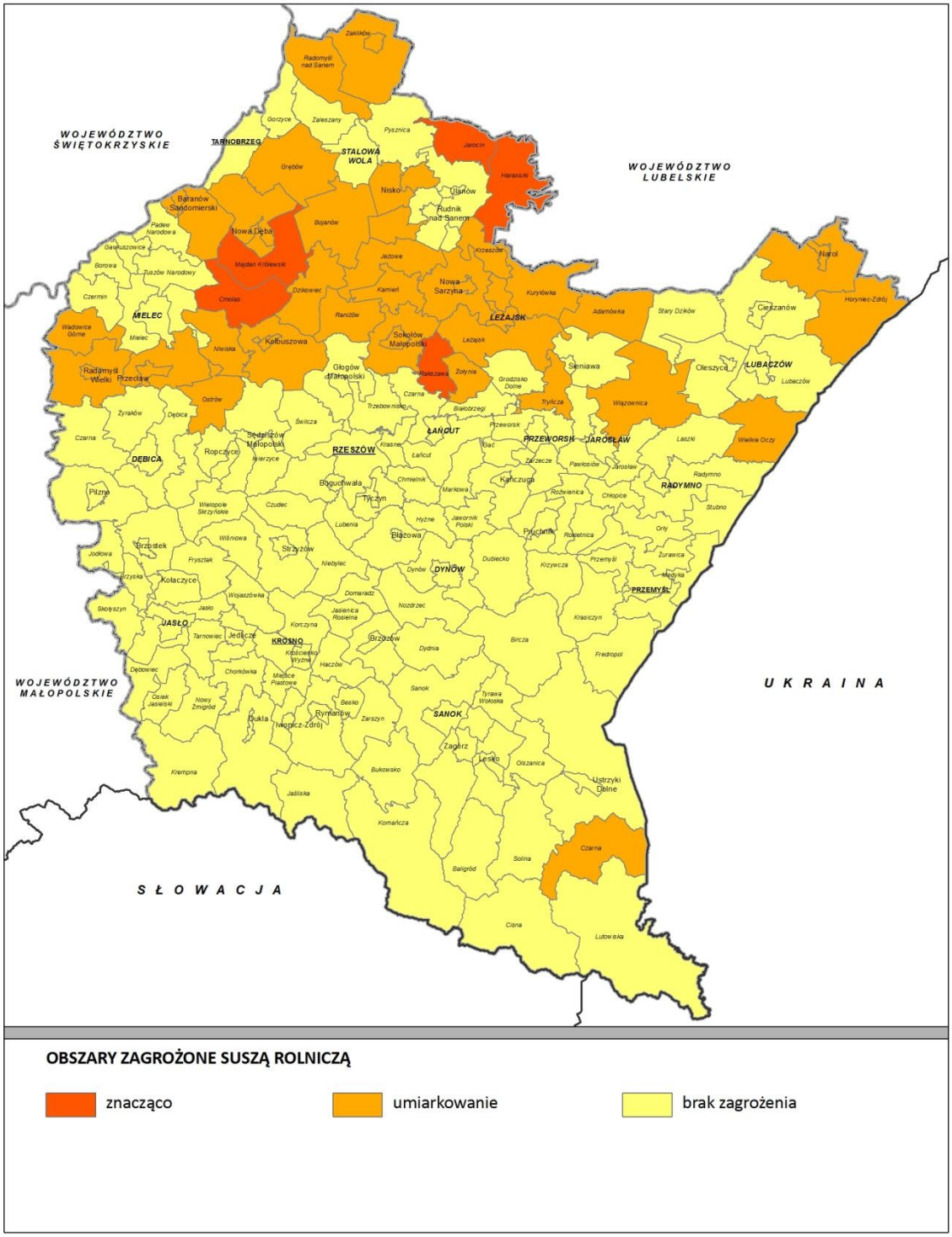

Źródło: Opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie „*Analiza zjawiska suszy na obszarze regionu wodnego Górnej Wisły*”, *Analiza zjawiska suszy na obszarze regionu wodnego Dniestru*”, RZGW w Krakowie, 2015 r.

Negatywne skutki suszy mogą być minimalizowane przez kompleksowe działania związane z zarządzaniem zasobami wodnymi oraz podjęciem działań poprawiających bilans wodny, m.in. poprzez retencję wód w zbiornikach, budowę

i modernizację urządzeń melioracyjnych służących nawodnieniu użytków rolnych, zalesianie terenów o niskiej przydatności dla rolnictwa, poprawę sposobu użytkowania gruntów rolnych, przebudowę drzewostanów na zgodne z siedliskiem, ochronę lasów łęgowych, czy zwiększenie kontroli poboru wody.

WNIOSKI

Obszary występowania suszy

- Na przestrzeni ostatnich lat, zjawisko suszy w różnym stopniu dotknęło większość gmin województwa podkarpackiego.
- Nierównomierne rozłożenie naturalnych zasobów wodnych i niewystarczająca retencja zbiornikowa w stosunku do potrzeb ludności i gospodarki, powodują zwiększenie negatywnych skutków zjawiska suszy.
- Rozkład przestrzenny występowania zjawiska suszy uzależniony jest od lokalnych warunków geomorfologicznych i hydrogeologicznych zlewni, lokalnych uwarunkowań klimatycznych, działalności człowieka w zakresie melioracji, odwodnień, zalesień oraz braku właściwego administrowania i zarządzania poborem wody
- W 2017 r., RZGW w Krakowie i Warszawie przyjęły plany przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych Górnej Wisły, Dniestru (RZGW w Krakowie) i Środkowej Wisły (RZGW w Warszawie), w których określono katalog działań służący ograniczeniu skutków suszy.
- Negatywne skutki suszy mogą być minimalizowane przez kompleksowe działania związane z zarządzaniem zasobami wodnymi oraz podjęcie działań poprawiających bilans wodny, zalesianie terenów o niskiej przydatności dla rolnictwa, poprawę sposobu użytkowania gruntów rolnych, przebudowę drzewostanów na zgodne z siedliskiem, ochronę lasów łęgowych, czy zwiększenie kontroli poboru wody.

2.12. Obszary wymagające poprawy jakości powietrza

W latach 2014 - 2017, podobnie jak w latach poprzednich, na stan powietrza w województwie podkarpackim wpływała głównie niska emisja, pochodząca z indywidualnych i komunalnych systemów grzewczych (emisja powierzchniowa) oraz związana z dużym natężeniem ruchu komunikacyjnego (emisja liniowa). Natomiast, na skutek rygorystycznych ograniczeń prawnych, zdecydowanemu ograniczeniu uległ wpływ emisji punktowej, pochodzącej z procesów energetycznego spalania paliw oraz przemysłowych procesów technologicznych.

Niekorzystne dla środowiska i zdrowia ludzi oddziaływanie emisji powierzchniowej ujawnia się przede wszystkim w sezonie grzewczym, na terenach

zurbanizowanych. Zwłaszcza w miastach kumuluje się emisja powierzchniowa i liniowa, związana z dużym natężeniem ruchu komunikacyjnego. Ponadto zimowe warunki meteorologiczne nie sprzyjają dyspersji zanieczyszczeń.

Podobnie jak w latach ubiegłych, monitoring powietrza atmosferycznego prowadzony jest przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie, na potrzeby corocznej oceny jakości powietrza i obserwacji jego zmian. Oceny dokonuje się poprzez pomiary stężeń substancji w powietrzu oraz porównanie wyników, z określonymi w przepisach[29] poziomami dopuszczalnymi, docelowymi i poziomami celu długoterminowego wraz z terminami ich osiągnięcia, w zależności od rodzaju zanieczyszczenia.

Badania wykonywane w roku 2016 obejmowały w kryterium ochrony zdrowia ludzi: dwutlenek azotu, dwutlenek siarki, tlenek węgla, benzen, ozon, pył PM10, pył PM2,5 oraz zawartość w pyle metali (ołów, arsen, kadm, nikiel) i węglowodoru - benzo(a)pirenu. W kryterium ochrony roślin ocenie podlegały stężenia w powietrzu: dwutlenku siarki, tlenku azotu i ozonu. Dla kryterium ochrony zdrowia ludzi oceny dokonano w układzie dwóch stref: strefy miasta Rzeszowa i strefy podkarpackiej, obejmującej pozostałą część województwa. Dla kryterium ochrony roślin strefę stanowi obszar województwa z wyłączeniem miasta Rzeszowa. Pomiary za rok 2016 wykazują brak przekroczeń norm wszystkich zanieczyszczeń gazowych dla obydwu kryteriów oraz metali w kryterium ochrony zdrowia. W przypadku ozonu nie został dotrzymany poziom celu długoterminowego. Wyniki badań wskazują na ponadnormatywne zanieczyszczenie, w kilku największych miastach województwa pyłem PM10, PM2,5 i szczególnie wysokie benzo(a)pirenem, występujące w sezonie zimowym, co wskazuje na przeważający wpływ emisji niskiej.

Aktualnie na terenie województwa obowiązują dwa programy ochrony powietrza uchwalone w 2016 r. przez Sejmik Województwa Podkarpackiego: dla strefy podkarpackiej i dla strefy miasto Rzeszów.

W oparciu o inwentaryzację emisji (z terenów stref i napływową) oraz wyniki pomiarów, w nPOP za pomocą metody modelowania zostały wykonane obliczenia rozkładów stężeń pyłów oraz benzo(a)pirenu i wytypowane obszary przekroczeń norm – obszary narażenia, które obrazują: rys. 20., rys. 21., rys. 22.

[29] Kryteria jakości powietrza, zasady i mechanizmy jego ochrony i poprawy oraz zasady prowadzenia corocznych ocen regulują przepisy ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tj. Dz. U. 2017 poz. 519 z późn. zm.) wraz z przepisami wykonawczymi.

Rys. 20. Obszary przekroczeń norm pyłu zawieszonego PM10 w strefie podkarpackiej

OBJAŚNIENIA:

obszar przekroczeń norm pyłu zawieszonego PM10 w strefie podkarpackiej

granica strefy podkarpackiej

Źródło: Opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie Rocznej oceny jakości powietrza w województwie podkarpackim za rok 2016, WIOŚ Rzeszów, 2017 r.

Rys. 21. Obszary przekroczeń norm benzo(a)pirenu i pyłu zawieszonego PM2,5 w strefie podkarpackiej

Źródło: Opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie Rocznej oceny jakości powietrza w województwie podkarpackim za rok 2016, WIOŚ Rzeszów, 2017 r.

Rys. 22. Obszary przekroczeń norm pyłu zawieszonego PM2,5 oraz benzo(a)pirenu w strefie miasto Rzeszów

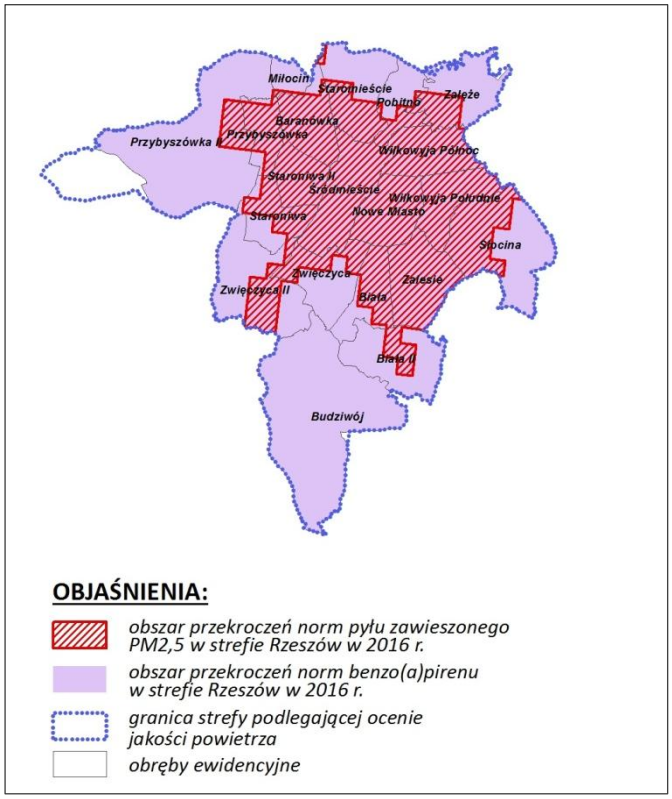

Źródło: Opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie Rocznej oceny jakości powietrza w województwie podkarpackim za rok 2016, WIOŚ Rzeszów, 2017 r.

W strefie miasto Rzeszów – przekroczenia średniodobowych norm pyłu PM10 i pyłu PM2,5 nie wystąpiły w roku 2016, strefa została zakwalifikowana do klasy A, natomiast przekroczenia średniorocznych norm benzo(a)pirenu, strefa została zakwalifikowana do klasy C.

W strefie podkarpackiej – przekroczenia średniodobowych norm pyłu PM10 występują na 0,3% obszaru strefy, gdzie na oddziaływanie narażonych jest 176 131 mieszkańców, przekroczenia średniorocznych norm pyłu PM10 oraz średniorocznych norm pyłu PM2,5 w 2016 r. nie wystąpiły, strefa została zaliczona w tej kategorii do klasy A, natomiast przekroczenia średniorocznych norm benzo(a)pirenu wystąpiły we wszystkich stacjach pomiarowych, obejmując 62% obszaru województwa gdzie narażonych jest 1 910 616 mieszkańców. Obszary przekroczeń wartości kryterialnych benzo(a)pirenu występują we wszystkich większych miastach województwa oraz na terenach wiejskich o wysokiej intensywności zabudowy.

Porównując stan jakości powietrza w roku 2014 z rokiem 2016 stwierdza się poprawę jakości powietrza w zakresie pyłu PM10 i pyłu PM2,5 na terenie miasta Rzeszów oraz na terenach intensywnie zurbanizowanych w tym na terenach kilku największych miast pozostałej części województwa. Obszary przekroczeń

benzo(a)pirenu w roku 2016 r. są znacząco wyższe od roku 2014 r. Corocznie nie jest również dotrzymywany poziom celu długoterminowego ozonu, który ma być osiągnięty w roku 2020. W odniesieniu do pozostałych, objętych obowiązkiem oceny substancji, stan jakości powietrza był i jest korzystny.

WNIOSKI

Poprawa jakości powietrza

- Województwo podkarpackie nadal zalicza się do tych rejonów kraju, gdzie występują znaczne obszary korzystnych warunków pod względem jakości powietrza.
- Na skutek rygorystycznych ograniczeń prawnych, zdecydowanemu ograniczeniu uległ wpływ emisji punktowej, pochodzącej z procesów energetycznego spalania paliw oraz przemysłowych procesów technologicznych.
- Wyniki badań wskazują na ponadnormatywne zanieczyszczenie w kilku największych miastach województwa pyłem PM10, PM2,5 i szczególnie wysokie benzo(a)pirenem, występujące w sezonie zimowym, co wskazuje na przeważający wpływ emisji niskiej.
- Na obszarze całego województwa, corocznie nie jest dotrzymywany poziom celu długoterminowego ozonu, który ma być osiągnięty w roku 2020.
- W roku 2016, dla obszarów o niedotrzymanych standardach jakości powietrza, uchwalone zostały naprawcze *Programy Ochrony Powietrza,* których ustalenia należy uwzględnić w regionalnych dokumentach strategicznych i planistycznych.

2.13. Obszary wymagające poprawy jakości klimatu akustycznego

Na terenie województwa podkarpackiego, nadal dominującym i najbardziej uciążliwym źródłem hałasu jest komunikacja drogowa. Oddana do użytku autostrada A4 przejęła ruch samochodowy odbywający się do tej pory po drodze krajowej Nr 4 i przyczyniła się do znacznego zmniejszenia zanieczyszczeń środowiska, w tym hałasu i wstrząsów wywoływanych przez ruch samochodów ciężarowych. Kontynuowana jest również budowa drogi ekspresowej S19 oraz budowane są obwodnice w wielu miastach, m.in. w Sanoku, Strzyżowie, Stalowej Woli, Nisku i Łańcucie. Wybudowano także wiele ekranów akustycznych oraz wprowadzono nowoczesne środki transportu w komunikacji miejskiej.

W latach 2014 - 2017, badania hałasu drogowego obejmowały teren miasta Rzeszowa (jedyna aglomeracja o liczbie mieszkańców większej niż 100 tysięcy) oraz odcinki dróg krajowych i wojewódzkich, o obciążeniu ruchem powyżej 3 milionów

przejazdów rocznie. Generalny Pomiar Ruchu, prowadzony w 2015 r. przez Generalną Dyrekcję Dróg Krajowych i Autostrad (GDDKiA) na istniejącej sieci dróg krajowych, w tym także na odcinkach autostrad koncesyjnych, wykazał przekroczenia dopuszczalnych standardów akustycznych w stosunku do funkcji spełnianej przez teren na 6. z 8. badanych odcinków dróg. Generalny Pomiar Ruchu prowadzony w 2016 r. przez Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich, również wykazał przekroczenia poziomu dopuszczalnego hałasu na większości badanych odcinków dróg (w 25 z 30 badanych). Na podstawie przeprowadzonych badań Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich sporządził II edycję map akustycznych dla odcinków dróg wojewódzkich o średnio dobowym natężeniu ruchu (SDR) przekraczającym 8219 pojazdów/dobę, co odpowiada 3 000 000 pojazdów w ciągu roku. Badania średniego ruchu drogowego (SDR) na drogach administrowanych przez GDDKiA wykazały średnie, w porównaniu do innych województw, obciążenie ruchem drogowym (pojazdy/dobę) na drogach krajowych (9226), na drogach międzynarodowych (11296) i na pozostałych drogach (8025).[30]

Dla terenów miasta Rzeszowa, na których przekroczony został dopuszczalny poziom hałasu, w 2013 r. przyjęto *Program ochrony środowiska przed hałasem dla terenów, na których poziom hałasu przekracza poziom dopuszczalny w Gminie Miasto Rzeszów*[31]. W 2017 r. opracowana została nowa mapa akustyczna miasta Rzeszowa, która będzie stanowić podstawę do opracowania kolejnej edycji ww. programu.

Na terenie województwa podkarpackiego, obowiązują jeszcze dwa, uchwalone przez Sejmik Województwa Podkarpackiego programy, tj.:

- *Program ochrony środowiska przed hałasem dla obszarów położonych w pobliżu głównych dróg w województwie podkarpackim o obciążeniu ruchem powyżej 6 mln przejazdów rocznie.*[32];
- *Program ochrony środowiska przed hałasem dla obszarów położonych w pobliżu głównych dróg w województwie podkarpackim o obciążeniu ruchem powyżej 3 mln przejazdów rocznie.*[33].

Realizacja ww. programów wpłynie na poprawę klimatu akustycznego na terenie województwa podkarpackiego. Odcinki dróg uwzględnionych w ww. dokumentach przedstawiono na rys.23.

[30] Źródło: Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Rzeszowie, 28 listopad 2017 r.

[31] *Program ochrony środowiska przed hałasem dla terenów, na których poziom hałasu przekracza poziom dopuszczalny w Gminie Miasto Rzeszów,* plan na lata 2013-2017, przyjęty Uchwałą nr LI/976/2013 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 23 kwietnia 2013 r.

[32] Uchwała Nr LVIII/1096/12 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 30 stycznia 2012 r. w sprawie określenia *Programu ochrony środowiska przed hałasem dla obszarów położonych w pobliżu głównych dróg w województwie podkarpackim o obciążeniu ruchem powyżej 6 mln przejazdów rocznie.*

[33] Uchwała Nr XVII/284/14 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 października 2014 r. w sprawie określenia *Programu ochrony środowiska przed hałasem dla obszarów położonych w pobliżu głównych dróg w województwie podkarpackim o obciążeniu ruchem powyżej 3 mln przejazdów rocznie.*

Monitoring poziomu hałasu w odniesieniu do funkcji spełnianej przez teren prowadzony jest również przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie (WIOŚ w Rzeszowie), a jego wyniki, ze względu na brak stałych punktów pomiarowo-kontrolnych, są nieporównywalne. Badaniami monitoringowymi hałasu drogowego objęte zostały miasta poniżej 100 tys. mieszkańców oraz drogi o znaczeniu regionalnym. W latach 2014 - 2016 badania prowadzono na terenie miejscowości: Iwonicz-Zdrój, Jasło, Lubaczów, Polańczyk, Rymanów Zdrój, Dębica, Przeworsk, Tarnobrzeg, Żurawica, Głogów Młp., Lesko, Leżajsk, Łączki (gm. Lesko), Przemyśl, Sokołów Młp., łącznie w 52 punktach pomiarowych. Przeprowadzony monitoring wykazał przekroczenie dopuszczalnych poziomów hałasu w większości punktów pomiarowo-kontrolnych (39).

Niestety podejmowane działania mające na celu poprawę klimatu akustycznego, są niwelowane przez wciąż wzrastającą liczbę samochodów, która w analizowanym okresie, w odniesieniu do 2016 r. wzrosła ponad 50%, a nowych dróg w tym czasie przybyło jedynie 13%.

Zagrożenie związane z hałasem kolejowym, lotniczym i przemysłowm na terenie województwa, również w latach 2014-2017, miało charakter jedynie lokalny i incydentalny. Hałas kolejowy występuje głownie przy trasie Przemyśl – Kraków, natomiast uciążliwość hałasu lotniczego ogranicza się dla niewielkiego obszaru wokół lotniska, wzdłuż tras wznoszeń i nalotów.

Badania hałasu przemysłowego przeprowadzone w latach 2012-2016 przez WIOŚ w Rzeszowie, w 142 zakładach przemysłowych, wykazują, że aż w 61,9% przebadanych zakładów przekroczone zostały dopuszczalne poziomy hałasu w nocy. Jednak postęp technologiczny i działania organów ochrony środowiska (kontrole w zakładach, wymogi dla przedsięwzięć w zakresie ochrony przed hałasem) wpływają na znaczne ograniczenie zasięgu hałasu. W tym okresie 4 zakłady dostosowały się do poziomów hałasu dopuszczalnego w roku 2016.[34]

[34] *Źródło: Ochrona środowiska 2017, GUS, 2018 r.*

Rys. 23. Odcinki dróg objęte Programami ochrony środowiska przed hałasem

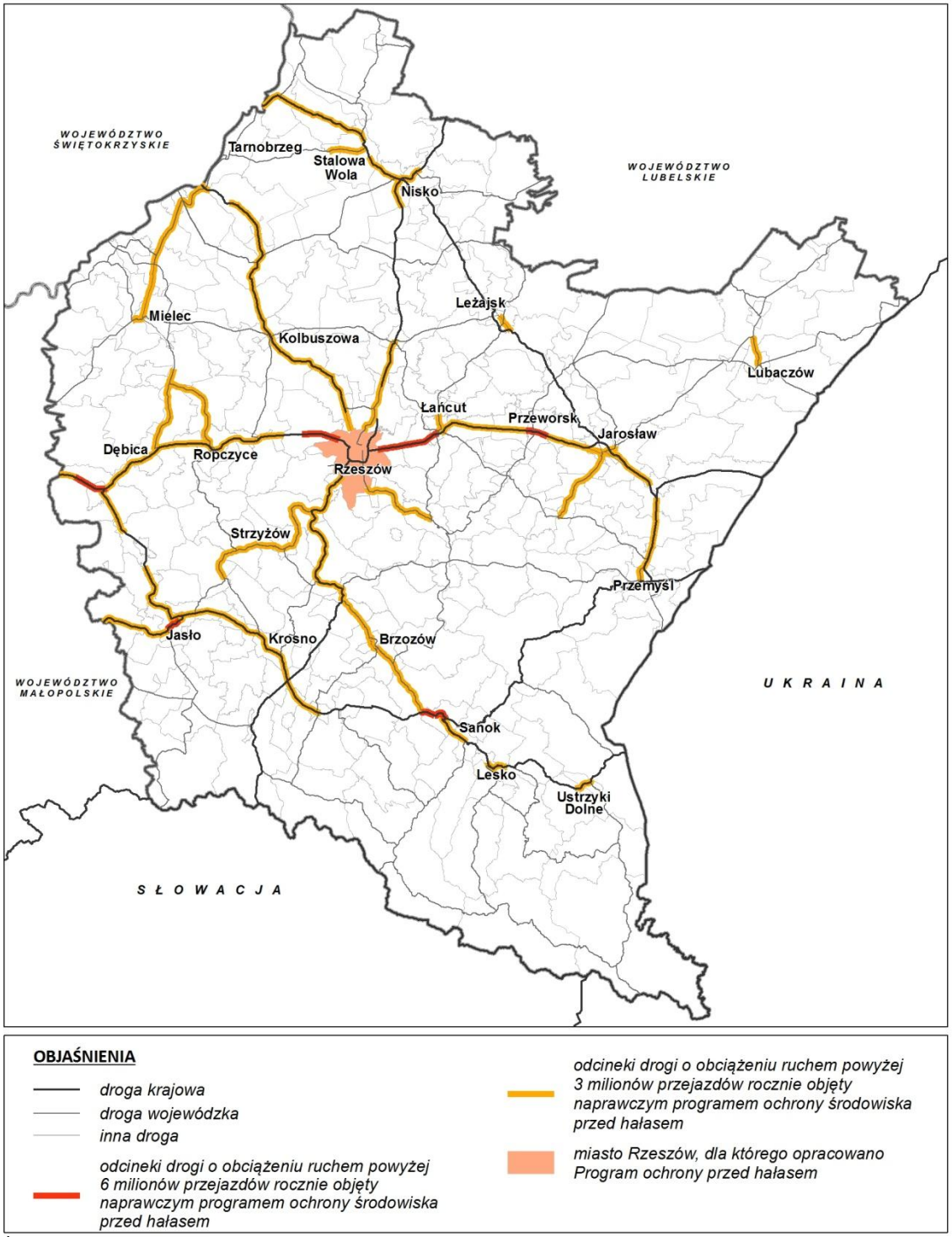

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie Programu ochrony środowiska przed hałasem dla obszarów położonych w pobliżu głównych dróg w województwie podkarpackim o obciążeniu ruchem powyżej 6 milionów przejazdów rocznie i Programu ochrony środowiska przed hałasem dla obszarów położonych w pobliżu głównych dróg w województwie podkarpackim o obciążeniu ruchem powyżej 3 milionów przejazdów rocznie, oraz „Programu ochrony środowiska przed hałasem" dla terenów, na których poziom hałasu przekracza poziom dopuszczalny w Gminie Miasto Rzeszów plan na lata 2013-2017

WNIOSKI

Jakość klimatu akustycznego

- Dominującym i najbardziej uciążliwym źródłem hałasu na obszarze województwa podkarpackiego jest nadal komunikacja drogowa.
- Wyraźną poprawę klimatu akustycznego na terenach osadniczych przyniosły realizacje inwestycji drogowych, zwłaszcza autostrady A4, odcinków drogi ekspresowej S19 oraz obwodnic miast.
- Podejmowane działania mające na celu poprawę klimatu akustycznego, są niwelowane przez wciąż wzrastającą liczbę samochodów, która w analizowanym okresie, w odniesieniu do 2016 r. wzrosła ponad 50%, a nowych dróg w tym czasie przybyło jedynie 13%.
- Oddziaływanie hałasu wzdłuż linii kolejowych, wokół lotnisk i zakładów przemysłowych ma charakter lokalny i incydentalny.
- W latach 2014-2017 uchwalono lub realizowano programy ochrony środowiska przed hałasem sporządzone dla terenów, na których przekroczony został dopuszczalny poziom hałasu

2.14. Obszary dewastacji, degradacji i rekultywacji gleb

2.14.1. Obszary zdegradowane i zdewastowane na skutek działalności przemysłowej i ich rekultywacja

Znacznie ograniczona, w ostatnich latach, została powierzchnia gruntów zdegradowanych i zdewastowanych wymagających rekultywacji, powstałych w wyniku działalności przemysłowej, górnictwa i kopalnictwa

W przeszłości główny udział w degradacji i dewastacji gruntów w województwie podkarpackim miały kopalnie siarki w Machowie, Jeziórku i Baszni k. Lubaczowa.

W 2015 r. likwidacja Kopalni Siarki „Machów” i „Jeziórko” w rejonie tarnobrzeskim została sfinalizowana, a zrekultywowane tereny, w latach 2014 - 2017 wymagały jedynie prac pielęgnacyjnych skupiających się na utrzymaniu uzyskanego efektu ekologicznego. Tereny byłej kopalni siarki „Basznia” k. Lubaczowa nie były rekultywowane, natomiast prowadzono prace zmierzające do uruchomienia kopalni „Basznia II”. W 2017 właściciel terenu Polska Siarka Spółka z o.o. (własność prywatna z przewagą własności zagranicznej) uzyskał koncesje na wydobycie siarki i przystąpił do budowy kopalni.

W 2016 r. powierzchnia gruntów wymagających rekultywacji zwiększyła się w odniesieniu do lat 2014-2015 i wynosiła 1833 ha. Równocześnie zmniejszyła się

powierzchnia gruntów zrekultywowanych w ciągu roku (w stosunku do 2015 r. ponad trzykrotnie). Jest to wynik znaczącej intensyfikacji eksploatacji, głównie piasków i żwirów na potrzeby realizacji szeregu przedsięwzięć drogowych.

2.14.2. Obszary degradacji gruntów rolnych

Dużym problemem w województwie jest postępująca degradacja gruntów rolnych i spadek żyzności gleb, z uwagi na ich nadmierne zakwaszenie oraz zjawisko erozji i ruchów masowych ziemi (osuwiska). Procesy te często charakteryzują się dużą intensywnością i znacznym zasięgiem powierzchniowym, a w zagospodarowaniu przestrzennym stanowią istotny problem w dostosowaniu sposobów użytkowania terenu do jego odporności.

Zakwaszenie gleb na trenie województwa podkarpackiego utrzymuje się od wielu lat na stałym, wysokim poziomie, wpływając na pogorszenie ich jakości.

Badania dotyczące odczynu gleb wykonywane są przez Okręgową Stację Chemiczno-Rolniczą w Rzeszowie, Krakowie i Kielcach. Według danych GUS w latach 2013-2016 na przebadanych gruntach (83,4 tys. ha) gleby bardzo kwaśne i kwaśne (pH<5,5) stanowiły 57% obszaru badanych gleb, gleby lekko kwaśne (pH 5,6-6,5) 24%, natomiast o odczynie obojętnym i zasadowym (pH>6,6) 19%. W porównaniu do roku 2014 odsetek ten zmienił się nieznacznie. Sytuacja wówczas przedstawiała się następująco: gleby bardzo kwaśne i kwaśne 59%, lekko kwaśne 23%, obojętne i zasadowe 18%.

W 2016 r. największy odsetek użytków rolnych bardzo kwaśnych (o pH<4,5) występował w powiatach: niżańskim (71%), bieszczadzkim (58%) i brzozowskim (46%). Gleby kwaśne i bardzo kwaśne związane są z występowaniem gleb brunatnych (górska część województwa) oraz lekkich gleb wytworzonych z piasków i utworów pyłowych wodnego pochodzenia, z piasków i glin zwałowych lub lessów i utworów lessopodobnych (Kotlina Sandomierska). Gleby o odczynie obojętnym i zasadowym są charakterystyczne dla dolin rzecznych, szerszych obniżeń terenu oraz dla niektórych średnio i silnie nachylonych stoków. Gleby zasadowe (pH>7,2) przeważały w powiatach: lubaczowskim (12%) i przemyskim (11%) i przeworskim (10%). W miastach grodzkich najwięcej gleb bardzo kwaśnych występowało w mieście Krośnie (100%), a zasadowych w Przemyślu (100%)[35].

Według ostatnich publikowanych danych GUS (2013 r.) na zjawisko erozji narażone jest 73,4% obszaru województwa. Najczęściej występującym rodzajem erozji

[35] Źródło: Okręgowa Stacja Chemiczno-Rolnicza w Rzeszowie, na podstawie wykonanych badań próbek gleby w okresie 015-01-01 do 31-12-2016.

była erozja wodna (36,3%) zagrażająca głównie obszarom położonym w południowej części województwa podkarpackiego oraz erozja wąwozowa obejmująca 24,6% powierzchni gruntów rolnych i leśnych, występująca na Roztoczu i również w południowej części województwa, lecz na obszarach pogórzy i gór. Erozją wietrzną zagrożonych było 12,5% powierzchni terenów województwa, eksponowanych na działanie wiatru. Zjawisko to występuje głównie na terenie Kotliny Sandomierskiej,

2.14.3. Obszary szczególnych zagrożeń dla środowiska

Potencjalnie groźne dla środowiska i zdrowia ludzi są odpady z zakładów należących do grupy zakładów dużego lub zwiększonego ryzyka wystąpienia poważnej awarii, które obecnie są unieszkodliwiane. W przeszłości zdarzały się jednak przypadki niewłaściwego składowania i rekultywacji odpadów poprodukcyjnych. Odpady niebezpieczne, stwarzające szczególne zagrożenie dla środowiska na znacznych obszarach, określane są jako „bomby ekologiczne". Na obszarze województwa podkarpackiego do „bomb ekologicznych" zaliczono:

- składowisko odpadów poprodukcyjnych (6 stawów osadowych) Huty Stalowa Wola S.A. usytuowane w terenach nadzalewowych Sanu, na przepuszczalnych piaskach, w obszarze wód podziemnych Stalowej Woli, w odległości 2 km od dwóch ujęć wody;
- zanieczyszczenia chemiczne migrujące z nierozpoznanego źródła do wód podziemnych, stanowiących zasoby wody pitnej dla ludności miasta i gminy Nowa Dęba, w obrębie ustanowionej strefy ochrony pośredniej ujęcia wody[36].

Przystąpiono do procesu remediacji pierwszego z ww. terenów, w Stalowej Woli. Drugi z obiektów nadal stanowi potencjalne zagrożenie pomimo działań naprawczych prowadzonych przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Sp. z o.o. w Nowej Dębie (utworzono 2 bariery hydrologiczne służące remediacji zasobów wód podziemnych). Są to działania naprawcze, które przedsiębiorstwo realizuje na własny koszt, aby zapewnić miastu i gminie Nowa Dęba odpowiednią ilość i jakość wody dla zaopatrzenia ludności[37].

WNIOSKI

<u>Obszary dewastacji, degradacji i rekultywacji gleb oraz szczególnych zagrożeń dla środowiska</u>

- Powierzchnia gruntów wymagających rekultywacji ulega sukcesywnemu zmniejszeniu.

[36] Źródło: Raport o stanie środowiska w województwie podkarpackim w 2009 r., WIOŚ w Rzeszowie

[37] Źródło: Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Sp. z o.o. w Nowej Dębie, 7 grudzień 2017 r.

- Wieloletnia rekultywacja terenów posiarkowych postępowała sukcesywnie, a aktualne prace pielęgnacyjne skupiają się na utrzymaniu uzyskanego efektu ekologicznego.
- Grunty wymagające rekultywacji, zdewastowane w wyniku eksploatacji surowców skalnych metodą odkrywkową (głównie piasków i żwirów), występują w dużym rozproszeniu i nie stanowią istotnego problemu w skali regionalnej.
- Zakwaszenie gleb zmniejszyło się, lecz nadal jest wysokie i wpływa na ograniczenie wartości produkcyjnej i pogorszenie jakości gleb. Najwięcej gleb o odczynie bardzo kwaśnym i kwaśnym stwierdzono w powiatach: niżańskim, bieszczadzkim i brzozowskim.
- Nadal znaczny odsetek gruntów rolnych i leśnych zagrożonych jest erozją wodną, wąwozową i wietrzną.
- Na obszarze województwa podkarpackiego występują dwie tzw. "bomby ekologiczne" - składowiska (miejsca występowania) odpadów niebezpiecznych, stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska na znacznych obszarach. W analizowanym okresie przystąpiono do procesu remediacji jednej z nich, położonej w Stalowej Woli. Druga "bomba ekologiczna" znajdująca się w Nowej Dębie nadal stanowi potencjalne zagrożenie, pomimo prowadzonych działań naprawczych.

3. DZIEDZICTWO KULTUROWE

3.1. Zabytki jako kluczowy element materialnego dziedzictwa kulturowego

Krajobraz kulturowy regionu charakteryzuje się wielością i różnorodnością materialnych zasobów kultury, w tym zabytków oraz bogatym dziedzictwem kultury niematerialnej, pomimo zniszczeń wojennych i znacznego zaniku zróżnicowania etnicznego.

Na terenie województwa podkarpackiego zachowało się wiele wartościowych historycznych układów przestrzennych oraz zespołów zabudowy miejskiej, zabytków architektury sakralnej, obiektów i zespołów obiektów architektury rezydencjalnej, zabytków budownictwa obronnego oraz zabytków techniki.

Według danych Narodowego Instytutu Dziedzictwa[38], w dniu 27.03.2017 r. w rejestrze zabytków znajdowało się 5010 zabytków nieruchomych z terenu województwa podkarpackiego.

[38] Serwis DanePubliczne.pl, https://danepubliczne.gov.pl/organization/narodowy-instytut-dziedzictwa dostęp: 03.01.2018.

Tabela 5. Zabytki nieruchome z terenu woj. podkarpackiego wpisane do rejestru

Rodzaj zabytku nieruchomego	Ilość zabytków
urbanistyczne	48
sakralne	1094
obronne	167
przemysłowe	126
gospodarcze	262
mieszkalne	1511
dwory, pałace	357
użyteczności publicznej	310
komunikacyjne	36
cmentarze	280
zieleń	349
mała architektura	184
inne	286
razem	**5010**

Źródło: Serwis DanePubliczne.pl, danepubliczne.gov.pl

Ponadto, wg wyżej wskazanego źródła, w dniu 27.03.2017 r. w rejestrze zabytków znajdowało się łącznie 480 zabytków archeologicznych.

Tabela 6. Zabytki archeologiczne z terenu woj. podkarpackiego wpisane do rejestru

Rodzaj zabytku archeologicznego	Ilość zabytków
grodziska	62
osady, obozowiska	271
cmentarzyska	75
miejsca produkcji surowca	2
inne	70
razem	**480**

Źródło: Serwis DanePubliczne.pl, danepubliczne.gov.pl

Stopniowo wzrasta liczba zabytków objętych prawną ochroną poprzez ich wpis do rejestru zabytków. Jako reprezentatywne przykłady różnych rodzajów zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru w latach 2014–2017, wymienić należy następujące:

- otoczenie zamku „Kamieniec” na terenie wsi Odrzykoń i Korczyna (nr rej.: A-1285 z 4.11.2014 r.);
- wejście i początkowy odcinek sztolni w dawnej kopalni rudy żelaza w Cisnej (nr rej.: A-1287 z 4.11.2014 r.);
- Pomnik Niepodległości z 1928 r. w Nowym Bruśnie (nr rej.: A-1224 z 18.02.2014 r.);

- aleja klonowa w Krzeczowicach przy drodze dojazdowej z Urzejowic do zespołu dworskiego (nr rej.: A-1269 z 12.08.2014 r.);
- budynek dworca kolejowego w Czudcu (nr rej.: A-1272 z 3.10.2014 r.);
- drewniana cerkiew grecko-katolicka w Miękiszu Starym (nr rej.: A-1326 z 23.04.2015 r.);
- drewniany dom z szynkiem i sklepem w Białobokach (nr rej.: A-1305 z 3.02.2015 r.);
- dawny cmentarz przy kościele parafialnym w Zaklikowie (nr rej.: A-1423 z 20.10.2016 r.);
- hala targowa z lat 1938–39 na rynku w Radymnie (nr rej.: A-1380 z 18.02.2016 r.);
- kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych w Kolbuszowej z lat 1929-1935 (nr rej.: A-1379 z 5.02.2016 r.);
- zespół stacji transformatorowych w Przemyślu (9 obiektów), (nr rej.: A-1420 z 20.09.2016 r.);
- fortyfikacje rdzenia twierdzy Przemyśl, forty linii wspierającej oraz schrony bojowe tzw. „Linii Mołotowa" w Przemyślu (nr rej.: A-1400 z 21.04.2017 r.);
- tartak wodny z urządzeniami hydrotechnicznymi w Besku (nr rej.: A-1453 z 28.02.2017 r.);
- budynek sali gimnastycznej i jadalni z lat 1938–39 przy dawnej Szkole Podoficerów Lotnictwa dla Małoletnich w Krośnie (nr rej.: A-1444 z 5.02.2017 r.).

Zabytki o najwyższych walorach mogą zostać wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO. Od 2013 r. liczba obiektów wpisanych na tę listę (6) nie uległa zmianie, podobnie nie zmienila się liczba Parków Kulturowych. Zabytki nieruchome o szczególnym znaczeniu dla kultury kraju, rozporządzeniem Prezydenta RP mogą zostać uznane za Pomnik Historii. W 2017 r. za Pomnik Historii uznano zespół cerkiewny w Radrużu, co w porównaniu z 2012 r. zwiększyło liczbę pomników historii do dwóch.

Rys. 24. Zasoby dziedzictwa kulturowego – wybrane elementy

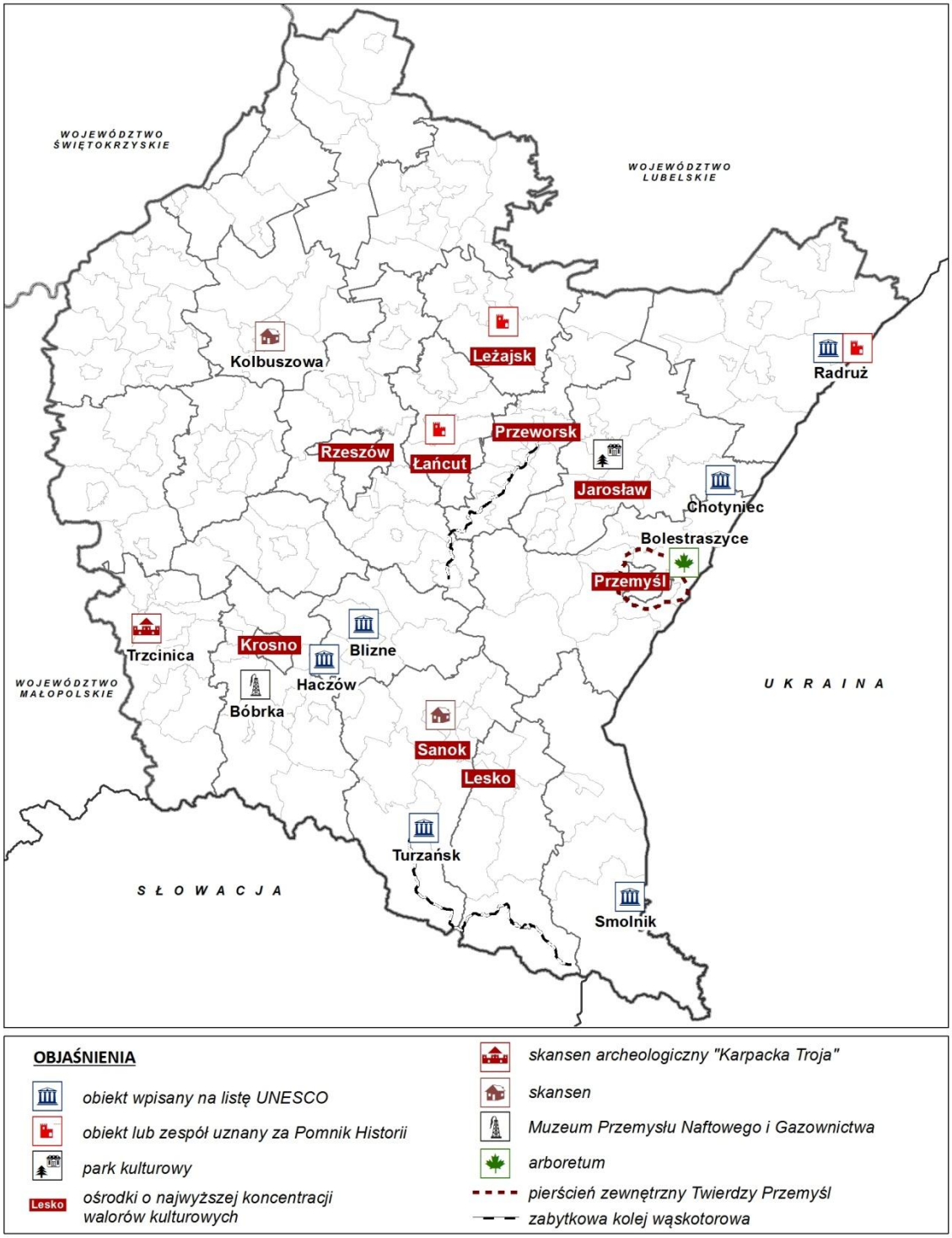

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie

Wiele wartościowych zabytków nieruchomych pozostaje nadal poza rejsterem zabytków. Wśród nich wyróżniają się wartościowe układy urbanistyczne i zespoły zabudowy miejskiej. W celu zmiany tego stanu rzeczy, w latach 2014–2017 decyzją

Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków do rejestru zabytków wpisano:

- historyczny układ urbanistyczny części miasta Krosna, w rejonie ulic: Kościuszki – Paderewskiego – Łukasiewicza (nr rej.: A-475 z 22.12.2015 r.);
- zespół budowlany ul. Dekerta w Rzeszowie obejmujący modernistyczną willę (osobna decyzja konserwatora) oraz kamienice (nr rej.: A-1343 z 2.09.2015 r.);
- układ urbanistyczno-krajobrazowy miasta Baranów Sandomierski (nr rej.: A-1446 z 6.05.1985 i z 16.02.2017 r. - rozszerzenie zakresu ochrony).

3.2. Dobra kultury współczesnej

Na terenie województwa podkarpackiego występują obiekty oraz założenia przestrzenne zaliczane do tzw. „dóbr kultury współczesnej" w rozumieniu art. 2 pkt 10 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

3.3. Szlaki kulturowe

W poznaniu dziedzictwa kulturowego województwa oraz w obcowaniu z jego krajobrazem kulturowym, pomagają wiodące przez jego teren szlaki turystyczne, a zwłaszcza tzw. szlaki kulturowe. Na terenie województwa funkcjonują liczne szlaki o charakterze transgranicznym, ponadregionalnym, regionalnym oraz lokalnym, w tym odcinek tzw. Drogi św. Jakuba – Via Regia, wchodzącej w skład europejskiej sieci szlaków kulturowych.

W 2014 r. w Podkarpackim Biurze Planowania Przestrzennego zakończyły się prace studialne nad szlakiem kulturowym związanym z dziedzictwem Centralnego Okręgu Przemysłowego.

Trwa realizacja zaplanowanych na lata 2017–2018 projektów Stowarzyszenia Pro Carpathia finansowanych ze środków Interreg V-A Polska-Słowacja, w ramach których ma powstać transgraniczny Szlak kultury wołoskiej oraz zostanie wykreowana marka turystyczna będąca podstawą do utworzenia w przyszłości Karpackiego Szlaku Wina.

3.4. Podstawowe problemy ochrony dziedzictwa kulturowego

Za kluczowy problem ochrony dziedzictwa kulturowego należy uznać trwający proces stopniowej degradacji krajobrazu i pogłębiający się brak ładu przestrzennego, zarówno w miastach, jak i na terenach wiejskich. Przejawia się on głównie

rozproszeniem zabudowy, jej przypadkowością, bezstylowością, brakiem harmonii z otoczeniem, a w przypadku zastępowania starej zabudowy nowymi obiektami, brakiem nawiązania do tej tradycyjnej.

Negatywnym zjawiskiem jest lokowanie w pobliżu zabytkowych nieruchomości nowych obiektów, których estetyka i forma negatywnie wpływa na zabytkowe sąsiedztwo, często degradując cały układ przestrzenny. Przyczyną tego stanu rzeczy jest najczęściej brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz lokalizowanie inwestycji przede wszystkim na podstawie decyzji o warunkach zabudowy i decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego. Nie bez znaczenia jest także nacisk inwestorów na możliwość komercyjnego wykorzystania atrakcyjnych terenów.

W opublikowanej w 2016 r. przez Najwyższą Izbę Kontroli informacji o wynikach kontroli „*Wydawanie decyzji związanych z realizacją obiektów budowlanych w strefach konserwatorskich w latach 2008–2013 na przykładzie województwa podkarpackiego*”[39] stwierdzono m.in. iż „zabytki i ich otoczenie nie były kompleksowo chronione przez gminy ze względu na małą liczbę uchwalanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Planami tymi objęte było mniej niż 12% powierzchni skontrolowanych gmin. (…) Zamiast uchwalania planów w praktyce gminy świadomie preferowały wydawanie decyzji o warunkach zabudowy, dla których nie jest wymagane przeprowadzanie szczegółowych analiz konserwatorskich. Brak takich analiz nie zapewnia ochrony zabytków lub ich otoczenia przed negatywnymi skutkami inwestycji budowlanych”.

Na krajobraz kulturowy negatywny wpływ ma także wyburzanie i przekształcanie obiektów o charakterze zabytkowym, nieujętych w rejestrze zabytków. Dotyczy to zwłaszcza budynków mieszkalnych oraz obiektów małej architektury, takich jak krzyże, figury czy kapliczki. Dość powszechnym negatywnym zjawiskiem jest również nieuzasadniona wycinka drzew na cmentarzach oraz usuwanie starych, pozbawionych opieki nagrobków.

Zjawiskiem charakterystycznym, negatywnie wpływającym na krajobraz kulturowy regionu, jest także coraz szybszy zanik wiejskiego oraz małomiasteczkowego budownictwa drewnianego. Jest ono zastępowane budynkami murowanymi, zazwyczaj nie nawiązującymi do tradycyjnej zabudowy. Z kolei ocalałe od rozbiórki budowle często ulegają stopniowej dewastacji, bądź też są przebudowywane lub modernizowane w sposób całkowicie zmieniający ich wygląd, co znacząco wpływa na krajobraz kulturowy wsi oraz małych miasteczek. Dlatego za cenne należy uznać wszelkie próby

[39] Informacja o wynikach kontroli „Wydawanie decyzji związanych z realizacją obiektów budowlanych w strefach konserwatorskich w latach 2008–2013 na przykładzie województwa podkarpackiego”, Naczelna Izba Kontroli, nr ewidencyjny: P/14/110/LRZ, https://www.nik.gov.pl/kontrole/P/14/110/LRZ/

zachowania elementów dziedzictwa kulturowego poprzez ich przenoszenie do skansenów, bądź też zabezpieczanie takich obiektów w miejscu ich lokalizacji.

Województwo podkarpackie charakteryzuje się dużą liczbą zachowanych cennych obiektów architektury drewnianej. Ze względu na użyty budulec są one szczególnie podatne na zniszczenie. W najcenniejszych, stopniowo montowane są odpowiednie zabezpieczenia przeciwpożarowe, jednak zdecydowana większość obiektów takich zabezpieczeń nie posiada. W 2014 r. spłonął drewniany dworek w Duńkowicach k. Przemyśla. Problem ten dotyczy również innych obiektów zabytkowych, o czym świadczy m.in. pożar dachu zabytkowego kościoła w barokowym zespole klasztornym oo. franciszkanów w Horyńcu – Zdroju w 2010 r.

Istotny problem stanowi także zachowanie zabytkowych obiektów przemysłowych. Na skutek przemian społeczno-gospodarczych po 1989 r. wiele zakładów przemysłowych zostało zamkniętych, a zlokalizowane na ich terenie zabytkowe obiekty i urządzenia ulegały najczęściej rozbiórce bądź dewastacji. Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku zabytkowych obiektów infrastruktury kolejowej. Wiąże się to z niską świadomością wartości dziedzictwa przemysłowego, zarówno wśród właścicieli obiektów i inwestorów jak i społeczności lokalnej. Innym powodem takiej sytuacji jest brak pomysłu na zagospodarowanie tego rodzaju obiektów oraz często wysokie koszty ich adaptacji do nowych przeznaczeń komercyjnych (lofty, obiekty handlowe itd.). Likwidacja obiektów zabytkowych wynika też często z ich położenia na atrakcyjnych dla potencjalnego inwestora gruntach o dużej wartości.

Problemem jest także zachowanie oryginalnej formy budynków, zespołów oraz założeń przestrzennych reprezentujących architekturę współczesną, będących przykładami modernizmu, czy architektury socrealistycznej, w tym stanowiących tzw. dobra kultury współczesnej. Przeprowadzane w takich obiektach prace remontowe bądź modernizacyjne, głównie termomodernizacje, ich przekształcenia, czy też lokowanie na terenie założeń przestrzennych nowych obiektów, często prowadzą do utraty dotychczasowych walorów architektonicznych budynków, a w przypadku np. osiedli mieszkaniowych – walorów całych założeń przestrzennych.

Kolejny problem stanowią zagrożenia dziedzictwa archeologicznego. Za główne z nich należy uznać niszczenie stanowisk archeologicznych poprzez uprawę roli oraz zalesienia (głęboka orka), prace melioracyjne, prace ziemne związane z rozwojem osadnictwa oraz infrastruktury technicznej, a także działalność tzw. poszukiwaczy skarbów.

Za pozytywne zjawisko ostatnich lat należy uznać podniesienie świadomości znaczenia dziedzictwa kulturowego wśród władz lokalnych oraz mieszkańców. Wiąże się to z promowaniem regionalnej tożsamości kulturowej, ale także ścisłym powiązaniem dziedzictwa kulturowego z turystyką, jako ważną gałęzią gospodarki i istotnym źródłem dochodów samorządów oraz miejscowej ludności. Skutkuje to restauracją obiektów zabytkowych, w tym wzrostem dbałości o szczególnie dotychczas

zaniedbywane dziedzictwo materialne dawnych mniejszości etnicznych oraz religijnych. Stopniowa poprawa stanu zasobów zabytkowych związana jest również z większą dostępnością środków finansowych na ten cel, przede wszystkim z funduszy unijnych. Jako przykłady pozytywnych działań realizowanych w ostatnich latach należy wskazać m. in. obiekty z terenu województwa podkarpackiego nominowane w konkursie Narodowego Instytutu Dziedzictwa pn. „Zabytek Zadbany". Są to:

- wieża mieszkalno-obronna z umocnieniami bastionowymi w Rzemieniu – wyróżnienie w 2014 r. w kategorii „rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu";
- kościół cmentarny Świętej Anny w Zaklikowie – wyróżnienie w 2014 r. w kategorii „architektura i konstrukcje drewniane";
- Bieszczadzka Kolejka Leśna – wyróżnienie w 2014 r. w kategorii „architektura przemysłowa i dziedzictwo techniki";
- kościół parafialny Wniebowzięcia NMP Panny w Lutczy –wyróżnienie w 2015 r. w kategorii „architektura i konstrukcje drewniane";
- kolektor sanitarny przy ul. Mostowej w Przemyślu – wyróżnienie w 2015 r. w kategorii „architektura przemysłowa i dziedzictwo techniki";
- dawny klasztor karmelitów bosych w Zagórzu – wyróżnienie w 2017 r. w kategorii „rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu";
- Zespół Zabytkowy Twierdzy Przemyśl – reprezentatywne elementy systemu warownego – wyróżnienie w 2017 r. w kategorii „rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu".

Należy podkreślić, iż ochrona prawna zabytków często nie idzie w parze z ochroną faktyczną. Mimo pozytywnych zmian, stan techniczny zabytków nieruchomych w województwie podkarpackim jest bardzo zróżnicowany i wiele z nich potrzebuje remontu i konserwacji, a co najmniej zabezpieczenia przed dalszym niszczeniem. Takie obiekty to przede wszystkim nieużytkowane cerkwie, dawne cmentarze niekatolickie bądź ich pozostałości, zabytkowe obiekty infrastruktury kolejowej, czy też obiekty architektury rezydencjonalnej. Jako przykłady obiektów wymagających takich działań, można wskazać m. in. dworzec kolejowy w Czudcu, unikalną cerkiew w Wielkich Oczach z 1925 r. – jedyną w regionie o budowie szachulcowej, drewnianą dziewiętnastowieczną cerkiew Zaśnięcia Bogurodzicy w Babicach (gm. Krzywcza), drewnianą cerkiew pw. św. Dymitra z 1842 r. w Cewkowie (gm. Stary Dzików), datowaną na 1911 r. drewnianą cerkiew w Bystrem (gm. Czarna), dwór z 1906 r. w formie romantycznego zameczku w Cieszacinie Wielkim (gm. Pawłosiów), czy zabudowania podworskie wchodzące w skład zespołu pałacowo-parkowego w Charzewicach (m. Stalowa Wola).

WNIOSKI

Dziedzictwo kulturowe

- Województwo podkarpackie charakteryzuje się bogactwem i różnorodnością zasobów kulturowych, co stanowi istotny potencjał rozwoju turystyki, jako ważnej gałęzi gospodarki.
- Pogłębiający się brak ładu przestrzennego, przejawiający się między innymi rozproszeniem zabudowy, jej bezstylowością i przypadkowością, to główne zjawisko negatywnie wpływające na jakość krajobrazu kulturowego województwa.
- Niekorzystnym zjawiskiem obniżającym walory krajobrazowe i kulturowe jest coraz szybszy zanik wiejskiego oraz małomiasteczkowego budownictwa drewnianego.
- Wzrost świadomości znaczenia dziedzictwa kulturowego wśród władz lokalnych oraz mieszkańców sprzyja zahamowaniu degradacji zasobów kultury materialnej i niszczeniu krajobrazu.
- Stopniowo rośnie liczba zabytków wpisanych do rejestru zabytków oraz poprawia się stan obiektów i założeń zabytkowych. Wiele z nich nadal jednak wymaga podjęcia działań ratunkowych i renowacyjnych.
- Problemem pozostaje niska świadomość wartości współczesnej architektury i urbanistyki, a także zabytkowych obiektów poprzemysłowych, infrastruktury kolejowej etc., co często skutkuje ich degradacją bądź zniszczeniem.
- Istotnym konfliktogennym zjawiskiem jest często występująca sprzeczność między działaniami służącymi ochronie zabytków i krajobrazu kulturowego, a interesami inwestorów.

4. INFRASTRUKUTRA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA

4.1. Ludność i zjawiska demograficzne

W województwie podkarpackim na koniec 2016 r. mieszkało 2 127 656 osób. W porównaniu do roku 2012 liczba ludności zmniejszyła się o 2 295, tj. o 0,1%. W 2016 r., w ogólnej liczbie ludności 41,2% stanowiła ludność zamieszkująca miasta. W okresie analizowanych lat 2012-2016 wskaźnik urbanizacji zmniejszył się o 0,1 p. proc., co skutkuje zmniejszeniem liczby mieszkańców miast o 0,5%. Wskaźnik urbanizacji dla województwa podkarpackiego pozostaje niezmiennie najniższy wśród województw (dla kraju wynosi on 60,2%).

Średnia gęstość zaludnienia województwa w roku 2016 wyniosła 119 os/km^2 (w kraju 123 os/km^2) i w stosunku do roku 2012 nie zmieniła się. Najwyższa gęstość zaludnienia występuje w Rzeszowie - 1 611 os/km^2 (w 2012 r. - 1 564 os/km^2) i w Przemyślu - 1 346 os/km^2 (w 2012 r. - 1 392 os/km^2), natomiast najniższa zarówno w 2016 r, jak i w 2012 r. w gminie Lutowiska (4 os/km^2) i Cisna (6 os/km^2). Najbardziej zaludnione są obszary miast oraz tereny podmiejskie, szczególnie w części środkowej i południowej województwa, w pasie równoleżnikowym od Dębicy, przez

Rzeszów, Jarosław po Przemyśl oraz od Jasła przez Krosno po Sanok. Najsłabiej zaludniona jest północno-wschodnia i południowo-wschodnia część województwa (rys. 25). Wynika to ze sposobu użytkowania tych terenów, dużego stopnia zalesienia (dotyczy to szczególnie terenów chronionych oraz obszaru gmin bieszczadzkich), a także dużej ilości obszarów rolnych.

Rzeszów, jako jedyna gmina miejska w województwie, zanotował wzrost liczby ludności (o 3%). Największy wzrost liczby ludności odnotowały obszary wiejskie zlokalizowane przy gminach miejskich, przy jednoczesnym spadku liczby ludności w miastach (rys. 26). Świadczy to o zachodzących procesach suburbanizacji na terenie województwa, czyli odpływie ludności z miast na tereny wiejskie, w szczególności wokół większych miast. Największy wzrost ludności w latach 2012-2016 odnotowano w gminach: Boguchwała (5,1%), Pysznica (4,4%), Trzebownisko i Krasne (po 4,2%) a największy ubytek w gminach: Krempna (5,4%), Komańcza (3,5%), Stubno (3,2%).

W województwie podkarpackim odnotowuje się dodatni przyrost naturalny. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców województwa, w 2016 r. wskaźnik ten wyniósł 0,54 (w kraju minus 0,15). W porównaniu do roku 2012 wskaźnik ten zmniejszył się o 0,71. Wyższy wskaźnik przyrostu naturalnego odnotowano w miastach (0,70 na 1000 mieszkańców), niż na terenach wiejskich (0,40).

Wysokim, ujemnym wskaźnikiem przyrostu naturalnego charakteryzują się gminy północnej i północno-zachodniej oraz południowo-zachodniej części województwa. Na tych obszarach liczba zgonów przewyższa liczbę urodzeń.

Drugim, obok przyrostu naturalnego, czynnikiem mającym wpływ na dynamikę zmian liczby ludności są migracje ludności. W województwie podkarpackim od wielu lat notuje się ujemne saldo migracji, ze stałą tendencją do zmniejszania. W roku 2016 wyniosło ono (-0,8) na 1000 mieszkańców (w kraju (-0,04)), gdy tymczasem w roku 2012 kształtowało się na poziomie (-0,9). Ujemne saldo migracji jest wynikiem odpływu ludności z miast ((-1,88) na 1000 mieszkańców), w przeciwieństwie do mieszkańców obszarów wiejskich (0,01 na 1000 mieszkańców), które stają się obszarami napływu migracyjnego, co jest związane z procesem suburbanizacji. Zjawisko to najsilniej zachodzi na obszarze gmin sąsiadujących z Rzeszowem, Łańcutem, Krosnem, Jasłem, Dębicą, Mielcem, Stalową Wolą, Przemyślem i Sanokiem. Wysokim ujemnym saldem migracji charakteryzują się gminy znajdujące się w północno-wschodniej części województwa, gminy położone z dala od dużych ośrodków miejskich i cechujące się niskim zaludnieniem. Należy zauważyć, iż w porównaniu do roku 2012, kiedy to saldo migracji z miast kształtowało się na poziomie (-2,6) a dla obszarów wiejskich (0,3), zjawisko suburbanizacji zdecydowanie uległo zahamowaniu.

Rys. 25. Gęstość zaludnienia w 2016 r.

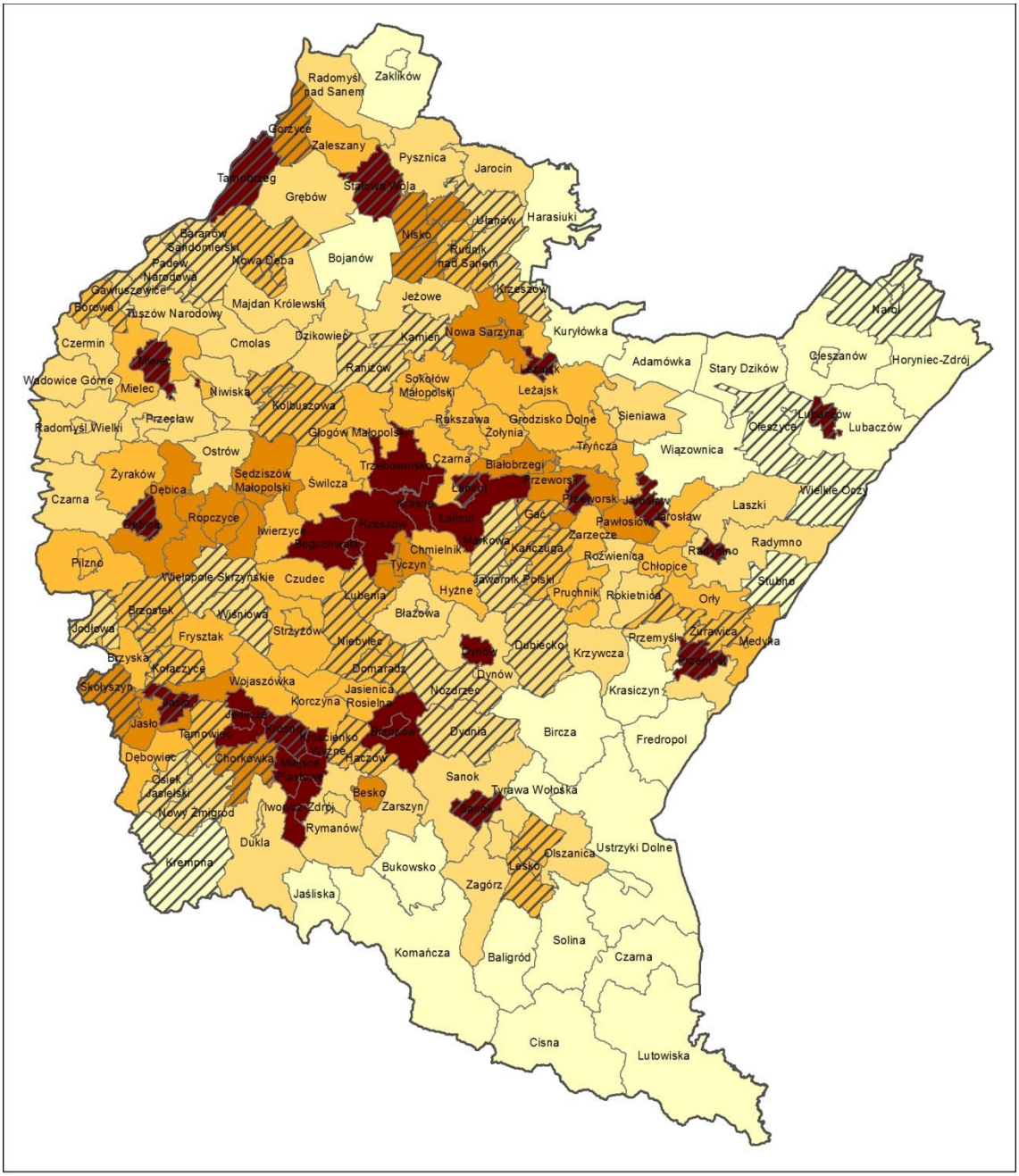

OBJAŚNIENIA:

Liczba osób na km²

- *poniżej 51*
- *51 - 100*
- *101 - 150*
- *151 - 200*
- *powyżej 200*

spadek gęstości zaludnienia w porównwniu do roku 2012

województwo podkarpackie - 119
max - 1 611 - Rzeszów
min - 4 - gmina Lutowiska

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Rys. 26. Dynamika zmian liczby ludności w latach 2012-2016

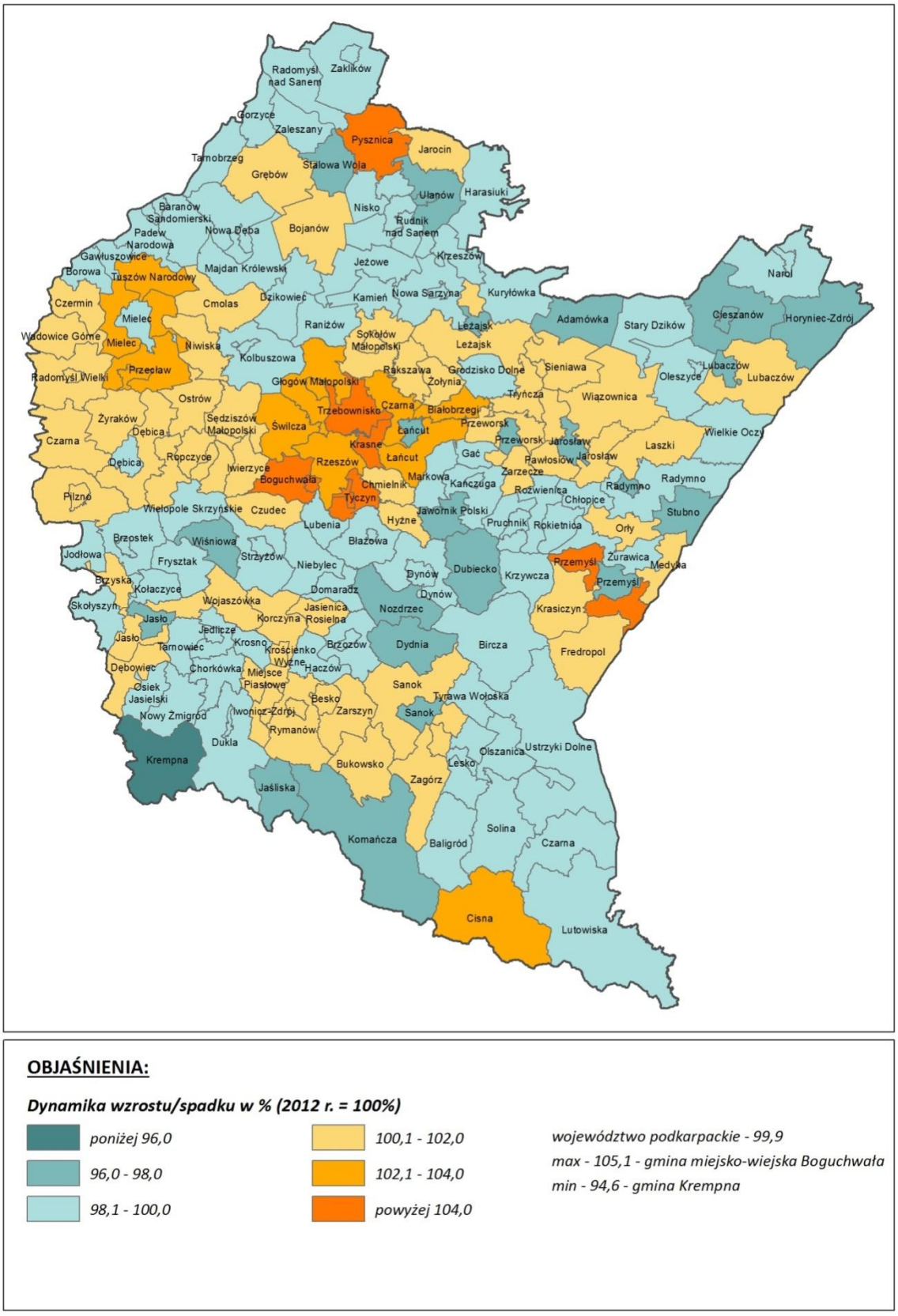

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W województwie podkarpackim obserwuje się niekorzystne zmiany, świadczące o starzeniu się społeczeństwa (wykres 2). Następuje zmniejszanie się udziału dzieci i młodzieży (0-17 lat) w ogólnej liczbie ludności województwa, przy jednoczesnym wzroście liczby osób w wieku poprodukcyjnym (powyżej 60/65 roku życia). Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym obniżył się z 19,5% w 2012 r. do 18,4% w 2016 r. Jednocześnie wzrósł udział osób w wieku poprodukcyjnym – z 16,7% do 18,8%. Zmniejszył się udział ludności w wieku produkcyjnym – z 63,8% w 2012 r. do 62,9% w 2016 r. W porównaniu do roku 2012 liczba osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym zmniejszyła się odpowiednio o 5,7% i 1,6%, zaś w wieku poprodukcyjnym wzrosła o 12,1%.

W 2016 r. na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 59 osób w wieku nieprodukcyjnym (przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym), w 2012 r. - 57. Omawiana relacja dla miast wyniosła 60, a dla wsi 58 osób.

Wykres 2. Struktura wieku ludności w latach 2012-2016

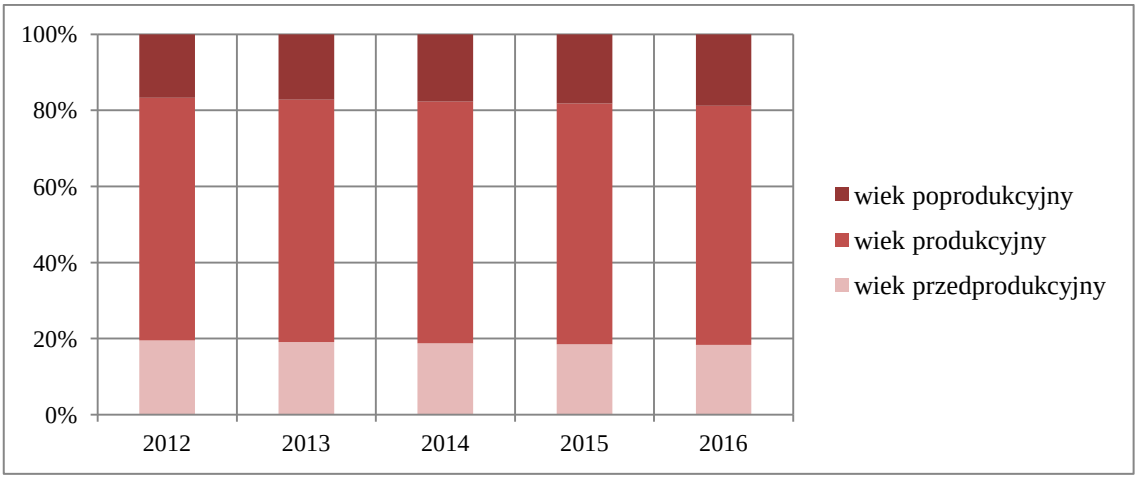

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Najnowsza długookresowa prognoza ludności Polski na lata 2014 – 2050[40] nie przewiduje dynamicznego rozwoju demograficznego województwa, natomiast wskazuje, że w perspektywie lat liczba ludności województwa podkarpackiego będzie się systematycznie zmniejszać, przy czym tempo spadku będzie coraz większe wraz z upływem czasu. Ubytek – w stosunku do 2013 r. – wyniesie w końcu 2030 r. 61,6 tys. osób, tj. o 2,9%. Do roku 2030 liczba ludności zwiększy się jedynie w powiatach: rzeszowskim, Rzeszowie, przemyskim, łańcuckim i ropczycko-sędziszowskim. Natomiast największy ubytek ludności nastąpi w miastach na prawach powiatu: Tarnobrzegu, Przemyślu i Krośnie oraz w powiatach: stalowowolskim, lubaczowskim i bieszczadzkim. Ubytek ludności prognozuje się zarówno w miastach, jak i na wsi,

[40] Prognoza ludności na lata 2014-2050, GUS Departament Badań Demograficznych i Rynku Pracy, Warszawa 2014.

przy czym spadek wielkości populacji w miastach będzie zdecydowanie wyższy niż na wsiach – miasto o 6,8%; obszar wiejski o 0,2% (rys. 27).

Rys. 27. Prognoza demograficzna do 2030 r.

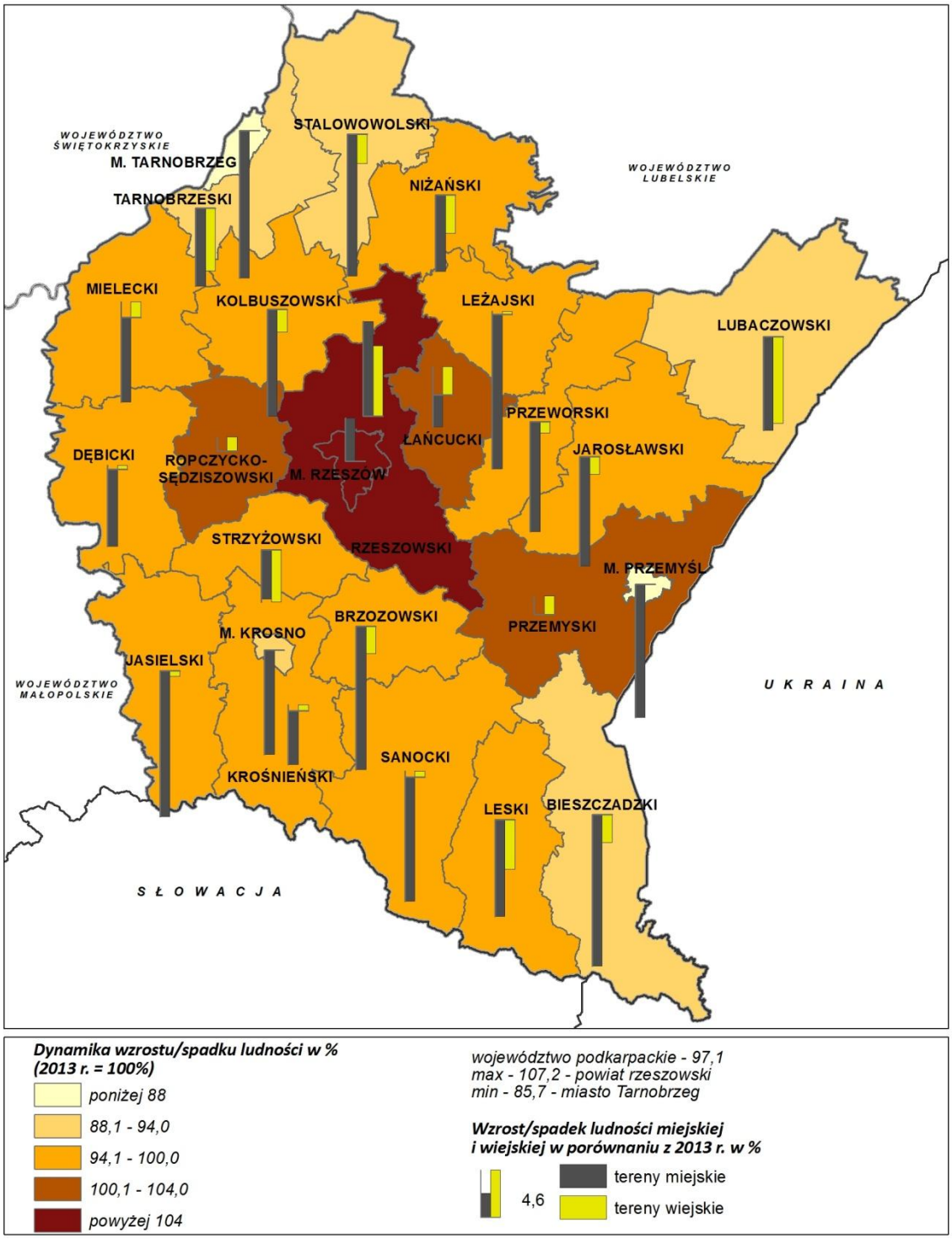

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie Prognozy ludności dla powiatów i miast na prawach powiatu oraz podregionów na lata 2014-2050, GUS Warszawa 2014

Analizując i porównując dane z prognozy z lat 2013-2016 r. ze stanem faktycznym należy zauważyć, iż nastąpił prognozowany spadek liczby ludności – wg prognozy 0,2%; faktyczny 0,1%. Prognoza wskazywała na wzrost liczby ludności w mieście Rzeszowie i 5 powiatach ziemskich: rzeszowskim, przemyskim, ropczycko-sędziszowskim, łańcuckim i krośnieńskim. W rzeczywistości wzrost odnotowano w powiatach wskazanych w prognozie i dodatkowo w powiecie dębickim (rys. 28). Prognozowana dynamika wzrostu liczby ludności w powiatach jest zbliżona do rzeczywistej z wyjątkiem Rzeszowa, gdzie zakładany wzrost kształtował się na poziomie 1,2%, a faktyczny wyniósł 2,4%.

Rys. 28. Zmiany liczby ludności w latach 2013-2016

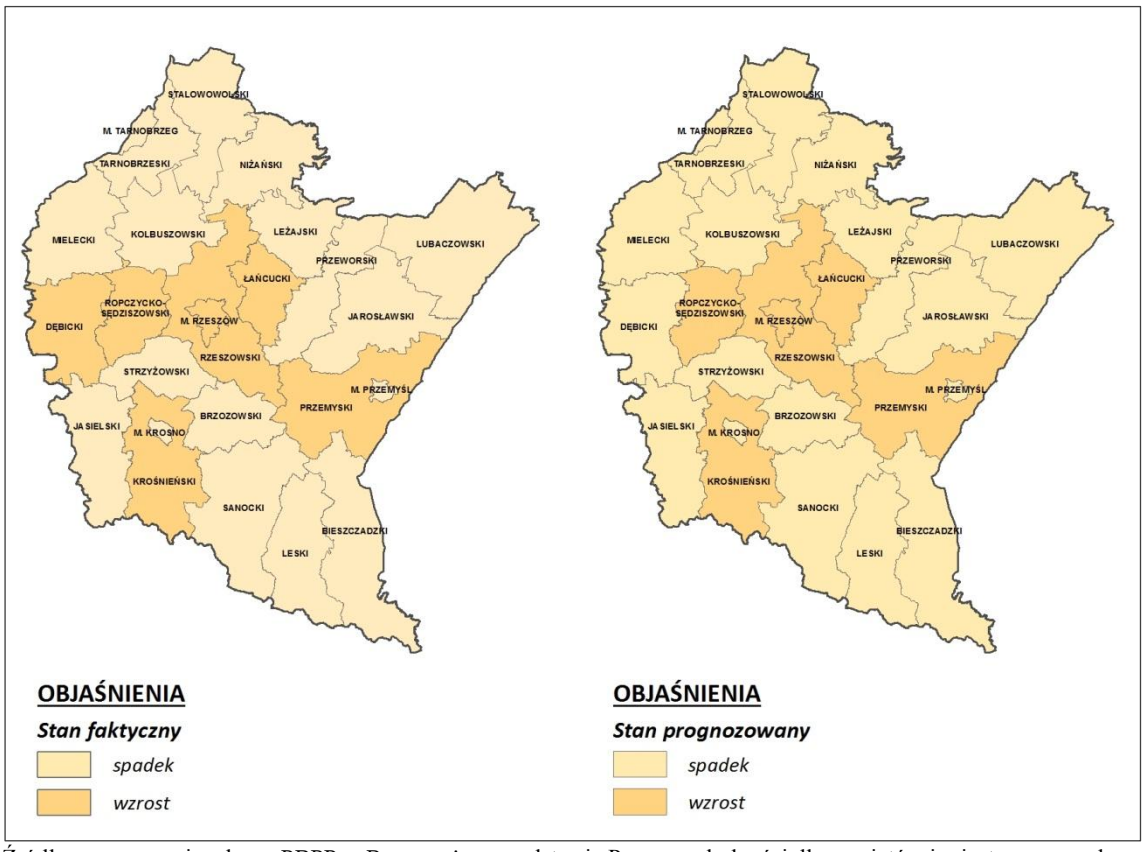

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie Prognozy ludności dla powiatów i miast na prawach powiatu oraz podregionów na lata 2014-2050, GUS Warszawa 2014

WNIOSKI

Ludność i zjawiska demograficzne

- Liczba ludności w roku 2016 w stosunku do roku 2012 zmniejszyła się o 0,1%.
- W latach 2012-2016 wskaźnik urbanizacji zmniejszył się z 41,3% do 41,2%.
- Na terenie województwa podkarpackiego gęstość zaludnienia jest zróżnicowana przestrzennie – najbardziej zaludnione są tereny zurbanizowane oraz obszary podmiejskie w części środkowej i południowej województwa, natomiast najmniej północno-wschodnia i południowo-wschodnia część województwa.

- Rozmieszczenie ludności wpływa na kształtowanie się systemu osadniczego, następuje koncentracja ludności w strefach podmiejskich, dotyczy to zwłaszcza obszarów przygranicznych miast o mocnych podstawach rozwoju gospodarczego.
- Województwo podkarpackie charakteryzuje dodatni przyrost naturalny oraz ujemne saldo migracji.
- Niekorzystna struktura wieku mieszkańców (zmniejszanie liczby osób będących w wieku przedprodukcyjnym i zwiększanie liczby osób w wieku poprodukcyjnym), świadczy o procesie starzenia się społeczeństwa.
- *Prognoza demograficzna Polski na lata 2014 - 2050* przewiduje do 2030 r. spadek liczby ludności województwa podkarpackiego.

4.2. Infrastruktura społeczna

4.2.1. Edukacja, szkolnictwo wyższe

W roku 2016 na terenie województwa podkarpackiego funkcjonowało 1 081 szkół podstawowych (81% na obszarach wiejskich), do których uczęszczało 124 092 uczniów (56% na obszarach wiejskich). W stosunku do roku 2012 nastąpił nieznaczny spadek liczby uczniów uczęszczających do placówek oświatowych na poziomie podstawowym o 1,2% (na obszarach wiejskich nastąpił spadek o 5,4%, natomiast w miastach odnotowano wzrost liczy uczniów o 4,8%). Wraz ze spadkiem liczby uczniów odnotowano również spadek ogólnej liczby szkół podstawowych o 1,6 %, w tym na obszarach wiejskich odnotowano spadek o 3,1%, natomiast miasta charakteryzowały się wzrostem liczby szkół podstawowych o 5,1 %.

Placówek oświatowych na poziomie gimnazjalnym w roku 2016 było 583, w tym na obszarach wiejskich 420. W stosunku do roku 2012 liczba szkól wzrosła na terenie całego województwa o 0,7%, (w mieście odnotowano wzrost o 3,8%, a na obszarach wiejskich spadek o 0,5%). Pomimo wzrostu liczby placówek, zauważalny jest spadek uczniów uczęszczających do szkół gimnazjalnych. W 2016 r. w szkołach gimnazjalnych edukowało się 62 213 uczniów. W porównaniu do 2012 r. na obszarze całego województwa odnotowano spadek uczniów o 12,5%, w tym w miastach o 7,5% a na terenach wiejskich o 16,8%.

Do 423 szkół ponadgimnazjalnych (bez szkół policealnych) w 2016 r. uczęszczało 82 657 młodzieży. W odniesieniu do roku 2012 liczba szkół spadła o 121, tj. 22%, natomiast liczba uczniów zmniejszyła się o 14 559, tj. 15%.

Wykres 3. Liczba uczniów według szkół w roku 2012 i 2016 (bez szkół dla osób dorosłych)

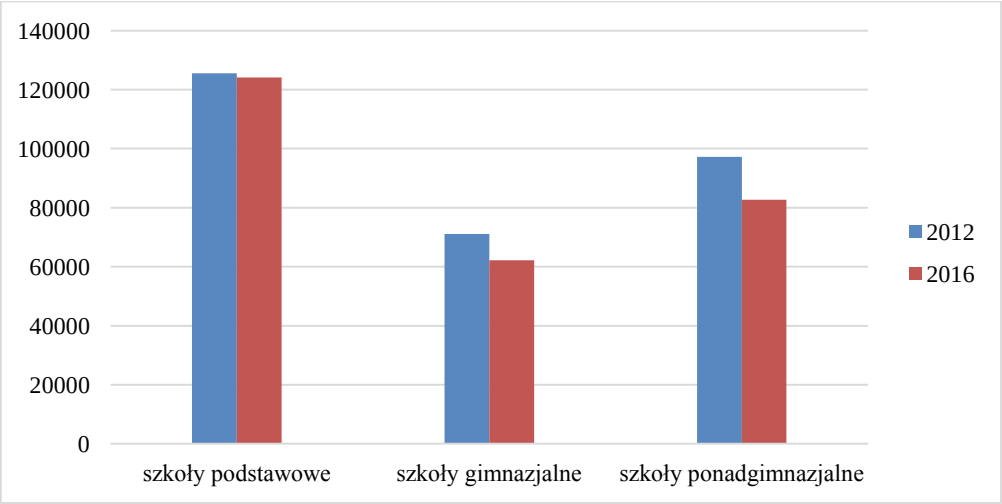

Źródło: Opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Edukacja uzupełniana jest przez 108 szkół policealnych, do których w 2016 r. uczęszczało 12 291 uczniów. W stosunku do roku 2012 liczba tych szkól zmalała o 7%, a liczba uczniów zmniejszyła się o 20%.

Województwo podkarpackie posiada funkcje akademickie. Według informacji udostępnionych przez Zintegrowany System Informacji o Nauce i Szkolnictwie Wyższym obecnie na terenie województwa funkcjonuje 16 szkół wyższych, w tym 7 uczelni publicznych oraz 9 uczelni niepublicznych. Pomimo zauważalnych zmian w latach 2012-2017 na rynku akademickim województwa podkarpackiego, liczba uczelni nie uległa zmniejszeniu. Zmiany natomiast dotyczą lokalizacji siedzib oraz nazw uczelni. W sierpniu 2015 r. swoją siedzibę na teren województwa podkarpackiego przeniosła Polsko-Czeska Wyższa Szkoła Biznesu i Sportu „Collegium Glacense" (uczelnia została przeniesiona z Nowej Rudy do Stalowej Woli). Natomiast od roku akademickiego 2013/2014 rekrutacji nie prowadzi już Wyższa Szkoła Zarządzania w Rzeszowie, która od 14 kwietnia 2015 r. jest w likwidacji. Ponadto od 1 października 2016 r. Wyższa Szkoła Prawa i Administarcji w Przemyślu przeniosła swoją siedzibę do Rzeszowa i zmieniła nazwę na Wyższą Szkołę Prawa i Administracji Rzeszowską Szkołę Wyższą.

Przestrzenne rozmieszczenie obiektów szkolnictwa wyższego w województwie podkarpackim przedstawia rysunek 29.

Rys. 29. Szkoły wyższe

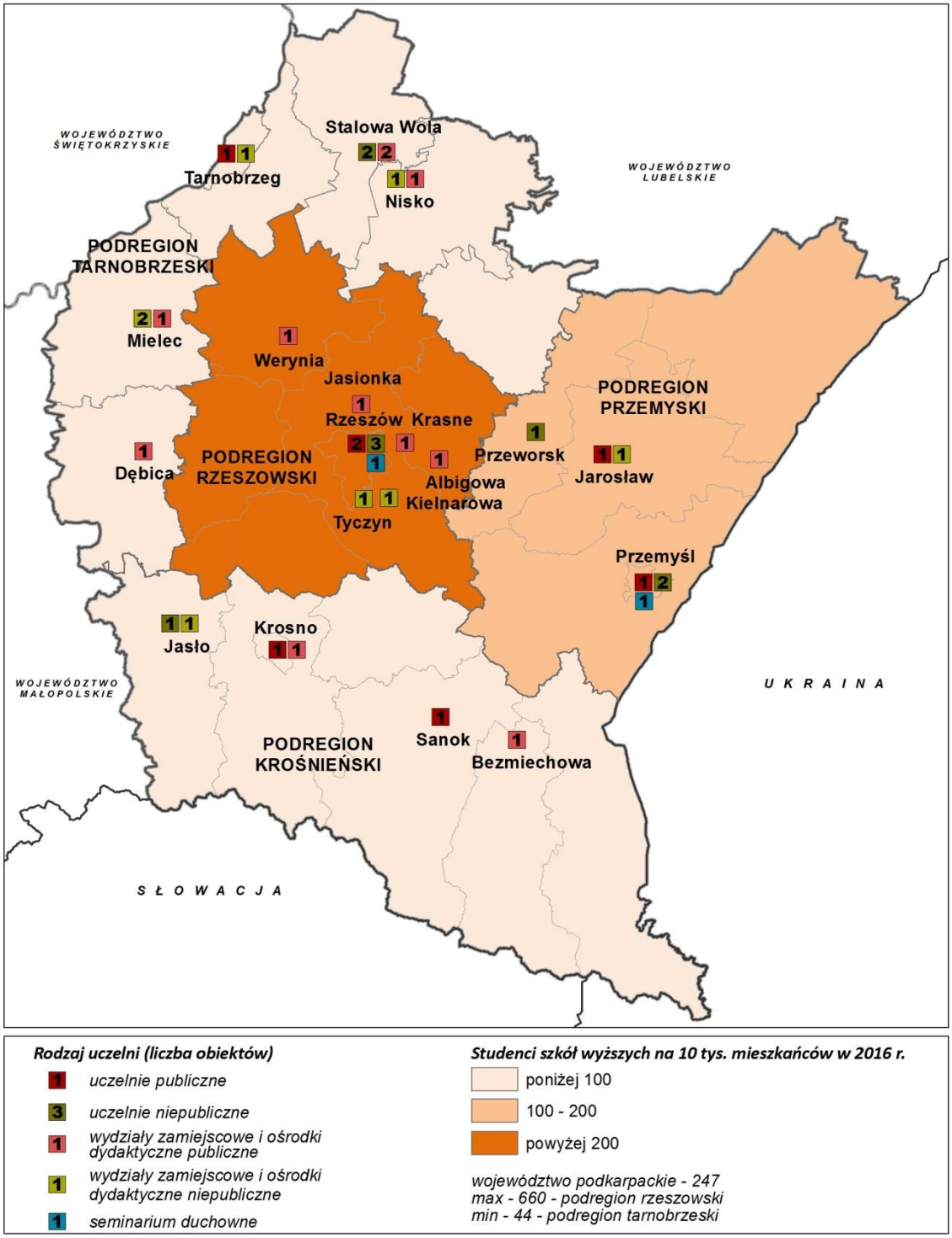

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie danych MNiSW i GUS w Warszawie

W roku 2016 na uczelniach wyższych w województwie podkarpackim kształciło się 52 569 studentów. W stosunku do roku 2012 ich liczba zmniejszyła się o 22%. Na studia stacjonarne w 2016 r. uczęszczało 37 563 studentów (tj. 71%), natomiast na

studia niestacjonarne 15 006 osób. Łącznie na uczelnie publiczne w roku 2016 uczęszczało 40 892 studentów (tj.78%), natomiast na uczelnie niepubliczne 11 677 osób. Na rzeszowskich uczelniach jest możliwość uczestnictwa w studiach III stopnia (doktoranckich). W roku 2016 na tym poziomie kształcenia edukowało się 581 doktorantów, z czego 67% na Uniwersytecie Rzeszowskim, 33% na Politechnice Rzeszowskiej. W porównaniu do roku 2012 ogólna liczna doktorantów wzrosła o 37%.

W województwie podkarpackim w 2016 r. pracowało 3 019 nauczycieli akademickich. Dominującą grupą są adiunkci i asystenci, stanowiący 47% nauczycieli akademickich. Profesorowie i docenci stanowią 27% kadry akademickiej. Ogólna liczba pracowników akademickich w porównaniu do roku 2013 zmniejszyła się o 2,5%. Największy spadek widoczny jest wśród adiunktów.

WNIOSKI

Edukacja, szkolnictwo wyższe

- Sieć placówek oświatowych w województwie podkarpackim jest dobrze rozmieszczona i adekwatna do potrzeb społeczeństwa.
- W wyniku niżu demograficznego zmniejsza się liczba szkół oraz uczniów na terenie województwa.
- Głównym ośrodkiem akademickim jest Rzeszów, w którym zlokalizowane są największe uczelnie.
- W latach 2012-2017 na rynku akademickim województwa podkarpackiego, liczba uczelni nie uległa zmianie.
- W porównaniu do roku 2012 ogólna liczna doktorantów (dla 2016 r.) wzrosła o 37%.
- Liczba studentów w 2016 r. w stosunku do roku 2012 zmniejszyła się o 22%.
- Ogólna liczba pracowników akademickich w 2016 r., w porównaniu do roku 2013 zmniejszyła się o 2,5%.

4.2.2. Ochrona zdrowia

W 2016 roku na obszarze województwa podkarpackiego w ramach ambulatoryjnej opieki medycznej funkcjonowało 1182 przychodni, przy czym prawie 60% (707) zlokalizowanych było w miastach, a pozostałe 40% na wsi. W porównaniu do 2012 r. wskaźniki dotyczące liczby przychodni w miastach i na wsiach kształtowały się tak samo (odpowiednio 60% i 40%). Liczba praktyk lekarskich w 2016 r. wyniosła 522, w tym 67% w miastach, 33% na wsi. W stosunku do roku 2012 r. liczba praktyk lekarskich zmniejszyła się o 9,7%. W 2016 r. największą liczbę przychodni oraz

praktyk lekarskich odnotowano w Rzeszowie (187) oraz w powiecie mieleckim (68), najmniejszą w powiatach bieszczadzkim (10) i leskim (19). Dość znaczną liczbę przychodni odnotowano również w powiecie rzeszowskim (90).

W 2016 roku stacjonarną opiekę zdrowotną prowadziło m.in. 40 szpitali ogólnych, zlokalizowanych prawie we wszystkich powiatach grodzkich i ziemskich (wyjątek stanowią: powiat krośnieński i przemyski). W porównaniu do roku 2012 liczba szpitali zwiększyła się o jedną placówkę.

Istotne zmiany od 1 października 2017 roku wprowadziła nowelizacja ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych [41]. Utworzony został system podstawowego szpitalnego zabezpieczenia świadczeń opieki zdrowotnej (PSZ), czyli tzw. sieć szpitali.
Sieć szpitali w województwie stanowią:

- ⇨ Szpitale I stopnia: placówki powiatowe w Dębicy, Nisku, Nowej Dębie, Ustrzykach Dolnych, Lesku, Sędziszowie Małopolskim (ZOZ w Ropczycach), Kolbuszowej, Strzyżowie, Lubaczowie, Leżajsku, Łańcucie (Centrum medyczne sp. z o.o.) oraz szpital Pro Familia z Rzeszowa
- ⇨ Szpitale II stopnia: powiatowe w Jarosławiu (Centrum Opieki Medycznej), Jaśle, Przeworsku, Stalowej Woli, ZOZ nr 1 Rzeszowie (tzw. miejski przy ulicy Rycerskiej), wojewódzkie w Tarnobrzegu i Krośnie, Kliniczny Szpital Wojewódzki nr 1 im Chopina w Rzeszowie, Nowe Techniki Medyczne Szpital im Świętej Rodziny w Rudnej Małej,
- ⇨ Szpitale III stopnia: powiatowy w Mielcu, Szpital SP ZOZ w Sanoku, Wojewódzki Szpital im. Św Ojca Pio w Przemyślu, Kliniczny Szpital Wojewódzki nr 1 im. Królowej Jadwigi w Rzeszowie (ul. Lwowska), American Heart Of Poland Spółka Akcyjna Rzeszowskie Centrum Chirurgii Naczyniowej i Endowaskularnej PAKS IX przy ulicy ks. Jałowego w Rzeszowie

Wskaźnik liczby łóżek w szpitalach na 10 tys. mieszkańców województwa w 2016 r. był na podobnym poziomie co w kraju i wyniósł 48,6. W porównaniu do roku 2012 liczba łóżek w szpitalach na 10 000 mieszkańców wzrosła o 2,4%. Największą liczbą łóżek w szpitalach na 10 tys. mieszkańców charakteryzował się powiat brzozowski (76,1), a najniższą powiat ropczycko – sędziszowski (11,0). Uzupełnieniem stacjonarnej opieki zdrowotnej w województwie są: ośrodki leczenia odwykowego i alkoholowego (2), ośrodki rehabilitacyjne dla uzależnionych (1), regionalne ośrodki psychiatrii sądowej, zakłady opiekuńczo-lecznicze (23), zakłady pielęgnacyjno-opiekuńcze (13), zakłady opieki paliatywno-hospitacyjnej (9) oraz zakłady lecznictwa uzdrowiskowego.

[41] Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1938)

Lecznictwo uzdrowiskowe na obszarze województwa podkarpackiego koncentruje się w ośrodkach: Iwonicz-Zdrój, Rymanów Zdrój, Polańczyk i Horyniec-Zdrój. W 2015 r. funkcjonowało w nich 22 sanatoriów oraz 3 szpitale uzdrowiskowe. W 2011 r. decyzją Ministra Zdrowia [42] został utworzony Obszar Ochrony Uzdrowiskowej Latoszyn w gminie Dębica, obejmujący powierzchnię 1547 ha. Urzędzie Gminy Dębica w dniu 27 października 2016 r. odbyło się podpisanie umowy na realizację inwestycji pn. „Budowa Kompleksu Przychodni Zdrowia w Latoszynie", co przyczyni się do reaktywacji uzdrowiska w Latoszynie

Rozwój ratownictwa medycznego realizowany jest w oparciu o „Plan działania systemu Państwowe Ratownictwo Medyczne w województwie podkarpackim", zatwierdzony przez Ministra Zdrowia, obowiązujący od 1 lipca 2011 r. Zgodnie z przyjętym planem została utworzona baza lotniczego pogotowia ratunkowego w Sanoku oraz sieć przyszpitalnych lądowisk zlokalizowanych w Rzeszowie, Przemyślu, Mielcu, Sanoku, Krośnie, Brzozowie i Lesku. Na koniec 2017 r. do użytkowania zostały oddane kolejne dwa przyszpitalne lądowiska w Lubaczowie i Stalowej Woli. Zgodnie z zapisami ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym [43], które mówią, iż jedno stanowisko dyspozytora medycznego przypada na 200 tys. mieszkańców, jednak nie mniej niż 2 stanowiska w lokalizacji, konieczne było uruchomienie procesu koncentracji dyspozytorni medycznych. Od 15 lipca 2015 roku odbiór zgłoszeń alarmowych na numer 999 odbywa się w pięciu scentralizowanych dyspozytorniach medycznych:

1. Wojewódzka Stacja Pogotowia Ratunkowego w Rzeszowie,
2. Samodzielne Publiczne Pogotowie Ratunkowe w Krośnie,
3. Powiatowa Stacja Pogotowia Ratunkowego SPZ w Mielcu,
4. Komenda Miejska Policji w Przemyślu,
5. Komenda Powiatowa Policji w Sanoku,

Na rysunku 30 zostały przedstawione główne elementy infrastruktury opieki medycznej w województwie podkarpackim.

[42] Decyzja Ministra Zdrowia – znak MZ-OZU-520-25196-1/WS/11 z dnia 6.07.2011 r. – w sprawie utworzenia Obszaru Ochrony Uzdrowiskowej Latoszyn.
[43] Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (t.j. Dz.U. z 2017 poz. 2195)

Rys. 30. Ochrona zdrowia

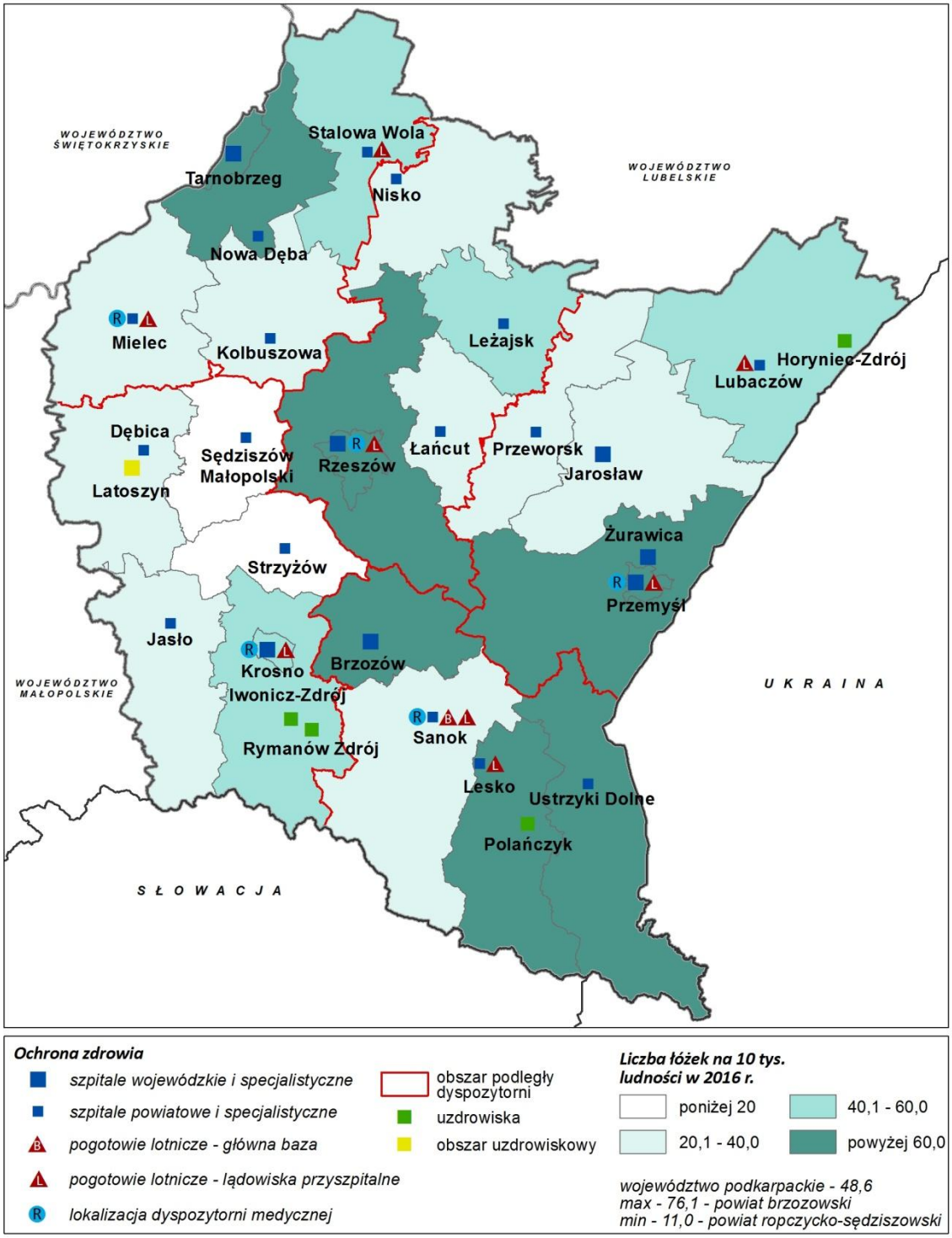

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS i Planu działania systemu „Państwowe Ratownictwo Medyczne w województwie podkarpackim”

WNIOSKI

Ochrona zdrowia

- Czterdzieści szpitali ogólnych zlokalizowanych we wszystkich powiatach grodzkich oraz ziemskich, z wyjątkiem powiatu przemyskiego i krośnieńskiego, spełniają zapotrzebowanie w zakresie dostępu do stacjonarnej opieki medycznej w województwie.
- Najlepiej wyposażonym ośrodkiem w zakresie usług medycznych jest Rzeszów.
- Utrzymuje się zróżnicowanie pomiędzy miastem a wsią (na niekorzyść obszarów wiejskich) w dostępności do przychodni lekarskich oraz lekarzy.
- Województwo posiada dogodne warunki do rozwoju lecznictwa uzdrowiskowego; następuje reaktywacja uzdrowiska w Latoszynie.

4.2.3. Kultura

Na terenie województwa podkarpackiego w 2016 r. działało 372 instytucji kultury - o 34 więcej niż w 2012 roku. Łącznie instytucje kultury w 2016 r. zorganizowały 11962 imprez dla prawie 2,5 mln uczestników. W stosunku do 2012 roku zmniejszyła się liczba imprez (-115), wzrosła natomiast liczba ich uczestników (124,3 tys.).

W województwie w 2016 r. zlokalizowanych było 675 bibliotek (z filiami), które uzupełniane są 56 punktami bibliotecznymi. W skali województwa na jedną placówkę biblioteczną w 2016 r. średnio przypadło 2911 osób. W latach 2012-2016 zmniejszyła się liczba bibliotek (-6), zubożał księgozbiór (-171 169 woluminów), zmniejszyła się liczba czytelników(-25 916) oraz zmniejszyła się liczba wypożyczeń księgozbioru na 1 czytelnika z 20,1 w 2012 r. do 19,6 w 2016 r.

W roku 2016 na terenie województwa podkarpackiego funkcjonowało 30 kin stałych, w tym dwa minipleksy (kino posiadające 3-7 sal) oraz jeden multipleks (kino posiadające 8 sal i więcej) posiadając łącznie 52 sale.

W porównaniu do roku 2012 przybyło 1 kino, zwiększyła się liczba sal (6), liczba miejsc na widowni (757), liczba seansów (23 322) oraz liczba widzów (673 495). Łącznie w 2016 roku kina posiadały 13 063 miejsc na widowni. W 2016 r. współczynnik ilości widzów w kinach na 1000 ludności wyniósł 836 i był o ponad 61% wyższy niż w 2012 roku.

Na terenie województwa w 2016 r. funkcjonowało 60 muzeów i oddziałów muzealnych, które mieszczą się przede wszystkim w miastach. W 2016 r. muzea i oddziały muzealne odwiedziło łącznie ok. 1407,7 tys. osób. W porównaniu do roku 2012 liczba zwiedzających zwiększyła się o ok. 39%.

Rys. 31. Rozmieszczenie wybranych obiektów kultury

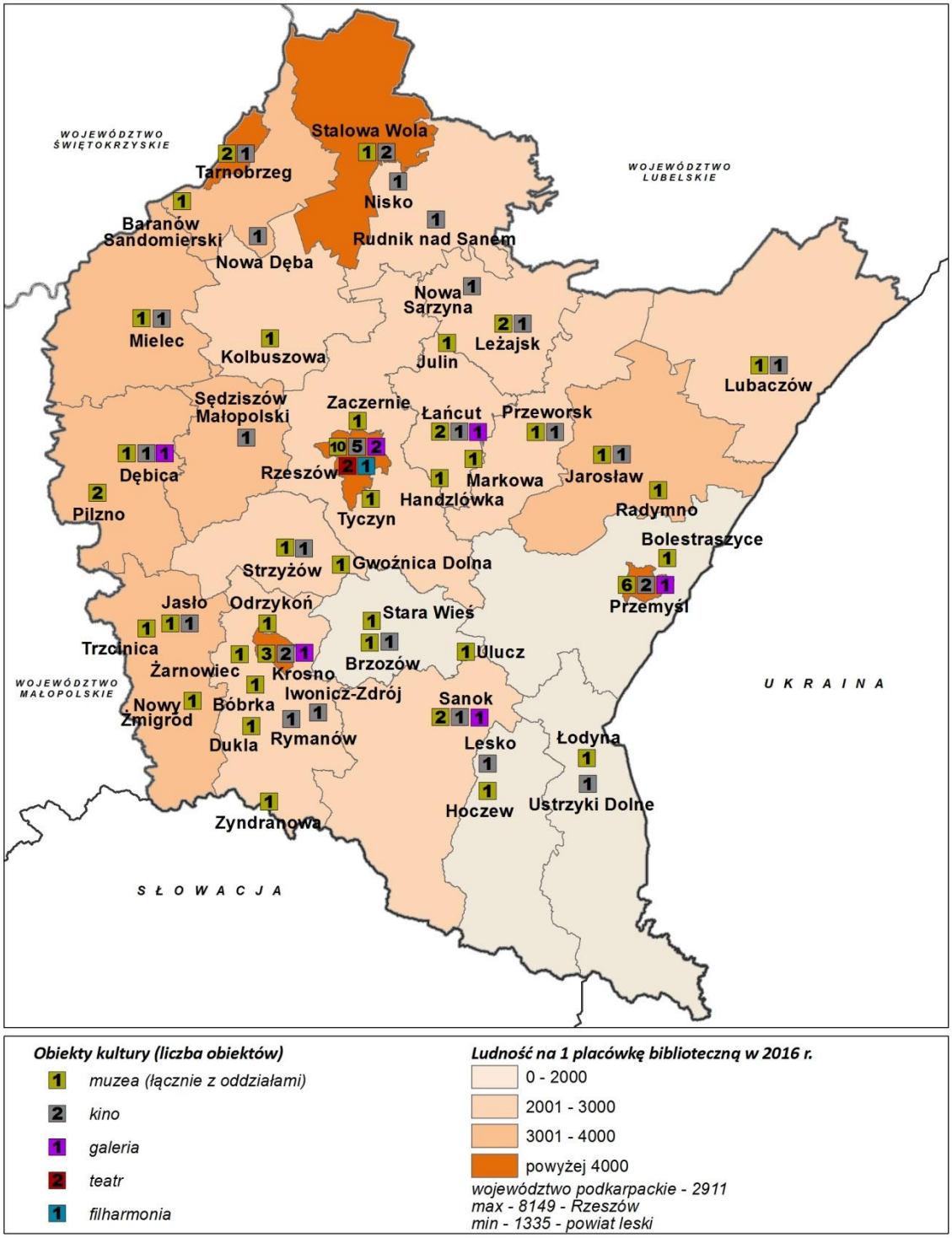

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W latach 2012-2016 przybyło 17 placówek muzealnych, z czego trzy w powiecie łańcuckim i w Rzeszowie, po dwie w powiatach: bieszczadzkim, brzozowskim i w Przemyślu oraz po jednej w powiatach: dębickim, jasielskim,

leżajskim, strzyżowskim oraz w Krośnie i Tarnobrzegu. W tym samym okresie ubyła 1 placówka muzealna w powiecie rzeszowskim.

Do najważniejszych nowych muzeów powstałych na terenie województwa można zaliczyć m.in. Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej, Muzeum Historii Bieszczad w Czarnej Górnej, Muzeum Młynarstwa i Wsi w Ustrzykach Dolnych oraz Muzeum Samorządowe Ziemi Strzyżowskiej w Strzyżowie.

W 2016 r. na terenie województwa zlokalizowanych było zaledwie 7 obiektów działalności wystawienniczej: dwa w Rzeszowie i po jednym w Dębicy, Łańcucie, Sanoku, Przemyślu i Krośnie. W porównaniu do 2012 roku ich liczba i lokalizacja nie uległa zmianie.

Na terenie Rzeszowa mieszczą się jedyne w województwie instytucje artystyczne o znaczeniu regionalnym, tj. Filharmonia Podkarpacka im. Artura Malawskiego oraz dwa teatry: teatr dramatyczny – Teatr im. Wandy Siemaszkowej i teatr lalkowy – Teatr Maska. W porównaniu do 2012 r. odnotowano spadek korzystających z tej formy rozrywki o 4,4% .

WNIOSKI

Kultura

- Mimo wzrostu liczby podstawowych instytucji kultury zmniejszyła się ilość przygotowanych imprez, wzrosła natomiast liczba ich uczestników.
- Zmniejszyła się liczba bibliotek, liczba czytelników oraz zubożał księgozbiór. Mniej było również chętnych do skorzystania z oferty teatralnej i muzycznej.
- Poprawia się oferta kinowa. Powstały nowe sale kinowe, zwiększyła się liczba miejsc na widowni, seansów oraz widzów.
- Powstały nowe placówki muzealne oraz zwiększyła się liczba zwiedzających.
- Głównymi ośrodkami świadczącymi usługi kultury o znaczeniu ponadlokalnym są: Rzeszów i pozostałe duże miasta.

4.2.4. Sport

Liczba i stan techniczny obiektów sportowych ulega ciągłej poprawie. Na szczeblu lokalnym zauważalne są zmiany w zakresie modernizacji obiektów istniejących oraz znaczący wzrost ilości nowych boisk wielofunkcyjnych oraz hal sportowych powstałych przy obiektach oświatowych i na terenach ogólnodostępnych.

Poprawie ulega też stan zdegradowanych przestrzeni miejskich, które są przekształcane w publiczne wielofunkcyjne tereny rekreacyjno-sportowe.

Rozmieszczenie obiektów sportowych o znaczeniu ponadlokalnym obrazuje rysunek 32.

Rys. 32. Rozmieszczenie wybranych obiektów sportu

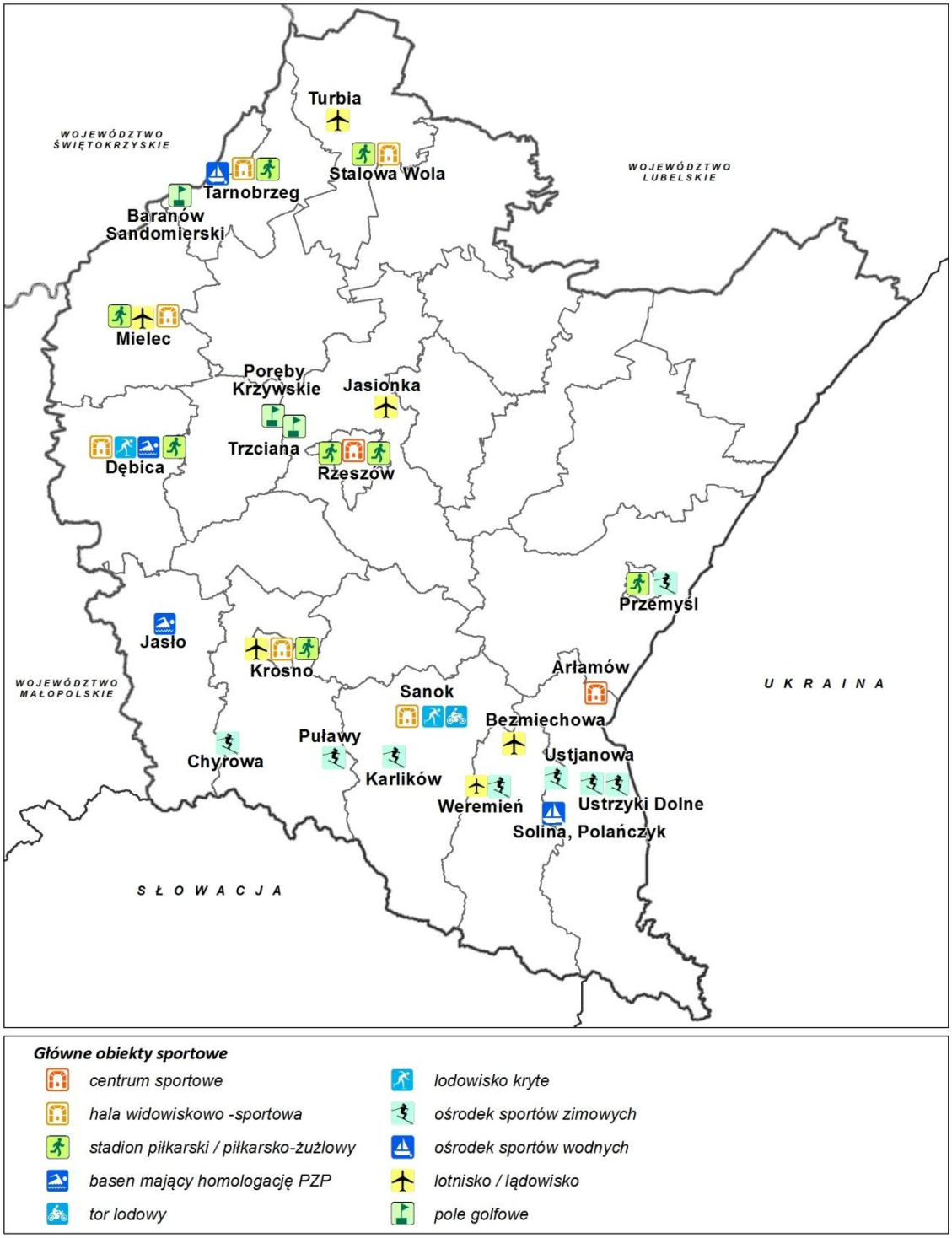

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie

W latach 2012-2016 przeprowadzono modernizacje obiektów sportowych, rozwijały się i modernizowane były obiekty o znaczeniu ponadlokalnym, w tym Regionalne Centrum Widowiskowo-Sportowe im. Jana Strzelczyka w Rzeszowie – Hala Podpromie, Centrum Sportowe ARŁAMÓW w gminie Ustrzyki Dolne, hala widowiskowo-sportowa w Sanoku i inne. Powstały również nowe obiekty, w tym trasy do narciarstwa biegowego w Ustjanowej k. Ustrzyk Dolnych (homologacja FIS[44]) oraz pola golfowe w Trzcianie (gmina Świlcza) i Baranowie Sandomierskim.

WNIOSKI

Sport

- W latach 2012-2016 zaszły widoczne zmiany jakościowe i ilościowe związane ze stanem infrastruktury sportowej. Zrealizowano nowe inwestycje związane z modernizacją i rozbudową bazy sportowej oraz wybudowano nowe, w tym trasy do narciarstwa biegowego w Ustjanowej k. Ustrzyk Dolnych oraz pola golfowe w Trzcianie (gmina Świlcza) i Baranowie Sandomierskim.

4.3. Gospodarka

4.3.1. Ogólna charakterystyka gospodarcza województwa

Udział Produktu Krajowego Brutto (PKB)[45] województwa podkarpackiego w PKB Polski w latach 2011-2015 był stały i na koniec 2015 r. wyniósł 3,9%, co plasowało województwo na 9. miejscu w kraju.

Poziom PKB pomimo systematycznego wzrostu (wykres 4), na koniec 2015 r. uplasował województwo podkarpackie na 15 miejscu w kraju (w 2011 r. – 16 miejsce).

Wartość Dodana Brutto (WDB)[46] w 2015 r. na 1 mieszkańca (w cenach bieżących) w województwie podkarpackim wyniosła 29 433 zł, podczas gdy w kraju – 41 513 zł. Natomiast na 1 pracującego 84 744 zł (w kraju 113 577 zł) tj. 74,6% średniej krajowej, co daje 15 lokatę w kraju.

[44] FIS - Międzynarodowa Federacja Narciarska homologuje trasy narciarskie, na których mogą odbywać się zawody pod auspicjami tej organizacji.

[45] Produkt krajowy brutto (PKB) przedstawia końcowy rezultat działalności wszystkich podmiotów gospodarki narodowej. PKB równa się sumie wartości dodanej brutto wytworzonej przez wszystkie krajowe jednostki instytucjonalne powiększonej o podatki od produktów i pomniejszonej o dotacje do produktów.

[46] Wartość dodana brutto (WDB) mierzy wartość nowo wytworzoną w wyniku działalności produkcyjnej krajowych jednostek instytucjonalnych. WDB stanowi różnicę między produkcją globalną a zużyciem pośrednim.

Wykres 4. Produkt krajowy brutto województwa podkarpackiego na 1 mieszkańca w zł w latach 2011-2015

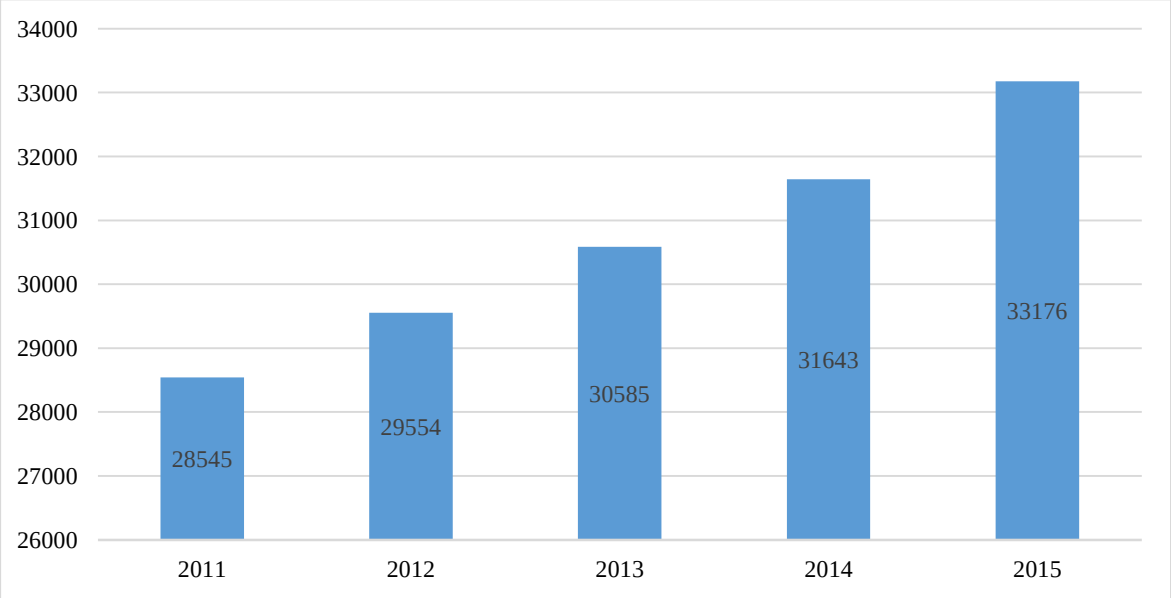

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Wykres 5. Wartość dodana brutto województwa podkarpackiego w 2015 r. na 1 pracującego według grup sekcji PKD 2007

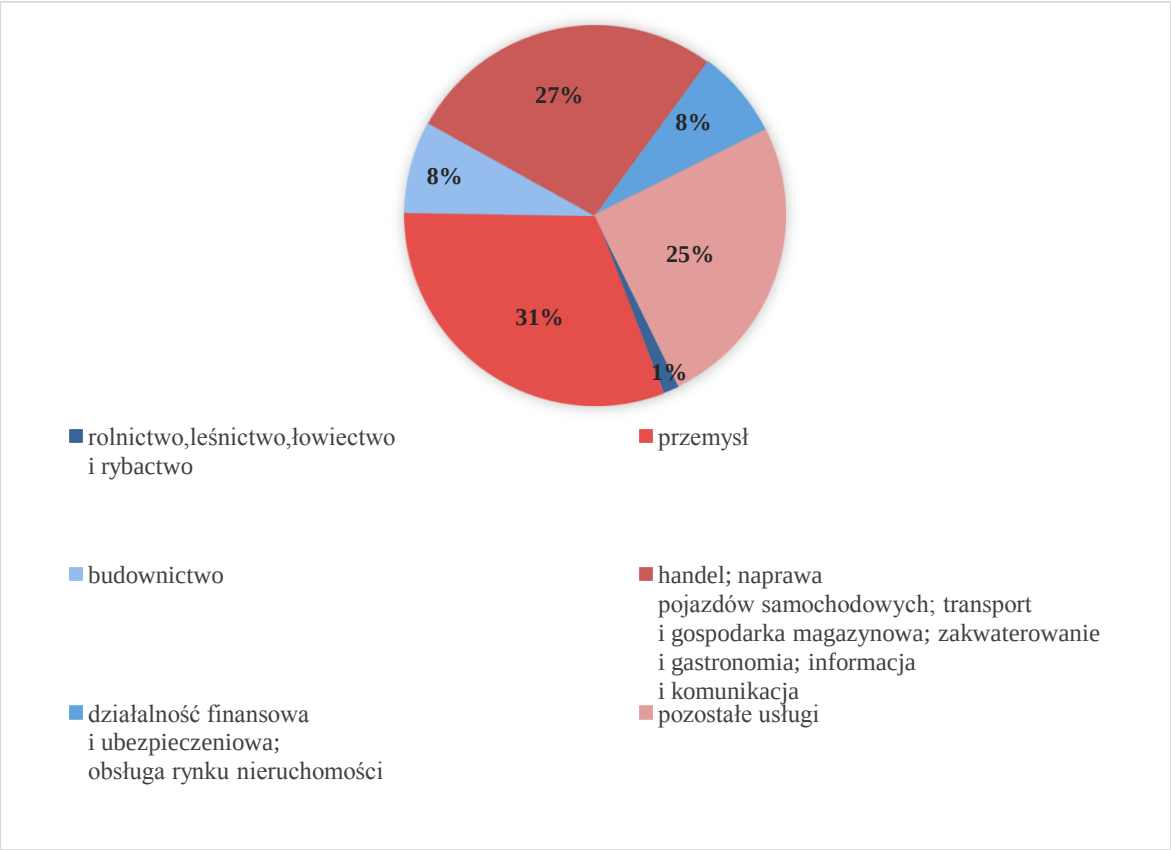

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W roku 2015 najwyższą wartość dodaną brutto miało województwo mazowieckie i województwo śląskie. Województwo podkarpackie w tym zestawieniu, pomimo wzrostu WDB w porównaniu z rokiem 2011, o ponad 14%, znalazło się na 11 miejscu.

WNIOSKI

Ogólna charakterystyka gospodarcza województwa

- Udział Produktu Krajowego Brutto województwa podkarpackiego w PKB Polski w roku 2015 wynosił 3,9% i był porównywalny z latami poprzednimi, co świadczy o niewielkim udziale gospodarki województwa w tworzeniu wzrostu gospodarczego kraju.
- Wartość Dodana Brutto w przeliczeniu na jednego pracującego w województwie podkarpackim w 2015 r. wynosiła 74,6% średniej krajowej.
- Mierniki świadczące o rozwoju gospodarczym, pomimo tendencji wzrostowych, plasują województwo na niskich miejscach w kraju:
  - 9 miejsce w tworzeniu PKB (w 2011 r. - 11 miejsce),
  - 15 miejsce w przeliczeniu PKB na 1 mieszkańca (w 2011 r. - 16 miejsce),
  - 15 miejsce w przeliczeniu WDB na 1 pracującego (w 2011 r. - 15 miejsce).

4.3.2. Rynek pracy i bezrobocie

W latach 2012-2016 sytuacja na rynku pracy województwa podkarpackiego poprawiła się.

Liczba pracujących [47] w województwie od roku 2012 do roku 2016 ulegała stałemu zwiększeniu. W rezultacie zatrudnienie w latach 2012-2016 zwiększyło się o 3,9% do poziomu 699 tys. W tym samym czasie zatrudnienie w kraju wzrosło o 6,2%.

Dla poszczególnych powiatów województwa podkarpackiego zmiany liczby zatrudnionych wahają się od +9,7% w powiecie mieleckim, do (-8,3%) w powiecie grodzkim - mieście Tarnobrzegu.

Zmiany pracujących w latach 2012-2016 przedstawia rys. 33

[47] Obejmuje pracujących według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności w dniu 31 XII bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, duchownych i pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego. Dane dotyczące pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie wg. stanu w dniu 31XII w latach 2002-2009 wyszacowano na podstawie wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań oraz Powszechnego Spisu Rolnego 2002 oraz w 2012 r. na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego 2010.

Rys. 33. Zmiany pracujących w gospodarce narodowej w województwie podkarpackim w latach 2012-2016 (łącznie z pracującymi w indywidualnych gospodarstwach rolnych)

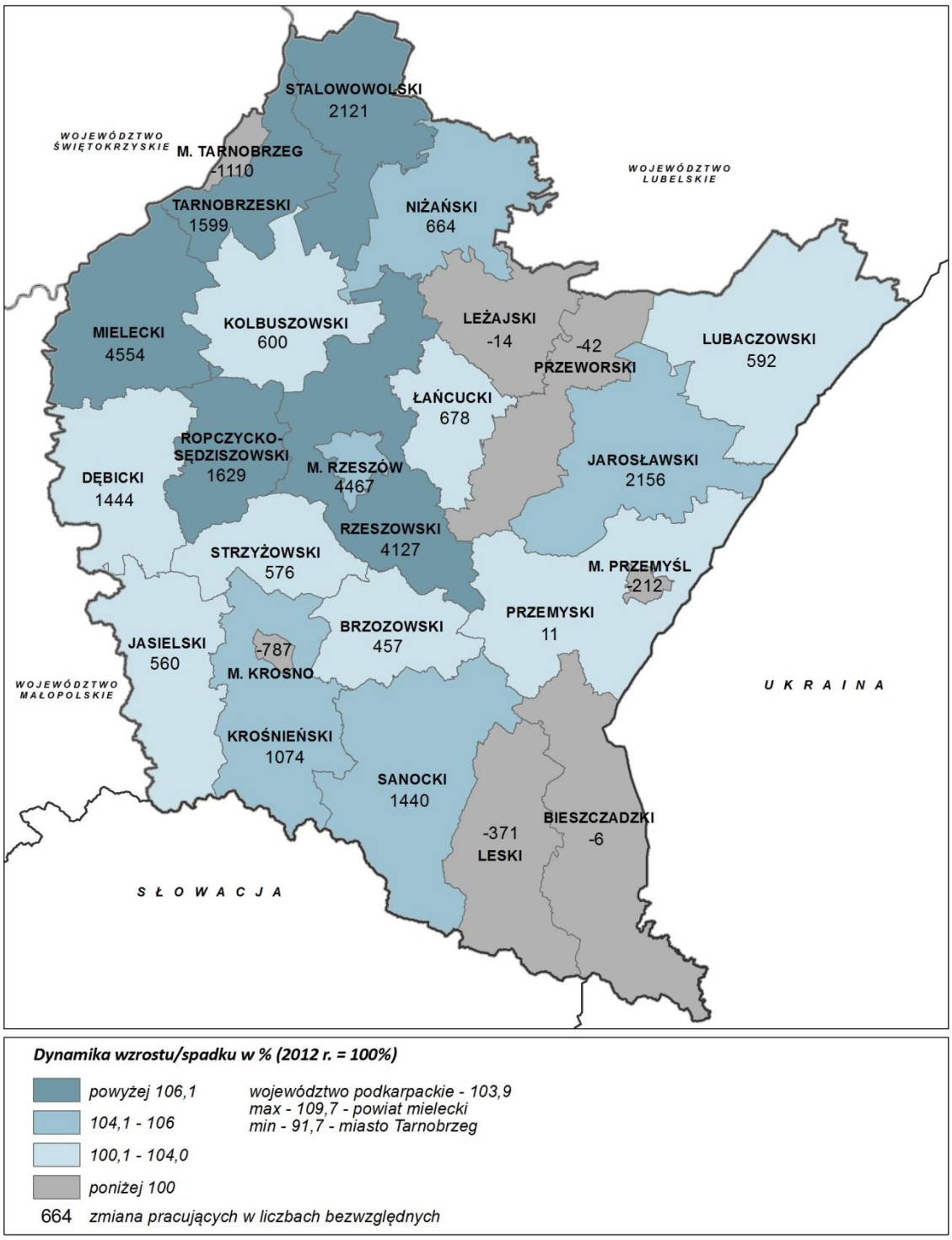

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Analizowany okres 2012-2016 charakteryzował się niewielkimi zmianami struktury zatrudnienia (wykres 6). W żadnym z sektorów nie doszło do drastycznych przeobrażeń.

W sektorze rolnictwa[48] nastąpiła niewielka zmiana liczby pracujących. Na koniec 2012 r. w rolnictwie zatrudnionych było 258,2 tys. osób, co stanowiło 38,4% ogółu pracujących, natomiast w 2016 r. liczba zatrudnionych w tym sektorze wzrosła zaledwie o 14 osób. Uwzględniając zmianę liczby pracujących w województwie nastąpił spadek udziału pracujących w tym sektorze o 1,5 punktu procentowego.

W przemyśle i budownictwie[49], na koniec 2012 r. pracowało 24,0% ogółu pracujących w województwie podkarpackim (w kraju 27,5%), a w 2016 r. 24,6% (w kraju 26,9%). Liczba zatrudnionych w przemyśle i budownictwie w 2016 r. w porównaniu do 2012 r. wzrosła o ponad 6%, do poziomu 171,8 tys.

W sektorze usług[50] zanotowano wzrost zatrudnienia o 543 tys. osób, przez co udział procentowy zatrudnionych w tym sektorze do zatrudnionych ogółem, nieznacznie się zwiększył z poziomu 37,6% w 2012 r. do poziomu 38,5% w 2016 r. W tym samym okresie, w kraju nastąpił wzrost udziału zatrudnionych w sektorze usług (o 1,7 pkt. proc.) osiągając w 2016 r. poziom 52,5% ogółu zatrudnionych.

Wykres 6. Struktura pracujących w województwie podkarpackim – porównanie (stan na 31.XII)

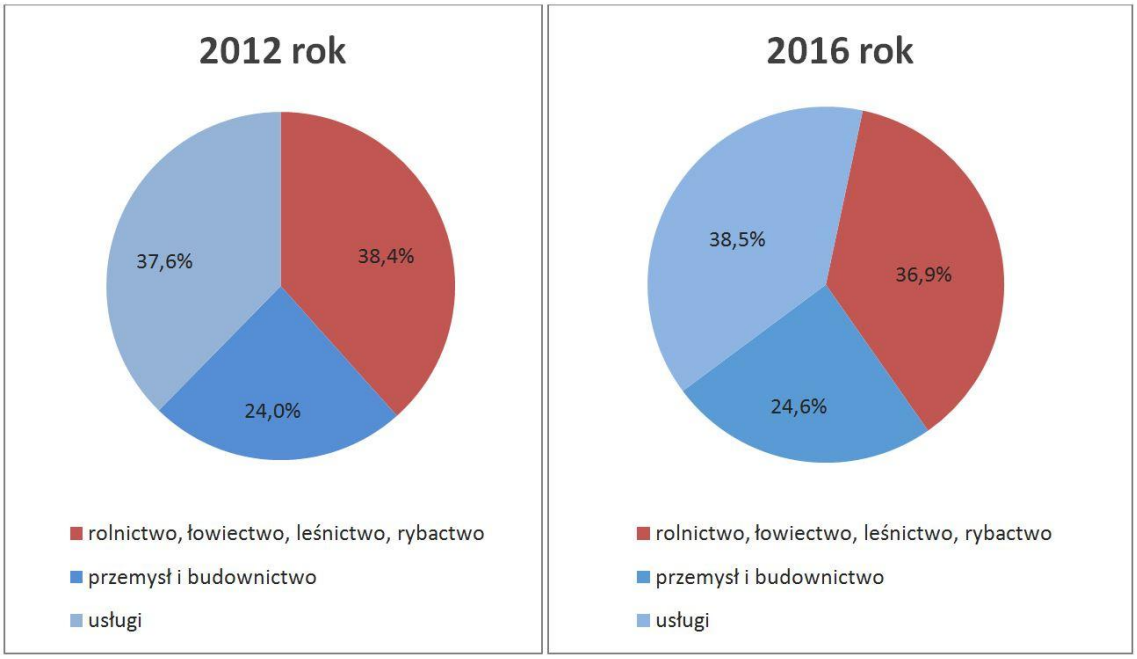

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

[48] Sektor rolnictwa według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) obejmuje sekcję A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo.

[49] Sektor przemysłu i budownictwa według PKD obejmuję: sekcję B – Górnictwo i wydobywanie, sekcję C – Przetwórstwo przemysłowe, sekcję D – wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych, sekcję E – dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związaną z rekultywacją, sekcję F – Budownictwo.

[50] Sektor usług według PKD obejmuje pozostałe sekcje

Bezrobocie, mimo istotnej poprawy sytuacji na rynku pracy, pozostaje jednym z najważniejszych problemów społecznych województwa podkarpackiego. Na koniec 2016 r. zarejestrowanych było 107,6 tys. bezrobotnych i jest to o 30% mniej niż w 2012 r. (153,8 tys.).

Spadek liczby bezrobotnych odnotowano we wszystkich powiatach województwa. Największy spadek liczby bezrobotnych zanotowano w powiatach: krośnieńskim (o 3773 osoby), stalowowolskim (o 3736 osoby), mieleckim (o 3661 osoby) jasielskim (o 3371 osoby), a najniższy w powiatach: leskim (o 354 osoby) oraz bieszczadzkim (689 osoby).

Województwo podkarpackie ze stopą bezrobocia rejestrowanego [51] 11,5% na koniec 2016 r. znajdowało się na 14 pozycji w kraju. Stopa bezrobocia dla kraju wynosiła 8,2%. W porównaniu z rokiem 2012, stopa bezrobocia spadła o 4,9 pkt. proc., a jej wielkość w analizowanym okresie była zmienna z tendencją do obniżania (wykres 7.).

Wykres 7. Stopa bezrobocia w latach 2012-2016

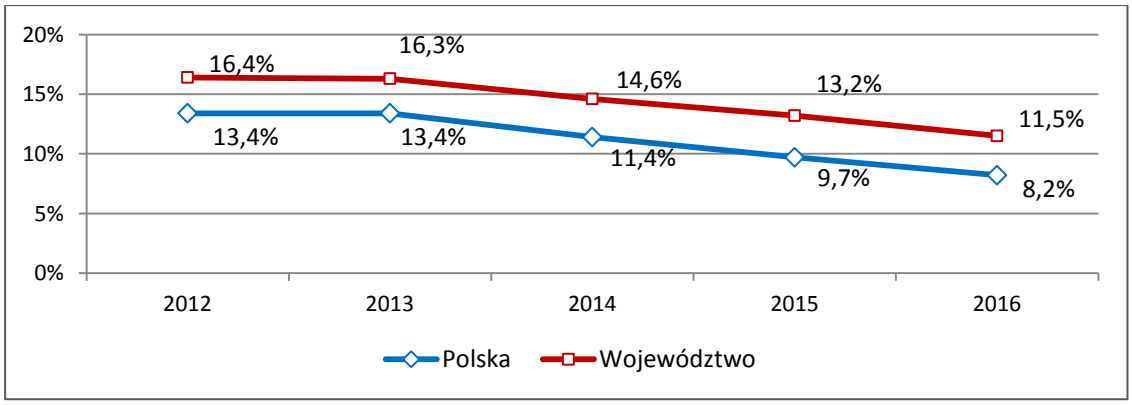

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

We wszystkich powiatach nastąpił spadek stopy bezrobocia rejestrowanego. W analizowanym okresie od 2012 r. do 2016 r. największy spadek tego wskaźnika odnotowano w powiecie krośnieńskim (o 9,5 pkt. proc.), a najmniejszy w mieście Rzeszowie (o 1,5 pkt. proc.)

Najwyższą stopę bezrobocia pod koniec 2016 r. odnotowano w powiatach: leskim (20,5%), niżańskim (19,2%), brzozowskim (19,8%). W porównaniu z rokiem 2012 w ww. powiatach stopa bezrobocia zmalała średnio o ponad 4 pkt. proc.

Najniższą stopę bezrobocia odnotowano w Krośnie (4,8%) i w Rzeszowie (6,6%) oraz powiatach: stalowowolskim (7,0%) i mieleckim (7,4%).

[51] Stosunek liczby bezrobotnych zarejestrowanych do liczby ludności aktywnej zawodowo.

Rozpiętość pomiędzy najwyższą, a najniższą stopą bezrobocia w grudniu 2016 r. wyniosła 15,7 punktu procentowego (w grudniu 2012 r. 17,2 pkt. proc.). Stopę bezrobocia wyższą od średniej w województwie odnotowano w 15 powiatach (rys. 34).

Specyfikę struktury bezrobocia i zachodzące zmiany w latach 2012-2016[52] określają następujące zjawiska:

- nastąpił spadek liczby bezrobotnych uprawnionych do pobierania zasiłku z 15,1% na koniec 2012 r. do 12,6% na koniec 2016 r., tj. o 2,5 punktu procentowego,
- w dalszym ciągu utrzymuje się wysoki poziom bezrobotnych zamieszkałych na terenach wiejskich; na koniec 2012 r. stanowili oni 62,8% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych natomiast w 2016 r. 63%;
- bezrobotne kobiety stanowią ponad połowę ogólnej populacji bezrobocia rejestrowanego, (w 2016 r - 52,4%, podczas gdy w 2012 - 50,6%);
- osoby młode w wieku 25–34 lat to 30,6% ogółu bezrobotnych (w 2012 r stanowiły one aż 53,7 %). Osoby w wieku 35–44 lat to 22,1%, a w wieku 45–54 lat – 17,9%. Podobnie jak w 2012 r. bezrobotni w wieku 18–44 lat stanowili prawie ¾ (67,9%) ogółu zarejestrowanych bezrobotnych,
- wzrósł odsetek osób długotrwale bezrobotnych, tj. pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy; osoby długotrwale bezrobotne w 2016 r. stanowiły 60,3% ogólnej liczby bezrobotnych (w 2012 r. stanowiły 56,2%).

[52] na podstawie danych pochodzących z Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Rzeszowie

Rys. 34. Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie podkarpackim w 2016 r.

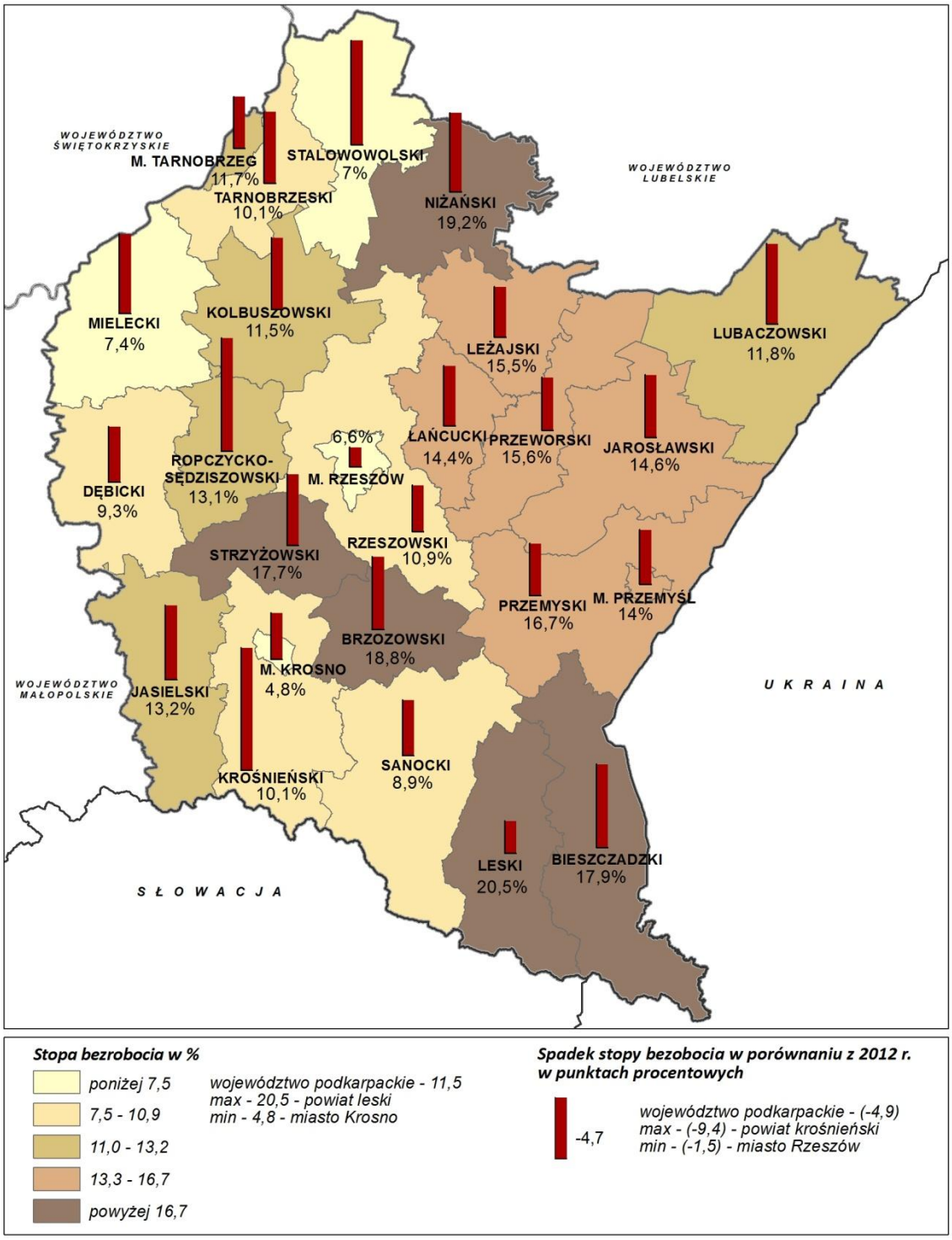

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

WNIOSKI

Rynek pracy i bezrobocie

- W latach 2012-2016 w województwie podkarpackim nastąpił nieznaczny spadek zatrudnienia w sektorze rolnictwa przy jednoczesnym wzroście zatrudnienia w sektorze przemysłowym.
- Odnotowano wzrost zatrudnienia w sektorze usług, przy jednoczesnym zwiększeniu udziału pracujących w tym sektorze, w liczbie zatrudnionych ogółem.
- Nastąpił spadek zarejestrowanych bezrobotnych (o 30% w porównaniu do 2012 r.) i spadek stopy bezrobocia z poziomu 16,4% w 2012 r. do poziomu 11,5% w roku 2016.

4.3.3. Przestrzenne rozmieszczenie podmiotów gospodarki narodowej

Według stanu na dzień 31.12.2016 r. na terenie województwa podkarpackiego w ewidencji REGON zarejestrowanych było ogółem 167 749 podmiotów. W porównaniu z 2012 r. nastąpił wzrost tej liczby o ponad 12 tys.

W 2016 r. na 10 tys. ludności województwa przypadało 788 podmiotów gospodarki narodowej. W porównaniu do roku 2012 nastąpił wzrost wskaźnika o 8,3% (rys. 35), jednakże w dalszym ciągu województwo podkarpackie plasuje się na 16 miejscu w kraju. W Polsce średnio przypada 1103 podmioty na 10 tys. ludności.

Największą liczbę podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w systemie REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności w 2016 r. odnotowano w mieście Rzeszowie (1413) a najmniejszą w powiecie przemyskim (565).

Podobnie sytuacja przedstawiała się w 2012r., gdzie największą liczbę podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. ludności odnotowano również w Rzeszowie (1231), a najmniejszą w powiecie przemyskim (511).

W 2016 r. w województwie podkarpackim zostało zarejestrowanych 14330 podmiotów gospodarki narodowej, podczas gdy w 2012 r. zarejestrowano o 215 (czyli o 1,5%) podmiotów mniej.

Najwięcej nowo zarejestrowanych w 2016 r. podmiotów gospodarki narodowej, odnotowano w mieście Rzeszowie - 2306, a najmniej w powiecie bieszczadzkim - 179. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów w Rzeszowie w 2016 r. była większa o 276, tj. o 13,5%, w porównaniu do liczby nowo zarejestrowanych podmiotów w 2012 r. W powiecie bieszczadzkim liczba takich podmiotów w 2016 r. zmniejszyła się o 24 (11,8%) w odniesieniu do liczby podmiotów zarejestrowanych w 2012 r.

Rys. 35. Dynamika zmian liczby podmiotów gospodarki narodowej w latach 2012-2016

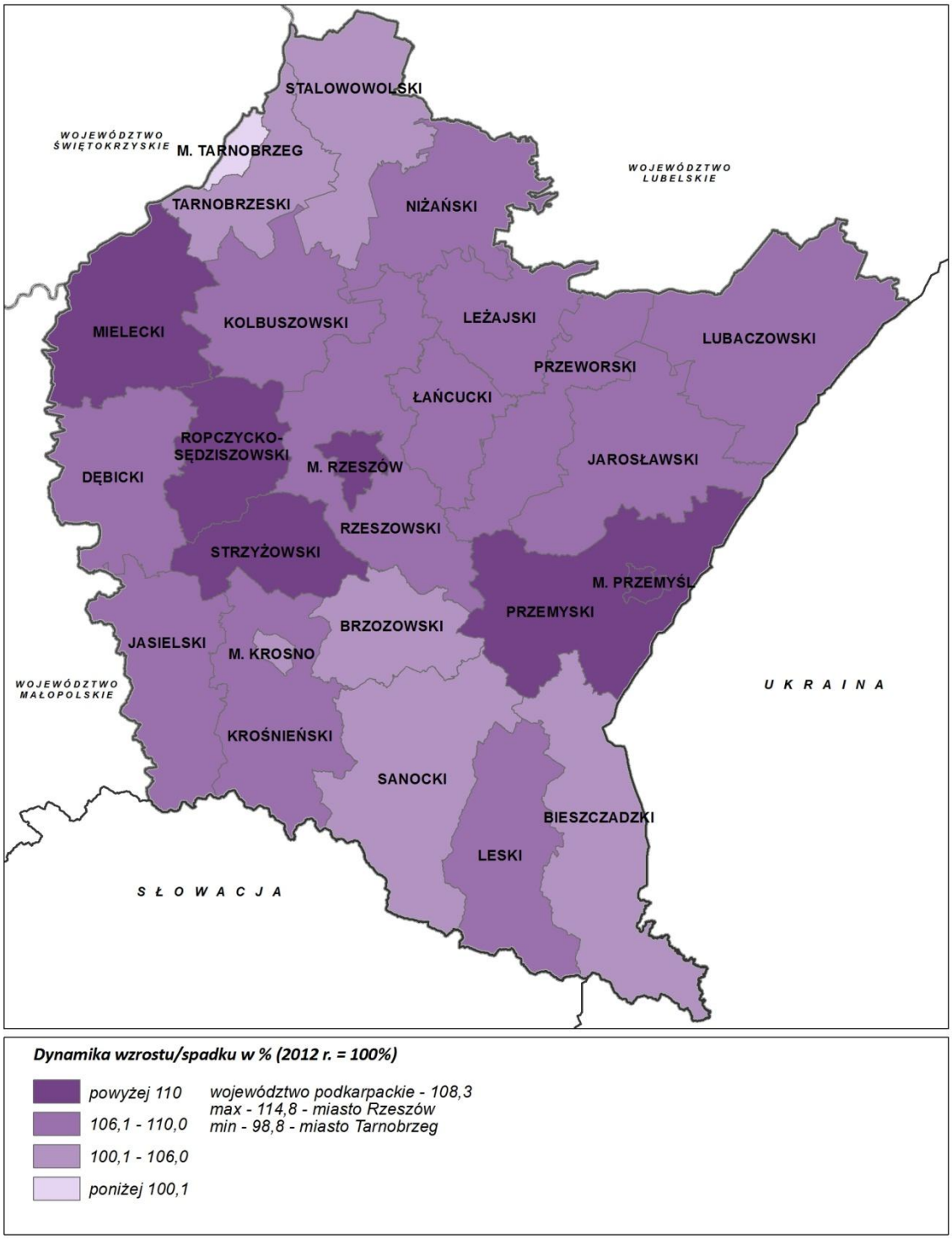

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie Banku danych Lokalnych GUS

Przeważająca większość nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w 2016 r. (99,5 %) znajdowała się w sektorze prywatnym. Dla porównania w 2012 r. nowo zarejestrowane podmioty gospodarcze sektora prywatnego stanowiły 98,7% ogółu nowo zarejestrowanych podmiotów. Wśród podmiotów tego sektora 95,2

% stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (nowo zarejestrowaną) w stosunku do 2012 r. wzrosła zaledwie o 1,3%.

Na terenie województwa podkarpackiego w 2015 r. działało 529 podmiotów gospodarczych z udziałem kapitału zagranicznego (w 2012 r. 427 podmioty), o łącznej wartości wynoszącej 5440,7 mln zł. (w 2012 r. - 2270,2 mln zł.). Najwięcej takich podmiotów znajduje się w Rzeszowie (128), Przemyślu (81) i powiecie mieleckim (49) najmniej natomiast w powiatach: leskim (1), strzyżowskim (2) i lubaczowskim (3).

WNIOSKI

Podmioty gospodarki narodowej

- W latach 2012-2016 nastąpił wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych o 8,3%.
- Rozmieszczenie podmiotów gospodarczych charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem, co wynika między innymi z predyspozycji przestrzennych poszczególnych obszarów województwa.

4.3.4. Obszary aktywności gospodarczej

Specjalne strefy ekonomiczne

W województwie podkarpackim funkcjonują dwie strefy ekonomiczne zarządzane przez Agencję Rozwoju Przemysłu S.A. w Warszawie, tj.:

- Tarnobrzeska Specjalna Strefa Ekonomiczna EURO-PARK WISŁOSAN
- Specjalna Strefa Ekonomiczna EURO-PARK MIELEC

a także trzy podstrefy Krakowskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej.

Tarnobrzeska Specjalna Strefa Ekonomiczna EURO-PARK WISŁOSAN obejmuje grunty położone na terenie sześciu województw: podkarpackiego, świętokrzyskiego, mazowieckiego, lubelskiego, dolnośląskiego i małopolskiego. Łączna powierzchnia strefy wynosi 1868 ha[53]. W porównaniu z 2012 r. powierzchnia strefy zwiększyła się o ponad 12%. Na terenie województwa podkarpackiego w analizowanym okresie nie wprowadzono nowych podstref. Zgodnie z informacją pochodzącą ze strony internetowej Agencji Rozwoju Przemysłu S.A., od początku istnienia w SSE EURO-PARK WISŁOSAN do końca 2016 r. wydano 329 zezwoleń na prowadzenie

[53] Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 15 grudzień 2008 r. w sprawie tarnobrzeskiej specjalnej strefy ekonomicznej (t.j Dz.U. z 2016r., poz. 1857) i Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2016r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie tarnobrzeskiej specjalnej strefy ekonomicznej (Dz.U. z 2016 r. poz. 2243)

działalności gospodarczej (w okresie od 2013 r do 2016 r. wydano 97 zezwoleń). Nakłady inwestycyjne w strefie wyniosły do tej pory 8,5 mld zł.

Specjalna Strefa Ekonomiczna EURO-PARK MIELEC rozwija się na terenie 5 województw - podkarpackiego, lubelskiego, małopolskiego, śląskiego i zachodniopomorskiego obejmując łącznie obszar 1724 ha[54]. W porównaniu do 2012 r. powierzchnia ta zwiększyła się o blisko 25%, a na obszarze województwa podkarpackiego powstały nowe podstrefy: Sanok, Zagórz, Lubaczów, Brzozów, Jasło, Radomyśl Wielki, Strzyżów i Jedlicze. Zgodnie z informacją pochodzącą ze strony internetowej Agencji Rozwoju Przemysłu S.A., od początku istnienia w SSE EURO-PARK MIELEC do końca 2016 r. wydano 370 zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej (w okresie od 2013 r do 2016 r. wydano 139 zezwoleń). Nakłady inwestycyjne w strefie wyniosły do tej pory 9 mld zł.

Krakowska Specjalna Strefa Ekonomiczna (KSSE) działa na obszarze województw małopolskiego, świętokrzyskiego oraz podkarpackiego obejmując grunty o powierzchni 949,7 ha[55]. W porównaniu do 2012 r. powierzchnia strefy zwiększyła się o ponad 40% a na obszarze województwa podkarpackiego wprowadzono podstrefę Nowa Sarzyna. Łącznie na Krakowską Specjalną Strefę Ekonomiczną składa się 36 podstref. Do czerwca 2017 r. w KSSE wydano 242 zezwoleń na działalność gospodarczą (do 2012 roku wydano ich 90), utworzono ponad 23 tysiące miejsc pracy (do 2012 r. utworzono blisko 9 tysięcy), a wysokość poniesionych nakładów wyniosła 4,5 mld zł (do 2012 r. 1,5 mld zł).

Inne formy inicjowania obszarów aktywności gospodarczej

Podkarpacki Park Naukowo-Technologiczny „AEROPOLIS" (PPN-T „AEROPOLIS") to w chwili obecnej jedno z najbardziej atrakcyjnych miejsc pod inwestycje w południowo-wschodniej Polsce. Park zarówno w sferze gospodarczej, jak i naukowo-badawczej ma być powiązany głównie z przemysłem lotniczym.
Aktualnie Park zajmuje obszar ok. 170 ha i podzielony jest na 4 strefy.
W porównaniu z 2012 r. powierzchnia PPN-T „AREOPOLIS" zwiększyła się o 26%, a aktualnie działa w nim ponad 40 firm. Poniesione przez przedsiębiorców nakłady inwestycyjne przekroczyły w 2016 roku 2 miliardy złotych.

Mielecki Park Przemysłowy (MPP) obejmuje około 100 ha terenów uzbrojonych w infrastrukturę i przygotowanych do realizacji projektów. Park położony jest

[54] Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 15 grudzień 2008 r. w sprawie mieleckiej specjalnej strefy ekonomicznej (t.j Dz. U. z 2016, poz. 173) i Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 28 czerwca 2017r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie mieleckiej specjalnej strefy ekonomicznej (Dz.U. z 2017 r. poz. 1305)

[55] Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 15 grudzień 2008 r. w sprawie krakowskiej specjalnej strefy ekonomicznej (t.j. Dz. U. z 2015r., poz. 760) i Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 28 czerwca 2017r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie krakowskiej specjalnej strefy ekonomicznej (Dz.U. z 2017 r. poz. 1297)

w granicach Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK MIELEC.W skład Parku wchodzą następujące obszary: MPP obszar „A", „B", „C", „D", Inkubator IN-Tech1 oraz IN-Tech2.

Park Przemysłowy Gminy Leżajsk - zlokalizowany jest w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Leżajsk.
Łączna powierzchnia terenów inwestycyjnych składa się z ponad 35 ha w pełni uzbrojonych gruntów (green-field) oraz trzech hal przemysłowych (brown-field) o łącznej powierzchni 7000m².

Tarnobrzeski Park Przemysłowo – Technologiczny - zajmuje ok. 29 ha terenów inwestycyjnych, na którym zlokalizowane są dwa nowoczesne obiekty: hala produkcyjna wraz z zapleczem socjalno – biurowym oraz Inkubator Technologiczny. TPP-T położony jest przy drodze wojewódzkiej nr 723 Tarnobrzeg – Sandomierz. Tarnobrzeski Park Przemysłowo-Technologiczny wchodzi w skład Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK WISŁOSAN.

Park Naukowo-Technologiczny „Rzeszów-Dworzysko"– to kompleksowo uzbrojony teren inwestycyjny, który w grudniu 2014 r. został włączony do Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK MIELEC.

Park Przemysłowy Lubaczów obejmuje tereny położone w północno-wschodniej części miasta, przy ulicy Technicznej. Zajmuje on obszar około 24 ha, który został w pełni uzbrojony i wyposażony w niezbędną infrastrukturę.

Klastry

Zgodnie z „Raportem inwentaryzacji klastrów w Polsce 2015" opracowanym przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości na terenie województwa podkarpackiego działa 12 klastrów o różnych profilach działalności:

Klaster przemysłu lotniczego „DOLINA LOTNICZA", której głównym celem jest umocnienie roli południowo-wschodniej Polski jako jednego z wiodących w Europie regionów przemysłu lotniczego;

Klaster Firm Informatycznych Polski Wschodniej, którego celem działalności jest integracja środowiska przedsiębiorców ICT przez wymianę wiedzy, wspólne działania oraz wpływ na kształcenie kierunkowe;

Wschodni Klaster Odlewniczy - Stowarzyszenie KOM-CAST mający za zadanie podniesienie konkurencyjności przedsiębiorstw branży odlewniczej w Polsce Wschodniej przez budowanie stałej kooperacji między firmami i regionami Polski Wschodniej;

Rys. 36. Potencjał gospodarczy województwa podkarpackiego

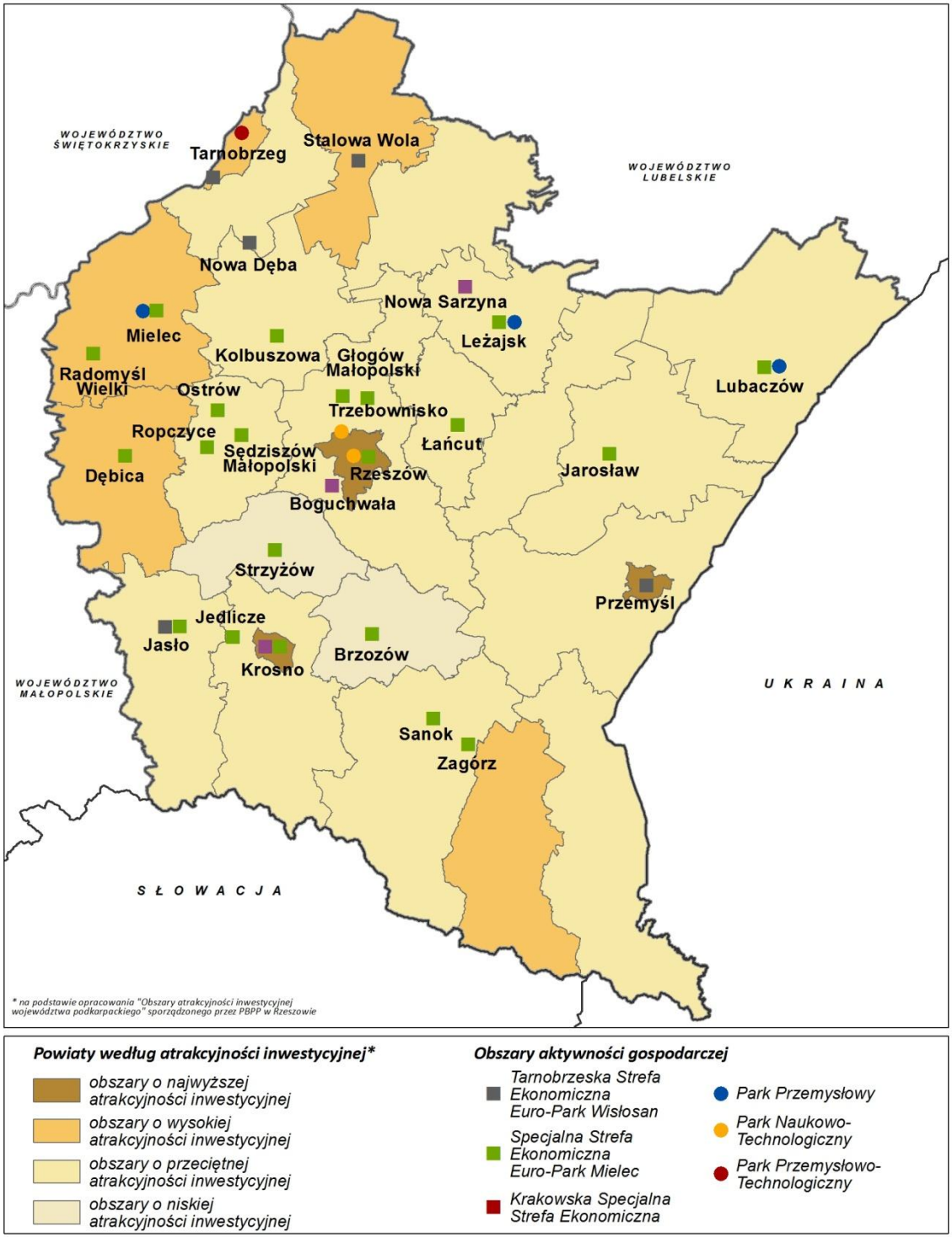

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie

Podkarpacki Klaster Energii Odnawialnej PKEO mający na celu stworzenie silnej i jednolitej reprezentacji interesów przedsiębiorców, inwestorów, jednostek badawczo rozwojowych i innych podmiotów działających na rzecz rozwoju ekoenergetyki opartej na odnawialnych źródłach energii;

Podkarpacki Klaster Spawalniczy KLASTAL poprawiający konkurencyjność przedsiębiorstw oraz budujący przewagi konkurencyjne na rynku, poprzez dostęp do innowacyjnych i najnowszych technologii spawalniczych oraz wdrażanie najnowszych metod i technologii spawalniczych w procesach produkcyjnych i w pracach laboratoryjno-badawczych, umożliwiających kontrolę jakości produkcji podmiotów klastra na najwyższym światowym poziomie;

Klaster Przetwórstwa Tworzyw Sztucznych POLIGEN skupiający podkarpackie firmy sektora chemicznego;

Innowacyjny Klaster Zdrowie i Turystyka „Uzdrowiska - Perły Polski Wschodniej", którego celem działalności jest wykorzystanie innowacji i podejmowanie wspólnych działań w procesach gospodarczych oraz stworzenie sieci współpracy;

Karpacki Klaster Turystyczny działający na rzecz wypromowania południa województwa podkarpackiego jako regionu atrakcyjnego turystycznie;

Klaster Fotoniki i Światłowodów, który został utworzony w celu zorganizowania współpracy w obszarze fotoniki oraz technologii światłowodowej;

Klaster Lotnictwa Lekkiego i Ultralekkiego-Podkarpackie Powiązanie Kooperacyjne którego celem strategicznym klastra jest podniesienie konkurencyjności członków dzięki innowacjom w zakresie bezpieczeństwa w lotnictwie lekkim i ultralekkim;

Klaster „Podkarpackie smaki" utworzony w celu wspomagania współpracy w zakresie promocji i produkcji żywności opartej na tradycji;

Wschodni Klaster Komunalny, którego celem jest m. in. integracja środowiska biznesu w branży komunalnej i pokrewnej, inicjowanie i koordynowanie wspólnych projektów badawczych, rozwojowych i wdrożeniowych, realizacja programów wspierających przedsiębiorczość w gospodarce komunalnej i tworzących innowacyjne rozwiązania oraz opracowywanie i określanie kierunków strategicznego rozwoju województw: podkarpackiego, lubelskiego i świętokrzyskiego.

Liczba klastrów prowadzących działalność na terenie województwa podkarpackiego wzrosła w porównaniu do 2012 r. o 42%.

WNIOSKI

Obszary aktywności gospodarczej

- Funkcjonujące i rozwijające się na terenie województwa podkarpackiego specjalne strefy ekonomiczne stanowią prężnie rozwijające się obszary aktywności gospodarczej.
- W porównaniu z 2012 r. powierzchnia Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK WISŁOSAN (w 2016 r.) zwiększyła się o ponad 12%. Na terenie województwa podkarpackiego w analizowanym okresie nie

wprowadzono nowych podstref.

- W porównaniu do 2012 r. powierzchnia Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK MIELEC (w 2016 r.) zwiększyła się o blisko 25%, a na obszarze województwa podkarpackiego powstały nowe podstrefy: Sanok, Zagórz, Lubaczów, Brzozów, Jasło, Radomyśl Wielki, Strzyżów i Jedlicze.
- W porównaniu do 2012 r. powierzchnia Krakowskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (w 2016 r.) zwiększyła się o ponad 40% a na obszarze województwa podkarpackiego wprowadzono podstrefę Nowa Sarzyna.
- Dużą rolę w rozwoju innowacyjnej gospodarki województwa odgrywają istniejące, rozwijające się i nowo powstałe w ostatnich latach inkubatory przedsiębiorczości, parki naukowo-technologiczne, parki przemysłowe oraz struktury klastrowe.
- Liczba klastrów (w 2016 r.) prowadzących działalność na terenie województwa podkarpackiego wzrosła w porównaniu do 2012 r. o 42%.

4.3.5. Sektor badawczo-rozwojowy

W roku 2015 w województwie podkarpackim odnotowano 314 (w sektorze przedsiębiorstw - 297) jednostek prowadzących działalność badawczo – rozwojową. W 2011 r. ich liczba wynosiła 111 (w sektorze przedsiębiorstw - 99).

Zatrudnienie ogółem w tym sektorze w 2015 r. wynosiło 5441 EPC [56], natomiast w 2007 r. – wynosiło 3832 EPC.

Nakłady na działalność badawczo - rozwojową ogółem w 2015 r. wyniosły 908,9 mln zł i w porównaniu do roku 2012 wzrosły o 30%. W rankingu nakładów na B+R w skali kraju w 2015 r., województwo podkarpackie zajmuje 7 miejsce (w 2012 r.- 9 miejsce) Stały wzrost nakładów w latach 2012-2015 świadczy o bardzo pozytywnym trendzie inwestowania w innowacyjność w regionie.

W przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa podkarpackiego nakłady na B+R w 2015 r. ukształtowały się na poziomie 427,2 zł (w kraju 469,7 zł.). W porównaniu do roku 2012 wartość tego wskaźnika wzrosła o 298,0 zł (w kraju o 327,5 zł). W skali kraju wskaźnik ten uplasował województwo podkarpackie na 5 miejscu (w 2012 r. na 8), co jest wynikiem bardzo korzystnym.

Istotną rolę w zakresie rozwoju innowacji mają inkubatory przedsiębiorczości, strefy ekonomiczne, parki naukowo-technologiczne, parki przemysłowe, struktury klastrowe oraz ośrodki badawcze wyższych uczelni. Ponadto, w województwie podkarpackim działalność B+R prowadzą inne jednostki rozwojowe, tj. podmioty gospodarcze, przede wszystkim przedsiębiorstwa przemysłowe, posiadające własne zaplecze badawczo-rozwojowe (laboratoria, biura konstrukcyjne, zakłady rozwoju

[56] EPC – ekwiwalenty pełnego czasu pracy.

techniki itp.). Potencjał badawczo-rozwojowy województwa podkarpackiego skupiony jest w Rzeszowie i terenach przyległych do stolicy województwa.

WNIOSKI

Sektor badawczo-rozwojowy

- Największy potencjał badawczo-rozwojowy skupiony jest w Rzeszowie i terenach przyległych do stolicy województwa.
- W przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa podkarpackiego nakłady na B+R w 2015 r. ukształtowały się na poziomie 427,2 zł (w kraju 469,7 zł.). W porównaniu do roku 2012 wartość tego wskaźnika wzrosła o 298,0 zł (w kraju o 327,5 zł).
- Wzrost nakładów na prowadzenie działalności badawczo-rozowojowej świadczy o wysokim zaangażowaniu sektora nauki na rzecz wzmocnienia konkurencyjności gospodarki województwa.
- W rankingu nakładów na B+R w przeliczeniu na jednego mieszkańca województwo zajmuje wysokie 5 miejsce w kraju.

4.3.6. Rolnictwo i jego struktura przestrzenna oraz gospodarka leśna

Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej województwa

W ujęciu regionalnym województwo podkarpackie posiada korzystne warunki przyrodnicze dla rozwoju produkcji rolniczej, dzięki czemu uśredniony wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej (WWRPP) [57], jest wyższy od przeciętnego w kraju (66,6pkt.). Wynosi on 70,4 pkt i sytuuje województwo na piątym miejscu w kraju.

Przeprowadzona analiza WWRPP na poziomie lokalnym - gminnym, obrazuje znaczne zróżnicowanie warunków przyrodniczo - glebowych występujących na terenie województwa (rys. 37).

Badania przeprowadzone w czasie ostatnich lat, przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie (WIOŚ), nie stwierdzają istotnych zmian w zakresie przydatności rolniczej gleb występujących na terenie województwa. Nadal największą powierzchnię użytków rolnych zajmują gleby III, IV i V klasy bonitacyjnej - łącznie 87,2 %. Udział gleb bardzo słabych (VI klasa), nadających się pod zalesienia, wynosi

[57] Wskaźnik WWRPP odzwierciedla potencjał rolniczej przestrzeni produkcyjnej wynikający z warunków naturalnych. Został on opracowany w Instytucie Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach, w ramach badań dotyczących metodologii oceny jakości gruntów rolnych w Polsce. Głównym celem badań było stworzenie wskaźników pozwalających na ilościową i przestrzenną ocenę czynników naturalnych, decydujących o potencjalnej wydajności plonów na poziomie lokalnym (gminy).

8 %. Natomiast udział gleb najlepszych (klasa I) i bardzo dobrych (klasa II) jest niewielki - łącznie zajmują one 5 % powierzchni użytków rolnych.

Charakterystyka użytkowania gruntów

Użytki rolne w gospodarstwach rolnych w czerwcu 2016 r. zajmowały 575,3 tys. ha, tj. 32,2% powierzchni województwa i w porównaniu z 2012 r. zmniejszyły się o 50,6 tys. ha (o 8,1%). Udział użytków rolnych w ogólnej powierzchni gospodarstw rolnych wynosił 85,5%. W stosunku do 2012 r. nastąpił wzrost użytków rolnych w gospodarstwach o 3,5 pkt. proc.

W ogólnej powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach rolnych, 560,7 tys. ha zajmowały użytki rolne w dobrej kulturze (97,5%). Na uwagę zasługuje znacznie obniżenie w porównaniu do 2012 r. wartości procentowej użytków, które nie są aktualnie wykorzystywane rolniczo, z 11,2% do 2,5% w 2016 r. Świadczy to o sukcesywnym przywracaniu wartości użytkowej gruntom rolnym, które wcześniej były traktowane jako „odłogi”.

Rys. 37. Rolnicza przestrzeń produkcyjna w województwie podkarpackim

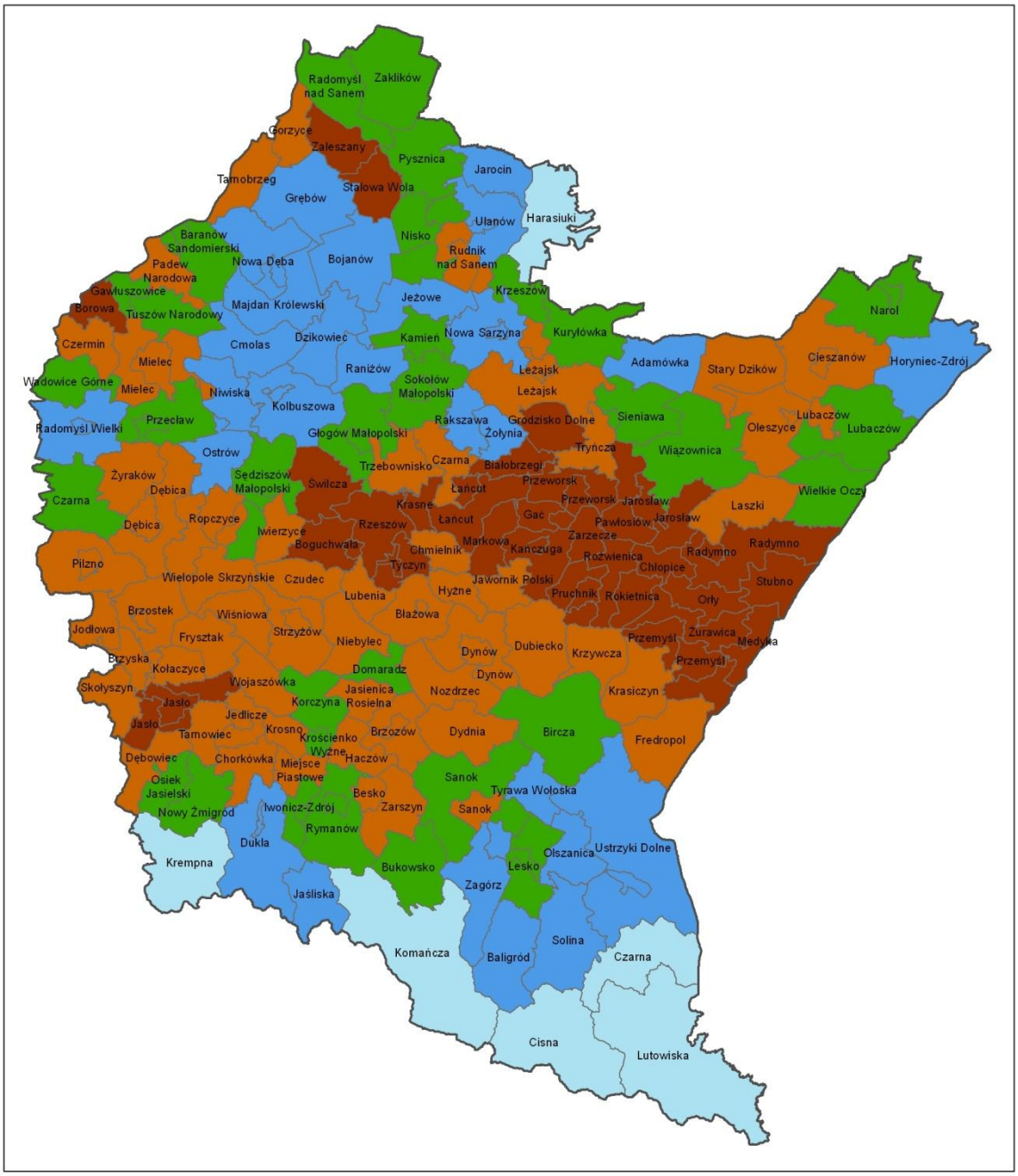

OBJAŚNIENIA:

Wskaźnik waloryzacji Rolniczej Przestrzeni Produkcyjnej

- *tereny bardzo korzystne powyżej 80 pkt.*
- *tereny korzystne od 71 do 80 pkt.*
- *tereny średnio korzystne od 61 do 70 pkt.*
- *tereny mało korzystne od 50 do 60 pkt.*
- *tereny niekorzystne poniżej 50 pkt.*

województwo podkarpackie - 70,4 pkt.
max - 105 pkt - miasto Przeworsk
min - 41 pkt - gmina Lutowiska

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie danych IUNG w Puławach

Rys. 38. Użytkowanie gruntów według granic administracyjnych w 2016 r.

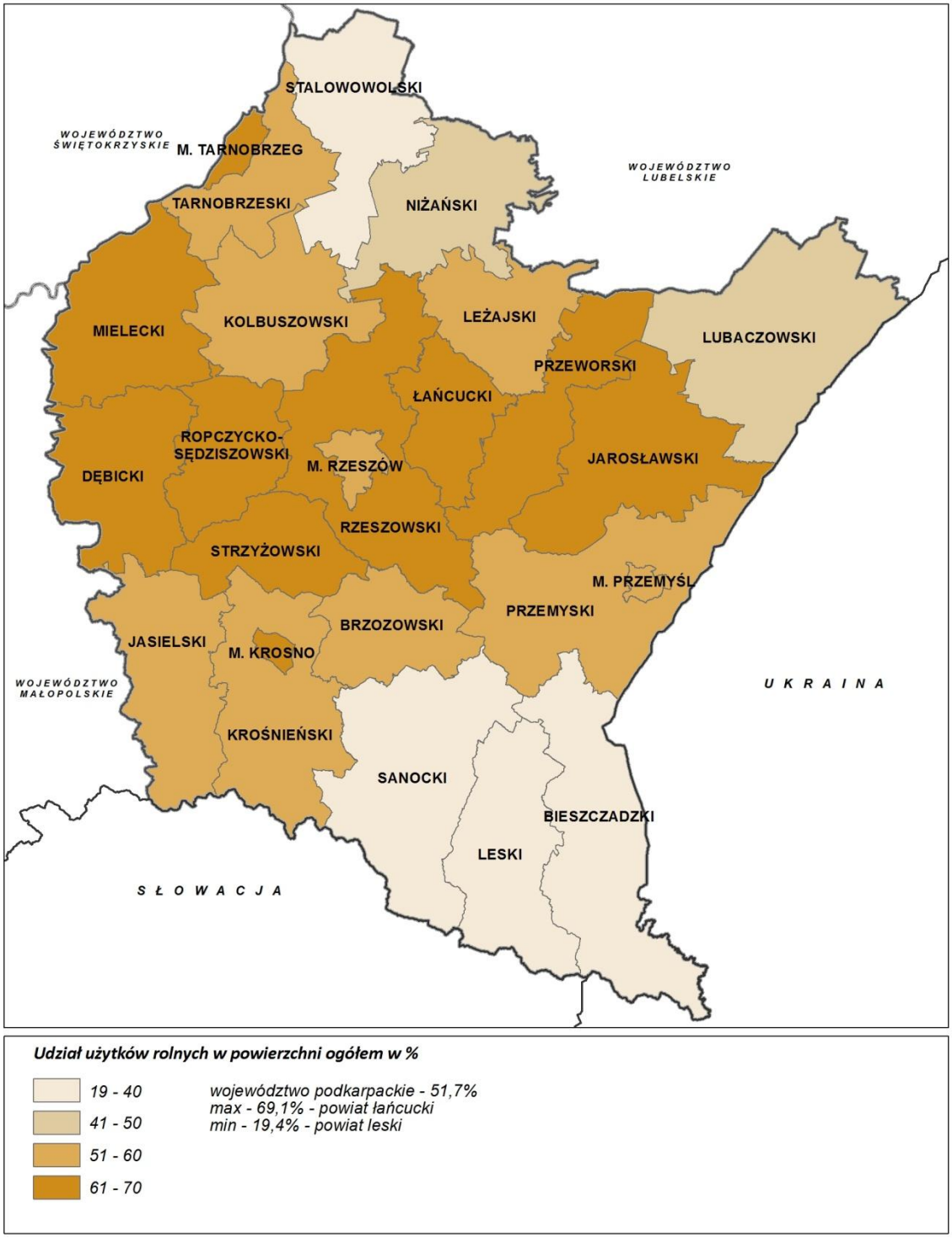

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie danych US w Rzeszowie

Wykres 8. Użytki rolne w gospodarstwach rolnych w %

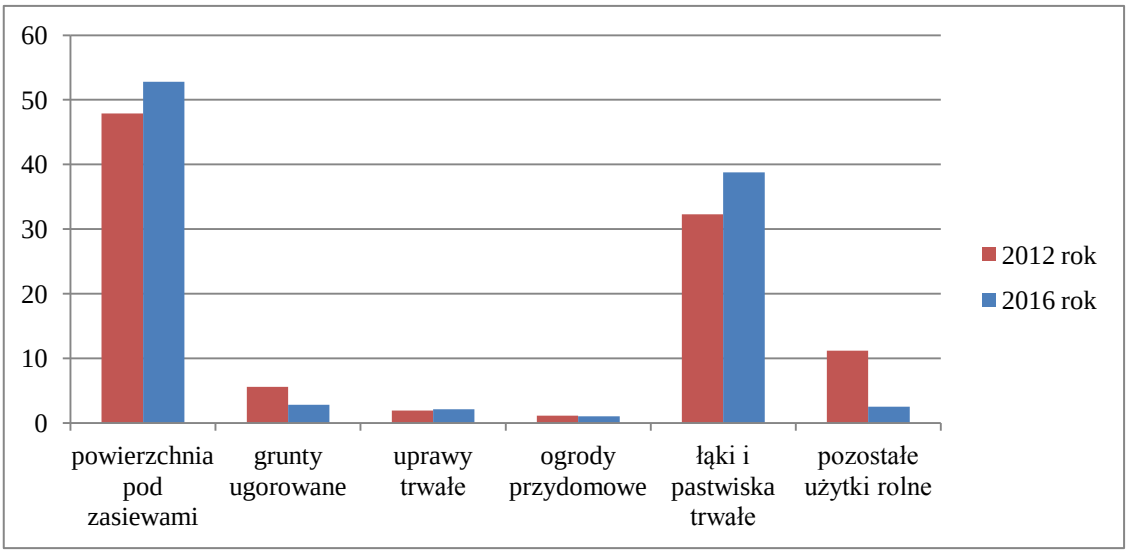

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie danych US w Rzeszowie

Struktura agrarna gospodarstw

Od 2010 roku GUS stosuje nową definicję gospodarstwa rolnego, zgodnie z którą „gospodarstwa rolne nie obejmują posiadaczy użytków rolnych nieprowadzących działalności rolniczej oraz posiadaczy do 1 ha użytków rolnych, prowadzących działalność rolniczą o małej skali”[58].W wyniku tej zmiany znacznie zmniejszyła się liczba indywidualnych gospodarstw rolnych notowanych przez GUS. W związku z tym niemożliwe jest porównanie aktualnych danych, do tych zaprezentowanych w poprzednim okresie raportowania pochodzących z Powszechnego Spisu Rolnego 2010.

W 2016 r. liczba gospodarstw rolnych w województwie podkarpackim wynosiła 131,9 tys., z czego 99,8% były to gospodarstwa indywidualne. W stosunku do roku 2012 liczba gospodarstw rolnych w województwie zmniejszyła się o 13%. W strukturze gospodarstw, podobnie jak w 2012 r., dominowały gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych 2-5 ha, które stanowiły 42,3% (w 2012 r. – 45,4%), jak również w powierzchni użytków rolnych województwa miały wysoki udział – 30,5% (w 2012 r. 33,8%). Najmniejszy wkład w strukturze gospodarstw rolnych posiadały te o powierzchni przekraczającej 15 ha, ale ich udział w powierzchni użytków rolnych był największy i wyniósł 31,3%.

Średnia powierzchnia ogólna gospodarstwa rolnego w 2016 r. wyniosła 4,73 ha, w tym użytków rolnych było 4,36 ha, w porównaniu do roku 2012 zwiększyła się odpowiednio o 3,6% i 5,3%. W Polsce, przeciętna powierzchnia jednego gospodarstwa była ponad dwa razy większa i wyniosła odpowiednio 10,38 ha i 10,21 ha.

[58] Dane ze strony internetowej: http://www.stat.gov.pl (data dostępu: 21.12.2017 r.).

Produkcja rolnicza

W strukturze towarowej produkcji rolniczej[59] w 2015 r. dominuje produkcja zwierzęca – 57,1%, pozostały odsetek stanowi produkcja roślinna. Udział produkcji roślinnej w produkcji towarowej ogółem w stosunku do 2011 r. wzrósł o 3,1 p. proc., na niekorzyść produkcji zwierzęcej (wykres 9).

Ogólna powierzchnia zasiewów w województwie w 2016 r. wyniosła 303,9 tys. ha, co stanowiło 2,9% powierzchni zasiewów w kraju. W porównaniu do roku 2012 powierzchnia zasiewów zwiększyła się o 3,9 tys. ha, tj. o 1,3%. W strukturze zasiewów dominują zboża, które stanowią 74,8% ogólnej powierzchni zasiewów. W porównaniu do roku 2012 udział zbóż w strukturze zasiewów zwiększył się o 1,2 pkt. proc. Drugą pozycję zajmują rośliny przemysłowe z udziałem 8,9%, których areał upraw w porównaniu do 2012 r zwiększył się o 1,1 pkt. proc. i przewyższył powierzchnie upraw ziemniaków, których uprawa w stosunku do roku 2012 zmniejszyła się 0,9 pkt proc.

W produkcji zwierzęcej dominującymi kierunkami są w dalszym ciągu chów bydła i trzody chlewnej, jednak powolna specjalizacja gospodarstw rolniczych w kierunku produkcji roślinnej powoduje spadek, w porównaniu do 2012 r., obsady tych gatunków zwierząt na terenie województwa podkarpackiego.

Wykres 9. Struktura towarowej produkcji rolniczej w województwie podkarpackim w % w latach 2011-2015

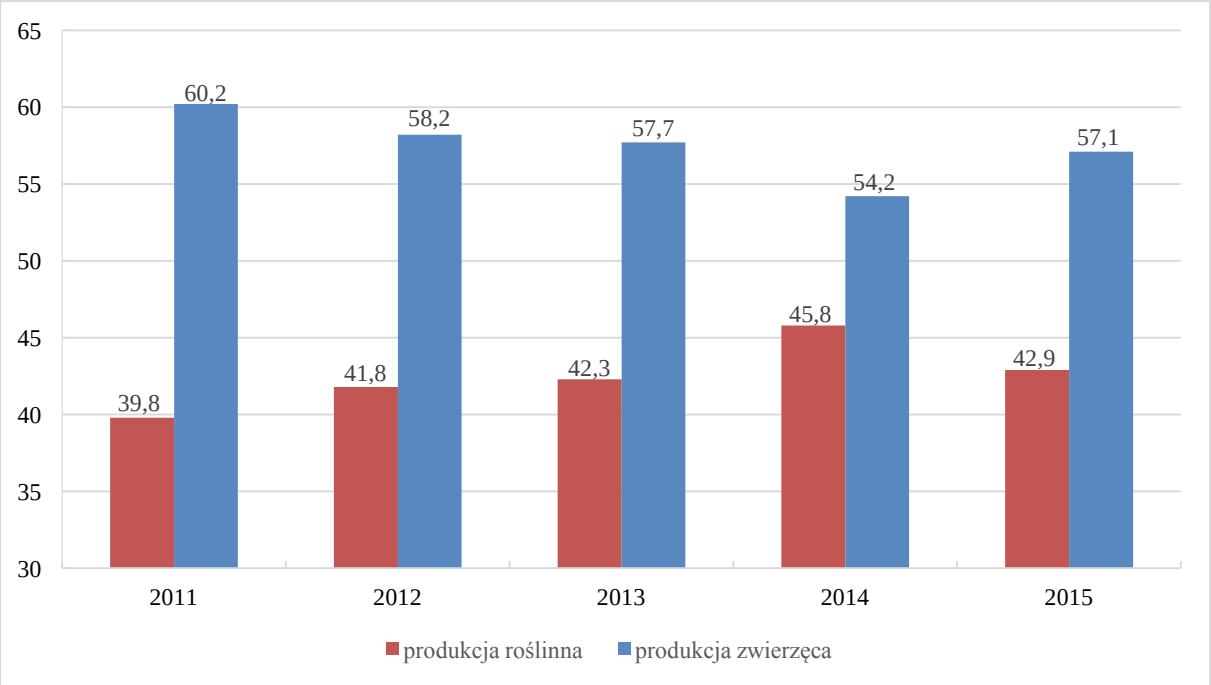

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

[59] Towarowa produkcja rolnicza stanowi sumę sprzedaży produktów rolnych do skupu i na targowiskach.

W wyniku bardziej restrykcyjnych przepisów liczba ekologicznych producentów rolnych w ostatnim czasie zmniejszyła się. Wiele sadów bądź upraw ekologicznych zostało zlikwidowanych po tym, jak zakończyło się ich dotowanie wynikające ze zmiany programów rolnośrodowiskowych. W porównaniu do roku 2012 liczba producentów ekologicznych zmalała o 672 i w 2016 r. wyniosła 1299. W chwili obecnej województwo podkarpackie zajmuje szóstą pozycję w kraju w liczbie producentów ekologicznych (5,6% ogółu producentów ekologicznych w kraju). Łączna powierzchnia ekologicznych użytków rolnych w 2016 r. wyniosła 15485,41 ha (2,4% ogółu użytków ekologicznych w kraju) i w porównaniu do roku 2012 zmniejszyła się o 49%.

Rolnictwo województwa podkarpackiego oprócz dużego rozdrobnienia produkcji, charakteryzuje się również rozdrobnieniem obrotu produktami rolnymi. Podejmowane w ostatnich latach działania prowadzą do zrzeszania się rolników w grupy producentów rolnych i stowarzyszeń skupiających rolników ekologicznych. Według stanu na dzień 29 listopada 2017 r. do Rejestru Grup Producentów Rolnych[60] wpisanych jest 38 grup producentów rolnych oraz 6 grup producentów owoców i warzyw.

Ponadto, na terenie województwa działają inicjatywy klastrowe z branży rolniczej. W 2016 roku po przejściu pozytywnej weryfikacji przeprowadzonej przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości Klaster Podkarpackie Smaki jako jedyny z Podkarpacia i jeden z czterech w kraju reprezentantów przemysłu spożywczego znalazł się w zestawieniu opublikowanym w dokumencie „Raport z inwentaryzacji klastrów w Polsce 2015".

Gospodarka leśna

W województwie podkarpackim lasy zajmują 681,2 tys. ha (stan na grudzień 2016 r.) W porównaniu do roku 2012 powierzchnia lasów w województwie zwiększyła się o 6,8 tys. ha. W strukturze własnościowej dominują lasy publiczne 560 tys. ha (82,2%), w tym 531,9 tys. ha stanowi własność Skarbu Państwa, z których najwięcej (91,8% powierzchni ogólnej własności Skarbu Państwa) pozostaje pod zarządem Lasów Państwowych. Pozostała część należy do parków narodowych i gmin oraz jest w zasobie Własności Rolnej Skarbu Państwa. Powierzchnia lasów publicznych zwiększyła się w stosunku do 2012 r. o 1,0 tys. ha. Lasy prywatne stanowią 17,8% ogólnej powierzchni lasów, są one własnością prywatną osób fizycznych, wspólnot gruntowych i spółdzielni. Powierzchnia lasów prywatnych w porównaniu do 2012 r zwiększyła się o 5,8 tys. ha.

Według stanu na rok 2016 wskaźnik lesistości[61] województwa wynosił 38,2% i był wyższy od średniej krajowej o 8,7 p. proc. W porównaniu do roku 2012 wskaźnik

[60] zgodnie z art. 9 ust. 2 ustawy z dnia 15 września 2000 r. o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw (Dz.U. z 2000 r. Nr 88, poz. 983 z późn. zm.)
[61] Stosunek procentowy powierzchni lasów do ogólnej powierzchni danego obszaru

ten wzrósł o 0,4 p.proc. Taki udział lasów w powierzchni ogólnej województwa lokuje województwo podkarpackie na drugim miejscu w Polsce, zaraz po województwie lubuskim (49,3%).

Najwyższą lesistością, a zarazem największymi i zwartymi kompleksami leśnymi, charakteryzują się południowe części województwa: Bieszczady, Beskid Niski i Pogórza oraz północne fragmenty Puszczy Sandomierskiej, Puszczy Solskiej i Roztocza. W porównaniu z 2012 r. prawie we wszystkich powiatach, poza powiatem leżajskim, mieleckim i miastem Rzeszów, wzrósł wskaźnik lesistości. Taki układ ma także odzwierciedlenie we wskaźniku lesistości podkarpackich gmin. Do najbardziej zalesionych należą gminy bieszczadzkie: Cisna i Lutowiska (ponad 80%), a najmniej gminy powiatów: jarosławskiego i przeworskiego (poniżej 20%).

WNIOSKI

Rolnictwo oraz gospodarka leśna

- Przeprowadzone w ostatnich latach badania, przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie (WIOŚ), nie stwierdzają istotnych zmian w zakresie przydatności rolniczej gleb występujących na terenie województwa.
- Użytki rolne w gospodarstwach rolnych w czerwcu 2016 r. zajmowały 575,3 tys. ha, tj. 32,2% powierzchni województwa i w porównaniu z 2012 r. zmniejszyły się o 50,6 tys. ha (o 8,1%).
- Liczba gospodarstw rolnych w 2016 r. w stosunku do roku 2012 zmniejszyła się o 13%. W tym czasie średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego zwiększyła się o 3,6% i w 2016 r. wyniosła 4,73 ha.
- W strukturze towarowej produkcji rolniczej w 2015 r. przeważała produkcja zwierzęca – 57,1%, pozostały odsetek stanowiła produkcja roślinna. Udział produkcji roślinnej w produkcji towarowej ogółem w stosunku do 2011 r. wzrósł o 3,1 p. proc., na niekorzyść produkcji zwierzęcej.
- Z uwagi na wprowadzone ograniczenia prawne oraz zmiany w programach rolnośrodowiskowych, spowolnieniu uległ proces rozwoju ekologicznej produkcji rolniczej.
- Utrzymuje się niekorzystna struktura obszarowa gospodarstw, a średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego jest ponad dwukrotnie niższa od przeciętnej w kraju.
- Specyficzne cechy podkarpackiego rolnictwa wymuszają potrzebę jego wielofunkcyjnego rozwoju.
- W województwie podkarpackim lasy zajmują 681,2 tys. ha (stan na grudzień 2016 r.) W porównaniu do roku 2012 powierzchnia lasów w województwie zwiększyła się o 6,8 tys. ha.
- Powierzchnia lasów publicznych (dla 2016 r.) zwiększyła się w stosunku do 2012 r. o 1,0 tys. ha. zaś lasów prywatnych o 5,8 tys. ha.
- Według stanu na rok 2016 wskaźnik lesistości województwa wynosił 38,2% i był

wyższy od średniej krajowej o 8,7 p. proc. W porównaniu do roku 2012 wskaźnik ten wzrósł o 0,4 p.proc. Taki udział lasów w powierzchni ogólnej województwa lokuje województwo podkarpackie na drugim miejscu w Polsce, zaraz po województwie lubuskim (49,3%).

- W okresie 2012-2016 r. prawie we wszystkich powiatach, poza powiatem leżajskim, mieleckim i miastem Rzeszów, wzrósł wskaźnik lesistości.

4.3.7. Turystyka

Obszary turystyczne

Posiadane zasoby przyrodnicze, krajobrazowe w połączeniu z zasobami kulturowymi oraz istniejącym zagospodarowaniem turystycznym stwarzają duże możliwości dla dalszego, bardziej dynamicznego rozwoju różnych form turystyki w całym województwie, w tym rozwoju turystyki biznesowej, która staje się ważnym segmentem rynku turystycznego.

Baza noclegowa i ruch turystyczny

Zgodnie ze stanem w dniu 31 lipca 2017 r. wg danych BDL w województwie podkarpackim zarejestrowane były 582 turystyczne obiekty noclegowe. Na liczbę tę składa się 227 obiektów hotelowych i 355 pozostałych obiektów. W okresie 2012-2017 nastąpił wzrost liczby obiektów o prawie 29%. Na koniec lipca 2017 r. w obiektach znajdowało się 30 746 miejsc noclegowych. W porównaniu do roku 2012 (stan na koniec lipca) ich liczba wzrosła o 27%.

Na koniec lipca 2017 r. w województwie podkarpackim znajdowało się 157 skategoryzowanych obiektów hotelowych (hotele, motele i pensjonaty). W tej liczbie znajdował się 1 obiekt 5-gwiazdkowy, 17 obiektów posiadało 4-gwiazdki, 72 obiekty posiadło 3-gwiazdki, 53 obiekty posiadały 2-gwiazdki i 14 obiektów było 1-gwiazdkowych. Pomimo wzrostu w latach 2012-2017 ilości skategoryzowanych obiektów hotelowych o prawie 39%, nadal zauważalna jest niewystarczająca ilość obiektów wyższych klas, szczególnie w południowej, górskiej części województwa gdzie znajduje się tylko 4 obiekty 4-gwiazdkowe (2 w Krośnie i po jednym w powiatach bieszczadzkim i krośnieńskim).

W samej stolicy województwa Rzeszowie, na koniec lipca 2017 r. znajdowało się 28 skategoryzowanych obiektów (w tym: 1 obiekt 5-gwiazdkowy, 6 obiektów 4-gwiazdkowych, 12 obiektów 3-gwiazdkowych, 7 obiektów 2-gwiazdkowych i 2 obiekty 1-gwiazdkowe). Łącznie w okresie 2012-2017 w Rzeszowie przybyło 6 skategoryzowanych obiektów hotelowych (wzrost o 27%).

Wyżej opisaną bazę turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania uzupełniają na terenie województwa obiekty zakwaterowania indywidualnego, do których zalicza się kwatery agroturystyczne i pokoje gościnne.

W 2016 r. z turystycznych obiektów noclegowych skorzystało 1110,6 tys. osób, z czego ok. 12,5% (138,5 tys.), to turyści zagraniczni. W porównaniu z rokiem 2012 nastąpił wzrost liczby korzystających z noclegów o 52%. W ujęciu powiatowym, największy wzrost ilości osób korzystających z turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania w 2016 r. w porównaniu do 2012 r. został zanotowany w powiatach: bieszczadzkim (190%), lubaczowskim (143%), jarosławskim (117%), przemyskim (107%), kolbuszowskim (106%). Spadek zanotowano w powiatach: tarnobrzeskim (13%), mieście Tarnobrzegu (6%), krośnieńskim i stalowowolskim (po 3%).

Do dyspozycji osób zameldowanych w turystycznych obiektach noclegowych pozostawały stałe i sezonowe placówki gastronomiczne, świadczące zróżnicowany zakres usług. Na koniec 2016 r. do placówek tych należało 211 restauracji, 119 barów i kawiarni, 60 stołówek oraz 16 punktów gastronomicznych. W okresie 2012-2016 nastąpił wzrost ogólnej liczby placówek gastronomicznych o ponad 23%.

Infrastruktura turystyczna

Dla odwiedzających województwo w 2016 r. przygotowana została różnorodna infrastruktura turystyczna i rekreacyjna, na którą składało się 24 różnej wielkości kąpielisk funkcjonujących w sezonie letnim i ok. 30 wyciągów narciarskich czynnych w sezonie zimowym. Infrastrukturę turystyczną uzupełniają wytyczone szlaki: piesze, rowerowe, konne, wodne i narciarskie.

Szlaki piesze

Na terenie województwa w 2016 r. wytyczonych było 2282,9 km szlaków pieszych[62]. W porównaniu z rokiem 2012 ich długość zmniejszyła się o 33,2 km.

Szlaki rowerowe

Na terenie województwa znajduje się ok. 3500 km szlaków rowerowych. Szlaki te wyznaczone zostały w przebiegu różnej kategorii dróg.

[62] *źródło: Turystyka w 2016 r. GUS 2017, Szlaki turystyczne wg województw w 2016 r.*

Rys. 39. Potencjał turystyczny województwa podkarpackiego

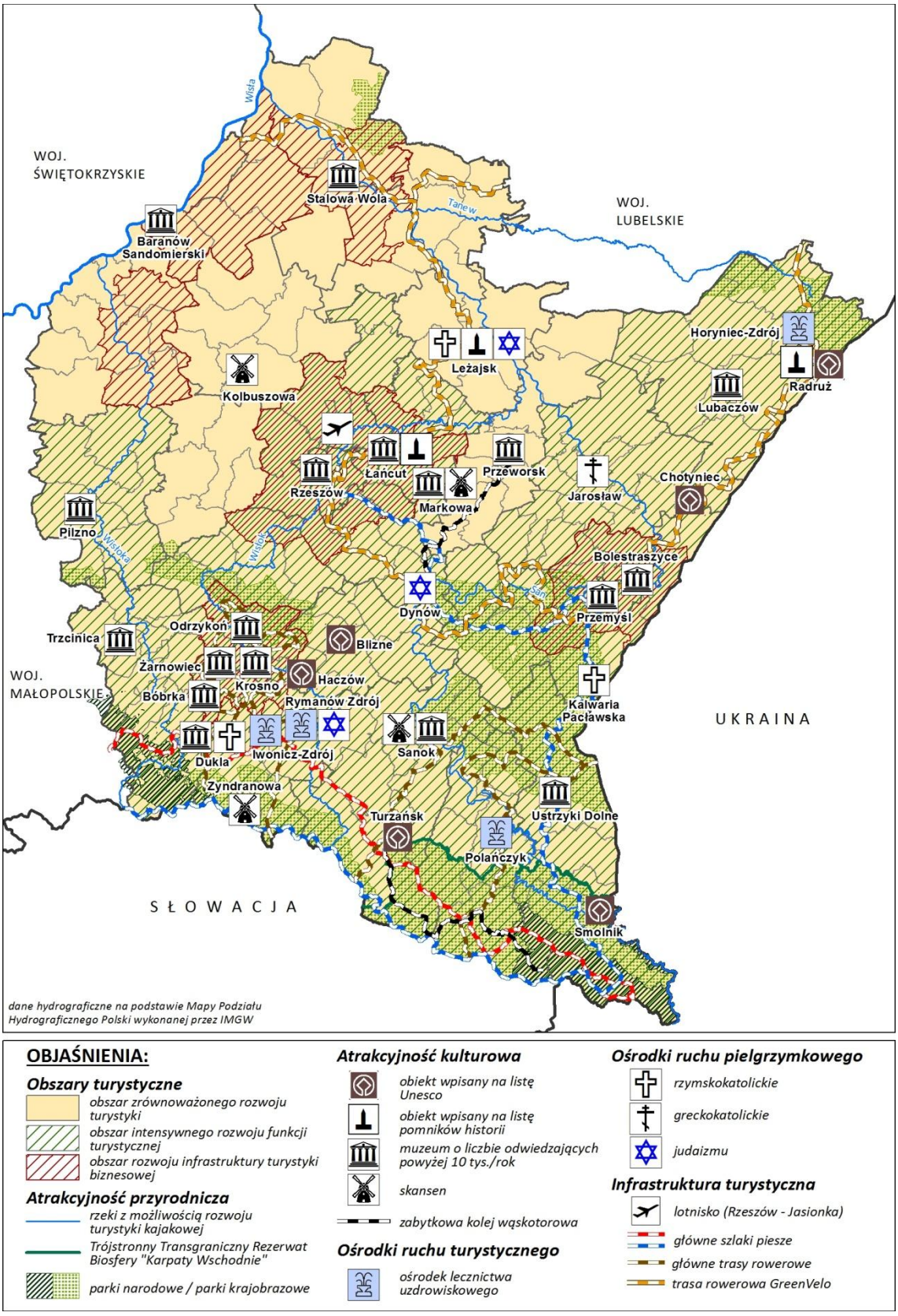

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie

Szlaki konne

Przez teren województwa przebiegają 2 długodystansowe szlaki konne wyznakowane przez PTTK. Pierwszy z nich - Transbeskidzki Szlak Konny liczy ok. 400 km wiedzie przez województwa śląskie i małopolskie, a na terenie województwa podzielony jest na 6 etapów. Drugi szlak – Bieszczadzki Szlak Konny leży w całości na terenie województwa podkarpackiego i również został podzielony na 6 etapów.

Szlaki wodne

Najatrakcyjniejsze trasy wiodą rzekami San, Wisłok i Wisłoka, przez tereny górskie, pogórza: przemyskie, strzyżowskie i dynowskie oraz rzekami Wisłą i Tanwią na odcinkach nizinnych.

Szlaki narciarskie

Na terenie województwa w sezonie zimowym 2016/2017 r. nie było wyznakowanych nowych turystycznych szlaków narciarskich pozostających pod opieką PTTK. Trasy do narciarstwa biegowego (śladowego) powstają przy stacjach i wyciągach narciarskich oraz są znakowane przez lokalne stowarzyszenia.

Potencjał turystyczny województwa podkarpackiego został przedstawiony na rys. 39

WNIOSKI

Turystyka

- W okresie 2012-2017 nastąpił widoczny rozwój turystyki na terenie województwa; wzrosły wskaźniki dotyczące bazy noclegowej, jej jakości i wykorzystania.
- Nastąpił rozwój istniejących oraz powstały nowe obiekty służące turystyce, z których część została zrealizowana z wykorzystaniem funduszy europejskich;
- Isnieje potrzeba rozbudowy bazy noclegowej, szczególnie o wysoko standardowe kompleksy wypoczynkowo-rekreacyjne oraz podniesienia konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki.

4.4. Mieszkalnictwo

Zasoby mieszkaniowe województwa na koniec 2016 r. obejmowały 655,7 tys. mieszkań, o łącznej powierzchni 53389,8 tys. m^2. W porównaniu do 2012 r. liczba zasobów mieszkaniowych wzrosła o 4,0%. Prawie 52,0% ogólnej liczby zasobów mieszkaniowych, tj. 340,8 tys. mieszkań, znajduje się na wsiach; ich łączna powierzchnia użytkowa wynosi 31386,3 tys. m^2 (tj. 58,8% ogólnej powierzchni).

W 2016 r. na 1000 mieszkańców województwa podkarpackiego przypadało 308 mieszkań (w kraju – 371). W porównaniu do roku 2012 wskaźnik ten wzrósł o 4,2%,

jednak nadal województwo podkarpackie znajduje się na ostatnim miejscu w kraju. Najwyższy wskaźnik odnotowano w województwie mazowieckim – 415 mieszkań na 1000 mieszkańców.

Wśród podmiotów będących właścicielami mieszkań niezmiennie, najliczniejszą grupę stanowiły osoby fizyczne. W 2016 r. dysponowały one prawie 555,0 tys. mieszkań, co stanowiło 84,6% ogółu mieszkań. Drugą pod względem liczebności grupę w strukturze własności mieszkań (12,3%) stanowiły spółdzielnie mieszkaniowe.

W analizowanym okresie zwiększyła się liczba mieszkań wyposażonych w instalacje: wodociąg, ustęp, łazienkę, gaz z sieci i centralne ogrzewanie. Nieznacznie w porównaniu do 2012 r. zmniejszył się udział mieszkań wyposażonych w gaz sieciowy. W wyniku działań podejmowanych przez władze samorządowe w latach 2012-2016 zmniejszyły się dysproporcje pomiędzy miastem a wsią, w wyposażeniu zasobów mieszkaniowych w instalacje techniczno-sanitarne. Pomimo korzystnych zmian w wyposażaniu mieszkań wiejskich, w dalszym ciągu są one wyposażone gorzej, niż mieszkania w miastach (wykres 10).

Pod względem wyposażenia mieszkań w instalacje, zarówno w miastach, jak i na wsi, województwo podkarpackie znajduje się w czołówce krajowej.

Wykres 10. Mieszkania wyposażone w instalacje – w % ogółu mieszkań (stan w dniu 31.12. 2016 r.)

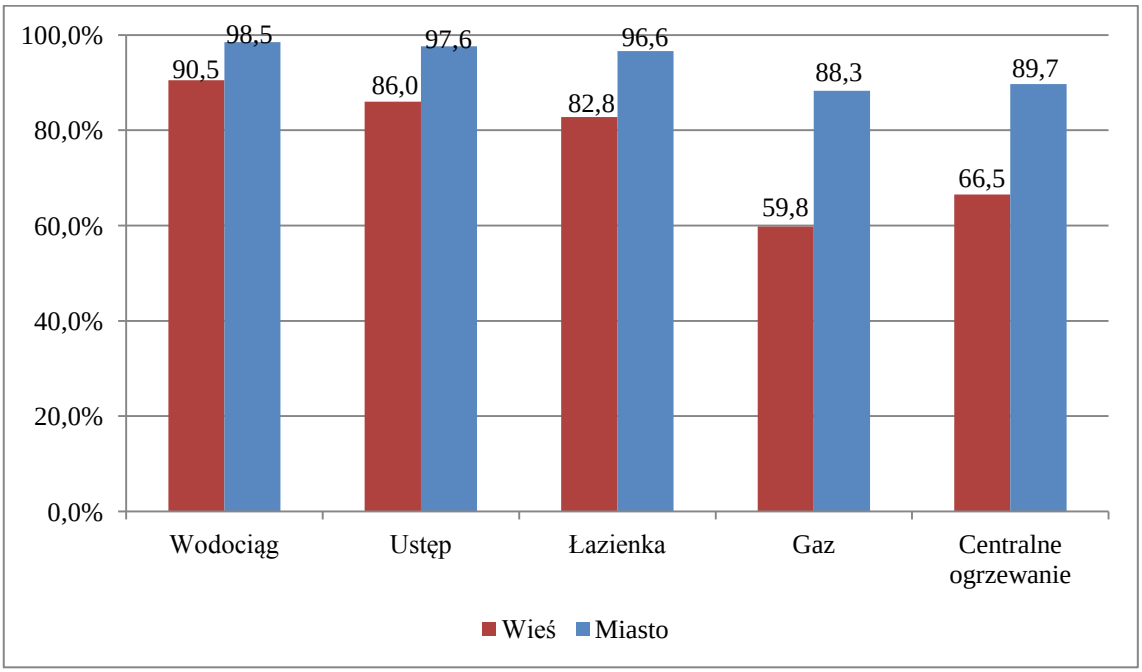

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Rys. 40. Mieszkania oddane do użytkowania w 2016 r.

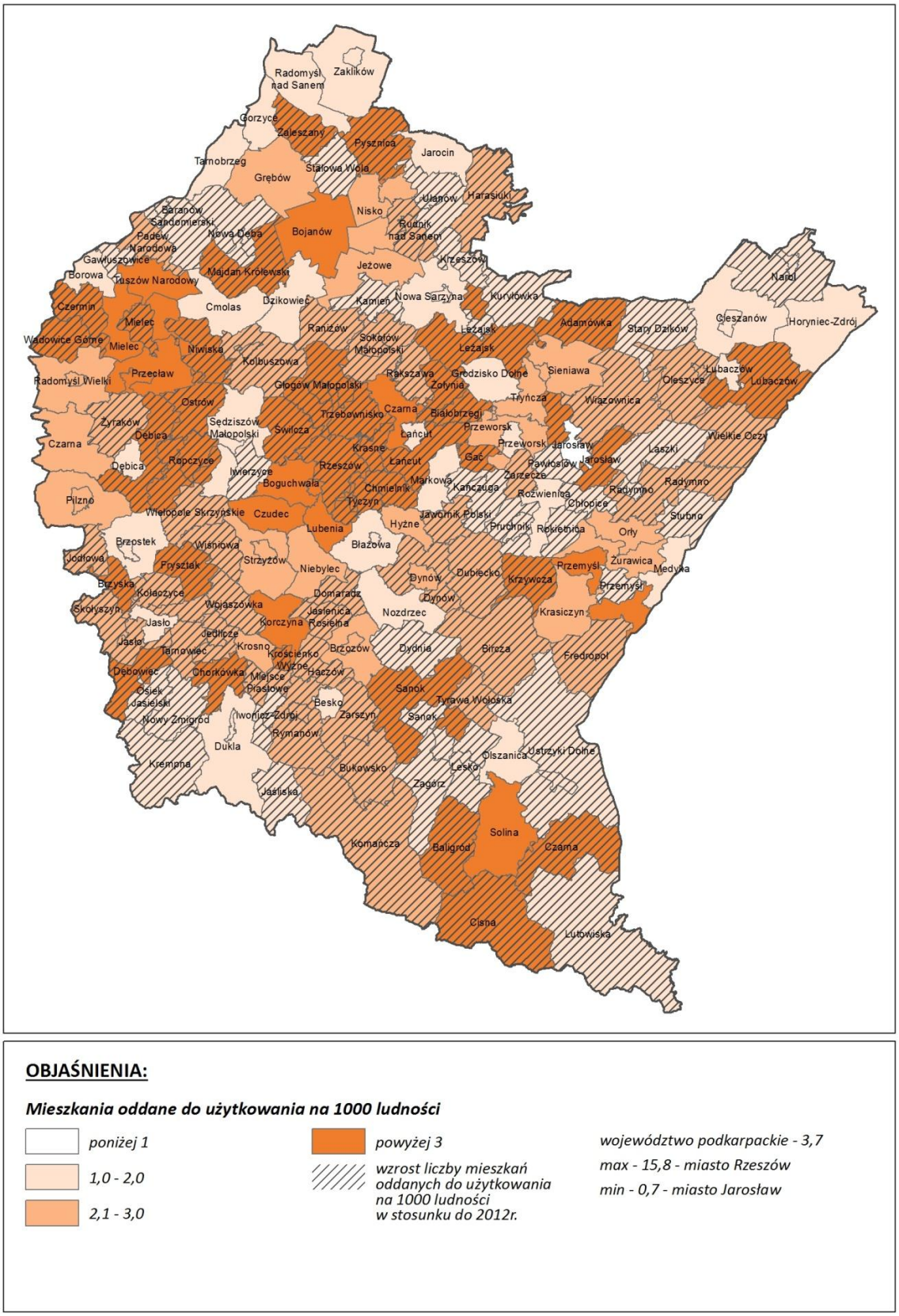

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W latach 2012- 2016 wzrosła również przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania w województwie podkarpackim. W 2016 r. wynosiła ona 81,4 m^2 (w roku 2012 – 80,2 m^2), z tego w miastach - 69,7 m^2, a na wsi – 91,6 m^2. Był to wskaźnik najwyższy w kraju (średnia w kraju – 73,8 m^2).

Na 1 osobę w mieszkaniu przeciętnie przypadało 25,1 m^2 powierzchni użytkowej (kraj – 27,4 m^2). Mimo, iż powierzchnia użytkowa na 1 osobę w stosunku do roku 2012 wzrosła o 1,4 m^2, to jest w dalszym ciągu jedną z najniższych w kraju. Mniejsza, występuje tylko w województwie kujawsko – pomorskim (24,8 m^2) i warmińsko – mazurskim (24,2 m^2). Dla porównania największa powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę – 29,9 m^2 występuje w województwie mazowieckim.

W okresie analizowanych lat zmniejszyła się przeciętna liczba osób mieszkających w jednym mieszkaniu. Średnio, w skali województwa, w 1 mieszkaniu w 2016 r. zamieszkiwało 3,24 osób (2012 r. - 3,38 osób). Średnia liczba osób przypadających na jedno mieszkanie w kraju wynosi 2,69. Natomiast na 1 izbę w województwie podkarpackim przypadało 0,79 osób (w kraju 0,70 osób).

W 2016 roku w województwie podkarpackim przekazano do użytkowania 7875 mieszkań, co stanowiło 4,8% ogółu mieszkań oddanych w kraju. W porównaniu z 2012 r. liczba mieszkań przekazanych do użytkowania zwiększyła się o 1 349 (o 20,7%). W miastach zrealizowano 54,6% ogółu mieszkań oddanych do użytkowania, natomiast na wsi 45,4%.

Na 1000 ludności przypadało 3,7 mieszkań oddanych do użytkowania (w kraju 4,3). Wskaźnik ten w porównaniu z 2012 r. był wyższy o 1,1 punktu, a w kraju o 0,6 punktu. W 2016 r. miernik ten w miastach ukształtował się na poziomie - 4,9, natomiast na wsi – 2,9.

Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania oddanego do użytkowania w 2016 r. wyniosła 107,1 m^2 (w kraju 94,5 m^2) i była mniejsza o 6,4 m^2 niż w 2012 r. W dalszym ciągu mieszkania oddane na terenach wiejskich były znacznie większe powierzchniowo od tych oddanych w miastach – przeciętnie o 55,9 m^2.

W przekroju terytorialnym, w przeliczeniu na 1000 ludności, najwięcej mieszkań oddano do użytkowania w Rzeszowie i w gminach usytuowanych w sąsiedztwie większych miast regionu, w tym najwięcej w gminach powiatu rzeszowskiego i mieleckiego (rys. 40).

WNIOSKI

Mieszkalnictwo

- Mieszkańcy województwa podkarpackiego mają ograniczoną możliwość samodzielnego mieszkania - na 1000 ludności przypada 308 mieszkań (w kraju: 371, w krajach UE: 435).

- Odnotowano poprawę wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne oraz poprawę warunków mieszkaniowych.
- Zmniejszyła się przeciętna liczba osób mieszkających w jednym mieszkaniu.
- Wzmożoną aktywność budownictwa mieszkaniowego obserwuje się w strefach podmiejskich.

5. SYSTEM KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

5. 1. Informacje ogólne

19 listopada 2013 r. Parlament Europejski przyjął dokument, wyznaczający nowy kształt TEN-T do 2050 r. Określa on najważniejsze szlaki komunikacyjne, których budowa jest niezbędna do sprawnego transportowania osób i towarów na całym obszarze UE.

Na terenie województwa podkarpackiego znajdują się elementy sieci bazowej i kompleksowej TEN-T:

w sieci bazowej:

- droga międzynarodowa E40 (autostrada A4);
- będąca w trakcie realizacji droga ekspresowa S19 odcinek od S12 (Lublin) – Nisko – A4 (Rzeszów-Wschód);
- magistrala kolejowa E30;
- drogowe przejście graniczne Korczowa – Krakowiec;
- kolejowe przejście graniczne Przemyśl – Mościska.

w sieci kompleksowej:

- będąca w trakcie realizacji droga ekspresowa S19 odcinek A4 (Rzeszów-Zachód) – Barwinek – granica państwa (Słowacja);
- projektowana droga ekspresowa S74 od S12 (Sulejów) – Kielce – Opatów – Tarnobrzeg – Stalowa Wola – do S19 (Nisko);
- linie kolejowe nr 25, 68, 74, 78;
- terminal kolejowo- drogowy Medyka/ Żurawica;
- port lotniczy Rzeszów – Jasionka.

Powiązania zewnętrzne

W latach 2014-2017 zaszły nastepujace zmiany w zewnętrznym układzie komunikacyjnym województwa podkarpackiego:

- na granicy z Ukrainą:
  - zakończono budowę platform autostradowych w drogowym przejściu granicznym w Korczowej (marzec 2014 r.);

- na granicy z województwem małopolskim:
  - oddano do ruchu odcinek autostrady A4 węzeł Tarnów Północ – węzeł Dębica Wschód (październik 2014 r.);
  - trwa modernizacja magistrali kolejowej E30 na odcinku Kraków – Rzeszów (etap III), zakończenie prac przewidziano na 2018 r.;
- na granicy z województwem świętokrzyskim:
  - zakończono budowę nowej drogi wojewódzkiej wraz z budową mostu na Wiśle – odcinek Połaniec– Mielec;
- na granicy z województwem lubelskim:
  - 8 maja 2015 r. wydana została decyzja Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska utrzymująca w mocy decyzję środowiskową wydaną przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska dla drogi ekspresowej S19 Kuźnica – Barwinek na odcinku granica województwa lubelskiego i podkarpackiego – Sokołów Małopolski. Tym samym decyzja środowiskowa stała się ostateczna;
- na granicy ze Słowacją:
  - w 2014 roku zakończono gruntowną przebudowę drogi wojewódzkiej nr 892 Zagórz – Komańcza (Radoszyce Gr. Państwa).

5.2. System komunikacji

5.2.1. Sieć drogowa

Na podstawie „Raportu o stanie technicznym sieci dróg krajowych na koniec 2016 roku" można stwierdzić, że stan techniczny nawierzchni dróg krajowych na terenie województwa podkarpackiego w ostatnich latach uległ pogorszeniu. Według ww. opracowania stwierdza się, że 17,1% dróg krajowych jest w stanie złym, około 33,3% jest w stanie niezadowalającym a 49,6% sieci może być uznane za stan dobry.

W ostatnich latach zwiększyła się całkowita długość sieci drogowej, głównie dzięki oddanym do ruchu odcinkom autostrady A4 (w sumie 166,318 km) i odcinkom drogi ekspresowej S19 (w sumie 30,056 km). Poniżej w tabeli 17 przedstawiono długość sieci drogowej województwa podkarpackiego. Rysunek 41 przedstawia układ sieci drogowej wraz z oznaczeniem odcinków, które zostały oddane do ruchu w latach 2014-2017 oraz planowane inwestycje, na które została wydana decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach.

Tabela 7. Długość sieci drogowej w Polsce i w województwie podkarpackim

Drogi (stan na 2016 r.) dane GUS	**Drogi publiczne o twardej nawierzchni**				
	krajowe	**w tym:**		**wojewódzkie**	**powiatowe**
		autostrady	**ekspresowe**		
	w kilometrach				
Polska	19 388,0	1 636,9	1 533,9	28 877,1	114 669,4
województwo podkarpackie	890,720*	166,318*	30,056*	1 693,8	6 441,1

* *wg https://www.gddkia.gov.pl/pl/631/siec-drog-krajowych-na-podkarpaciu (20.12.2017r.)*

Drogi krajowe

Łączna długość dróg krajowych przebiegających przez teren województwa podkarpackiego, administrowanych przez Generalną Dyrekcję Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Rzeszowie w 2017 r. wynosiła 890,72 km i była o 77,2 km dłuższa niż w roku 2013. Długości poszczególnych dróg krajowych w województwie podkarpackim zestawiono w tabeli 8.

Tabela 8. Drogi krajowe w województwie podkarpackim w administracji GDDKiA Oddział w Rzeszowie

Nr drogi	**Przebieg w województwie podkarpackim**	**Długość drogi w 2013 r.** (km)	**Długość drogi w 2017 r.** (km)
A4	węzeł Tarnów Północ – węzeł Jarosław Zachód – Korczowa Granica Państwa	91,3	166,3
S19	węzeł Sokołów Młp. – Stobierna– węzeł Rzeszów Wschód…węzeł Rzeszów Zachód – węzeł Świlcza – węzeł Rzeszów Południe	10,9	30,1
9	Nagnajów – Głogów Młp. – Węzeł Rzeszów Północ	150	61,9
19	Domostawa – Sokołów Młp. – węzeł Sokołów Młp.(łącznik)… Rzeszów – Miejsce Piastowe – Barwinek Granica Państwa	63,1	133,6
28	Siepietnica – Jasło – Krosno – Zarszyn – Sanok – Przemyśl – Medyka Granica Państwa	145,4	145,4
73	Pilzno – Jasło	35,9	35,9
77	Sandomierz – Stalowa Wola – Nowa Sarzyna – Jarosław – Radymno – Przemyśl	120,5	120,4
84	Sanok – Lesko – Krościenko Granica Państwa	50,2	50,2
94 (dawniej DK 4)	Machowa – Rzeszów – Radymno – Korczowa do drogi 1698R	145,6	144,568
97	węzeł Rzeszów Wschod – Rzeszów Granica Miasta – do DK94 Rzeszów ul. Lwowska		6,2
Razem:		**813,1**	**896,4**

Źródło: https://www.gddkia.gov.pl/pl/631/siec-drog-krajowych-na-podkarpaciu

1 stycznia 2014 roku weszło w życie Zarządzenie nr 60 Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad z dnia 20 grudnia 2013 r., na mocy którego nadany został nowy numer drogi krajowej – droga krajowa nr 97 na odcinku „A4 /węzeł „Rzeszów Wschód" – „Rzeszów /ul. Rzecha/". W dniu 22 grudnia 2014 r. jej przebieg został wydłużony do skrzyżowania z drogą krajową nr 94 (Rondo Pobitno).

Na podstawie Zarządzenia nr 8 Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad z dnia 12 lutego 2014 r., przebieg drogi krajowej nr 9 został skrócony do węzła autostrady A4 „Rzeszów Północ", w związku z czym długość drogi na odcinku województwa podkarpackiego zmniejszyła się o 88,136 km. Na mocy ww. zarządzenia przebieg drogi krajowej nr 19 został wydłużony do Barwinka, przez co przebieg trasy europejskiej E371 pokrywa się z drogą krajową nr 19, a nie jak do tej pory z drogą krajową nr 9.

W latach 2014-2017 oddano do użytku natępujące odcinki dróg krajowych:

- autostrada A4:
  - węzeł Tarnów Północ – węzeł Dębica Wschód (30 października 2014 roku – ok. 34,8 km);
  - węzeł Rzeszów Wschód – węzeł Jarosław Zachód (31 sierpnia 2016 roku – ok. 41,2 km).

Na odcinkach gdzie oddawana była do ruchu autostrada A4, droga krajowa nr 4 zmieniła oznaczenie na nr 94.

- droga ekspresowa S19:
  - węzeł Sokołów Małopolski Północ (bez węzła) – Stobierna (1 września 2017 roku – 12,5 km);
  - węzeł Świlcza (DK4) bez węzła – węzeł Rzeszów Południe (Kielanówka) z węzłem (7 grudnia 2017 roku – 6,3 km).

16 października 2017 r. odcinek drogi ekspresowej S19 z Babicy do Barwinka został wpisany na listę podstawowych przedsięwzięć w *Kontrakcie Terytorialnym Województwa Podkarpackiego*.

Drogi krajowe stanowią około 5,5% sieci dróg województwa, a przenoszą prawie 50% całego ruchu. Podobne proporcje występują na terenie całego kraju. Gęstość dróg krajowych w województwie podkarpackim wynosi 5,15 km/100km^2 i jest niższa od gęstości tych dróg w kraju wynoszącej 6,2 km/100 km^2.

Rys. 41. Układ sieci drogowej

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie

W ostatnich latach oddano do ruchu obwodnice w ciągu dróg krajowych:

- 6-kilometrowy odcinek drogi ekspresowej S19 od węzła Świlcza do węzła Rzeszów Południe, będącego kolejną częścią autostradowej obwodnicy Rzeszowa;
- obwodnica Sokołowa Młp. w ciągu drogi ekspresowej S19;
- obwodnica Leżajska w ciągu drogi krajowej nr 77 (etap I i II);
- obwodnica Przemyśla w ciągu drogi krajowej nr 77.

W dalszym ciągu budowy obwodnic wymagają miasta:

- Przeworsk, Radymno - w ciągu drogi krajowej nr 94;
- Kolbuszowa - w ciągu drogi krajowej nr 9;
- Domaradz, Dukla - w ciągu drogi krajowej nr 19;
- Krosno, Rymanów, Sanok (inwestycja w trakcie realizacji) - w ciągu drogi krajowej nr 28;
- Stalowa Wola i Nisko (inwestycja w trakcie realizacji) - w ciągu drogi krajowej nr 77.

Drogi wojewódzkie

Łączna długość dróg wojewódzkich, administrowanych przez Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich, na koniec 2014 roku wynosiła 1650,620 km, natomiast w 2017 roku – 1625,616 km.

W trakcie realizacji jest wiele zadań związanych z budową obwodnic miast (m.in. Strzyżów, Dynów, Oleszyce, Cieszanów, Lubaczów, Kolbuszowa, Werynia, Radomyśl Wielki, Czudec).

Gęstość dróg wojewódzkich na obszarze województwa podkarpackiego w 2016 roku wynosiła 9,5 km/100km^2 i jest większa o 0,3 km/100km^2 od krajowej gęstości dróg wojewódzkich (9,2 km/100km^2).

Największym obciążeniem ruchu charakteryzują się drogi wojewódzkie, zapewniające połączenia na terenach, gdzie zaznacza się brak dróg krajowych. Na drogach wojewódzkich nr 865 (odcinek Jarosław – Szówsko) oraz nr 871 (odcinek Stalowa Wola – ul. KEN) pomiary średniego dobowego ruchu w 2015 roku wykazały ponad 18 tys. poj/dobę, czyli wartości charakterystyczne dla mocno obciążonych ruchem odcinków dróg krajowych.

Drogi powiatowe i gminne

Na terenie województwa występuje gęsta sieć dróg powiatowych, których całkowita długość wynosi 6 701,1 km, w tym dróg o nawierzchni twardej jest 6 441,1 km, co stanowi 96,1% całkowitej ich długości. Gęstość dróg powiatowych na obszarze województwa wynosi 37,5 km/100km^2 i jest zbliżona do średniej krajowej wynoszącej 36,96 km/100km^2 (stan w dniu 31.12.2016 r.).

Sieć dróg gminnych na obszarze województwa ma długość 11 781,7 km, w tym dróg o nawierzchni twardej jest 7 661,8 km, co stanowi 65% całkowitej ich długości.

Gęstość dróg gminnych wynosi około 66 km/100km^2 i jest niższa od średniej krajowej wynoszącej 79 km/100 km^2 .

Ruch drogowy

Generalne pomiary ruchu drogowego na drogach krajowych i wojewódzkich przeprowadzane są w okresach pięcioletnich. Do ostatniej analizy ruchu drogowego brano dane z okresu 2010-2015. Pomiary przeprowadzone na drogach krajowych województwa podkarpackiego wskazują, że w okresie 2010-2015 ruch na drogach krajowych zmniejszył się o ok. 4% (z 9611 na 9226 poj./dobę), natomiast ruch na drogach wojewódzkich zwiększył się o ok. 4% (z 3792 na 3946 poj./dobę).

Tabela 9. Średni dobowy ruch na sieci dróg krajowych i wojewódzkich w województwie podkarpackim (poj./dobę) oraz wskaźnik zmian ruchu w latach 2010-2015

Drogi	Krajowe ogółem		Międzynarodowe		Pozostałe krajowe		Wojewódzkie	
	SDR 2015	Wskaźnik wzrostu	SDR 2015	Wskaźnik wzrostu	SDR 2015	Wskaźnik wzrostu	SDR 2015	Wskaźnik wzrostu
Woj. podkarpackie	9226	1,11	11296	0,93	7614	1,31	3946	1,04
Polska	11178	1,14	20067	1,17	8025	1,12	3520	1,04

Źrodło: https://www.gddkia.gov.pl/pl/2551/GPR-2015

W okresie 2010-2015 długość dróg krajowych zwiększyła się i zmienił się układ sieci drogowej. Wybudowanie i oddanie do eksploatacji nowych odcinków autostrady, drogi ekspresowej oraz obwodnic, spowodowało istotne zmiany w rozkładzie ruchu drogowego, przez co bezpośrednie porównanie wielkości SDR w latach 2010 i 2015 jest niemiarodajne dla określenia rozwoju ruchu dla całej sieci drogowej województwa podkarpackiego.

5.2.2. Sieć kolejowa

Układ sieci kolejowej w ostatnich latach nie zmienił się. Gęstość linii kolejowych normalnotorowych na terenie województwa wynosi 5,5 km/100 km^2 i jest mniejsza niż w kraju (6,1 km/100 km^2), co związane jest ze zróżnicowanym ukształtowaniem terenu. Układ sieci kolejowej województwa podkarpackiego przedstawiono na rys. 42. Kolej nie jest dostosowana do potrzeb przewozowych ze względu na niski procent elekryfikacji. Na terenie województwa podkarpackiego tylko 369 km linii kolejowych normalnotorowych jest zelektryfikowanych, co stanowi ok. 38 % ogółu.

Rys. 42. Układ sieci kolejowej

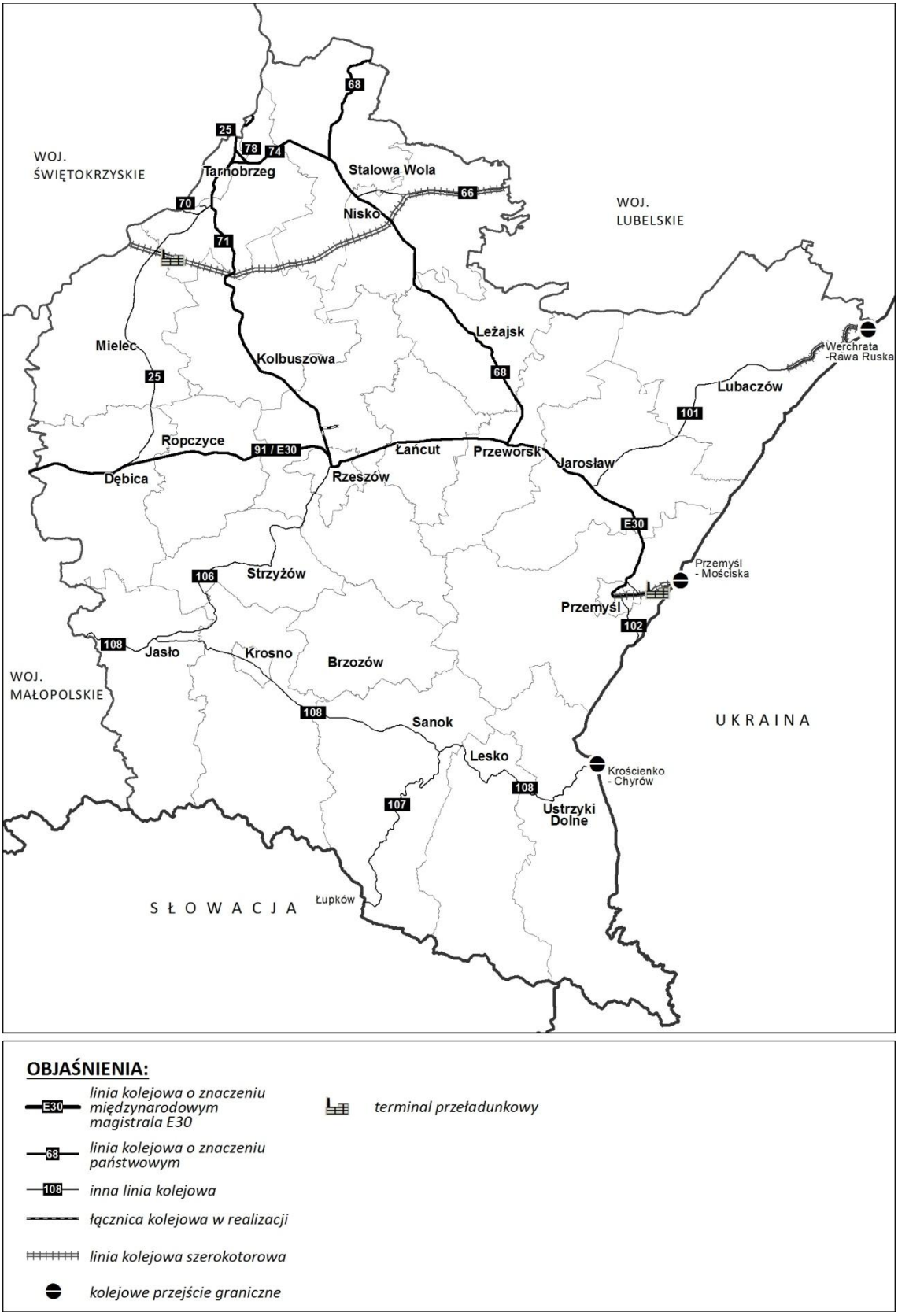

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie

Główną oś transportu kolejowego województwa podkarpackiego o znaczeniu międzynarodowym stanowi magistrala kolejowa E30. Linia ta, na odcinku Kraków – Rzeszów, od 2010 roku jest modernizowana. Zakończenie III etapu prac modernizacyjnych przewidziano na koniec 2018 roku. Ma ona być dostosowana do nacisku 221 kN na oś oraz prędkości maksymalnej dla pociągów pasażerskich V=160 km/h i towarowych V=120 km/h.
Ponadto, na terenie województwa podkarpackiego (w latach 2010-2020) realizowane jest zadanie pn. „ Modernizacja linii kolejowej nr 91 Kraków Główny Osobowy – Medyka i linii kolejowej nr 92 Przemyśl – Medyka, odcinek Rzeszów – granica państwa".

W ostatnich latach prace rewitalizacyjne prowadzone były również na odcinkach linii kolejowej 106 Rzeszów - Jasło (zadanie zakończone na odcinkach: Rzeszów – Boguchwała i Czudec – Jasło),

Bardzo ważną z punktu widzenia rozwoju województwa jest linia kolejowa nr 71 Rzeszów – Ocice, która w powiązaniu z linią nr 25 Łódź Kaliska - Dębica oraz linią nr 8 Warszawa – Kraków, stanowi najkrótsze połączenie Rzeszowa z Warszawą. Do roku 2016 zakończono realizację projektu pn. „Modernizacja linii kolejowej Rzeszów – Warszawa przez Kolbuszową" (etap I). Pozostałe prace na linii kolejowej 71 są kontynuacją prac wykonanych w perspektywie 2007-2013. Po elektryfikacji linii, planowane jest uruchomienie połączenia ekspresowego relacji Warszawa - Rzeszów.

24 stycznia 2017 roku PKP Polskie Linie Kolejowe podjęły decyzję dotyczącą wyboru wariantu przebiegu łącznicy między linią kolejową nr 106 Rzeszów - Jasło i 108 Stróże – Krościenko. Łącznica ma być przystosowana do ruchu pociągów z prędkością 100 km/h.

Ważnym zadaniem realizowanym na terenie województwa podkarpackiego, będzie budowa Podmiejskiej Kolei Aglomeracyjnej – PKA, która pozwoli na szybszy dostęp do stolicy regionu z powiatów: kolbuszowskiego, strzyżowskiego, dębickiego, ropczycko-sędziszowskiego, przeworskiego i jarosławskiego. Projekt zakłada m.in. remont istniejących oraz budowę nowych przystanków, budowę nowej linii kolejowej do Portu Lotniczego Rzeszów-Jasionka oraz zakup nowego taboru. Budowa PKA planowana jest w latach 2019-2021.

W 2017 roku uruchomiono międzynarodowe (Polska – Słowacja) wakacyjne połączenia kolejowe Rzeszów – Medzilaborce.

5.2.3. Lotniska i lądowiska

Na terenie województwa podkarpackiego znajdują się lotniska wpisane do rejestru lotnisk cywilnych, prowadzonego przez Urząd Lotnictwa Cywilnego. Są to lotniska: Rzeszów-Jasionka, Krosno, Mielec, Sanok – Baza, Turbia k. Stalowej Woli, Iwonicz, Rzeszów - Ośrodek Kształcenia Lotniczego Politechniki Rzeszowskiej oraz

lądowiska ujęte w ewidencji lądowisk, tj.: Przemyśl, Krosno – Szpital, Rzeszów – Szpital Wojewódzki, Mielec – Szpital, Brzozów – Szpital, Lesko – Szpital, Bezmiechowa, Laszki, Sanok – Szpital, Arłamów, Stara Wieś, Ikar Jasło, Dolina Ruchlinu Horodek, Dolina Ruchlinu Żernica, Oleszyce, Lubaczów – Szpital i Stalowa Wola - Szpital.

Szczególnie ważne znaczenie dla regionu ma lotnisko Rzeszów-Jasionka, zlokalizowane na terenie gminy Trzebownisko, które obsługuje ruch krajowy i międzynarodowy. Zgodnie z polityką transportową UE lotnisko to znajduje się w sieci kompleksowej TEN-T, stanowiącej zasadniczą infrastrukturę lotniskową kraju oraz część infrastruktury europejskiej. W 2017 roku lotnisko Rzeszów-Jasionka obsłużyło 693 564 osoby. Było to o 92 494 pasażerów więcej niż w 2014 roku (601 070 osób).

Najważniejsze zmiany, które zaszły w zakresie rozwoju infrastruktury lotniskowej w latach 2014-2017:

- zmodernizowano Port lotniczy Rzeszów-Jasionka;
- zmodernizowano lotnisko w Krośnie;
- zmodernizowano lotnisko w Mielcu;
- w 2014 roku do ewidencji lądowisk wpisano lądowisko Lesko – Szpital – śmigłowcowe (sanitarne);
- w 2015 roku do ewidencji lądowisk wpisano lądowisko Brzozów – Szpital – śmigłowcowe (sanitarne);
- w 2016 roku do ewidencji lądowisk wpisano lądowisko Oleszyce – samolotowe;
- w 2017 roku do ewidencji lądowisk wpisano lądowiska: Lubaczów – Szpital i Stalowa Wola – Szpital – śmigłowcowe (sanitarne);
- w 2017 roku do Rejestru Lotnisk Cywilnych wpisano lotnisko Sanok-Baza.

Rys. 43. Lotniska i lądowiska

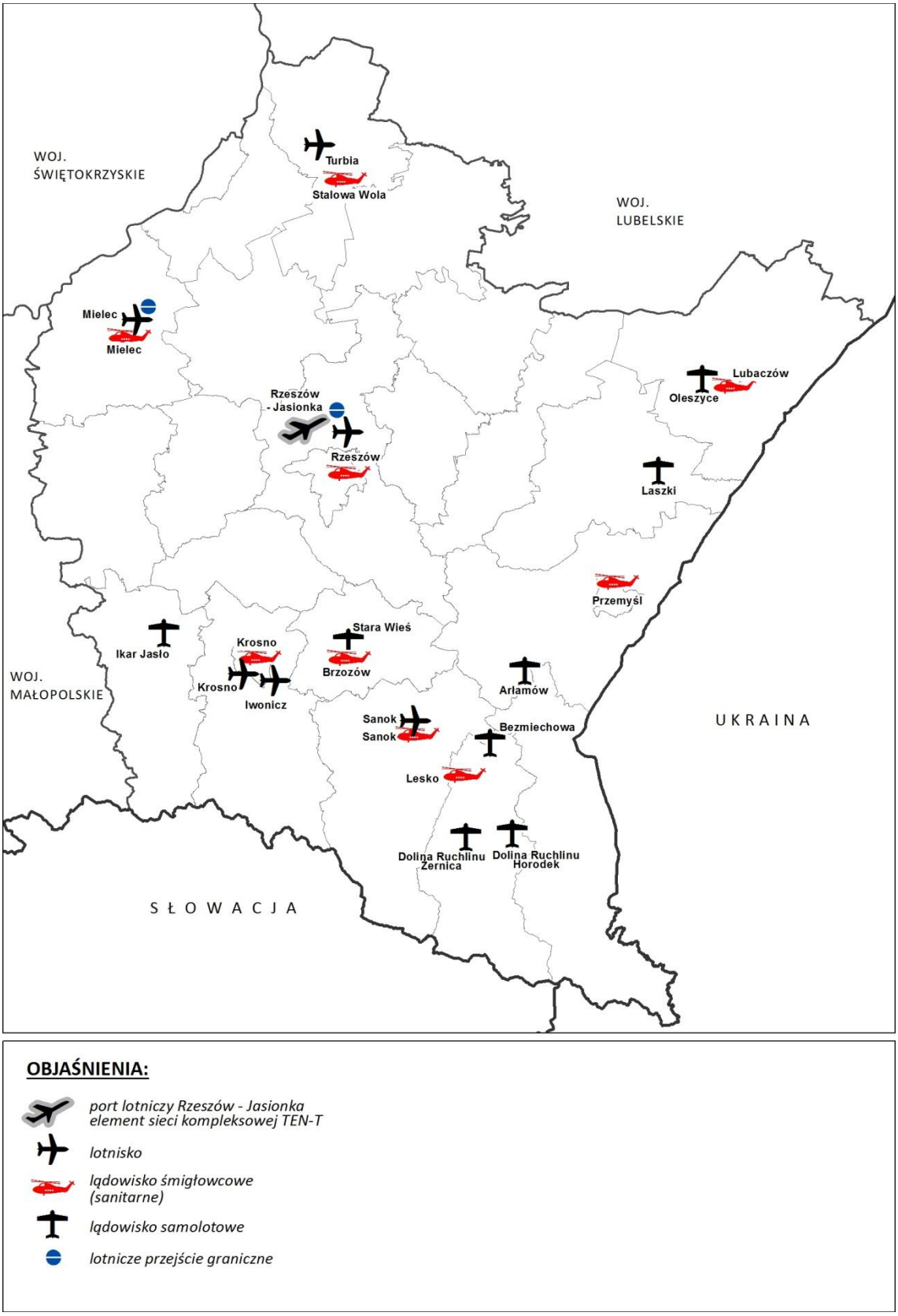

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie

5.2.4. Przejścia graniczne

W związku z przystąpieniem Polski do strefy Schengen 21 grudnia 2007 r. na mocy decyzji Parlamentu Europejskiego zniesione zostały kontrole paszportowe na granicy Polski z Niemcami, Czechami, Słowacją i Litwą. Granica państwowa z Ukrainą stanowi granicę zewnętrzną UE.

Na granicy z Ukrainą funkcjonują przejścia graniczne:

istniejące:

- 4 transportu drogowego: Korczowa - Krakowiec, (w sieci bazowej TEN-T), Medyka - Szeginie, Krościenko - Smolnica, Budomierz - Hruszew,
- 3 transportu kolejowego: Werchrata - Rawa Ruska, Przemyśl - Mościska (w sieci bazowej TEN-T), Krościenko - Chyrów (zawieszone),
- 2 transportu lotniczego: Rzeszów - Jasionka, Mielec,

w realizacji: przejście drogowe Malhowice – Niżankowice.

W latach 2014-2016 w ruchu paszportowym nastąpił znaczący wzrost w przekroczeniach granic Polaków i cudzoziemców z Ukrainą. Od 01.07.2009 r. obowiązuje Umowa między Rządem RP a Gabinetem Ministrów Ukrainy o zasadach małego ruchu granicznego (MRG), która umożliwia w trybie uproszczonym przekraczanie granicy między RP, a Ukrainą przez mieszkańców strefy przygranicznej Polski i Ukrainy. W 2014 roku ogółem granicę przekroczyło 9 932 417 osób, natomiast w 2016 roku było to 12 253 647 osób, w tym w ramach MRG 4 842 692 osób.

W okresie 2014-2016, nastąpił wzrost przekroczeń samochodów osobowych na drogowych przejściach granicznych (o ok. 12%). W odniesieniu do przekroczeń na przejściach granicznych autobusów, nastąpił znaczny wzrost (o ok. 67%). Natomiast w stosunku do przekroczeń na przejściach granicznych kolejowych, należy odnotować spadek ruchu pociągów towarowych (o ok. 4%).

Najważniejsze zmiany, które zaszły w zakresie rozwoju infrastruktury granicznej w latach 2014 - 2017:

- w 2014 r. zakończono budowę platform autostradowych na drogowym przejściu granicznym w Korczowej;
- w ramach rozbudowy przejść granicznych realizowane jest zadanie „Przebudowa kolejowego przejścia granicznego w Medyce – część towarowa i osobowa”;
- trwają prace projektowe w ramach zadania pn.: „Budowa drogowego przejścia granicznego w Malhowicach” (uruchomienie przejścia planowane jest na 2020 rok).

WNIOSKI

Komunikacja

- Oddano do ruchu dwa odcinki autostrady A4: węzeł Tarnów Północ – węzeł Dębica Wschód oraz węzeł Rzeszów Wschód – węzeł Jarosław Zachód.
- Oddano do ruchu dwa odcinki drogi ekspresowej S19: węzeł Sokołów Małopolski Północ (bez węzła) – Stobierna oraz węzeł Świlcza (DK4) bez węzła – węzeł Rzeszów Południe (Kielanówka) z węzłem,
- Odcinek drogi ekspresowej S19 z Babicy do Barwinka został wpisany na listę podstawowych przedsięwzięć w Kontrakcie Terytorialnym Województwa Podkarpackiego.
- Rozbudowano układ drogowy o obwodnice miast i miejscowości na drogach krajowych i wojewódzkich, w tym m.in.: Rzeszów, Leżajsk, Sokołów Młp., Mielec, Brzozów.
- Trwa modernizacja linii kolejowej E30.
- Przeprowadzono prace remontowe na linii 106 Rzeszów - Jasło (na odcinku od stacji Rzeszów do stacji Boguchwała oraz od stacji Czudec do Stacji Jasło).
- Zmodernizowano Port lotniczy Rzeszów-Jasionka, lotniska w Krośnie i Mielcu. Dalsze etapy modernizacji, rozbudowy – w trakcie realizacji.
- Wzrosła liczba lądowisk.
- Trwają prace projektowe w ramach zadania pn.: „Budowa drogowego przejścia granicznego w Malhowicach”

5.3. Energetyka

5.3.1. Elektroenergetyka

Z analizy zachodzących w zagospodarowaniu przestrzennym zmian wynika, że w ogólnym kierunku rozwoju systemu energetycznego województwa przewidzianego planem nie zaszły istotne zmiany. Sukcesywnie realizowane są inwestycje zmierzające do zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego regionu i poprawy warunków napięciowych odbiorców (wykaz inwestycji poz. 3.37 Tab.2. Wykaz działań i zadań w ujęciu przedmiotowym). Zmiany zachodzące w dziedzinie elektroenergetyki wynikają z realizacji inwestycji, z korekt projektowych zamierzeń inwestycyjnych

Operatorzy systemów dystrybucyjnych działający na terenie województwa podkarpackiego informują o zadawalającym stanie systemu dystrybucyjnego, który w pełni zapewnia zaopatrzenie w energię elektryczną i bezpieczeństwie dostaw odbiorcom końcowym. Równocześnie zwracają uwagę na rosnące zapotrzebowanie na

energię elektryczną wynikające z rozwoju regionu oraz, że przez powstające źródła OZE (w tym farmy wiatrowe), system dystrybucyjny wymaga sukcesywnej rozbudowy i modernizacji.

Równocześnie należy zwrócić uwagę na kluczową inwestycję w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego w województwie podkarpackim, jakim jest budowa bloku gazowo-parowego w Stalowej Woli o mocy 450 MWe. Dzięki zaangażowaniu władz lokalnych i regionalnych oraz wsparciu Ministerstwa Rozwoju, przyszłość realizacji inwestycji jest niezagrożona. Pomiędzy Polskim Górnictwem Naftowym i Gazownictwem SA (PGNiG SA), Tauron oraz spółką Elektrociepłownia Stalowa Wola podpisano w październiku 2016 r. porozumienie warunkowe oraz aneksy zapewniające kontynuację inwestycji. Porozumienie spółek otworzyło drogę do wznowienia prac w projekcie i dokończenia inwestycji w Elektrociepłowni Stalowa Wola końcem 2019 r. Inne inwestycje towarzyszące zapewniające odbiór wytworzonej energii zostały zrealizowane i przekazane do użytkowania operatorowi systemu przesyłowego Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A (poz. 3.38 Tab.2. Wykaz działań i zadań w ujęciu przedmiotowym).

5.3.2. Gazownictwo

Przez teren województwa podkarpackiego przebiegają dwie główne magistrale przesyłowe gazu, zasilające obszar kraju w gaz ziemny importowany z Rosji oraz gaz pozyskiwany z eksploatowanych złóż na obszarze województwa.

System przesyłu gazu uzupełnia sieć gazociągów wysokiego ciśnienia o znaczeniu regionalnym i o znaczeniu lokalnym, zasilających stacje redukcyjno – pomiarowe (SRP).

Zgodnie z prawnymi regulacjami mającymi na celu zapobieganie monopolizacji działalności gospodarczej, kompetencje związane z gospodarką gazem zostały podzielone pomiędzy cztery podmioty prawa handlowego:

1. Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo S.A. prowadzi poszukiwania, i eksploatację złóż gazu a także obrót gazem.

2. Gas Storage Poland Sp. z o.o. (GSP) jest operatorem systemu magazynowania gazu w podziemnych magazynach. Działalność operatora jest prowadzona na podstawie decyzji Prezesa URE o wyznaczeniu Spółki operatorem systemu magazynowania. Na terenie województwa podkarpackiego GSP zarządza trzema podziemnymi magazynami gazu: Husów, Strachocina i Brzeźnica.

3. GAZ-SYSTEM S.A. na podstawie decyzji Prezesa URE zarządza krajową siecią przesyłową oraz zapewnia utrzymanie ciągłego i niezawodnego przesyłania gazu pomiędzy źródłami i odbiorcami w Polsce. Realizuje podstawowe obowiązki wynikające z Ustawy Prawo energetyczne oraz Ustawy o inwestycjach w zakresie terminalu regazyfikacyjnego skroplonego gazu ziemnego w Świnoujściu.

4. Narodowym Operatorem Systemu Dystrybucyjnego Gazu jest Polska Spółka Gazownictwa (PSG) Sp. z o.o., wchodząca w skład Grupy Kapitałowej PGNiG. Z dniem 1 stycznia 2017 r. wprowadzono zmianę organizacyjną w Polskiej Spółce Gazownictwa Sp. z o.o., dostosowaną do podziału administracyjnego kraju. Powołano 17 Oddziałów Zakładów Gazowniczych. Na terenie województwa podkarpackiego PSG Sp. z o.o. prowadzi działalność poprzez Oddział Zakład Gazowniczy w Jaśle.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2009 r. o inwestycjach w zakresie terminalu regazyfikacyjnego skroplonego gazu ziemnego w Świnoujściu (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 1731 z późn. zm.) przewiduje budowę nowej sieci gazociągów przesyłowych gazu ziemnego nazwanej korytarzem Północ-Południe. Jej zadaniem będzie rozprowadzenie po kraju gazu uzyskanego w procesie regazyfikacji skroplonego gazu, a w dalszej przyszłości również gazu ze złóż norweskich, za pośrednictwem gazociągu Baltic Pipe, łączącego Polskę poprzez Danię, z norweskimi złożami na Morzu Północnym. Kilka odcinków gazociągów stanowiących fragment korytarza Północ-Południe będzie przebiegało przez obszar województwa podkarpackiego.

W latach 2014 – 2017 decyzje Wojewody Podkarpackiego o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego uzyskały odcinki gazociągów:

- DN 700 MOP 8,4 MPa relacji Hermanowice – Strachocina;
- DN 1000 MOP 8,4 MPa relacji Pogórska Wola – Strachocina;
- DN 1000 MOP 8,4 MPa relacji Strachocina – Granica RP / Słowacja;

oraz Węzeł rozdzielczo – pomiarowy Strachocina, tłocznia gazu Strachocina.

W lipcu 2017 r. rozpoczęto budowę gazociągu DN 700 Hermanowice – Strachocina. Zakończenie budowy tego odcinka zaplanowano na 2019 r.

Rys. 44. Gazownictwo z ciepłownictwem

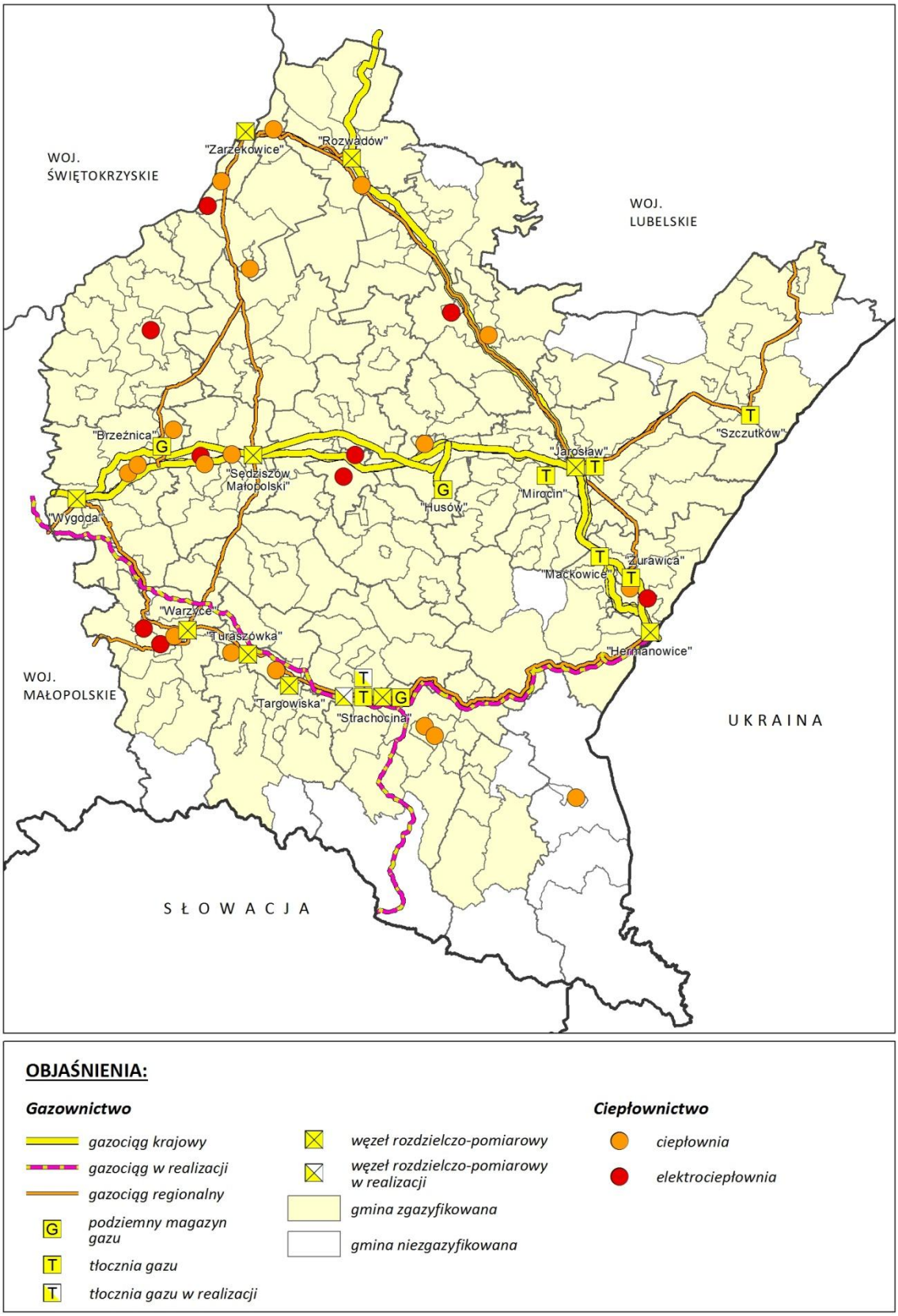

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie

W latach 2014 – 2017 zrealizowano następujące zadania:

- Gazociąg DN 700 Hermanowice – Strachocina – zakończono prace projektowe, rozpoczęto budowę;
- Gazociąg DN 1000 Strachocina – Pogórska Wola – zakończono prace projektowe, wybrano wykonawcę robót;
- Gazociąg DN 1000 Strachocina - granica RP/Słowacja - trwały prace projektowe, (decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji);
- Gazociąg DN 300 Warzyce – Gorlice – zrealizowano zaplanowaną przebudowę;
- Gazociąg DN 200 od istniejących sieci przesyłowych do EC Stalowa Wola – zrealizowano zakres dotyczący GAZ-SYSTEM S.A.;
- Tłocznia gazu Strachocina oraz węzeł rozdzielczo – pomiarowy Strachocina – zakończono prace projektowe (decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji). Trwał wybór wykonawcy robót;
- PMG Husów – podwyższono pojemność czynną magazynu do 5.625 GWh (500 mln m^3);
- PMG Strachocina - podwyższono pojemność czynną magazynu do 4.050 GWh (360 mln m^3);
- PMG Brzeźnica – podwyższono pojemność czynną magazynu do 1.125 GWh (100 mln m^3);
- Węzeł Warzyce – zakończono prace projektowe. Trwał etap modernizacji;
- Gazociąg DN 250 Sędziszów Młp. – Warzyce – miejscowo kontynuowano przebudowę;
- Gazociąg DN 150 od istniejącego gazociągu DN 250 w m. Strzyżów;
- Rozbudowa sieci gazowej DN 200, dwustronne zasilanie Mielca;
- Przebudowa gazociągu wysokiego ciśnienia DN 125/100 relacji Husów – Bachórz na gazociąg DN 200/100;
- Przebudowa gazociągu wysokiego ciśnienia DN 350/200 relacji Łańcut – Husów na gazociąg DN 200/100;
- Przebudowa gazociągu wysokiego ciśnienia DN 200 relacji Tuszyma – Mielec;
- Modernizacja gazociągu wysokiego ciśnienia DN 200/150 Targowiska – Miejsce Piastowe wraz z odgałęzieniami do stacji gazowych;
- Przebudowa gazociągu wysokiego ciśnienia DN 200 relacji Strachocina – Zabłotce;
- Zakład produkujący elementy wyposażenia dla małych stacji regazyfikacyjnych LNG w Jarosławiu;
- Gazyfikacja miejscowości Olszanica i Uherce Mineralne.

Zadania na etapie przygotowań inwestycji (studia wykonalności, projekty):

- Gazociąg DN 700 Jarosław – Głuchów – opracowano studium wykonalności;
- Gazociąg DN 1000 Hermanowice – granica RP/Ukraina – trwały prace projektowe;
- Gazociąg DN 300/250 Jarosław – Sandomierz – trwały prace projektowe.

5.3.3. Ciepłownictwo

W województwie podkarpackim wytwarzanie energii cieplnej na potrzeby przemysłowe oraz sektora komunalno-bytowego odbywa się w elektrociepłowniach, ciepłowniach i kotłowniach komunalnych, przemysłowych oraz osiedlowych.

W kotłowniach osiedlowych, lokalnych i przemysłowych następuje zamiana paliwa stałego na gazowe, olejowe i inne, nie pogarszające stanu środowiska. Technologia kogeneracji, łącząca jednocześnie wytwarzanie ciepła i energii elektrycznej, jest obecnie stałym i bardzo istotnym elementem kształtowania rynku energetycznego. Rozwój kogeneracji wspierany jest m.in. przez Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, który jest narzędziem kreowania polityki energetycznej Polski realizującej cele UE. Realizacja tego typu inwestycji wzmacnia wewnętrzny wymiar bezpieczeństwa energetycznego województwa podkarpackiego.

Poprawa standardu obsługi i dostarczenie energii o właściwych parametrach dokonuje się również na szerszą niż dotychczas skalę, poprzez pozyskiwanie energii cieplnej ze źródeł odnawialnych np. poprzez konwertery (przetworniki) energii promieniowania słonecznego, jak i ze złóż wody geotermalnej, głównie dzięki wsparciu finansowemu z programów operacyjnych byłych i z obecnej perspektywy finansowej 2014-2020.

W województwie podkarpackim w 2016 r. długość ciepłowniczej sieci przesyłowej wynosiła 736,5 km i była dłuższa o 84,8 km w stosunku do 2012 r., co stanowi wzrost o 13%. Należy zwrócić uwagę na odwrócenie trendu spadkowego w długości istniejącej przesyłowej sieci ciepłowniczej oraz zgłaszane zamierzenia budowy nowych sieci, przyłączy i węzłów do nowopowstających obiektów przez przedsiębiorstwa energetyki cieplnej.

Moc cieplna zainstalowana w 21 przedsiębiorstwach produkujących energię cieplną na terenie województwa w 2016 r. wynosiła 1563,1 MW, osiągnięta moc cieplna wyniosła 1554,7 MW, z czego wykorzystano 1041,2 MW według Urzędu Regulacji Energetyki („Energetyka cieplna w liczbach – 2016”).

W ostatnim roku zaobserwowano zatrzymanie się tenedencji spadkowej w mocach wykorzystanych. Poprzez zachęty ze strony samorządów do odbioru mocy cieplnej przez indywidualnych konsumentów oraz dzięki prowadzonym akcjom społecznym takim jak „walka ze smogiem”, „stop smog” rośnie potencjał rozwojowy sieciowej energetyki cieplnej.

Największych producentów energii cieplnej na terenie województwa przedstawia tabela 10.

Tabela 10. Najwięksi producenci energii cieplnej na terenie województwa podkarpackiego

Nazwa obiektu:	Moc cieplna [MWt]
Elektrociepłownia „Stalowa Wola" S.A.	341,00[1)]
Elektrociepłownia PGE „Rzeszów" S.A.	332,30[2)]
Elektrociepłownia Fenice Poland Sp. z o.o. Rzeszów	171,00[3)]
Elektrociepłownia „Mielec" Sp. z o.o.	159,70[4)]
Ciepłownia zakładowa FIBRIS S.A. w Przemyślu	101,70[5)]
Ciepłownia „Zasanie" Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Cieplnej Sp. z o.o. w Przemyślu	80,15[6)]

Źródło: [1)] *www.esw.pl*

W zakresie wielkości sprzedaży energii cieplnej w województwie podkarpackim w latach 2012 - 2016 nastąpiło ustabilizowanie. W 2016 r. sprzedaż wyniosła 6140,3 TJ i była niższa o 542 TJ w stosunku do 2012 r., co stanowiło 8% spadek w stosunku do ubiegłego okresu raportowania. W Polsce w badanym okresie nastąpił wzrost sprzedaży energii cieplej o 7%, który w 2016 r. wynosił 218004,5 TJ.

Przykładowe inwestycje z zakresu ciepłownictwa (zrealizowane i realizowane) na terenie województwa podkarpackiego w analizowanym okresie, które otrzymały dofinansowanie z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej:

- Tarnobrzeg (ECO Tarnobrzeg Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością) - modernizacja kotła WR 10 Nr 2 w Ciepłowni węglowej C-3 w Tarnobrzegu w technologii ścian szczelnych na bazie istniejącego kotła;
- Mielec - wymiana źródła ciepła z kotłowni węglowej na ciepło z sieci miejskiej montaż węzła cieplnego zlokalizowanego w obiektach Zespołu Szkół im. prof. Groszkowskiego w Mielcu, budowa 15 podziemnych odcinków osiedlowych sieci ciepłowniczych z przyłączami do budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej z rur preizolowanych z izolacją standardową i z instalacją impulsową, budowa 89 węzłów cieplnych - budowa systemu monitoringu pracy węzłów cieplnych łączna długość sieci ciepłowniczej wraz z przyłączami to: 5,99 km;
- Wojaszówka - modernizacja źródła energii cieplnej w Gimnazjum Publicznym w Przybówce;
- Ropczyce (Przedsiębiorstwo Energetyki Cieplnej w Ropczycach) - przebudowa kotła typu OR 10/16 na kocioł wodny typu WR-7 o mocy 7 MW w technologii ścian szczelnych;
- Dębica (Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Cieplnej Spółka z o.o. w Dębicy - Wykonanie instalacji odpylania dla kotła WR-17M i WR-10;
- Ustrzyki Dolne (Przedsiębiorstwo Energetyki Cieplnej Sp. z o.o w Ustrzykach Dol.) - modernizacja systemu odpylania spalin dla kotła rusztowego typ WR-10;

- Zarzecze - przebudowa sieci cieplnych wraz z wymianą węzłów c.o. i c.w.u. dla budynków mieszkalnych 4a,4b,4c,4d,4e,4f,4g";
- Gmina Solina - budowa sieci ciepłowniczej preizolowanej dwuprzewodowej wraz z węzłami dwufunkcyjnymi dla Osiedla Mieszkaniowego „Panorama" w Polańczyku;
- Sanok - modernizacja sieci i węzłów cieplnych lokalnego systemu ciepłowniczego Spółdzielni Mieszkaniowej AUTOSAN;
- Brzozów - modernizacja zewnętrznej sieci ciepłowniczej dostarczającej ciepło do zasobów mieszkaniowych Spółdzielni Mieszkaniowej w Brzozowie;
- modernizacja Elektrociepłowni w Stalowej Woli; planowany termin zakończenia inwestycji koniec 2019 r.;
- modernizacja sieci ciepłowniczej w Rzeszowie.

Ponadto, na szeroką skalę prowadzona jest także termomodernizacja budynków, w tym obiektów użyteczności publicznej i wielorodzinnych budynków mieszkalnych. Działania te pozwalają w znaczący sposób ograniczać zapotrzebowanie na ciepło i jego straty. Stopniowo wprowadzane są także nowe technologie, umożliwiające wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii na cele grzewcze - szczególnie biomasy, energii słonecznej i geotermalnej.

5.3.4. Energetyka odnawialna

Według danych Urzędu Regulacji Energetyki (URE) z 31.12.2016 r. na terenie województwa podkarpackiego znajdowało się:

- 25 elektrowni wiatrowych o łącznej zainstalowanej mocy 152.915 MW;
- 16 elektrowni wodnych, w tym:
  - 12 elektrowni wodnych przepływowych do 0,3 MW, o łącznej zainstalowanej mocy 0,785 MW;
  - 2 elektrownie wodne przepływowe do 1 MW, o łącznej zainstalowanej mocy 1,484 MW;
  - 1 elektrownia wodna przepływowa do 10 MW, o łącznej zainstalowanej mocy 8,3 MW;
  - 1 elektrownia wodna szczytowo - pompowa lub przepływowa z członem pompowym o łącznej zainstalowanej mocy 198,6 MW;
- 10 elektrowni biogazowych, wytwarzających energię elektryczną z biogazu z oczyszczalni ścieków, o łącznej zainstalowanej mocy 3,253 MW;
- 3 elektrownie biogazowe, wytwarzające energie elektryczną z biogazu składowiskowego, o łącznej zainstalowanej mocy 2,278 MW;
- 3 elektrownie biogazowe, wytwarzające energię elektryczną z biogazu rolniczego, o łącznej zainstalowanej mocy 2,498 MW;

- 3 elektrownie biomasowe, wytwarzające energię elektryczną z biomasy z odpadów leśnych, rolniczych i ogrodowych, o łącznej zainstalowanej mocy 3,380 MW;
- 1 elektrownia biomasowa, wytwarzająca energie elektryczną z biomasy mieszanej, o łącznej zainstalowanej mocy 30 MW;
- 30 elektrowni wytwarzających energię elektryczną z promieniowania słonecznego, o łącznej zainstalowanej mocy 4,106 MW;
- 2 elektrownie realizujące technologię współspalania paliw kopalnych i biomasy (brak informacji o mocy zainstalowanej w odniesieniu do energii ze źródeł odnawialnych).

Łączna zainstalowana moc w elektrowniach wykorzystujących odnawialne źródła energii na terenie województwa podkarpackiego wyniosła 407,599 MW, co stanowi 0,006% zainstalowanej mocy w OZE w skali kraju.

Według rejestru wytwórców energii w małej instalacji (rejestr MIOZE), stan na 07.12. 2017 r., na terenie województwa podkarpackiego znajdowało się:
- 7 małych instalacji wykorzystujących do wytwarzania energii elektrycznej hydroenergię;
- 2 małe instalacje wykorzystujące do wytwarzania energii elektrycznej energię wiatru;
- 3 małe instalacje wykorzystujące do wytwarzania energii elektrycznej energię promieniowania słonecznego;
- 2 małe instalacje wykorzystujące do wytwarzania energii elektrycznej biogaz inny niż biogaz rolniczy.

W okresie od końca 2013 r. do końca 2016 r powstały:
- 2 elektrownie wodne przepływowe do 0,3 MW, o łącznej zainstalowanej mocy 0,059 MW;
- 2 elektrownie biogazowe, wytwarzające energie elektryczną z biogazu z oczyszczalni ścieków, o łącznej zainstalowanej mocy 0,578 MW;
- 3 elektrownie biogazowe, wytwarzające energię elektryczną z biogazu rolniczego, o łącznej zainstalowanej mocy 2,498 MW;
- 30 elektrowni wytwarzających energię elektryczną z promieniowania słonecznego, o łącznej zainstalowanej mocy 4,106 MW.

Ponadto w okresie od 2014 r. do 2016 r.:
- w ramach etapowania prac budowlanych oddano do użytku nowe wiatraki włączone do istniejących już elektrowni wiatrowych, w wyniku czego zainstalowana moc w tych jednostkach łącznie wzrosła o 68,731 MW;
- poddano rozbudowie istniejące elektrownie biogazowe, wytwarzające energię elektryczną z biogazu składowiskowego, w wyniku czego w tych jednostkach łączna zainstalowana moc wzrosła o 0,627 MW.

Rys. 45. Łączna moc instalacji wytwarzających energię elektryczną z OZE

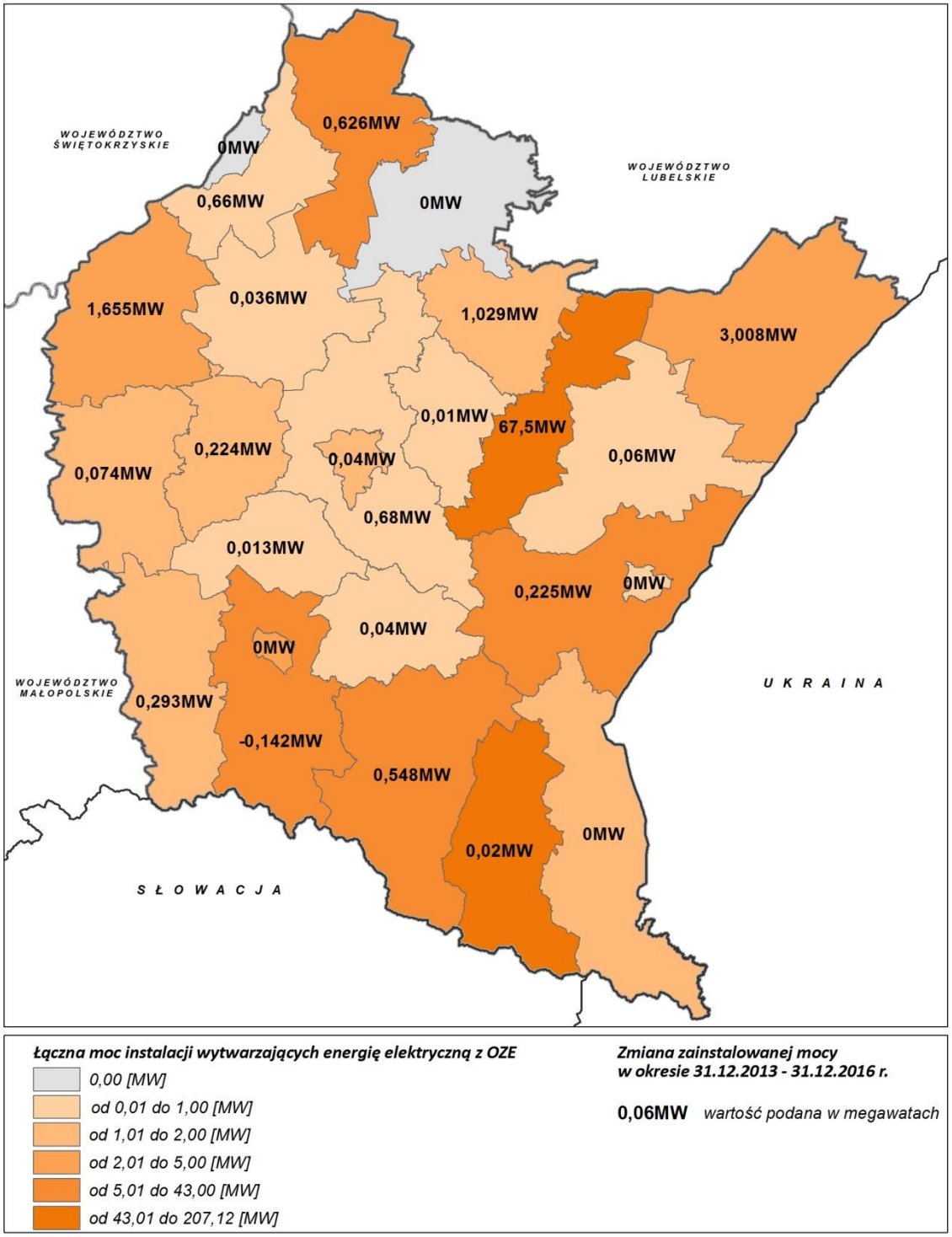

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych URE

Rys. 46. Zmiany mocy w elektrowniach w okresie od 31 grudnia 2013 r. do 31 grudnia 2016 r.

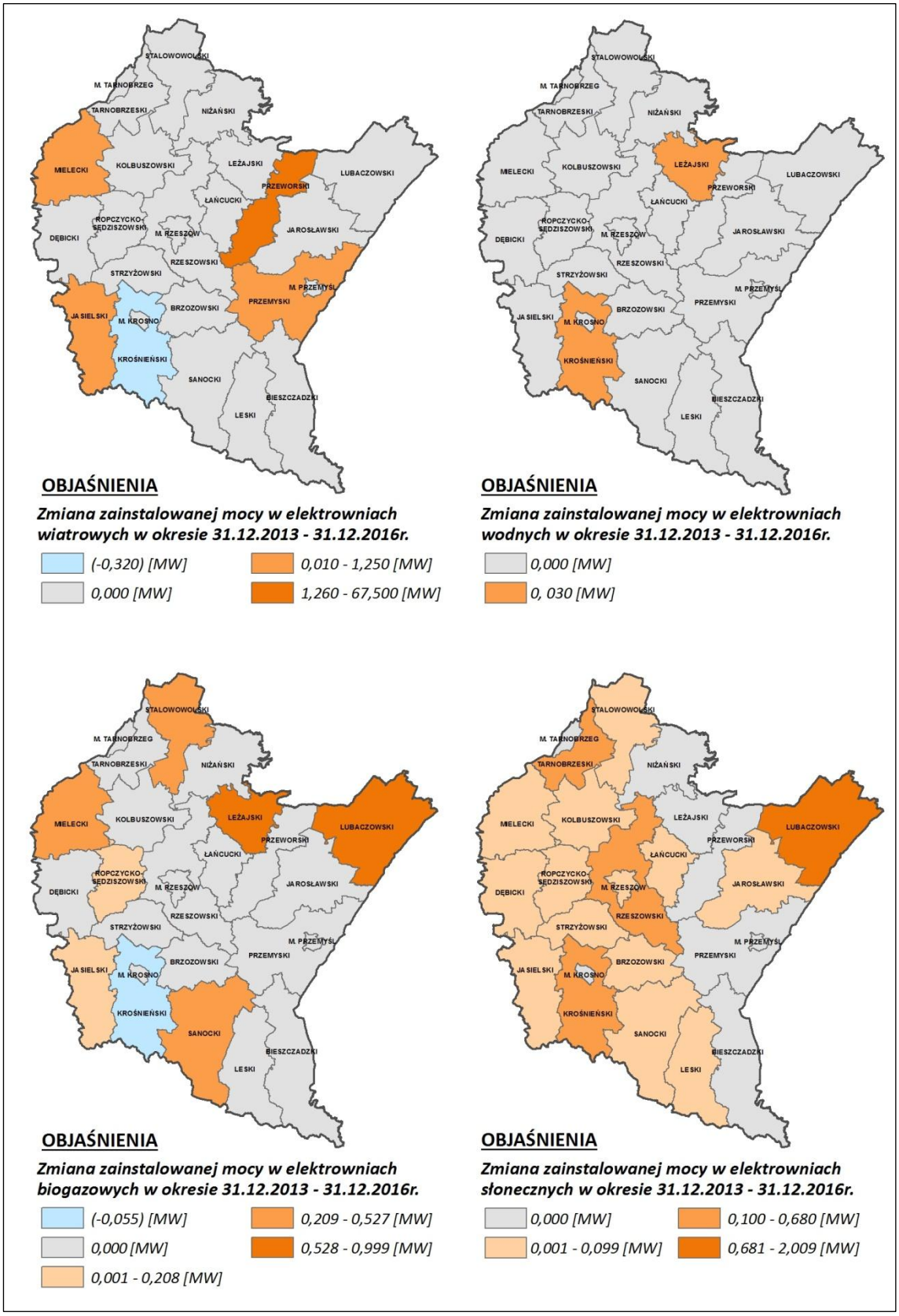

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie danych URE

Wśród oddanych do użytkowania biogazowni rolniczych znajdują się:

- biogazownia w Odrzechowej, gmina Zarszyn o zainstalowanej mocy elektrycznej 0.5 MWe oraz mocy termalnej 0,559 MWt;
- biogazownia w miejscowości Stare Miasto pod Leżajskiem o zainstalowanej mocy 1 MW;
- biogazownia w miejscowości Gorajec, gmina Cieszanów o zainstalowanej mocy elektrycznej 0,999 MWe oraz mocy cieplnej 1,082 MW.

W okresie od końca 2013 r. do końca 2016 r. na terenie województwa podkarpackiego łączna moc zainstalowana w instalacjach wytwarzających energię elektryczną z odnawialnych źródeł energii wzrosła o 76,599 MW, co stanowi 2,6% wzrostu w skali kraju.

W latach 2015-2016 na terenie województwa podkarpackiego realizowane były następujące projekty, które otrzymały wsparcie ze środków krajowych:

- Modernizacja systemów grzewczych w obiektach MPN z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii;
- Likwidacja niskiej emisji wspierająca wzrost efektywności energetycznej i rozwój rozproszonych odnawialnych źródeł - "KAWKA";
- Prosument-linia dofinansowania z przeznaczeniem na zakup i montaż mikroinstalacji odnawialnych źródeł energii;
- Prosument - linia dofinansowania z przeznaczeniem na zakup i montaż odnawialnych źródeł energii.

Odbiorcami tych projektów były zarówno insytucje państwowe, jednostki samorządu terytorialnego jak również firmy i osoby prywatne. Dzięki wsparciu finansowemu wybudowano i oddano do użytkowania szereg instalacji fotowoltaicznych, kolektorów słonecznych oraz innych, wykorzystujących odnawialne źródła energii.

Jednym z większych projektów realizowanym na terenie województwa podkarpackiego, był projekt pn. "Instalacja systemów energii odnawialnej na budynkach użyteczności publicznej oraz domach prywatnych na terenie gmin należących do Związku Gmin Dorzecza Wisłoki" nr KIK/66, realizowany przy współfinansowaniu ze środków Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy w ramach obszaru priorytetowego 2 Środowisko i infrastruktura, obszaru tematycznego Odbudowa, remont, przebudowa i rozbudowa podstawowej infrastruktury oraz poprawa stanu środowiska. Okres realizacji projektu to: 01.06.2012 r. - 31.12.2015 r. (rzeczowa realizacja projektu zakończyła się 31.03.2017 r.). Jego wartość wyniosła 94,6 mln zł. Gminy biorące udział w projekcie to: Brzostek, Brzyska, Chorkówka, Czarna, Dębica, Dębowiec, Miasto Jasło, Jasło, Jedlicze, Jodłowa, Kołaczyce, Krempna, Nowy Żmigród, Osiek Jasielski, Pilzno, Sękowa, Skołyszyn, Szerzyny, Tarnowiec i Żyraków. W ramach projektu wykonano:

- 8 250 instalacji kolektorów słonecznych w prywatnych budynkach mieszkalnych, o powierzchni 41 423 tys. m^2;
- 103 instalacje kolektorów słonecznych na budynkach użyteczności publicznej, szkoły, przedszkola, ośrodki zdrowia, centra kultury, obiekty sportowe, domy opieki społecznej, w tym szpital w Jaśle, o powierzchni 1964 tys. m^2;
- 49 instalacji systemów fotowoltaicznych w budynkach użyteczności publicznej, w tym baseny w: Jaśle, Gminie Czarna, Gminie Dębica, oczyszczalnie ścieków w : Szerzynach, Szebniach, Trzcinicy, Pilźnie, zadaszenie „Zielonego Rynku" w Jaśle o mocy 1160 kWp.

W analizowanym okresie miały miejsce istotne zmiany w prawie krajowym w zakresie odnawialnych źródeł energii. Wywarły one duży wpływ na rozwój tej gałęzi gospodarki na terenie naszego kraju i województwa. Do najważniejszych należą:

- *Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnch źródłach energii (Dz.U. 2015 poz. 478 z późn. zmianami);*
- *Ustawa z dnia 20 maja 2016 r. o efektywności energetycznej (Dz.U. 2016 poz. 831);*
- *Ustawa z dnia 20 maja 2016 r. o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych (Dz.U. 2016 poz. 961);*
- *Ustawa z dnia 14 marca 2014 r. o zmianie ustawy - Prawo energetyczne oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2014 poz. 490) oraz poźniejsze zmiany ustawy Prawo energetyczne (Dz.U. 2014 poz. 490; Dz.U. 2014 poz. 942; Dz.U. 2015 poz. 942; Dz.U. 2015 poz. 1618; Dz.U. 2015 poz. 2365; Dz.U. 2016 poz. 1165; Dz.U. 2016 poz. 1986; Dz.U. 2017 poz. 220).*

Sejmik Województwa Podkarpackiego przyjął *uchwałą nr XLIII/874/14 z dnia 24.02.2014 r. „Wojewódzki Program Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Podkarpackiego*". Celem Programu jest uporządkowanie kwestii związanych z rozwojem odnawialnych źródeł energii w województwie podkarpackim i wskazanie kierunków ich rozwoju. Spośród zaprezentowanych wariantów rozwoju OZE wybrano Wariant II - Zrównoważony rozwój OZE zwiększający bezpieczeństwo i niezależność energetyczną.

WNIOSKI

Energetyka

- Województwo podkarpackie posiada rezerwy dostępnych mocy elektroenergetycznych, w tym w stacjach GPZ.
- Następuje sukcesywna wymiana starych transformatorów w ramach czterech projektów wymiany transformatorów.
- Rozpoczęto budowę podkarpackich odcinków gazowego korytarza Północ-Południe

- Zwiększono zdolność magazynowania gazu w podziemnych magazynach gazu.
- Na szeroką skalę prowadzona jest termomodernizacja budynków.
- Stopniowo wprowadzane są nowe technologie, umożliwiające wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii.
- Ustanowione na szczeblu europejskim i krajowym akty prawne nakładają obowiązek promowania odnawialnych źródeł energii.
- Znaczna część województwa objęta jest różnymi, wielkopowierzchniowymi formami ochrony przyrody, co przy dużym rozproszeniu zabudowy i gospodarstw rolnych znacznie ogranicza możliwości lokalizacyjne dużych obiektów OZE.
- Tempo rozwoju OZE na terenie województwa podkarpackiego w okresie ostatnich czterech lat było dużo niższe, niż w pozostałych województwach.
- W ostatnich latach zaobserwowano znaczny wzrost ilości elektrownii słonecznych.
- Przyjęty przez sejmik „*Wojewódzki Program Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Podkarpackiego*” określa dalsze kierunki rozwoju OZE.

5.4. Gospodarka wodno – ściekowa

5.4.1. Gospodarka wodna

Zasoby wodne

Zasoby wód powierzchniowych województwa podkarpackiego w ponad 90% należą do dorzecza Wisły, obejmującego m.in. zlewnie dużych rzek: Sanu z Wisłokiem, Wisłoki, Trześniówki i Łęgu. Niewielki obszar we wschodniej części województwa stanowi część dorzecza Dniestru i jest odwadniany m.in. przez: Strwiąż, Mszaniec, Lechnawę. Wody powierzchniowe zajmują powierzchnię ok. 215,8 km^2, co stanowi 1,2% obszaru województwa.

Średnie roczne odpływy z podkarpackich rzek są zazwyczaj wyższe od przeciętnego spływu z terytorium Polski, który wynosi 5,6 dm^3/s km^2. W latach 2014-2016 w zlewniach podkarpackich rzek (zlewnia Wisłoki i zlewnia Sanu z Wisłokiem) zanotowano niewielki spadek jednostkowego odpływu wód, który w roku 2016 wyniósł 7,3 dm^3/s km^2 i w porównaniu do roku 2014 zmniejszył się o 1,0 dm^3/s km^2. Podstawowym problemem w zakresie dyspozycyjności zasobów wód powierzchniowych jest bardzo duża zmienność przepływów w czasie, która wynika ze zróżnicowania warunków hydrologicznych w poszczególnych latach oraz górskiego charakteru większości rzek województwa. Ważniejsze rzeki województwa podkarpackiego przedstawiono w tabeli nr 11.

Tabela 11. Większe rzeki województwa podkarpackiego

Większe rzeki	Bezpośredni odbiornik wód	Długość rzeki na terenie woj. podkarpackiego	
		[w km]	[w %]
1.	*2.*	*3.*	*4.*
Wisła	Morze Bałtyckie	78	7,5
San	Wisła	443	100,0
Wisłok	San	205	100,0
Wisłoka	Wisła	153	100,0
Tanew	San	44	40,4
Lubaczówka	San	67	76,1
Łęg	Wisła	82	100,0
Ropa	Wisłoka	18	23,1
Jasiołka	Wisłoka	76	100,0
Wiar	San	60	96,8
Osława	San	62	100,0
Trześniówka – Jamnica	Wisła	57	100,0
Solinka	San	47	100,0
Stobnica	Wisłok	47	100,0
Strwiąż*	Dniestr	17,3	17,2

Źródło: Opracowanie własne PBPP na podstawie Rocznika Statystycznego Województwa Podkarpackiego 2016, Urząd Statystyczny w Rzeszowie, 2016 r.
**Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Dniestru,* Załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. (poz. 1917)

Duża część zasobów wodnych jest niewykorzystana ze względu na brak dostatecznej zabudowy hydrotechnicznej w zakresie zbiorników retencyjnych.

W latach 2014-2016 wykonano 3 zbiorniki retencyjne (Borowa Góra w gminie Lubaczów, Rzeczyca Długa w gminie Radomyśl nad Sanem, zbiornik w Przemyślu o funkcji przeciwpowodziowej) o łącznej pojemności 346,85 dam^3. Pojemność zbiorników wodnych na koniec 2016 roku wynosiła ok. 8500,0 dam^3 (zbiorniki administrowane wówczas przez Podkarpacki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Rzeszowie). W województwie funkcjonuje również trzy duże zbiorniki zaporowe (Solina, Myczkowce, Besko) o łącznej pojemności 498 400,0 dam^3, oraz kilkadziesiąt innych zbiorników wodnych małej retencji o łącznej pojemności ok.4889,1 dam^3.

Zasoby wód podziemnych rozmieszczone są nierównomiernie i w porównaniu z zasobami innych regionów kraju są niewielkie, wymagają szczególnej ochrony zarówno pod względem ilości, jak i jakości. W ogólnym bilansie wody zasobów wodnych województwa stanowią jedynie ok. 15%. Związane są z wielkimi jednostkami struktur geologicznych, stanowiącymi jednocześnie regiony hydrogeologiczne. Największe zasoby wód podziemnych (ok.80%) występują w północnej części województwa. Z trzech podstawowych poziomów wodonośnych, zwykle występujących na terenie Podkarpacia największe znaczenie mają wody zalegające w utworach czwartorzędowych oraz wody w utworach trzeciorzędowych.

Według danych Państwowego Instytutu Geologicznego, suma zasobów dyspozycyjnych i perspektywicznych na koniec 2015 roku dla województwa podkarpackiego wynosiła 2647,5 m^3/24h/km^2 i w porównaniu do roku 2014 nie uległa zmianie. Największe zasoby notuje się w powiecie: leżajskim, lubaczowskim, niżańskim, leskim oraz w Tarnobrzegu (powyżej 140 m^3/24h/km^2), najmniejsza w powiecie: brzozowskim, strzyżowskim oraz w mieście Krosno (poniżej 30 m^3/24h/km^2). W latach 2014-2016 zasoby ekspoatacyjne wód podziemnych wzrosły o 13,2 hm^3 i w 2016 r. wyniosły 521,6 hm^3, co stanowiło ok. 2,9% zasobów kraju, z czego:

- w utworach czwartorzędowych 464,0 hm^3 (89 %);
- w utworach trzeciorzędowych 43 hm^3 (8,2 %);
- w utworach kredowych 13,9 hm^3 (2,7%);
- w utworach starszych 0,7 hm^3 (0,1%).

W skali kraju mniejsze zasoby odnotowano jedynie w województwie opolskim.

Wykorzystanie zasobów wodnych

Główne źródło zaopatrzenia w wodę dla województwa podkarpackiego stanowią wody powierzchniowe, które pokrywają 81,7% zapotrzebowania. W roku 2016 pobór na potrzeby gospodarki narodowej i ludności wyniósł 262,4 hm^3, z czego z wód powierzchniowych pobrano 214,3 hm^3 a podziemnych 48,1 hm^3. W stosunku do roku 2014 ogólny pobór wód zmniejszył się o 9 hm^3. Najwięcej wody pobrano na cele produkcyjne - 137,9 hm^3 i eksploatacji sieci wodociągowej – 85,5 hm^3. Najmniejszy udział w poborze wody ma sektor rolnictwa i leśnictwa (nawodnienia, napełnianie i uzupełnianie stawów rybnych) tj. 39,0 hm^3. Na wykresie. nr 11 przedstawiono procentowy udział poboru wody na poszczególne cele.

Wykres 11. Struktura poboru wody w roku 2016

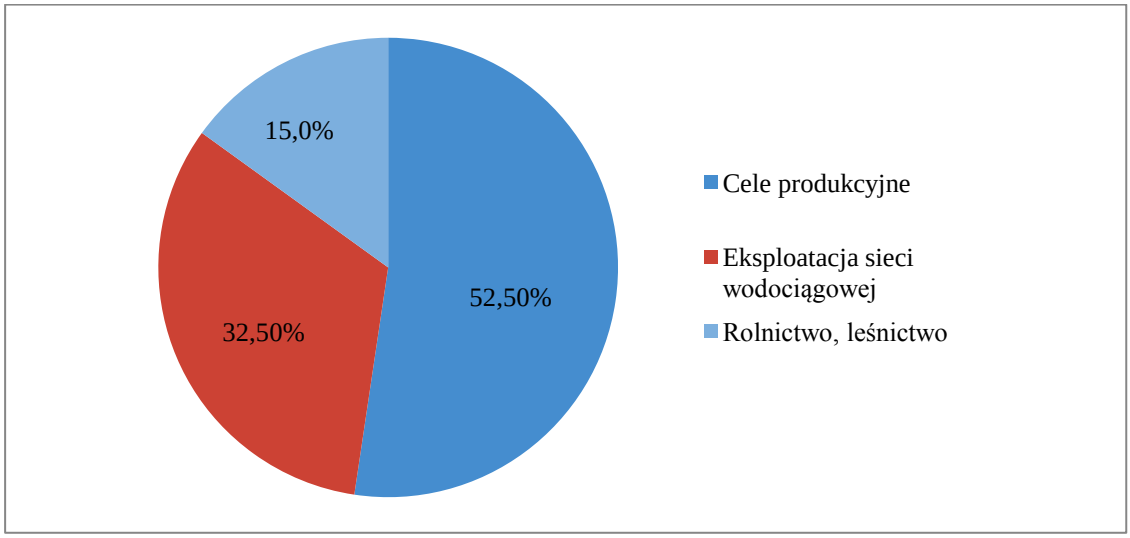

Źródło: Opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie „Ochrona środowiska w województwie podkarpackim w 2016 r.", Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Rzeszów 2017

Wykres 12. Pobór wody w latach 2011-2016

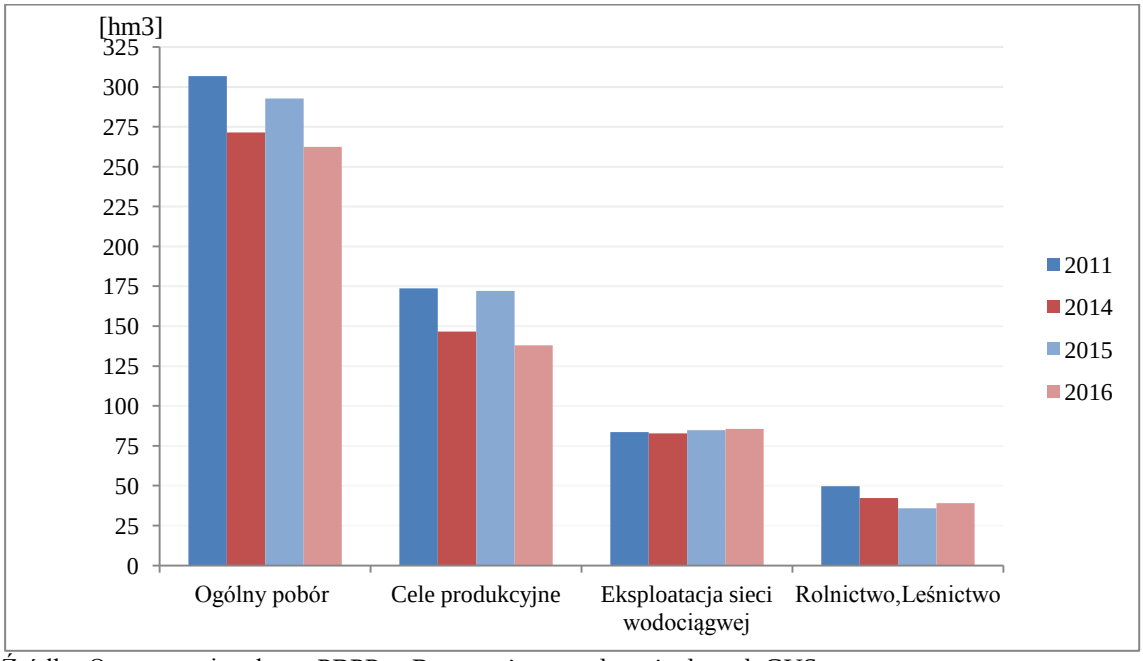

Źródło: Opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie danych GUS

W stosunku do roku 2011 (dane dla tego roku przedstawione w ostatniej edycji raportu), pobór wody zmniejszył się o 14,4 % i wynika głównie ze znacznego spadku poboru na cele produkcyjne (spadek o 20,6 %). Pobór wód na cele komunalne oraz rolnictwa i leśnictwa w ostatnich latach ustabilizował się i wykazuje nieznaczne wahania. Na wykresie nr 12 przedstawiono zmianę poboru wody w latach 2011-2016.

Sektor przemysłowy w 95% zapatrywany jest z wód powierzchniowych. Na cele komunalne, w mniej więcej równym stopniu, wykorzystywane są wody powierzchniowe i podziemne. Do celów nawodnienia w rolnictwie i leśnictwie oraz do napełniania i uzupełniania stawów rybnych wykorzystywane są wody powierzchniowe.

Ochrona przed powodzią

Największe zagrożenie powodziowe na terenie województwa podkarpackiego w głównej mierze związane jest z rzekami: Wisła, San, Wisłok i Wisłoka. Wylanie tych rzek powoduje często zalanie terenów o dużej powierzchni. Również mniejsze rzeki (w większości o charakterze górskim) i potoki, często powodują groźne w skutkach lokalne powodzie i podtopienia. (rys. 14).

Ochrona przeciwpowodziowa w województwie podkarpackim opiera się obecnie na systemach technicznych (wały przeciwpowodziowe, zbiorniki dużej i małej retencji, suchy zbiornik, polder, zabudowa koryt rzek i potoków), które nie stanowią wystarczającego zabezpieczenia przed powodzią i często nie spełniają swej funkcji. W latach 2014-2017 realizowanych było wiele inwestycji związanych z poprawą bezpieczeństwa powodziowego. Zmodernizowano lub przebudowano ok 35 km, oraz wybudowano ok 4 km nowych obwałowań przeciwpowodziowych. W latach 2015-2016 oddano do użytku jeden suchy zbiornik „Kańczuga" zlokalizowany na terenie gmin Jawornik Polski i Kańczuga oraz zbiornik przeciwpowodziowy w Przemyślu. Mimo to, stan techniczny i ilościowy koniecznej dla ochrony przed powodzią infrastruktury nadal jest niezadowalający. Niewystarczająca jest długość wałów przeciwpowodziowych, zbyt mała jest ilość polderów, suchych zbiorników i zbiorników z rezerwą powodziową. Stan techniczny obwałowań przeciwpowodziowych - głównego systemu technicznej ochrony przed wysokimi wezbraniami na terenie województwa, na wielu odcinkach jest nadal zły. Według danych PZMiUW na koniec 2016 roku 61,6% istniejących obwałowań przeciwpowodziowych wymagało modernizacji. Od roku 2014 odsetek ten zmniejszył się tylko o 3,4%. Pozytywnym aspektem jest ciągły wzrost wskaźnika określającego liczbę ludności zabezpieczonej/chronionej przed powodzią z terenów narażonych na występowanie tego zjawiska. W roku 2016 liczba ta wyniosła 205,19 tys. i wzrosła od roku 2014 o 26,99 tys. a od roku 2011 o 35,18 tys. osób.

W roku 2016 wypełniając postanowienia Dyrektywy *2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim (Dyrektywa Powodziowa)* opracowane zostały plany zarządzania ryzykiem powodziowym (PZRP). Głównym celem PZRP jest ograniczenie potencjalnych negatywnych skutków powodzi dla życia i zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej, poprzez realizację działań służących minimalizacji zidentyfikowanych zagrożeń. Działania podzielone zostały na działania techniczne (m.in.budowa zbiorników wodnych, wałów czy przebudowa aktualnie funkcjonujących urządzeń wodnych oraz innych budowli wpływających na cieki wodne) i nietechniczne (zwiększanie retencji, przywracanie naturalnych

warunków przepływu, budowa systemów informujących o zagrożeniu, dostosowanie zagospodarowania przestrzennego do określonego zagrożenia powodziowego). Dla obszaru województwa obowiązuje plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły przyjęty rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 10 października 2016 roku. Potrzeby w zakresie budowy i modernizacji infrastruktury przeciwpowodziowej na terenie województwa podkarpackiego znalazły swoje potwierdzenie w PZRP, w którym przewidziano wiele inwestycji m.in. budowę dużego zbiornika retencyjnego, suchych zbiorników, polderów, budowę, rozbudowę i modernizację wałów przeciwpowodziowych (do przebudowy zaplanowano ponad 150 km wałów).

5.4.2. Zaopatrzenie w wodę

Źródłem zaopatrzenia w wodę pitną mieszkańców województwa podkarpackiego, są zarówno wody powierzchniowe jak i podziemne. Z powierzchniowych ujęć wodnych zaopatrywana jest przede wszystkim ludność dużych miast regionu, a także mieszkańcy gmin w południowej części województwa. Natomiast wody podziemne, stanowią główne źródło zaopatrzenia dla miast i gmin położonych w północnej części województwa. Na rysunku 47 przedstawiono rozmieszczenie komunalnych ujęć wód powierzchniowych i podziemnych z ustanowionymi strefami ochronnymi.

Długość sieci wodociągowej rozdzielczej systematycznie wzrasta i na koniec 2016 r. wyniosła 15000,2 km. W latach 2014-2016 wybudowano 807,9 km sieci wodociągowej i 18,3 tys. przyłączy wodociągowych do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania. Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej w latach 2014-2016 wzrósł o 4,2% i na koniec 2016 r. wyniósł 80,9%. Odsetek ten jest najniższy spośród wszystkich województw i znacznie niższy od wskaźnika krajowego (91,9%). Najwyższym wskaźnikiem zwodociągowania charakteryzują się obszary miejskie, gdzie 94,3% mieszkańców korzysta z wodociągu[63]. Na wsi odsetek ten wynosi 71,5%. W zakresie dostępności do sieci wodociągowej widać wyraźny podział na cześć północną, charakteryzującą się wskaźnikiem zwodociągowania przeważnie powyżej 70% i cześć południową z gminami, gdzie odsetek ten rzadko przekracza 70%.

[63] Wskaźnik zwodociągowania gminy oznacza stosunek liczby mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej do ogólnej liczby mieszkańców, wyrażony w %.

Rys. 47. Ujęcia wody ze strefami ochronnymi

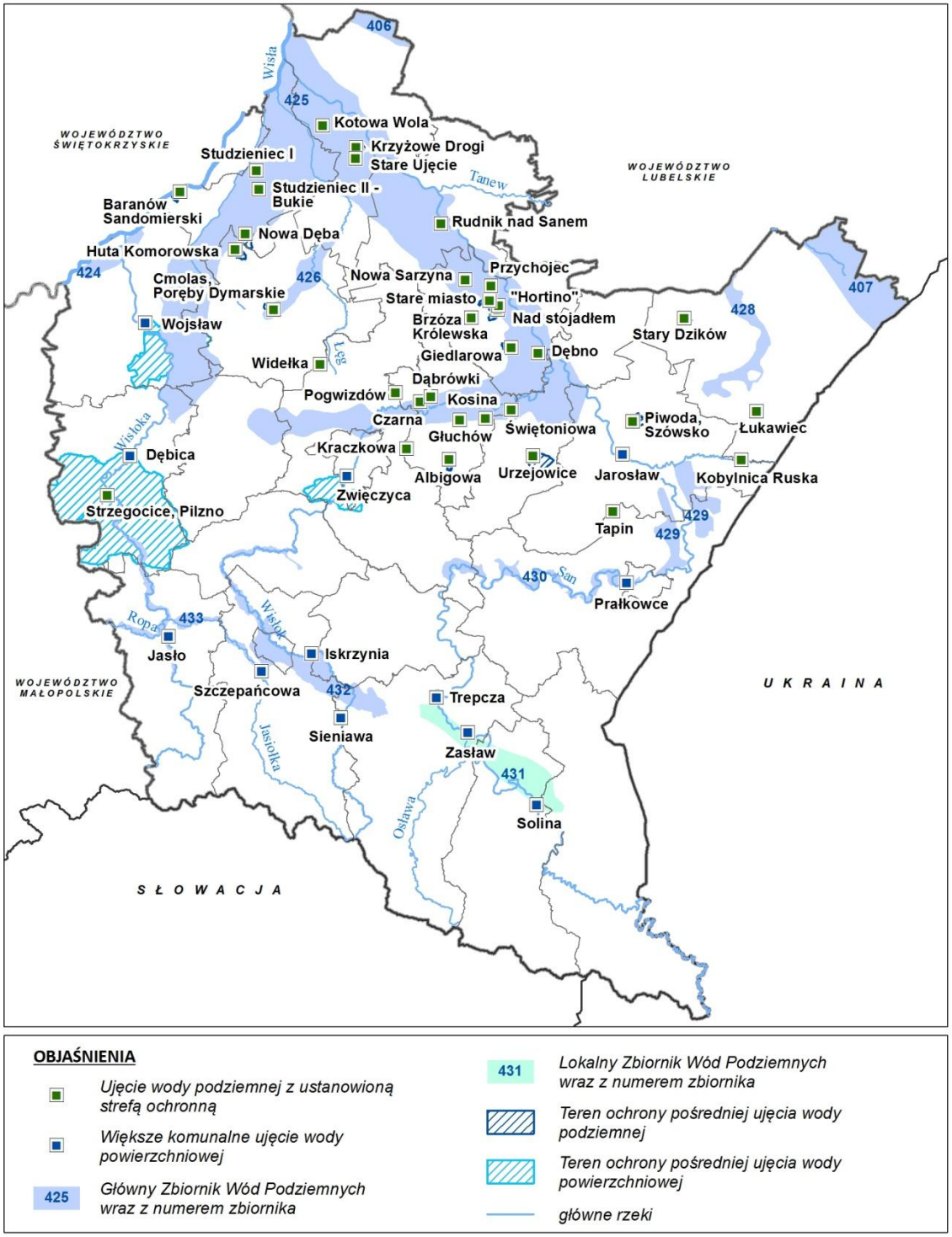

OBJAŚNIENIA

- *Ujęcie wody podziemnej z ustanowioną strefą ochronną*
- *Większe komunalne ujęcie wody powierzchniowej*
- 425 *Główny Zbiornik Wód Podziemnych wraz z numerem zbiornika*
- 431 *Lokalny Zbiornik Wód Podziemnych wraz z numerem zbiornika*
- *Teren ochrony pośredniej ujęcia wody podziemnej*
- *Teren ochrony pośredniej ujęcia wody powierzchniowej*
- *główne rzeki*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych RZGW w Krakowie

Rys. 48. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej w 2016 r.

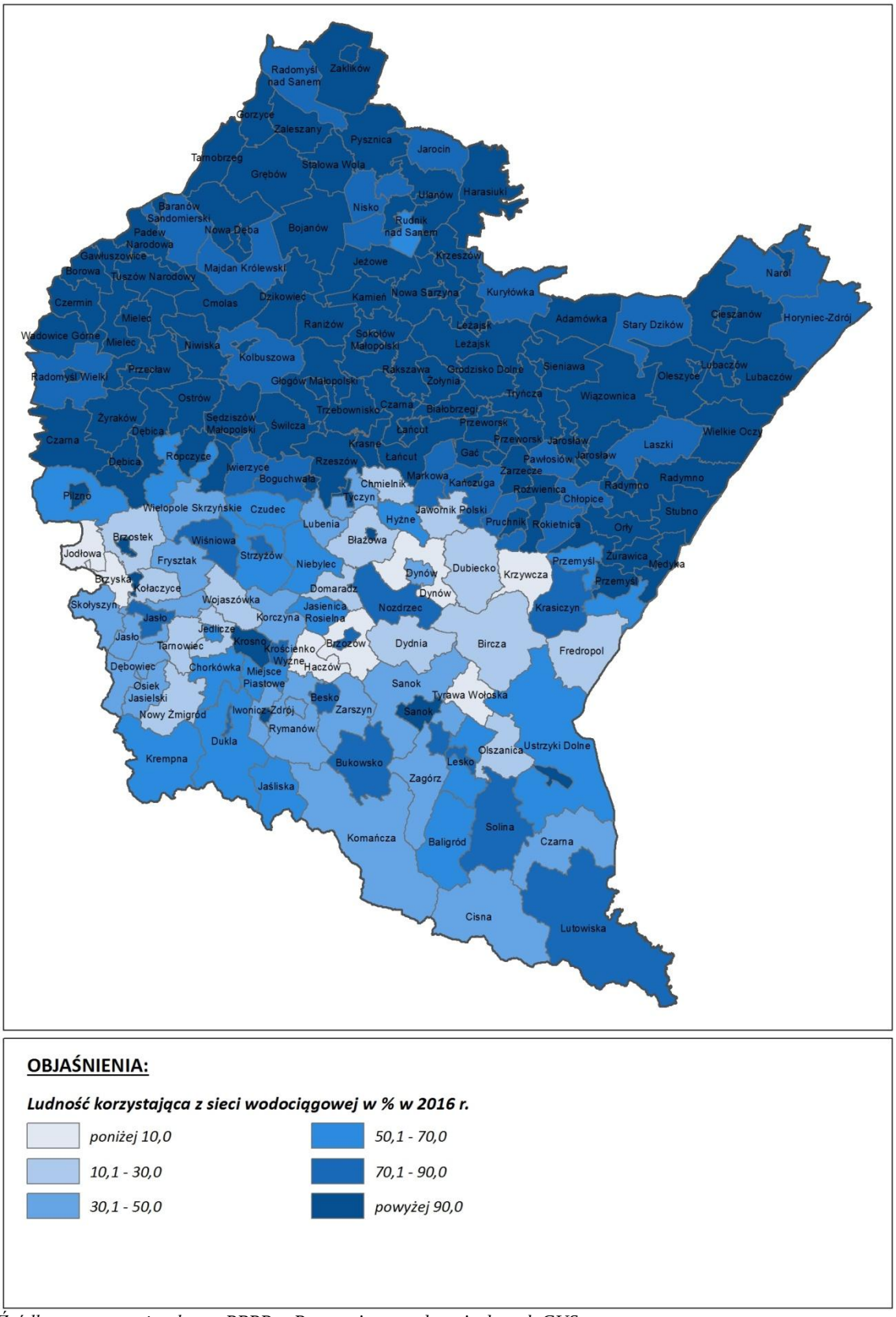

OBJAŚNIENIA:

Ludność korzystająca z sieci wodociągowej w % w 2016 r.

- *poniżej 10,0*
- *10,1 - 30,0*
- *30,1 - 50,0*
- *50,1 - 70,0*
- *70,1 - 90,0*
- *powyżej 90,0*

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie danych GUS

W latach 2014-2017 realizowano wiele inwestycji z zakresu budowy, rozbudowy i przebudowy sieci wodociągowych i stacji uzdatniania wody oraz ujęć wody, głównie z udziałem funduszy zagranicznych. W latach 2014-2016 w wyniku oddania inwestycji ochrony środowiska uzyskano następujące efekty rzeczowe[64]:

- w zakresie sieci wodociągowych (budowa, modernizacja, rozbudowa, przebudowa) – 944,2 km,
- w zakresie wydajności stacji uzdatniania wody (budowa, modernizacja, rozbudowa, przebudowa) –15450 m^3/d,
- w zakresie wydajności ujęć wody (budowa, modernizacja, rozbudowa, przebudowa) – 9783 m^3/d.

5.4.3. Gospodarka ściekowa

Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. z 2017 r. poz. 328 z późn. zm.) reguluje zasady i warunki zbiorowego odprowadzania ścieków. Zgodnie z art. 3 ww. ustawy zbiorowe odprowadzenie ścieków jest zadaniem własnym gminy.

Rzeka Wisła oraz rzeki: San, Wisłok i Wisłoka wraz z dopływami są głównymi odbiornikami ścieków z terenu województwa podkarpackiego. Do odbiorników trafiają ścieki oczyszczone w różnym stopniu bądź też zupełnie nieoczyszczane. W 2016 r. w województwie podkarpackim wytworzono 71139,5 dam^3 ścieków, w tym 69999 dam^3 ścieków poddano procesowi oczyszczania. Z ogólnej ilości ścieków wymagających oczyszczania, procesowi oczyszczania poddano 98,4% , co daje spadek o 0,4% w porównaniu z rokiem 2012. Z ogólnej ilości ścieków wymagających oczyszczania, oczyszczonych biologicznie i chemicznie było 28,5%, a z podwyższonym usuwaniem biogenów oczyszczonych było 61,8% ścieków. Dane te opracowane na podstawie dostępnych materiałów statystycznych nie oddają całkowicie obrazu gospodarki ściekowej, ponieważ nie obejmują one ścieków z terenów i obiektów nie objętych kanalizacją.

W 2016 r. oczyszczalnie ścieków obsługiwały na terenie województwa podkarpackiego 73,4% ogólnej liczby mieszkańców, co daje wzrost o 4,7% w porównaniu z rokiem 2012. Obserwuje się wzrost liczby ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków. W miastach obsługa przez komunalne oczyszczalnie ścieków wynosiła 96,6% (w większych miastach województwa wskaźnik ten przekracza lub jest zbliżony do 90% ogólnej liczby mieszkańców). Jak wynika z dostępnych danych statystycznych najlepsza sytuacja w tym zakresie jest na terenie miast: Sanoka, Tarnobrzega, Iwonicza-Zdroju (100%) i Mielca (99,9%).

[64] Urząd Statystyczny w Rzeszowie , Bank Danych Lokalnych

W 2016 r. ludność województwa podkarpackiego obsługiwało 223 oczyszczalni komunalnych w tym: 41 oczyszczalni z podwyższonym usuwaniem biogenów i 182 oczyszczalni biologicznych. Na terenie województwa działały także 52 oczyszczalnie oczyszczające ścieki przemysłowe (15 mechanicznych, 7 chemicznych, 28 biologicznych i 2 z podwyższonym usuwaniem biogenów).

Stopień redukcji ładunku zanieczyszczeń, w oczyszczalniach komunalnych na terenach miast i gmin województwa podkarpackiego, jest bardzo zróżnicowany.

Długość sieci kanalizacyjnej wynosiła w 2016 r. 16472,3 km, a do sieci kanalizacyjnej podłączone było 279898 budynków. Wielkości te zwiększają się dość dynamicznie w porównaniu z latami ubiegłymi, co świadczy o rozwoju tej dziedziny infrastruktury. Sieć kanalizacyjna na terenie gmin województwa podkarpackiego, najczęściej bywa budowana w systemie grawitacyjnym. Południowa część województwa posiada doskonałe do tego warunki, bowiem spadki terenu przekraczają tutaj 5%. Tam, gdzie jest niemożliwe poprowadzenie kanalizacji w systemie grawitacyjnym, zastosowano kanalizację ciśnieniową.

W okresie lat 2000 - 2016 zrealizowano w wielu gminach sieci kanalizacyjne zakończone oczyszczalnią ścieków. W porównaniu z rokiem 1999 nastąpił znaczny wzrost liczy ludności (zwłaszcza terenów wiejskich) objętej zbiorowym systemem kanalizacji. Procentowo przedstawia się to następująco: w 1999 r. - 6%, w 2012 r. - ponad 50% a w 2016 r. - 57,1% ludności terenów wiejskich korzystającej z systemu kanalizacji zbiorczej.

Przeważająca część gmin z terenu województwa podkarpackiego posiada opracowane programy kanalizacji, bądź są opracowywane koncepcje kanalizacji. Są one w części realizowane. Jak wynika z materiałów dostarczanych przez miasta i gminy, w wielu miejscowościach prowadzone są prace związane z realizacją sieci kanalizacyjnej i urządzeń kanalizacyjnych. Często też istniejąca sieć i urządzenia są modernizowane i rozbudowywane. Tam, gdzie jest realizowana sieć i urządzenia gospodarki ściekowej powstają obiekty nowoczesne, które charakteryzują się wysokim stopniem redukcji zanieczyszczeń.

Wskaźnik 57,1% obsługi mieszkańców terenów wiejskich przez oczyszczalnie ścieków wskazuje, że duża ilość ścieków trafia do ziemi, wód powierzchniowych i podziemnych powodując ich degradację. Zbiorniki służące do gromadzenia ścieków bardzo często też nie spełniają swojej roli, bo są nieszczelne i powodują migrację zanieczyszczeń do środowiska.

Pomimo dużej liczby cieków płynących w naszym województwie, w poszczególnych gminach są takie miejscowości, gdzie brak jest odbiornika ścieków oczyszczonych. Sytuacja taka wymusza transport ścieków na większe odległości, co podnosi koszty budowy kanalizacji, które i tak są bardzo duże. jak na możliwości finansowe niejednokrotnie ubogich gmin. Ukształtowanie terenu, rozproszona zabudowa i niekorzystna budowa geologiczna, często wykluczają zastosowanie oczyszczania poprzez nawadnianie użytków zielonych. Należy podkreślić, że znakomita większość systemów kanalizacji w gminach wiejskich powstaje przy bardzo dużym udziale społeczności lokalnych (często udział ten wynosi prawie 100%).

Rys. 49. Ludność korzystająca z oczyszczalni w 2016 r.

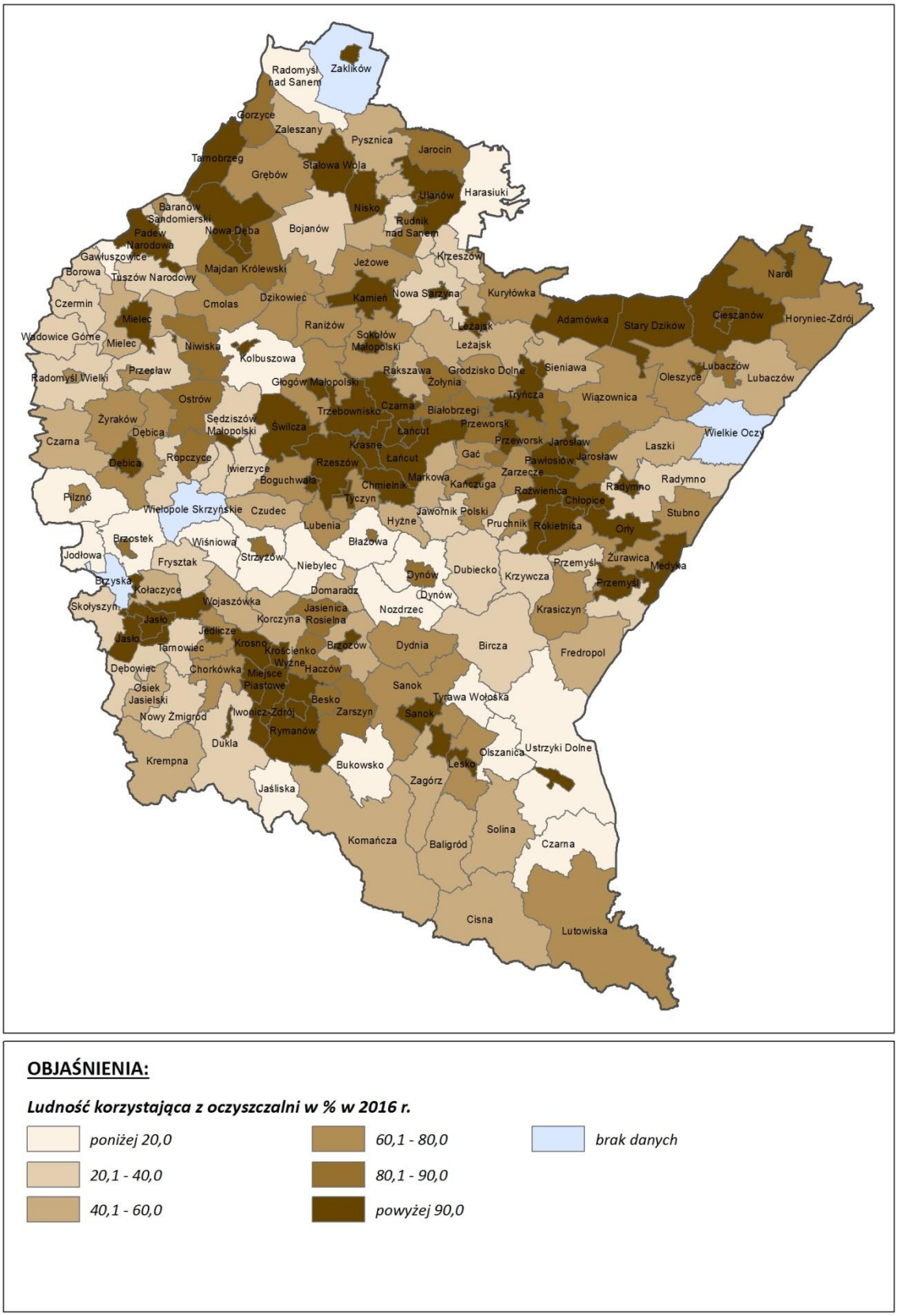

OBJAŚNIENIA:

Ludność korzystająca z oczyszczalni w % w 2016 r.

- *poniżej 20,0*
- *20,1 - 40,0*
- *40,1 - 60,0*
- *60,1 - 80,0*
- *80,1 - 90,0*
- *powyżej 90,0*
- *brak danych*

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie GUS

Dyrektywa 91/271/EWG w sprawie oczyszczania ścieków komunalnych wprowadziła obowiązek wyposażenia aglomerac[65] o równoważnej liczbie mieszkańców (RLM)[66] powyżej 2000 w systemy kanalizacji zbiorczej dla ścieków komunalnych, zakończone oczyszczalniami ścieków. Na terenie województwa podkarpackiego wyznaczono 156 aglomeracji powyżej 2000RLM. I tak wyznaczono 5 aglomeracji o RLM większej niż 100 000, 16 aglomeracji o RLM większej niż 15 000 i mniejszej niż 100 000, 19 aglomeracji o RLM powyżej 10 000 i poniżej 15 000 oraz 116 aglomeracji o RLM o wartości większej niż 2000 i mniejszej niż 10 000.

Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. - Prawo wodne (Dz. U. 2017 poz. 1121) w art. 43 ust. 3 i art. 208 ust. 2 zobowiązała Ministra Środowiska do sporządzenia i przedłożenia dokumentu: Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych (KPOŚK) do zatwierdzenia do końca 2003 r. Zgodnie z zapisami *art. 43 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. - Prawo wodne*, KPOŚK ma określić wykazy aglomeracji które powinny być wyposażone (w określonych terminach) w systemy kanalizacji zbiorczej, oczyszczalnie ścieków oraz wielkość ładunków zanieczyszczeń biodegradowalnych z tych aglomeracji koniecznych do usunięcia. Polska przystępując do Unii Europejskiej zobowiązała się do wypełnienia wymogów *dyrektywy Rady 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 r. dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych (Dz. Urz. WE L 135 z 30.05.1991 r., str. 40-52, z późn. zm.; Dz. Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 002, str. 26*) zgodnie z określonymi w negocjacjach i zapisanymi w Traktacie Akcesyjnym terminami i okresami przejściowymi. W rozmowach przedakcesyjnych wynegocjowane zostały dostosowawcze okresy przejściowe na wprowadzenie przepisów ww. dyrektywy do końca 2015 r. Dlatego też, aby zidentyfikować faktyczne potrzeby w zakresie uporządkowania gospodarki ściekowej oraz uszeregować ich realizację w taki sposób, aby wywiązać się ze zobowiązań traktatowych, utworzono Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych (KPOŚK). KPOŚK zatwierdzony został przez Rząd RP w dniu 16 grudnia 2003 r. Program ten zawiera wykaz aglomeracji i niezbędnych przedsięwzięć w zakresie gospodarki ściekowej. W dniu 7 czerwca 2005 r. została zatwierdzona przez Radę Ministrów pierwsza Aktualizacja KPOŚK (AKPOŚK 2005). Druga Aktualizacja KPOŚK została zatwierdzona przez Radę Ministrów w dniu 2 marca 2010 r. (AKPOŚK 2009). Trzecia Aktualizacja KPOŚK została zatwierdzona przez Radę Ministrów w dniu 1 lutego 2011 r. (AKPOŚK 2010). Celem trzeciej Aktualizacji KPOŚK było ustalenie realnych terminów zakończenia inwestycji w wyznaczonych aglomeracjach. Czwarta Aktualizacji KPOŚK została zatwierdzona przez Radę Ministrów w dniu 21 kwietnia 2016 r. (AKPOŚK 2015). Najważniejszą przesłanką przeprowadzenia AKPOŚK 2015 była konieczność dostosowania prawodawstwa polskiego a co za tym idzie zapisów KPOŚK, do wymogów art. 5 ust. 2 dyrektywy Rady 91/271/EWG. W ramach AKPOŚK 2015 dokonano aktualizacji i weryfikacji, zarówno pod względem rzeczowym jak i finansowym, inwestycji planowanych przez aglomeracje.

[65] Definicja aglomeracji zgodnie z ustawą Prawo wodne.
[66] wielokrotność ładunku zanieczyszczeń w ściekach w stosunku do jednostkowego ładunku w ściekach odprowadzonych od jednego mieszkańca w ciągu doby

W dniu 31 lipca 2017 r. Rada Ministrów przyjęła piątą aktualizację *Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych* (AKPOŚK 2017). Przyjęta AKPOŚK 2017 zawiera listę zadań zaplanowanych przez samorządy do realizacji w latach 2016-2021.

WNIOSKI

Gospodarka wodno - ściekowa

- Główne źródło zaopatrzenia w wodę dla województwa podkarpackiego stanowią wody powierzchniowe, które pokrywają 81,7% zapotrzebowania. W roku 2016 odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej wynosił 80,9% i był najniższy spośród wyszystkich województw i znacznie niższy od wskaźnika krajowego (91,9%).
- Ochrona przeciwpowodziowa w województwie podkarpackim opiera się na systemach technicznych: zbiorniki dużej retencji i małej retencji, suchy zbiornik, polder, wały przeciwpowodziowe, zabudowa koryt rzek i potoków.
- Stan techniczny i ilościowy koniecznej dla ochrony przed powodzią infrastruktury nadal jest niezadowalający. Niewystarczająca jest długość wałów przeciwpowodziowych, zbyt mała jest ilość polderów, zuchych zbiorników i zbiorników z rezerwą powodziową; 61,6% istniejących obwałowań przeciwpowodziowych wymaga modernizacji.
- W roku 2016 przyjęte zostały plany zarządzania ryzykiem powodziowym, których realizacja ma przyczynić się do ograniczenia potencjalnych negatywnych skutków powodzi dla życia i zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej.
- Prawidłowy i szybki rozwój gospodarki wodno-ściekowej spowoduje poprawę życia mieszkańców województwa, wpłynie na poprawę środowiska naturalnego, zmniejszy koszty ponoszone z powodu jej niedostatecznego rozwoju i spowoduje zainteresowanie potencjalnych inwestorów.
- Zbiorowe odprowadzenie ścieków jest zadaniem własnym gminy.
- W celu identyfikacji faktycznych potrzeb w zakresie uporządkowania gospodarki ściekowej oraz uszeregowania ich realizacji w taki sposób, aby wywiązać się ze zobowiązań traktatowych, utworzono *Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych* (KPOŚK), którego kolejna, piąta aktualizacja została zatwierdzona przez Radę Ministrów w dniu 31 lipca 2017 r. i zawiera listę zadań zaplanowanych przez samorządy do realizacji w latach 2016-2021.
- W gospodarce wodno-ściekowej konieczne są:
  - zmniejszenie ilości nieoczyszczonych ścieków odprowadzanych do wód powierzchniowych i podziemnych;
  - wyposażenie terenów o skoncentrowanej zabudowie (aglomeracja) w systemy kanalizacji zbiorczej i oczyszczalni ścieków;
  - rozwiązanie i uporządkowanie gospodarki ściekowej na terenach położonych

powyżej ujęć wód powierzchniowych;
- wyposażenie terenów o rozproszonej zabudowie w indywidualne (przydomowe) oczyszczalnie ścieków;
- prowadzenie ewidencji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków wraz z monitoringiem wywozu nieczystości płynnych i osadów ściekowych z oczyszczalni;
- stosowanie nowoczesnych rozwiązań technologicznych w zakresie gospodarki wodno - ściekowej oraz zmniejszania wodochłonności gospodarki;
- poprawa świadomości ekologicznej społeczeństwa.

5.5. Gospodarki odpadami

W latach 2014 - 2017 gospodarka odpadami komunalnymi na terenie województwa podkarpackiego była prowadzona w oparciu o *„Plan gospodarki odpadami dla województwa podkarpackiego*" (Uchwała Sejmiku Województwa Podkarpackiego nr XXIV/409/12 z dnia 27 sierpnia 2012 r.) oraz będący jego aktualizacją „*Plan gospodarki odpadami dla województwa podkarpackiego 2022*" (Uchwała Sejmiku Województwa Podkarpackiego nr XXXI/551/17 z dnia 5 stycznia 2017 r.).

5.5.1. Gospodarka odpadami komunalnymi

Plan gospodarki odpadami (PGO) oraz aktualnie obowiązujące w tym zakresie przepisy, zmieniły system gospodarowania odpadami komunalnymi, który został zapisany w obowiązującym Planie zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego (PZPWP).

Do 2017 roku woj. podkarpackie było podzielone na sześć Regionów Gospodarki Odpadami Komunalnymi (RGO). Aktualizacja PGO z dnia 5 stycznia 2017 r., wprowadziła pięć RGO (rys. 50.), a funkcjonowanie systemu w poszczególnych regionach zapewniają istniejące i planowane Regionalne Instalacje Przetwarzania Odpadów Komunalnych „RIPOK" oraz instalacje przewidziane do zastępczej obsługi tych regionów w zakresie zagospodarowania odpadów komunalnych. Według stanu na listopad 2017 r. w RGO woj. podkarpackiego funkcjonowało 19 regionalnych instalacji przetwarzania odpadów komunalnych (rys. 50).

W myśl przepisów prawnych, od 1 lipca 2018 r. każda zastępcza instalacja przetwarzania odpadów komunalnych w RGO będzie musiała posiadać status instalacji regionalnej. W związku z tym, PGO przewiduje w poszczególnych regionach rozbudowę istniejących lub budowę nowych regionalnych instalacji do przetwarzania

odpadów komunalnych. Jednocześnie w celu prowadzenia prawidłowej regionalnej gospodarki odpadami komunalnymi założono, że będzie się dążyć do ograniczenia ilości wytwarzania odpadów, zwiększenia udziału odzysku w szczególności recyklingu i odzysku energii z odpadów, zmniejszenia masy odpadów składowanych na składowiskach oraz wyeliminowania praktyki nielegalnego składowania odpadów. Zakłada się również organizację nowych i rozwój istniejących systemów zbiórki i unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych z odpadów komunalnych.

Dopuszcza się lokalizowanie na terenie województwa (z uwzględnieniem przepisów szczegółowych) innych instalacji zagospodarowania odpadów niebędących instalacjami regionalnymi, z wyłączeniem instalacji przeznaczonych do zagospodarowania zmieszanych odpadów komunalnych, odpadów zielonych i pozostałości z sortowania odpadów komunalnych przeznaczonych do składowania.

Realizacja zadań zapisanych w obowiązującym PGO przebiega zadawalająco, a szczegółowy opis realizacji zostanie opisany w opracowywanym „Sprawozdaniu z realizacji planu gospodarki odpadami”.

5.5.2. Gospodarka pozostałymi grupami odpadów

W obowiązującym PGO sformułowano następujące, nowe ogólne kierunki działań:

- wspieranie działań informacyjno - edukacyjnych dotyczących wpływu odpadów na środowisko oraz wytwarzania i gospodarowania odpadami;
- projektowanie nowych procesów i wyrobów w taki sposób, aby w jak najmniejszym stopniu oddziaływały one na środowisko w fazie produkcji, użytkowania i po zakończeniu użytkowania;
- dostosowanie instalacji do odzysku i unieszkodliwiania odpadów do wymagań ochrony środowiska;
- wspieranie wdrażania proekologicznych i efektywnych ekonomicznie metod zagospodarowania odpadów w oparciu o najlepsze dostępne techniki;
- wzmacnianie kontroli postępowania z odpadami;
- minimalizacja ilości i rodzajów wytwarzanych odpadów poddawanych procesom unieszkodliwiania poprzez składowanie;
- monitoring prawidłowego postępowania z odpadami;
- zamykanie i rekultywacja składowisk;
- budowa instalacji do suszenia i spalania osadów ściekowych;
- modernizacja i budowa instalacji do zagospodarowania odpadów realizujących cele planu gospodarki odpadami dla województwa podkarpackiego.

Rys. 50. Schemat gospodarki odpadami i regionalne instalacje przetwarzania odpadów w województwie podkarpackim

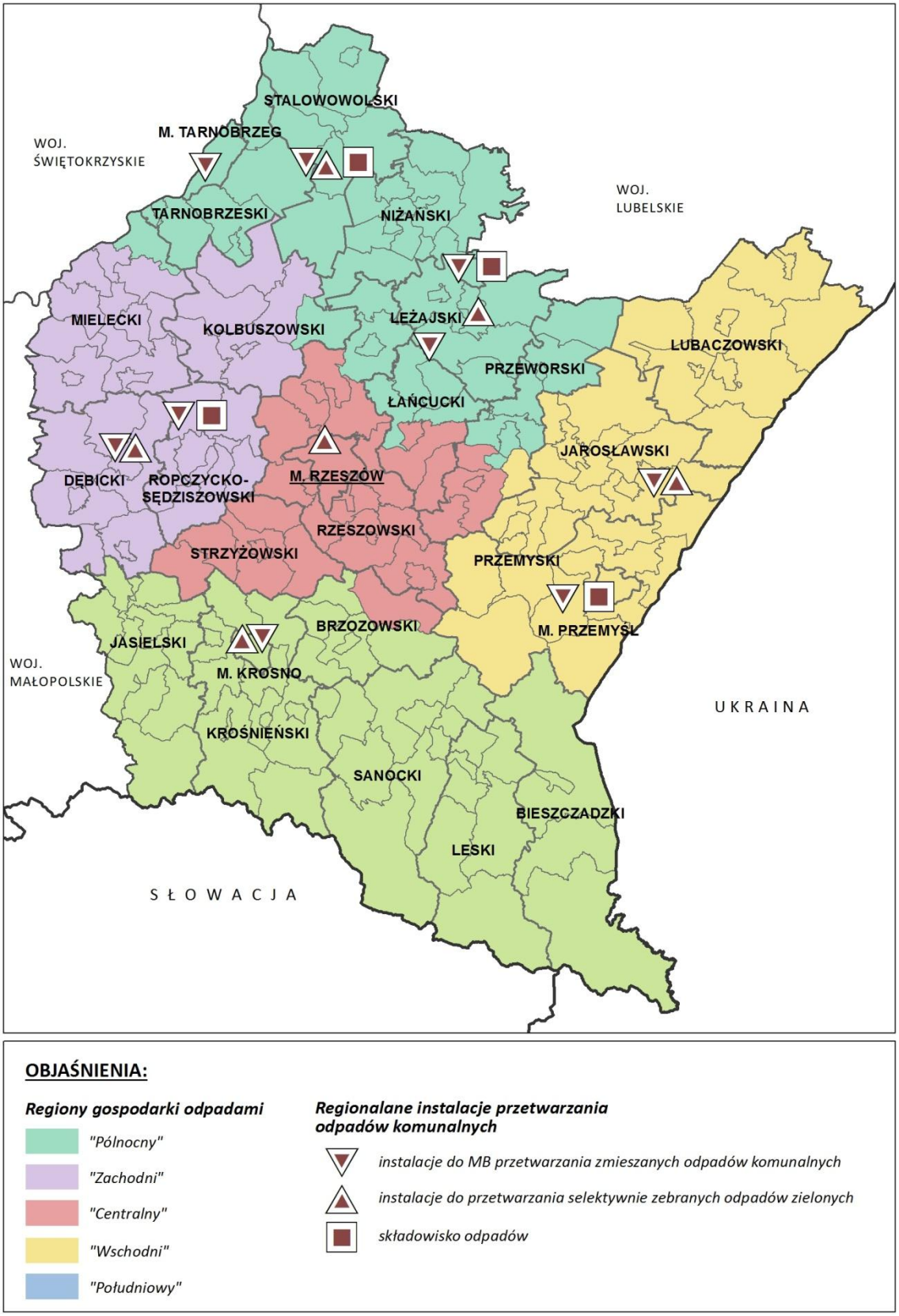

Źródło: opracowanie własne PBPP na podstawie Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego 2022. Rzeszów 2016 r.

Kierunki działań wymienione powyżej wprowadzają nowe, bardziej rygorystyczne sposoby postępowania z odpadami tych grup, niż te, które zostały zapisane w obowiązującym PZPWP.

WNIOSKI

Gospodarka odpadami

- W omawianym okresie uległ zmianie system gospodarki odpadami komunalnymi na terenie województwa podkarpackiego wynikający ze zmienionych przepisów w tej dziedzinie.
- W nowym systemie zmieniono zasięgi i ilości ponadlokalnych regionów gospodarki odpadami a gospodarkę oparto o regionalne instalacje. Zasadniczą zmianą mającą wpływ na system jest zasada odpowiedzialności za odpady komunalne przez samorządy gmin.
- Wprowadzono bardziej rygorystyczne sposoby postępowania z odpadami.
- Obowiązujący obecnie na terenie województwa podkarpackiego system gospodarki odpadami jest bardziej ekonomiczny, szczelny i zapewnia mniejsze niekorzystne obciążenie środowiska naturalnego.

5.6. Telekomunikacja

W województwie podkarpackim wskaźnik gęstości abonenckiej, mierzony liczbą łączy głównych spadł o 23% w stosunku do 2014 r. (121,3) i wynosił 93,4 na 1000 mieszkańców, co daje 11 miejsce wśród województw w Polsce. Wskaźniki penetracji na rynku telefonii komórkowej podawane są w skali kraju. W I kw. 2017 r. odnotowano spadek o 2,7 milionów aktywnych kart SIM. Obecnie trwają weryfikacje i aktualizacje baz abonentów u poszczególnych operatorów.[67]

Zgodnie z analizą statystyczną GUS z grudnia 2017 r. „Społeczeństwo informacyjne w Polsce – Wyniki badań statystycznych z lat 2013-2017”, w województwie podkarpackim stale wzrasta odsetek przedsiębiorstw posiadających dostęp do Internetu. Osiągnął on w 2017 r. poziom 94,8% z czego odsetek przedsiębiorstw wyposażonych w Internet szerokopasmowy wynosił 94,1%.

W zakresie E-usług (E-services) oferowanych przez urzędy, zgodnie z przeprowadzonym badaniem, przodowały dwa województwa – małopolskie (98,9%) i podkarpackie (98,8%).

[67] wg opracowania GUS Warszawa 2017, Poczta i Telekomunikacja Wyniki Działalności w 2016 r.”

Według sporządzonego przez Urząd Komunikacji Elektronicznej (UKE) „Raportu o stanie rynku telekomunikacyjnego w 2016 roku" (Warszawa, czerwiec 2017 r.) obecny stan infrastruktury telekomunikacyjnej podlega procesowi stopniowej zastępowalności konwencjonalnych sieci przez technologie światłowodowe w nowych inwestycjach telekomunikacyjnych. Istniejąca sieć kabli miedzianych parowych i współosiowych wymaga dużych nakładów inwestycyjnych.

Gęstość infrastruktury liniowej na terenie województwa podkarpackiego w 2016 r. wynosiła 1,11 km/km^2, co stanowi wysokie 6 miejsce wśród województw w Polsce - średnia dla kraju 1,57 km/km^2. Istotny wpływ na tak wysoką pozycję województwa podkarpackiego ma realizacja projektu „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej" (SSPW) oraz oddanie do eksploatacji na przełomie lat 2015 i 2016 ponad 2 tysięcy km sieci światłowodowej szkieletowo-dystrybucyjnej i 203 węzłów szkieletowych i dystrybucyjnych. Dzięki przeprowadzonym inwestycjom na terenie województwa, zniknęły obszary pozbawione dostępu do szybkiego Internetu, czyli tzw. „białe plamy".

Zgodnie z przeprowadzoną w 2016 r. inwentaryzacją infrastruktury telekomunikacyjnej, liczba węzłów własnych operatorów (bez węzłów wirtualnych) wynosiła 18 178. Powyższy wskaźnik jest bezpośrednio związany z poziomem zurbanizowania, średnio jeden węzeł telekomunikacyjny przypada na 1 km^2, natomiast w województwie warmińsko-mazurskim czy lubuskim przypada na 3 km^2.

Tabela 12. Liczba węzłów z podziałem na medium stan na 2016 r.

Liczba węzłów	Liczba węzłów światłowodowych	Liczba węzłów połączonych z liniami światłowodowymi	Liczba węzłów kablowych	Liczba węzłów radiowych
18178	8037	6306	7263	7906

Źródło: opracowanie własne ne PBPP w Rzeszowie podstawie raportu UKE

Liczba węzłów dostępowych w województwie podkarpackim wyniosła 14 108. Mniej węzłów dostępowych znajduje się na obszarze miast powyżej 100 tyś mieszkańców, niż na obszarze mniejszych miejscowości. Wynika to z architektury sieci i lokowania elementów wyższych warstw sieci w miejscowościach o znaczeniu regionalnym i ponadlokalnym.

Rys. 51. Rozmieszczenie inwestycji na terenie województwa podkarpackiego pn. ”Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej”

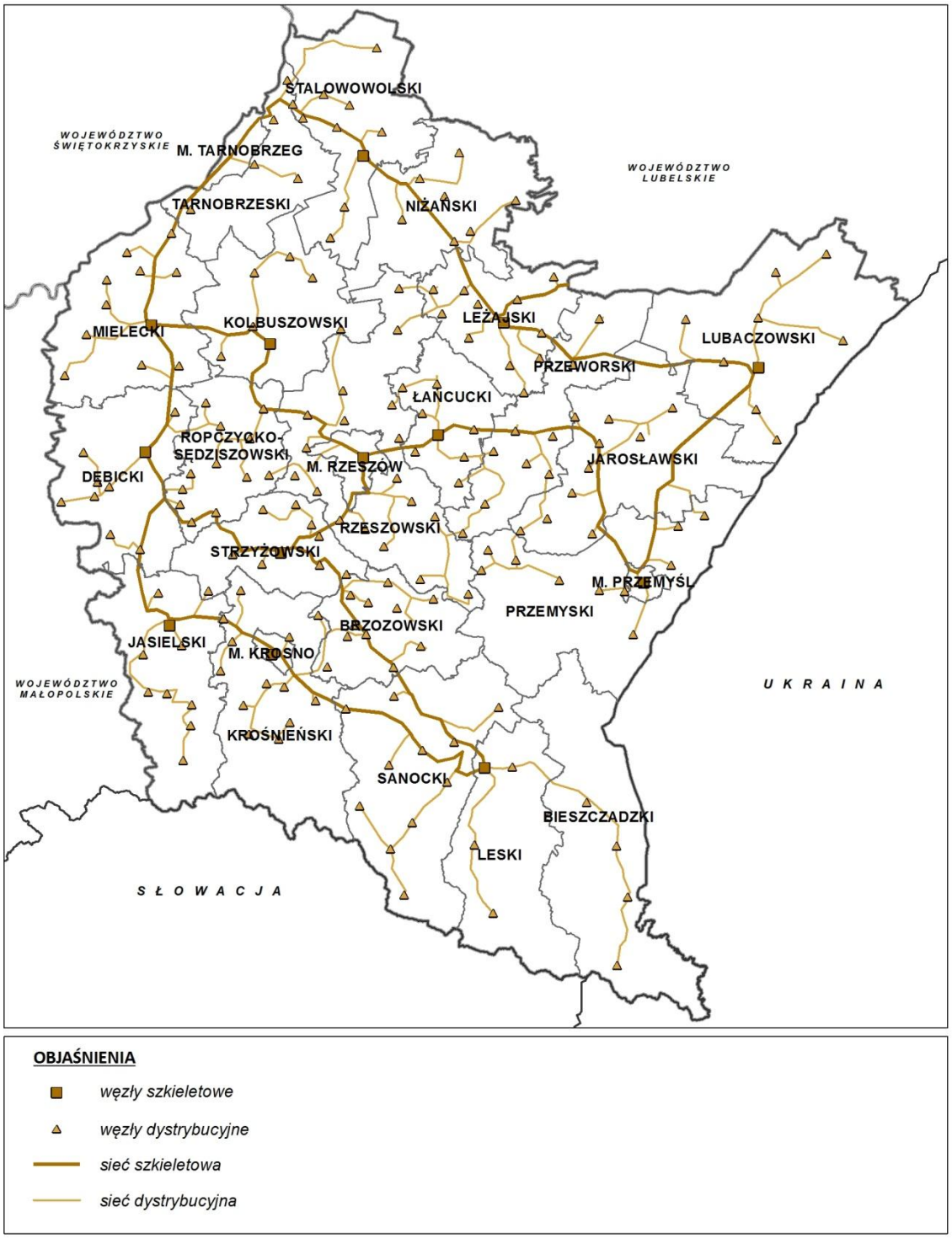

Źródło: opracowanie własne ne PBPP w Rzeszowie podstawie Programu Rozwój Polski Wschodniej

Tabela 13. Liczba miejscowości , w których podmioty zadeklarowały obecność własnych węzłów dostępowych sieci telekomunikacyjnych stan na 2016 r.

Liczba miejscowości ogółem	0 PT	1 PT	2 PT	3÷9 PT	10 PT lub więcej
1717	447	394	303	552	21

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie raportu UKE

W województwie podkarpackim ze względu na ukształtowanie terenu oraz tzw. chropowatość, występują miejscowości bez dostępu do internetu mobilnego typu LTE. W stosunku do lat ubiegłych widać tu jednak istotną paprawę.

Rys. 52. Udział poszczególnych technologii w zasięgu Internetu mobilnego oraz miejscowości bez dostępu do internetu w 2016 r.

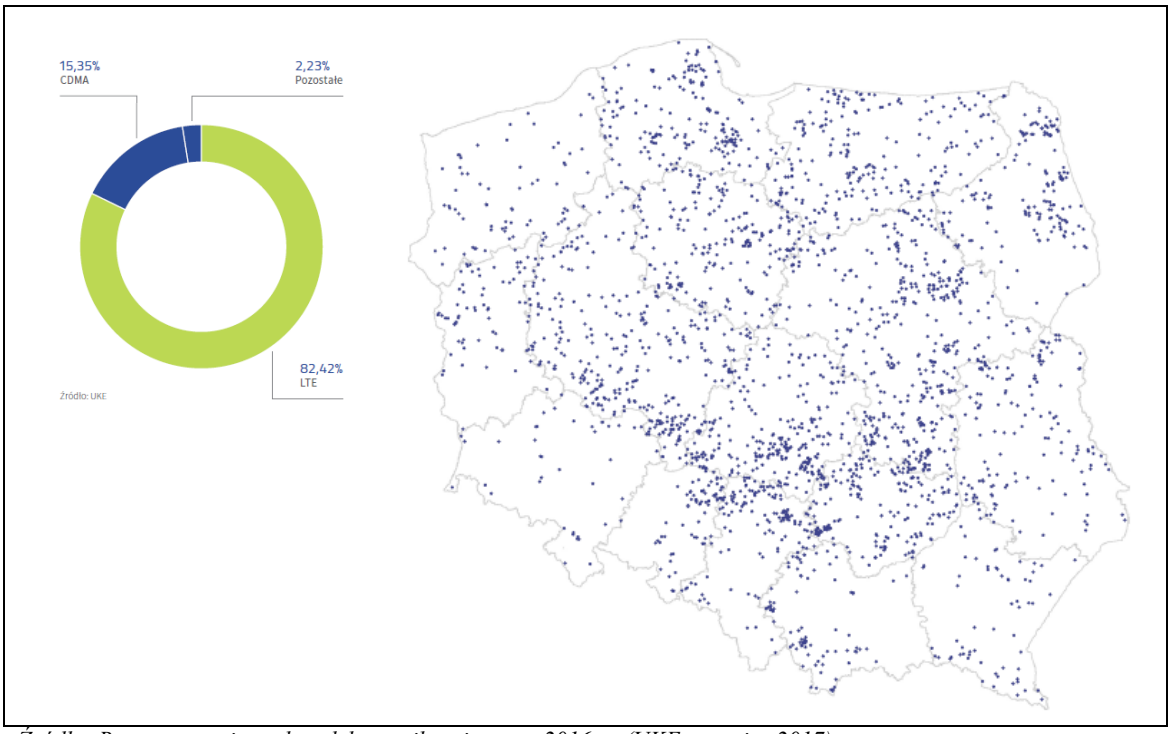

Źródło: Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w 2016r. . (UKE czerwiec 2017)

WNIOSKI

Telekomunikacja

- Liczba telefonicznych łączy głównych sieci publicznych, w województwie podkarpackim spadła o ok. 23 % w stosunku do roku 2014.
- W ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej zrealizowano projekt pn. „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej”. Dzięki realizacji tego

przedsięwzięcia teleinformatycznego zniknęły obszary pozbawione dostępu do szybkiego Internetu, czyli tzw. „białe plamy".

- Obszar województwa z dostępem do Internetu szerokopasmowego zwiększył się o ponad 42%.
- Powstała nowoczesna infrastruktura NGA (sieć dostępowa następnej generacji), o długości 2066 km światłowodowej sieci szkieletowo-dystrybucyjnej oraz 14 węzłów szkieletowych i 189 węzłów dystrybucyjnych.

5.7. Obronność i bezpieczeństwo publiczne

5.7.1. Charakterystyka sytuacji zewnętrznej

Przynależność Polski do UE i NATO

Główne zadania UE w zakresie obronności zostały określone we wspólnej polityce zagranicznej i bezpieczeństwa (WPZiB) oraz w europejskiej polityce bezpieczeństwa i obrony (WEPBiO), które zostały wprowadzone *Traktatem z Maastricht (1992 r.), Traktatem z Amsterdamu (1997 r.) oraz Traktatem z Nicei (2001 r.).*

Z przynależności Polski do UE i NATO wynika, że kształtowanie wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa stanowi ważny instrument dla realizacji podnoszenia zdolności obronnej państwa i bezpieczeństwa publicznego poprzez kształtowanie struktur przestrzennych, zapewniających maksymalne bezpieczeństwo i ochronę ludności oraz niezawodność i ciągłość funkcjonowania państwa w warunkach wojennych, a także podnoszących odporność na skutek awarii i klęsk żywiołowych. Jest jednym ze strategicznych celów polityki przestrzennej nie tylko państwa, ale również regionu.

Problemy wspólne z sąsiadami

Najistotniejsze problemy w sferze obronności i bezpieczeństwa publicznego występują na obszarach przygranicznych z:

<u>województwem lubelskim:</u>

- zagrożenie powodziowe w dolinach rzek: Tanew, Szum i Wirowa;
- przewóz materiałów niebezpiecznych drogą krajową nr 19 i wojewódzką nr 835;
- brak parkingów dla pojazdów przewożących ładunki niebezpieczne;
- przewóz materiałów niebezpiecznych liniami kolejowymi;

<u>województwem małopolskim:</u>

- przewóz materiałów niebezpiecznych autostradą A4 oraz drogami krajowymi nr 94 i 28;

- przewóz dużych transportów materiałów niebezpiecznych linią kolejową E30;
- lokalizacja obiektów szczególnie niebezpiecznych i innych, o ponadregionalnym oddziaływaniu;

województwem świętokrzyskim:
- zagrożenie powodziowe w dolinie rzeki Wisła;
- przewóz materiałów niebezpiecznych drogą krajową nr 9;
- przewóz materiałów niebezpiecznych liniami kolejowymi;

Ukrainą:
- nielegalna migracja;
- transgraniczna przestępczość zorganizowana;
- usiłowania przewozu/wwozu na teren Polski odpadów, materiałów niebezpiecznych i substancji promieniotwórczych;
- brak parkingów dla pojazdów przewożących materiały niebezpieczne;
- brak stanowisk na przejściach granicznych do awaryjnego odstawiania pojazdów z ładunkami niebezpiecznymi;
- zbyt mała ilość przejść granicznych;

Słowacją:
- transgraniczna przestępczość zorganizowana;
- usiłowania przewozu/wwozu na teren Polski odpadów;
- brak parkingów dla pojazdów przewożących materiały niebezpieczne.

5.7.2. Obronność

Infrastruktura wojskowa

Z punktu widzenia polityki przestrzennej, na terenie województwa podkarpackiego, ważna jest ochrona funkcji podstawowych terenów zamkniętych, użytkowanych przez Siły Zbrojne Rzeczpospolitej Polskiej. Tereny zamknięte ustanowione zostały *decyzją Nr 42/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 4 marca 2016 r. w sprawie ustalenia terenów zamkniętych w resorcie obrony narodowej (załącznik do decyzji Nr 42/MON Ministra Obrony Narodowej).*

Wykaz kompleksów wojskowych znajdujących się na obszarze województwa podkarpackiego zamieszczono w tabeli 14.

Tabela 14. Wykaz wojskowych terenów zamkniętych i stref ochronnych na obszarze województwa podkarpackiego (wg załącznika do decyzji Nr 42/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 4 marca 2016 r.)

Lp.	Numer kompleksu wojskowego	Miejscowość	Strefy ochronne
Garnizon Rzeszów			
1.	783	Wysoka Głogowska	Tak
2.	3200	Rzeszów	Nie

3.	3205	Rzeszów	Nie
4.	3215	Rzeszów	Nie
5.	3216	Rzeszów	Nie
6.	3555	Rzeszów	Nie
7.	3556	Rzeszów	Nie
8.	3566	Rzeszów	Nie
9.	8105	Rzeszów	Nie
10.	8106	Rzeszów	Nie
11.	4679	Jasło	Nie
Garnizon Przemyśl			
12.	583	Żurawica	Nie
13.	3170	Sanok	Nie
14.	3476	Przemyśl	Nie
15.	3488	Przemyśl	Nie
16.	3498	Przemyśl	Nie
17.	3510	Żurawica	Tak
18.	5492	Krówniki	Tak
19.	5928	Pikulice	Tak
20.	7426	Rajskie	Nie
21.	7776	Buszkowiczki	Nie
22.	8603	Trzcianiec	Nie
Garnizon Jarosław			
23.	3165	Munina	Nie
24.	3232	Jarosław	Nie
25.	3235	Jarosław	Nie
26.	3808	Jarosław	Nie
27.	4029	Horyniec-Zdrój	Tak
28.	5405	Michałówka	Tak
Garnizon Nisko			
29.	312	Nisko	Nie
30.	3374	Nisko	Nie
31.	5847	Nisko	Nie
32.	-	Nisko	Nie
Garnizon Nowa Dęba			
33.	3121	Dęba (obecnie Nowa Dęba)	Nie
34.	3122	Dęba (obecnie Nowa Dęba)	Nie
35.	5968	Dęba (obecnie Nowa Dęba)	
36.	8666	Dęba (obecnie Nowa Dęba)	
37.	3187	Krzątka, Bojanów, Grębów (kompleks „Nowa Dęba”)	Nie
38.	4671	Charzewice (obecnie Stalowa Wola)	
39.	5922	Mielec	Nie
40.	7541	Radomyśl nad Sanem	Nie
41.	8696	Dębica	Nie
42.	-	Stalowa Wola	Nie
43.		Przyszów (w decyzji nr 42/MON jest Przybyszów)	Tak

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie Decyzji Nr 42/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 4 marca 2016 r. w sprawie ustalenia terenów zamkniętych w resorcie obrony narodowej (Dz. Urz. MON z 2016 r., poz. 25 z późn. zm.).

Rys. 53. Obronność i bezpieczeństwo publiczne

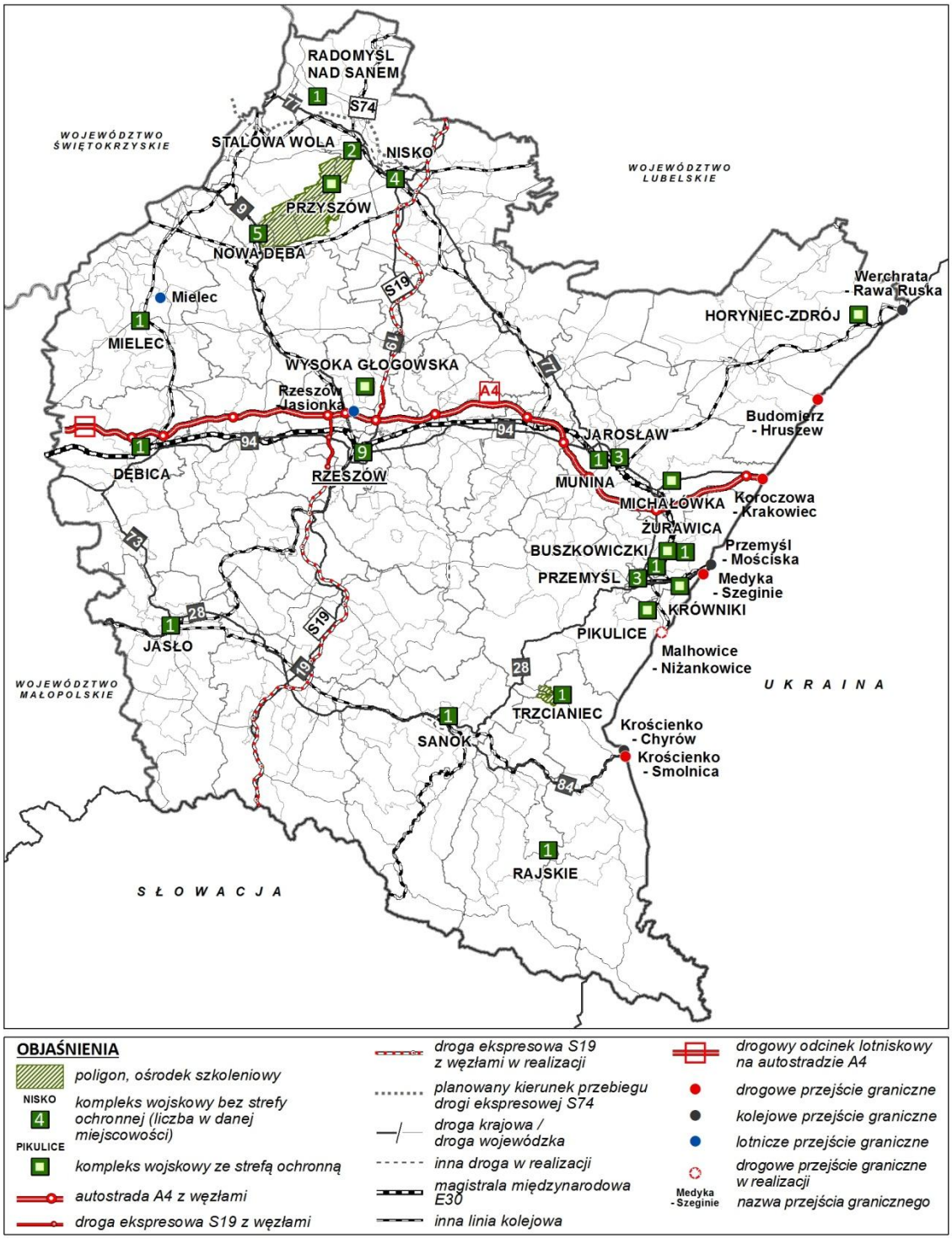

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie Decyzji Nr 42/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 4 marca 2016 r. w sprawie ustalenia terenów zamkniętych w resorcie obrony narodowej (Dz. Urz. MON z 2016 r., poz. 25 z późn. zm.).

W latach 2014 - 2017 w ramach prowadzonej restrukturyzacji Wojska Polskiego zmodernizowano obiekty szkoleniowe na OSPWL Nowa Dęba i OSG Trzcianiec oraz obiekty szkoleniowe w miejscowości Pikulice – Grochowce. Pozyskano na potrzeby wojska nieruchomości w Dębicy, Sanoku, Jarosławiu i Łomnej. Zrealizowano proces adaptacji infrastruktury na potrzeby Wojsk Obrony Terytorialnej na terenie województwa podkarpackiego.

Infrastruktura graniczna

Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej ochrania południowy i południowo-wschodni odcinek granicy województwa podkarpackiego ze Słowacją i Ukrainą. Granica województwa podkarpackiego z Ukrainą stanowi fragment zewnętrznej granicy Unii Europejskiej.

Bieszczadzkiemu Oddziałowi Straży Granicznej podlega 14 placówek granicznych (w Horyńcu-Zdroju, Lubaczowie, Korczowej, Medyce, Hermanowicach, Huwnikach, Wojtkowej, Krościenku, Czarnej Górnej, Stuposianach, Ustrzykach Górnych, Wetlinie, Sanoku oraz Rzeszowie-Jasionce). W chwili obecnej Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej obsługuje wszystkie przejścia graniczne drogowe, kolejowe i lotnicze.

Infrastruktura krytyczna

Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz.U. nr 89 poz.590) definiuje pojęcie infrastruktury krytycznej jako: „systemy oraz wchodzące w ich skład powiązane ze sobą funkcjonalnie obiekty, w tym obiekty budowlane, urządzenia, instalacje, usługi kluczowe dla bezpieczeństwa państwa i jego obywateli oraz służące zapewnieniu sprawnego funkcjonowania organów administracji publicznej, a także instytucji i przedsiębiorców”.

Istniejące w województwie podkarpackim systemy transportowe, komunikacyjne, energetyczne, telekomunikacyjne, finansowe, ratownicze są ściśle powiązane z systemami krajowymi i międzynarodowymi. Stąd też ochrona infrastruktury krytycznej i zapewnienie jej bezpiecznego, niezakłóconego funkcjonowania, powinny być jednym z priorytetów w zakresie obronności i bezpieczeństwa publicznego województwa podkarpackiego.

Rys. 54. Straż graniczna

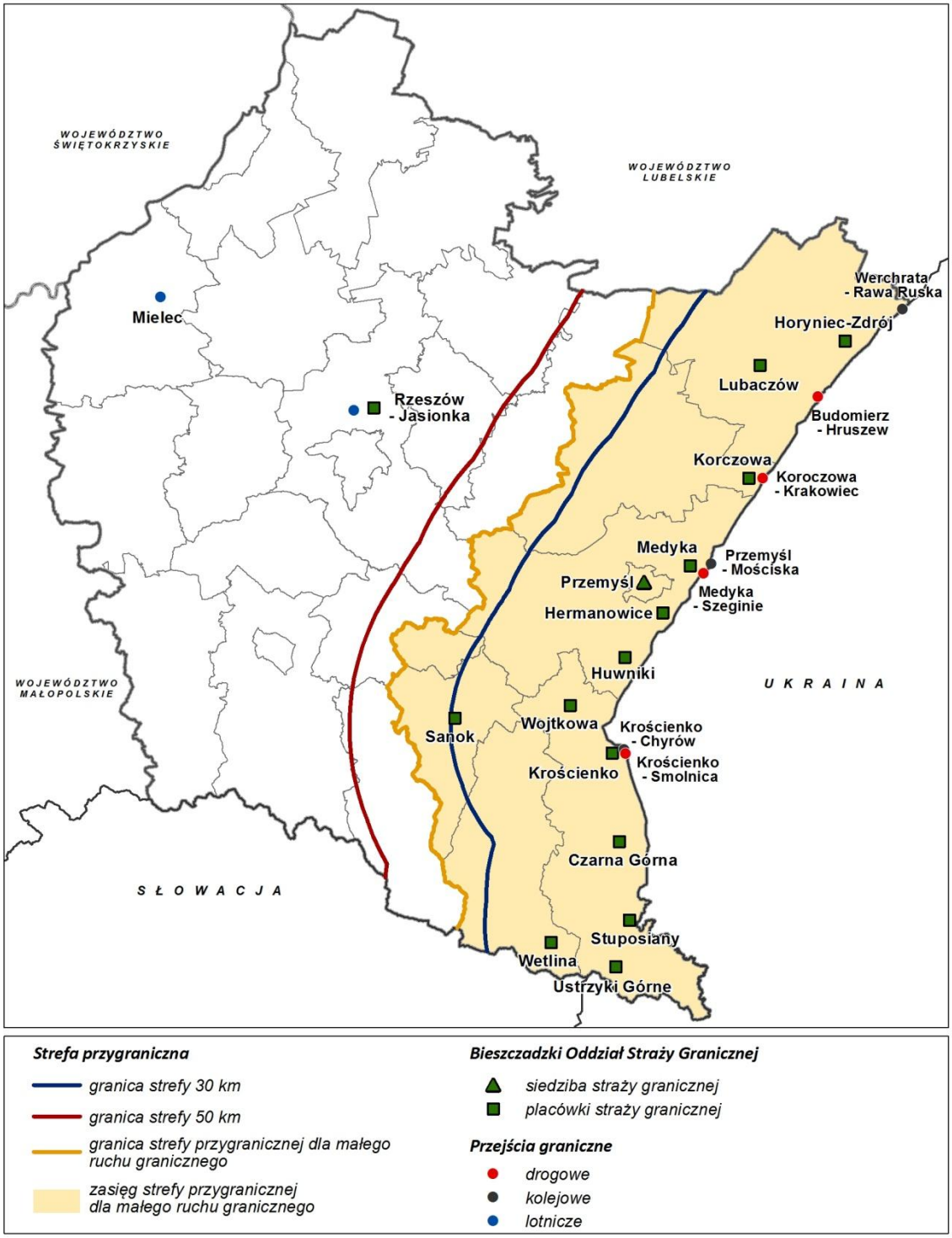

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie

5.7.3. Bezpieczeństwo publiczne

W zakresie bezpieczeństwa publicznego na obszarze województwa podkarpackiego działają dwie jednostki zespolonej administracji rządowej tj: Państwowa Straż Pożarna (PSP) i Policja.

Państwowa straż pożarna

Państwowa Straż Pożarna w Rzeszowie i Podkarpacka Brygada Obwodowa włączona jest do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (KSRG). Dodatkowo na podstawie podpisanych porozumień, KSRG wspiera 10 podmiotów z terenu województwa podkarpackiego tj.: Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe Województwa Podkarpackiego, Bieszczadzkie Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej w Przemyślu, Wojewódzki Sztab Wojskowy w Rzeszowie, Grupa Bieszczadzka Górskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego, Komenda Wojewódzka Policji w Rzeszowie, Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Lotnicze Pogotowie Ratunkowe Region Południe-Filia w Sanoku, Stowarzyszenie Cywilnych Zespołów Ratowniczych z Psami STORAT w Rzeszowie, Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej w Leżajsku.

Na poziomie powiatowym system ratowniczo - gaśniczy wg stanu z dnia 31 grudnia 2016 r. tworzą 4 komendy miejskie, 17 komend powiatowych PSP w strukturach, w których funkcjonowało 27 jednostek ratowniczo - gaśniczych oraz jeden posterunek PSP, a także 311 jednostek OSP włączonych do KSRG.

W przypadku zdarzenia znacznych rozmiarów lub wymagającego użycia większej ilości sprzętu specjalistycznego, działania ratownicze prowadzone są przez specjalistyczne grupy ratownicze tj.:

- 2 grupy ratownictwa wodno - nurkowego: SGRW-N Sanok i SGRW-N Rzeszów-4;
- 2 grupy ratownictwa chemiczno - ekologicznego: SGRChem Rzeszów-2 i SGRChem Leżajsk;
- 2 grupy ratownictwa wysokościowego: SGRW Rzeszów-1 i SGRW Krosno;
- 1 grupa poszukiwawczo-ratownicza powołana w 2015 r., będąca w fazie tworzenia: SGPR Dębica.

W roku 2016 na terenie województwa podkarpackiego miało miejsce 18 712 zdarzeń, w tym pożarów 5 465, miejscowych zdarzeń 12 520, alarmów fałszywych 727. W odniesieniu do lat poprzednich, nastąpił spadek ilości interwencji. Najwięcej zdarzeń odnotowano w powiatach: rzeszowskim, krośnieńskim, przemyskim, dębickim. Natomiast najmniejszą ilość zdarzeń odnotowano w powiatach: bieszczadzkim, leskim, lubaczowskim, kolbuszowskim.

Rys. 55. Średnie ilości zaistniałych zdarzeń na terenie województwa podkarpackiego w latach 2010-2016

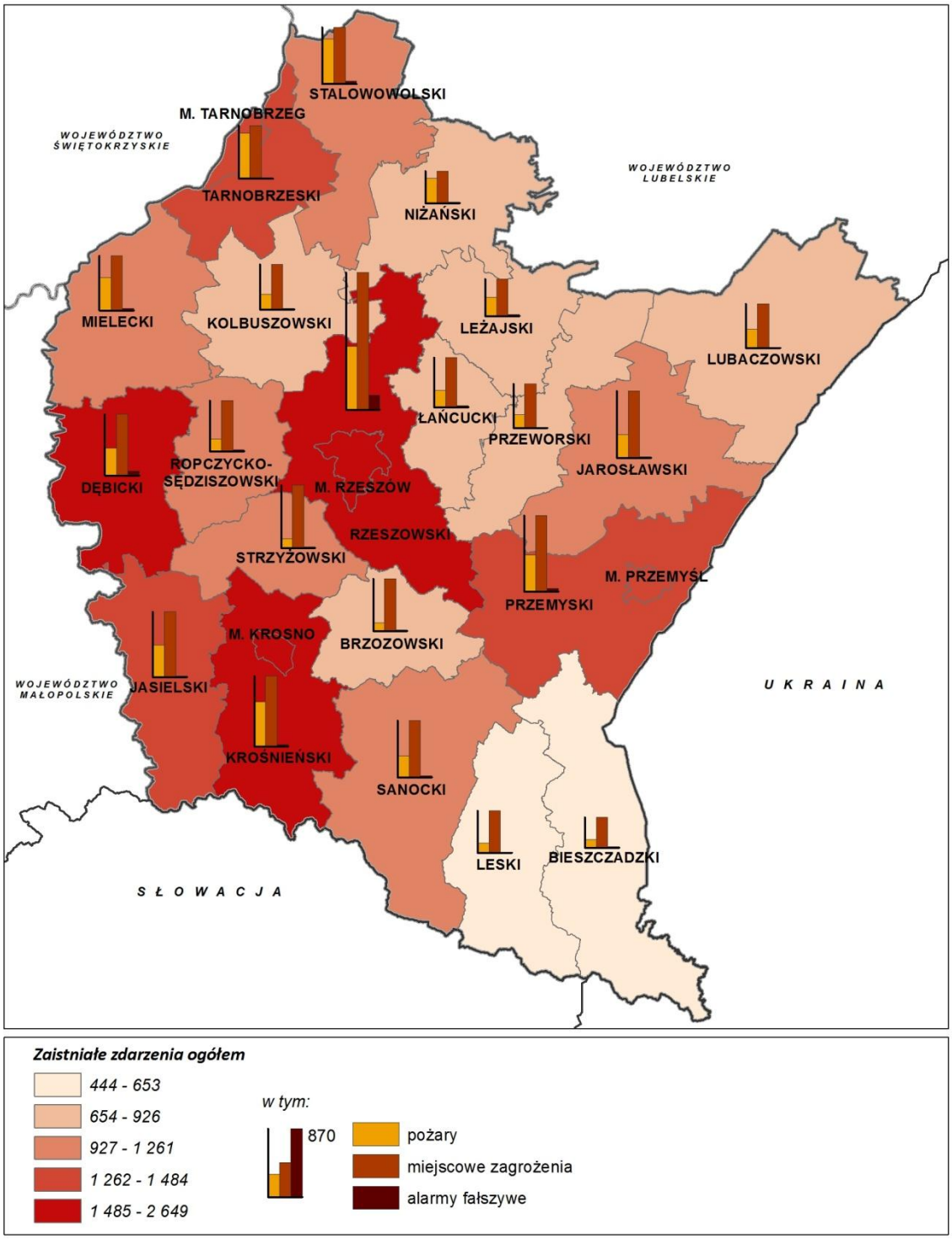

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie danych zawartych w Rocznych sprawozdaniach z realizacji zadań Podkarpackiego Komendanta Wojewódzkiego PSP.

Tabela 15. Zestawienie zaistniałych zdarzeń na terenie województwa podkarpackiego w latach 2010-2016

Rodzaj zdarzenia	Ilość zdarzeń w roku						
	2010	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**
Ilość pożarów	5256	6665	9583	6056	5939	9219	5465
Ilość miejscowych zagrożeń	34561	15078	12846	12226	13116	13124	12520
Ilość alarmów fałszywych	520	545	589	602	562	657	727
Łącznie:	**40337**	**22288**	**23018**	**18884**	**19617**	**23000**	**18712**

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie danych zawartych w Rocznych sprawozdaniach z realizacji zadań Podkarpackiego Komendanta Wojewódzkiego PSP.

Najważniejsze zmiany w zakresie bezpieczeństwa publicznego w latach 2010-2016:
- tendencja spadkowa ilości zaistniałych zdarzeń,
- wysoki udział w zaistniałych zdarzeniach ilości miejscowych zagrożeń.

Policja

Na terenie województwa podkarpackiego funkcjonuje Komenda Wojewódzka Policji z siedzibą w Rzeszowie, której podlegają 4 komendy miejskie oraz 17 powiatowych. W strukturze podkarpackiej policji funkcjonuje również Oddział Prewencji Policji w Rzeszowie oraz Samodzielny Pododdział Antyterrorystyczny Policji w Rzeszowie.

Analiza danych statystycznych obrazujących zagrożenie przestępczością na terenie województwa podkarpackiego wskazuje, że w ostatnich latach nastąpił spadek zagrożenia przestępczością. W porównaniu do lat ubiegłych nastąpił także spadek wskaźnika wykrywalności ogólnej sprawców przestępstw.

Tabela 16. Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych i wskaźniki wykrywalności ich sprawców w województwie podkarpackim w latach 2011-2016

Wyszczególnienie	Lata					
	2011	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**
Przestępstwa stwierdzone	Ogółem					
	38 790	38 152	35 681	27 908	27 487	23 437
	Na 1 tys. mieszkańców					
	18,23	17,92	16,76	13,11	12,92	11,02
Wskaźnik wykrywalności	W procentach %)					
	73,8	72,2	71,4	69,7	71,6	69,3

Źródło: opracowanie własne PBPP w Rzeszowie na podstawie danych GUS

Najważniejsze zmiany w zakresie bezpieczeństwa publicznego w latach 2013-2016:
- spadek zagrożenia przestępczością;

- spadek wskaźnika wykrywalności ogólnej przestępstw.

5.7.4. Zagrożenia żywiołowe i katastrofalne

Zagrożenia powodziowe

Największe zagrożenie powodziowe istnieje w dolinach rzek: Wisły, Sanu, Wisłoka i Wisłoki. Wały przeciwpowodziowe generalnie przygotowane są na przyjęcie wód stuletnich. W przypadku wystąpienia wyższych stanów wód i uszkodzenia wałów najbardziej zagrożone są tereny powiatów: mieleckiego, tarnobrzeskiego, stalowowolskiego, jasielskiego.

Do najbardziej groźnych i niszczycielskich zagrożeń zalicza się wylewy rzek i awarie obiektów hydrotechnicznych, powodujące wdzieranie się wody na obszary zaludnione i uprzemysłowione. Pogorszeniu mogą ulec warunki higieniczno-sanitarne, a w konsekwencji zagrożenie epidemiologiczne. W przypadku wystąpienia bardzo wysokich stanów wód i wystąpienia szczególnego zagrożenia uszkodzenia wałów, podstawową formą ochrony ludności jest ewakuacja.

Na obszarze województwa występują budowle hydrotechniczne piętrzące wodę. Istnieje zagrożenie katastrofalnych zatopień i zalewów terenów w dolinach rzek: Wisłoka i Sanu - od zapór wodnych w Solinie, Myczkowcach, Sieniawie.
W razie awarii zbiornika:

- Solina-Myczkowce na rzece San zagrożeniem powodziowym dotknięte zostaną powiaty:
  - powiat bieszczadzki (gminy Solina i Lesko);
  - powiat sanocki (gminy Sanok i Zagórz);
  - powiat brzozowski (gminy Dydnia i Nozdrzec);
  - powiat rzeszowski (gmina Dynów);
  - powiat przemyski (gminy Dubiecko, Krzywcza, Krasiczyn, Medyka, Stubno, Przemyśl i miasto Przemyśl);
  - powiat jarosławski (gminy Radymno, Pawłosiów, Jarosław i miasto Jarosław);
  - powiat przeworski (gminy Tryńcza i Sieniawa);
  - powiat leżajski (gminy Leżajsk, Kuryłówka, Nowa Sarzyna i miasto Leżajsk);
  - powiat niżański (gminy Krzeszów, Rudnik, Nisko);
  - powiat stalowowolski (gminy Stalowa Wola, Zaleszany, Radomyśl i miasto Stalowa Wola);
- Sieniawa - Besko na rzece Wisłok zagrożeniem powodziowym dotknięte zostaną powiaty:
  - powiat sanocki (gmina Besko);
  - powiat brzozowski (gmina Haczów);

- powiat krośnieński (gminy Krościenko Wyżne, Krosno, Wojaszówka i miasto Krosno);
- powiat strzyżowski (gminy Frysztak, Wiśniowa, Strzyżów, Czudec);
- powiat rzeszowski (gminy Lubenia, Boguchwała, Rzeszów, Trzebownisko);
- powiat łańcucki (gminy Czarna, Łańcut, Białobrzegi);
- powiat przeworski (gmina Tryńcza);
- powiat leżajski (gmina Grodzisko Dolne);

- W dorzeczu rzeki Wisła zagrożeniem powodziowym dotknięte zostaną powiaty:
  - powiat mielecki (gminy Borowa, Czermin, Gawłuszowice, Padew Narodowa);
  - powiat tarnobrzeski (gminy Baranów Sandomierski, Tarnobrzeg, Gorzyce i miasto Tarnobrzeg).

Zagrożenia chemiczne

Według stanu na koniec października 2017 r. na terenie województwa podkarpackiego znajdowały się 33 zakłady zagrażające wystąpieniem poważnej awarii przemysłowej, w tym 11 zakładów o dużym ryzyku (ZDR) oraz 22 zakłady o zwiększonym ryzyku (ZZR) powstania poważnej awarii przemysłowej.

Ponadto, na terenie województwa funkcjonują 42 inne zakłady, zaliczane do kategorii potencjalnych sprawców poważnej awarii (PSPA).

Zgodnie z informacją Podkarpackiego Komendanta Wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej w Rzeszowie na koniec października 2017 roku na terenie woj. podkarpackiego funkcjonowały trzy grupy zakładów, których zlokalizowanie względem siebie mogło zwiększyć prawdopodobieństwo wystąpienia awarii przemysłowej lub pogłębić jej skutki (tzw. „efekt domina”). Do zakładów tych zaliczone zostały:

- w powiecie leżajskim: CIECH Sarzyna S.A., Polenergia Elektrociepłownia Nowa Sarzyna Sp. z o.o., Zakład Chemiczny „Silikony Polskie” Sp. z o.o.;
- w powiecie jasielskim: ORION Engineered Carbons Sp. z o.o. i LOTOS Infrastruktura S.A.;
- w powiecie dębickim: LERG S. A. i KRONOSPAN HPL Sp. z o.o.

Aktualnie na terenie województwa podkarpackiego nie ustanowiono żadnych obszarów ograniczonego użytkowania od istniejących zakładów dużego i zwiększonego ryzyka. Nie planuje się również budowy nowych obiektów podlegających wymaganiom *Dyrektywy Seveso III* wynikających z realizacji inwestycji celu publicznego.

Zagrożenia transportowe

Szczególne zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi i zwierząt oraz stanu środowiska, stanowią przewozy substancji niebezpiecznych w transporcie kołowym i kolejowym.

Do najbardziej zagrożonej, ze względu na transport substancji niebezpiecznych należy droga międzynarodowa prowadząca z Europy zachodniej na Ukrainę oraz drogi prowadzące z Warszawy i Lublina przez Rzeszów w kierunku granicy ze Słowacją.

Największa ilość przewozów substancji niebezpiecznych odbywa się na następujących drogowych powiązaniach komunikacyjnych:

- droga krajowa nr 94 (międzynarodowa E-40) relacji: Zgorzelec - Legnica - Wrocław - Opole -Strzelce Opolskie - Olkusz - Kraków - Tarnów - Rzeszów - Jarosław - Radymno - Korczowa;
- droga krajowa nr 9 relacji: Radom - Opatów - Kolbuszowa - Rzeszów;
- droga krajowa nr 19 relacji: granica państwa - Barwinek - Rzeszów - Lublin - Białystok - Kuźnica Białostocka - granica państwa;
- autostrada A4.

Transport kolejowy substancji niebezpiecznych na terenie województwa podkarpackiego odbywa się głównie międzynarodową magistralą E30 należą do III Paneuropejskiego Korytarza Transportowego Zachód-Wschód. Magistrala wyposażona jest w kilka stacji węzłowych i towarowych, w tym najważniejszy, węzeł przeładunkowy Medyka - Przemyśl - Żurawica. Substancje niebezpieczne transportowane są także liniami nr: 74, 68, 106, 108 oraz linią hutniczą szerokotorową LHS.

Zagrożenia skażeniem promieniotwórczym

Polska nie posiada elektrowni jądrowych, natomiast w sąsiednich krajach pracuje ich 9. Skażenia promieniotwórcze na terenie województwa podkarpackiego mogą wystąpić w razie awarii elektrowni jądrowych poza granicami kraju.

Na terytoriach państw sąsiadujących z województwem podkarpackim funkcjonują następujące elektrownie jądrowe:

- Ukraina, miejscowość Równe, 4 reaktory, odległość 134 km od granicy PL;
- Ukraina, miejscowość Chmielnicki, 2 reaktory, odległość 184 km od granicy PL;
- Słowacja, miejscowość Mochovce, 2 reaktory, odległość 133 km od granicy PL;
- Słowacja, miejscowość Bohunice, 3 reaktory, odległość 138 km od granicy PL.

Ośrodki te generują występowanie prognozowanych stref skażeń zagrażających bezpośrednio Polsce. Na terenie województwa podkarpackiego krzyżują się aż 4 takie strefy, z czego wynika, że obszar południowo-wschodni jest narażony na największą liczbę oddziaływań elektrowni atomowych.

Materiały jądrowe, źródła promieniowania i urządzenia zawierające takie źródła, odpady promieniotwórcze i wypalone paliwo jądrowe mogą być wwożone na terytorium województwa przez 3 przejścia graniczne z Ukrainą: przejścia drogowe w Korczowej i Medyce oraz przejście kolejowe w Przemyślu. Na wszystkich przejściach granicznych wprowadzono kontrolę chemiczno - radiometryczną (ekologiczną) osób i towarów.

Rys. 56. Prognozowane strefy skażeń od elektrowni atomowych zagrażających bezpośrednio Polsce

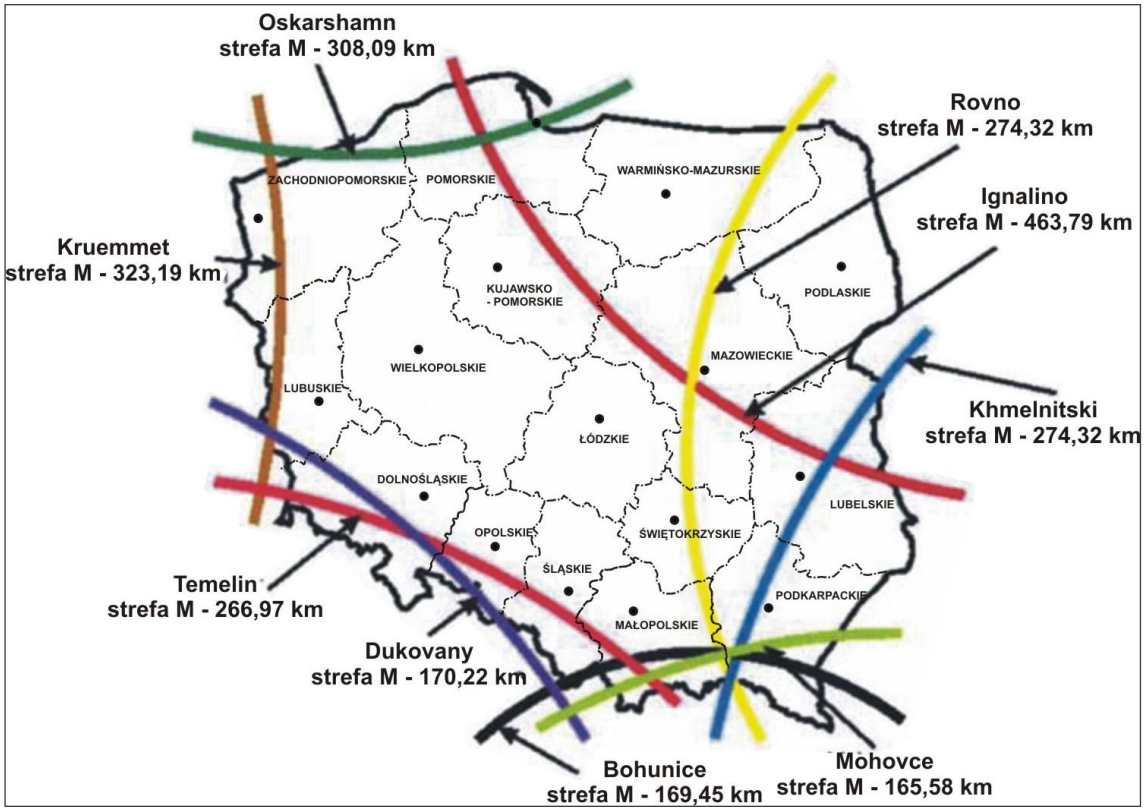

Źródło: Ekspertyza „Odporność układu polskiej przestrzeni na zakłócenia zewnętrzne – przestrzenne i terytorialne uwarunkowania obronności i bezpieczeństwa państwa" – rekomendacje dla KPZK

5.7.5. Tereny zamknięte

Tereny zamknięte są to tereny o charakterze zastrzeżonym ze względu na obronność i bezpieczeństwo państwa, określone przez właściwych ministrów i kierowników urzędów centralnych. Na obszarze województwa podkarpackiego tereny zamknięte ustanowione zostały *decyzją Nr 42/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 4 marca 2016 r. w sprawie ustalenia terenów zamkniętych w resorcie obrony narodowej (załączniku do decyzji Nr 42/MON*).

WNIOSKI

Obronność i bezpieczeństwo publiczne

- Prowadzona jest ciągła transgraniczna i międzynarodowa współpraca organów wojskowych, ochrony granic i bezpieczeństwa państwa w zakresie obronności i bezpieczeństwa publicznego.
- Rozwijana jest współpraca organów wojskowych, ochrony granic i bezpieczeństwa państwa z organami samorządu terytorialnego i innymi podmiotami zewnętrznymi w zakresie ograniczania skutków katastrof, poważnych wypadków, klęsk

żywiołowych i innych wydarzeń nadzwyczajnych.

- Województwo podkarpackie zaliczane jest do jednych z najbezpieczniejszych w kraju ze względu na przestępczość.
- Zwiększa się znacznie w ogólnej liczbie zdarzeń ilość działań ratownictwa technicznego i drogowego Państwowej Straży Pożarnej.
- Istnieje duże zagrożenie powodziowe w dolinach głównych rzek województwa, w tym rzeki Wisły.
- Istnieje zagrożenie katastrofalnych zatopień i zalewów terenów w dolinach rzek: Wisłoka i Sanu od zapór wodnych w Solinie, Myczkowcach, Sieniawie.
- Stan zabezpieczenia przeciwpowodziowego na terenie całego województwa podkarpackiego jest niezadowalający.
- Przewozy substancji niebezpiecznych w drogowym i kolejowym stanowią realne zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi i zwierząt oraz skażenia środowiska.
- Nie uległo zmianie realne zagrożenie dla województwa w przypadku awarii elektrowni jądrowych poza granicami kraju.
- Istnieje konflikt pomiędzy istniejącymi poligonami, a różnymi formami ochrony przyrody (np. Natura 2000).

6. PODSUMOWANIE

Województwo podkarpackie położone w południowo-wschodniej części Polski, graniczy z Ukrainą i Słowacją. Po wejściu Polski do strefy Schengen, granica województwa podkarpackiego z Ukrainą stała się granicą zewnętrzną Unii Europejskiej.

Województwo posiada korzystną strukturę systemu osadnictwa, o regularnym i równomiernym rozkładzie większych miast, co stwarza dogodne warunki dla rozwoju oraz powiązań funkcjonalnych tych miast. W latach 2014 - 2017 w strukturze sieci osadniczej województwa podkarpackiego zaszły następujące zmiany: wzrosła liczba ośrodków miejskich, miejscowość Zaklików (2014 r.) uzyskała status miasta; miasto Rzeszów i gmina Jaśliska zwiększyły swoją powierzchnię oraz liczbę mieszkańców przez przyłączenie sąsiednich wsi.

Województwo posiada najniższy w Polsce współczynnik urbanizacji tj. procentowy udział ludności miejskiej w ogólnej liczbie ludności województwa (41,2%, w Polsce 60,2%). Występuje zjawisko suburbanizacji – wzrosła liczba mieszkańców wsi, przy jednoczesnym wzroście liczby miejscowości wiejskich, zaś zmniejszyła się liczba ludności i gęstość zaludnienia w miastach. Procesy urbanizacyjne nasiliły się w otoczeniu miast oraz wzdłuż dróg. Następuje rozproszenie zabudowy.

KPZK 2030 zakłada nowe zintegrowane podejście do problematyki planowania przestrzennego w stosunku do określonej w obowiązującym *PZPWP*. Rozwój województwa powinien odbywać się na całym obszarze województwa. Największe miasta o wyspecjalizowanych funkcjach ponadlokalnych oraz randze wynikającej ze stopnia ich rozwoju i zasięgu oddziaływania na sąsiadujące z nimi obszary funkcjonalne, będą wiodącymi ośrodkami rozwoju. Ze względu na przekształcenia strukturalne i gospodarcze, w niektórych ośrodkach powiatowych województwa, nastąpiła zmiana dominujących funkcji miast, np. w dużej mierze nastąpiło zmniejszenie znaczenia funkcji przemysłowej na rzecz funkcji usługowej, czy turystycznej.

Zgodnie z ustaloną w *KPZK 2030* hierarchią ośrodków, na terenie województwa podkarpackiego wyróżnia się trzy kategorie miast: krajowy ośrodek pełniący niektóre funkcje metropolitalne: miasto Rzeszów; ośrodki subregionalne, do których zaliczono dawne miasta wojewódzkie: Przemyśl, Tarnobrzeg i Krosno oraz miasta o dużym potencjale gospodarczym i liczbie ludności powyżej 50 tys. oraz stabilnej pozycji w systemie osadniczym, tj.: Stalowa Wola i Mielec; ośrodki lokalne, do których zaliczono pozostałe miasta powiatowe. Rzeszów, jako ośrodek pełniący niektóre funkcje metropolitarne, stanowi centrum: administracji rządowej i samorządowej stopnia wojewódzkiego oraz administracji sądowniczej i gospodarczej, szkolnictwa wyższego, lecznictwa specjalistycznego, komunikacji drogowej, kolejowej i lotniczej oraz telekomunikacji i mediów. Jego ranga w analizowanym okresie zwiększyła się z racji pełnionych funkcji.

Środowisko przyrodnicze województwa podkarpackiego jest dobrze zachowane, charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem, bogactwem przyrodniczym i wysoką lesistością (38,2%). W latach 2014 - 2016 odnotowano zwiększenie lesistości województwa o 0,2% oraz zmniejszenie powierzchni lasów ochronnych o 0,6%. Województwo podkarpackie należy do najczystszych ekologicznie regionów Polski - 44,9% powierzchni województwa, tj. 801270,9 ha, zajmują obszary objęte prawną ochroną przyrody. Powierzchnia obszarów ochrony przyrody na obszarze województwa podkarpackiego, w latach 2014 - 2017 uległa nieznacznemu zwiększeniu. W analizowanym okresie uszczegółowiono granice parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu, objęto prawną ochroną przyrody nowe tereny i obiekty, sporządzono i uchwalono plany zadań ochronnych lub plany ochrony dla obszarów Natura 2000 i niektórych rezerwatów przyrody oraz ustanowiono 131 nowych pomników przyrody i 28 nowych użytków ekologicznych.

Szlaki migracyjne zwierząt na terenie województwa podkarpackiego wymagają udokumentowania (zwłaszcza w jego środkowej części). Znaczne obszary głównych korytarzy ekologicznych objęte są różnego rodzaju formami ochrony przyrody, regulującymi ich funkcjonowanie. Obecnie, brak jest skutecznych narzędzi prawnych, służących ochronie korytarzy ekologicznych.

Lasy stanowią istotny element przestrzeni województwa podkarpackiego (zajmują 38,2% obszaru województwa) i charakteryzują się dużą zasobnością, która ciągle wzrasta. W gminach położonych szczególnie na południu są dominującym elementem przestrzeni i mają istotny wpływ na kierunki ich rozwoju (np. turystyka, przemysł drzewny). Blisko 60% obszaru lasów województwa stanowią lasy ochronne, co w istotny sposób wpływa na sposób prowadzenia polityki leśnej w gospodarstwach leśnych. Na przestrzeni lat 2014 - 2016 odnotowano nieznaczne zwiększenie lesistości województwa o 0,2% oraz zmniejszenie powierzchni lasów ochronnych o 0,6%.

W województwie podkarpackim działają 4 uzdrowiska: Iwonicz-Zdrój, Polańczyk, Rymanów Zdrój i Horyniec–Zdrój. W 2012 r. nadano status obszaru ochrony uzdrowiskowej sołectwu Latoszyn i sołectwu Podgrodzie, położonym na obszarze gminy Dębica. Gmina uchwaliła dla tego obszaru miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego i przystąpiła do budowy pierwszych obiektów uzdrowiskowych. W 2018 r. planowane jest przyjmowanie pierwszych kuracjuszy. Plany utworzenia uzdrowiska w miejscowości Lipa w oparciu o posiadane walory środowiska mają również władze Gminy Zaklików i Stowarzyszenie Lipa Zdrój.

W latach 2015 - 2016 ilość złóż i wielkość zasobów większości surowców nie uległa znaczącym zmianom, co wynika ze stosunkowo dobrego rozpoznania geologicznego obszaru województwa. W analizowanym okresie odnotowano wzrost zasobów gazu ziemnego oraz zmniejszenie poziomu jego wydobycia, pomimo że liczba złóż tej kopaliny nie zmieniła się. Wynika to z uszczegółowienia modelu budowy geologicznej i aktualizacji zasobów m.in. złóż Husów-Albigowa-Krasne, Lubaczów, Przeworsk. Na terenie województwa podkarpackiego występują znaczne, w odniesieniu do innych regionów kraju, zasoby wód powierzchniowych oraz niewielkie udokumentowane zasoby wód podziemnych. Na terenie województwa podkarpackiego nie zostały wyznaczone obszary narażone na zanieczyszczenia związkami azotu, pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz obszary przeznaczone do ochrony gatunków zwierząt wodnych o znaczeniu gospodarczym. W ocenie stanu jednolitych części wód powierzchniowych w 2016 r., stwierdzono dobry stan wód w 13% JCWP, zaś zły stan wód w 87% JCWP. Ocena stanu wód podziemnych przeprowadzona w ramach monitoringu operacyjnego w roku 2015 dotyczyła jednej JCWPd o numerze 126 i wykazała słaby stan chemiczny w 50% punktów pomiarowych. Natomiast ocena w roku 2016 przeprowadzona w ramach monitoringu diagnostycznego dotyczyła 13 JCWPd, wykazała dobry stan chemiczny w 72,5% punktów pomiarowych. Istniejące zasoby wodne są niewykorzystane ze względu na brak dostatecznej zabudowy hydrotechnicznej. Na terenie województwa podkarpackiego zlokalizowane są 3 duże zbiorniki zaporowe: Zbiornik Soliński na Sanie – największy w Polsce, Zbiornik Myczkowce na Sanie, Zbiornik Besko na Wisłoku.

Ze względu na położenie w regionie wodnym Górnej Wisły, obszar województwa podkarpackiego w znacznym stopniu narażony jest na występowanie powodzi. Obszary zagrożenia powodziowego obejmują ok. 1414 km² tj. 7,9%

powierzchni województwa. W latach 2013-2017 realizując postanowienia dyrektywy powodziowej opracowano dokumenty planistyczne (mapy zagrożenia powodziowego, mapy ryzyka powodziowego, plany zarządzania ryzykiem powodziowym) w oparciu o które, należy prowadzić ochronę przed powodzią. W Planach Zarządzania Ryzykiem Powodziowym w regionie wodnym Górnej Wisły wskazano: 16 gmin z największym ryzykiem powodziowym (Gorzyce, Tarnobrzeg, Baranów Sandomierski, Padew Narodowa, Borowa, Przecław, Żyraków, Dębica, Jasło, Sanok, Rzeszów, Trzebowisko, Białobrzegi, Sieniawa, Wiązownica i Przemyśl), 30 gmin z wysokim ryzykiem powodziowym oraz 24 gminy z umiarkowanym ryzykiem powodziowym. W obszarze Karpat fliszowych, istnieją sprzyjające warunki dla rozwoju procesów osuwiskowych. Rozpoznanie i udokumentowanie wszystkich osuwisk oraz terenów potencjalnie zagrożonych ruchami masowymi, jest jednym z ważniejszych działań związanych z zapobieganiem zagrożeniom osuwiskowym. Działania w tym zakresie prowadzone są przez Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy w ramach projektu System Osłony Przeciwosuwiskowej (SOPO). Dotychczas opracowano mapy osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi w skali 1:10 000 dla 48 gmin województwa podkarpackiego.

W istniejących na terenie województwa podkarpackiego zakładach wytwarzających i przechowujących substancje niebezpieczne stosowane są rozwiązania organizacyjne i techniczne, które znacznie ograniczają ryzyko wystąpienia poważnych awarii i ich negatywnego oddziaływania. Na terenie województwa podkarpackiego występują tzw. "bomby ekologiczne" o dużej skali potencjalnego oddziaływania, których usunięcie wymaga znacznych środków finansowych.

W 2017 r., RZGW w Krakowie przyjął plany przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych Górnej Wisły i Dniestru, w których określono katalog działań służący ograniczeniu skutków suszy.

Województwo podkarpackie nadal zalicza się do tych rejonów kraju, gdzie występują znaczne obszary korzystnych warunków pod względem jakości powietrza. W ostatnich latach, wpływ emisji punktowej, na jakość powietrza atmosferycznego, uległ zdecydowanemu ograniczeniu Na terenach intensywnej urbanizacji, w sezonie zimowym utrzymuje się wysoki poziom zanieczyszczenia powietrza benzo(a)pirenem oraz pyłem zawieszonym PM10 i PM2,5. Dominującym i najbardziej uciążliwym źródłem hałasu na obszarze województwa podkarpackiego jest nadal komunikacja drogowa. Hałas w centrach miast oraz wzdłuż głównych linii komunikacyjnych na terenie województwa podkarpackiego utrzymuje się stale na wysokim poziomie. W analizowanym okresie powierzchnia gruntów wymagających rekultywacji uległa sukcesywnemu zmniejszeniu. Wieloletnia rekultywacja terenów posiarkowych postępowała sukcesywnie, a aktualne prace pielęgnacyjne skupiają się na utrzymaniu uzyskanego efektu ekologicznego. Zakończyła się realizacja zbiornika wodnego (Jeziora Tarnobrzeskiego) w wyrobisku pokopalnianym, który w roku 2010 został udostępniony do celów rekreacyjnych. Grunty wymagające rekultywacji, zdewastowane

w wyniku eksploatacji surowców skalnych metodą odkrywkową (głównie piasków i żwirów), występują w dużym rozproszeniu i nie stanowią istotnego problemu w skali regionalnej.

Województwo podkarpackie charakteryzuje się bogactwem i różnorodnością zasobów kulturowych, co stanowi istotny potencjał rozwoju turystyki, jako ważnej gałęzi gospodarki. Pogłębiający się brak ładu przestrzennego, przejawiający się między innymi rozproszeniem zabudowy, jej bezstylowością i przypadkowością, to główne zjawisko negatywnie wpływające na jakość krajobrazu kulturowego województwa. W poznaniu dziedzictwa kulturowego oraz w obcowaniu z jego krajobrazem kulturowym, pomagają wiodące przez jego teren szlaki turystyczne, a zwłaszcza tzw. szlaki kulturowe. Stopniowo rośnie liczba obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Wzrost świadomości znaczenia dziedzictwa kulturowego wśród władz lokalnych oraz mieszkańców, sprzyja zahamowaniu degradacji zasobów kultury materialnej i niszczenia krajobrazu..

Liczba ludności województwa podkarpackiego w 2016 r. wynosiła 2 127 656 osób, zmniejszyła się o 0,1% w stosunku do roku 2012. Gęstość zaludnienia jest zróżnicowana przestrzennie – najbardziej zaludnione są tereny zurbanizowane oraz obszary podmiejskie w części środkowej i południowej województwa, natomiast najmniej północno-wschodnia i południowo-wschodnia część województwa. Województwo podkarpackie charakteryzuje dodatni przyrost naturalny oraz ujemne saldo migracji. Niekorzystna struktura wieku mieszkańców (zmniejszanie się liczby osób będących w wieku przedprodukcyjnym i zwiększanie liczby osób w wieku poprodukcyjnym) świadczy o procesie starzenia się społeczeństwa.

Z oceny aktualnego stanu edukacji w województwie podkarpackim wynika, że sieć placówek oświaty można uznać za dobrze rozwiniętą. Baza oświatowa jest funkcjonalnie zlokalizowana w sieci osadniczej i adekwatna do potrzeb społecznych. W wyniku niżu demograficznego obejmującego roczniki obecnie uczęszczające do szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, obserwuje się zjawisko zmniejszania się liczby szkół funkcjonujących w województwie. Prognozowany w przyszłości spadek populacji szkolnej nie oznacza, że liczba uczniów będzie się zmniejszać jednakowo na całym obszarze województwa. W dynamicznie rozwijających się obszarach podmiejskich wystąpi potrzeba lokalizacji nowych szkół, a na obszarach wyludniających się ich likwidacji. Głównym ośrodkiem akademickim jest Rzeszów, w którym zlokalizowane są największe uczelnie. Widoczny jest rozwój bazy naukowo-dydaktycznej uczelni wyższych funkcjonujących na terenie województwa. Obserwuje się również wzrost poziomu wykształcenia ludności województwa podkarpackiego. Placówki ochrony zdrowia spełniają zapotrzebowanie w zakresie dostępu do stacjonarnej opieki medycznej. W ostatnim czasie pomimo wzrostu liczby podstawowych instytucji kultury zmniejszyła się liczba przygotowanych imprez, wzrosła natomiast liczba ich uczestników. Zmniejszyła się liczba bibliotek, liczba czytelników oraz zubożał księgozbiór. Mniej było również

chętnych do skorzystania z oferty teatralnej i muzycznej. Poprawia się oferta kinowa. Powstały nowe sale kinowe, zwiększyła się liczba miejsc na widowni i liczba seansów oraz co najważniejsze liczba widzów. W ostatnich latach powstały nowe placówki muzealne wzbogacające ofertę kulturalną i turystyczną regionu oraz zwiększyła się znacząco liczba zwiedzających. W latach 2012-2016 zaszły widoczne zmiany jakościowe i ilościowe związane ze stanem infrastruktury sportowej. Zrealizowano kilkanaście dużych inwestycji związanych z modernizacją bazy sportowej. Do najważniejszych zaliczyć należy m.in.: modernizację stadionów w Rzeszowie, Mielcu, Stalowej Woli i Krośnie

Województwo podkarpackie należy do województw słabo rozwiniętych gospodarczo. Udział Produktu Krajowego Brutto województwa w PKB Polski w latach 2011-2015 był stały i na koniec 2015 r. wyniósł 3,9%, co uplasowało województwo na 9-tym miejscu w kraju. Wartość Dodana Brutto w przeliczeniu na 1 pracującego w województwie podkarpackim w 2015 r. wynosiła 74,6% średniej krajowej, stawiając województwo na 15 miejscu w kraju.

Analizowany okres 2012-2016 charakteryzował się niewielkimi zmianami struktury zatrudnienia. W żadnym z sektorów nie doszło do drastycznych przeobrażeń. W latach 2012 - 2016 nastąpił nieznaczny spadek zatrudnienia w sektorze rolnictwa (o 1,5 pkt. proc.) przy jednoczesnym wzroście zatrudnienia w sektorze przemysłowym (o ponad 6%). Odnotowano także wzrost zatrudnienia w sektorze usług, przy jednoczesnym zwiększeniu udziału pracujących w tym sektorze, w liczbie zatrudnionych ogółem.

Nastąpił spadek zarejestrowanych bezrobotnych (o 30% w porównaniu do 2012 r.) i spadek stopy bezrobocia z poziomu 16,4% w 2012 r. do poziomu 11,5% w roku 2016. W analizowanym okresie od 2012 r. do 2016 r. największy spadek stopy bezrobocia rejestrowanego odnotowano w powiecie krośnieńskim (o 9,5 pkt. proc.), a najmniejszy w mieście Rzeszowie (o 1,5 pkt. proc.). Najwyższą stopę bezrobocia pod koniec 2016 r. odnotowano w powiatach: leskim (20,5%), niżańskim (19,2%), brzozowskim (19,8%). W porównaniu z rokiem 2012 w ww. powiatach stopa bezrobocia zmalała średnio o ponad 4 pkt. proc. Najniższą stopę bezrobocia odnotowano w Krośnie (4,8%) i w Rzeszowie (6,6 %) oraz powiatach: stalowowolskim (7,0%) i mieleckim (7,4%). W latach 2012-2016 nastąpił wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych o 8,3%. Rozmieszczenie podmiotów gospodarczych jest zróżnicowane przestrzennie, co wynika między innymi z predyspozycji poszczególnych obszarów województwa.

Funkcjonujące i rozwijające się na terenie województwa podkarpackiego specjalne strefy ekonomiczne: Tarnobrzeska Specjalna Strefa Ekonomiczna EURO-PARK WISŁOSAN, Specjalna Strefa Ekonomiczna EURO-PARK MIELEC, a także trzy podstrefy Krakowskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, stanowią prężnie rozwijające się obszary aktywności gospodarczej. Dużą rolę w rozwoju innowacyjnej gospodarki województwa mają istniejące, rozwijające się i nowo powstałe w ostatnich

latach inkubatory przedsiębiorczości, parki naukowo-technologiczne, parki przemysłowe oraz struktury klastrowe. Sektor badawczo-rozwojowy województwa podkarpackiego ma dobrą strukturę nakładów na działalność B+R. Nakłady na działalność badawczo - rozwojową ogółem w 2015 r. wyniosły 908,9 mln zł i w porównaniu do roku 2012 wzrosły o 30%. W rankingu nakładów na B+R w skali kraju, województwo podkarpackie zajmuje 7 miejsce. Duże nakłady na prace rozwojowe świadczą o zaangażowaniu się sektora nauki na rzecz gospodarki. Stały wzrost nakładów w latach 2012 - 2015 świadczy o bardzo pozytywnym trendzie inwestowania w innowacyjność w regionie. Województwo podkarpackie w rankingu nakładów na B+R w przeliczeniu na 1 mieszkańca, zajmuje wysokie 5 miejsce w kraju.

Z uwagi na rolniczo-przemysłowy charakter województwa, sektor przetwórstwa rolno-spożywczego w podkarpackim nadal jest jedną z lepiej rozwijających się dziedzin gospodarki. Największy potencjał przetwórczy skupiony jest w branżach: mięsnej, mleczarskiej, owocowo-warzywnej, zbożowo-młynarskiej i cukrowniczej. Ponadto dogodne warunki dla rozwoju specjalistycznej działalności rolniczej tj.: zakładanie pasiek i produkcja miodu pszczelego, uprawa roślin przeznaczonych na biopaliwa, czy uprawa winorośli z produkcją win, sprawiają, że ta dotąd niszowa działalność w rolnictwie, staje się coraz bardziej popularna.

Ogólna powierzchnia zasiewów w województwie w 2016 r. wyniosła 303,9 tys. ha, co stanowiło 2,9% powierzchni zasiewów w kraju. W porównaniu do roku 2012 powierzchnia zasiewów zwiększyła się o 3,9 tys. ha, tj. o 1,3%. W strukturze zasiewów dominują zboża, które stanowią 74,8% ogólnej powierzchni zasiewów. W porównaniu do roku 2012 udział zbóż w strukturze zasiewów zwiększył się o 1,2 pkt. proc. Drugą pozycję zajmują rośliny przemysłowe z udziałem 8,9%, których areał upraw w porównaniu do 2012 r. zwiększył się o 1,1 pkt. proc. i przewyższył powierzchnie upraw ziemniaków, których uprawa w województwie w stosunku do roku 2012 zmniejszyła się 0,9 pkt proc.

W produkcji zwierzęcej dominującymi kierunkami są w dalszym ciągu chów bydła i trzody chlewnej, jednak powolna specjalizacja gospodarstw rolniczych w kierunku produkcji roślinnej powoduje spadek, w porównaniu do 2012 r., obsady tych gatunków zwierząt na terenie województwa podkarpackiego. Racjonalne wykorzystanie walorów środowiska naturalnego w województwie prowadzi do rozwoju produkcji ekologicznej, która staje się coraz bardziej popularna. Na obszarze województwa nadal jednym z najważniejszych problemów jest utrzymująca się, niekorzystna struktura obszarowa gospodarstw. Ciągle w strukturze gospodarstw dominują te najmniejsze. Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego jest ponad dwukrotnie niższa od przeciętnego w kraju. Specyficzne cechy podkarpackiego rolnictwa wymuszają potrzebę jego wielofunkcyjnego rozwoju, który powinien być mocno powiązany z pozarolniczymi funkcjami obszarów wiejskich.

W okresie 2012 - 2017 nastąpiły widoczne zmiany związane z rozwojem turystyki na terenie województwa, wzrosły wskaźniki dotyczące bazy noclegowej, jej

jakości i wykorzystania. Powstało wiele nowych obiektów służących turystyce, do najważniejszych działań zaliczyć należy budowę lub rozbudowę: m.in.: Muzeum im. Rodziny Ulmów w Markowej, parku zdrojowego w Horyńcu-Zdroju oraz liczne działania związane z wyznaczaniem nowych szlaków turystycznych i kulturowych.

Według stanu na koniec 2016 r. zasoby mieszkaniowe województwa wyniosły 655,7 tys. mieszkań, o łącznej powierzchni 53389,8 tys. m^2. W porównaniu do 2012 r. liczba zasobów mieszkaniowych wzrosła o 4,0%. Prawie 52,0% ogólnej liczby zasobów mieszkaniowych, tj. 340,8 tys. mieszkań, znajduje się na wsiach, ich łączna powierzchnia użytkowa wynosi 31386,3 tys. m^2. W 2016 r. województwo podkarpackie znajdowało się na ostatnim miejscu w kraju w ilości mieszkań przypadających na 1000 mieszkańców (308 mieszkań, w kraju – 371), pomimo, że w porównaniu do 2012 r. wskaźnik ten wzrósł o 4,2%. Pod względem wyposażenia mieszkań w instalacje, zarówno w miastach, jak i na wsi, województwo podkarpackie znajduje się w czołówce krajowej. W ciągu ostatnich 5 lat zmniejszyła się przeciętna liczba osób mieszkających w jednym mieszkaniu, jednak w województwie nadal na mieszkanie i izbę przypada więcej osób niż średnio w kraju. Wzmożoną aktywność budownictwa mieszkaniowego obserwuje się w strefach podmiejskich.

W zakresie komunikacji i infrastruktury technicznej w latach 2014 - 2017 nastąpiła znacząca poprawa. Zwiększyła się całkowita długość sieci drogowej, głównie dzięki oddanym do ruchu odcinkom autostrady A4 (w sumie 76 km) i dwóm odcinkom drogi ekspresowej S19 (w sumie 18,8 km). Oddano do ruchu dwa ostatnie odcinki autostrady A4: węzeł Tarnów Północ – węzeł Dębica Wschód (30 października 2014 roku – ok. 34,8 km) i węzeł Rzeszów Wschód – węzeł Jarosław Zachód (31 sierpnia 2016 roku ok. 41,2 km). W ramach budowy drogi ekspresowej S19 oddano do ruchu dwa odcinki: węzeł Sokołów Małopolski Północ (bez węzła) – Stobierna (1 września 2017 roku – 12,5 km) i węzeł Świlcza (DK4) bez węzła – węzeł Rzeszów Południe (Kielanówka) z węzłem (7 grudnia 2017 roku – 6,3 km). Odcinek drogi ekspresowej S19 z Babicy do Barwinka, został 16 października 2017 r. wpisany na listę podstawowych przedsięwzięć w Kontrakcie Terytorialnym Województwa Podkarpackiego. Rozbudowano układ drogowy o obwodnice miast i miejscowości na drogach krajowych i wojewódzkich, w tym m.in.: Rzeszów, Leżajsk, Sokołów Młp., Brzozów, Mielec (wraz z połączeniem drogowym Mielec – Połaniec pomiędzy województwami podkarpackim i świętokrzyskim w ciągu drogi wojewódzkiej 764) . W latach 2014 - 2017 wiele dróg powiatowych i gminnych zostało zmodernizowanych dzięki dofinansowaniu ze środków europejskich. W związku z tym, że sieć dróg powiatowych i gminnych jest bardzo gęsta, wciąż pozostają odcinki wymagające pilnej modernizacji lub przebudowy obiektów mostowych.

Trwa modernizacja linii kolejowej E30. Przeprowadzono prace remontowe na linii 106 Rzeszów - Jasło (na odcinku od stacji Rzeszów do stacji Boguchwała oraz od stacji Czudec do stacji Jasło). Zmodernizowano Port lotniczy Rzeszów-Jasionka oraz lotniska w Krośnie i Mielcu. Dalsze etapy modernizacji, rozbudowy są w trakcie

realizacji. Wzrosła liczba lądowisk. Trwają prace projektowe w ramach zadania pn.: „Budowa drogowego przejścia granicznego w Malhowicach". W analizowanym okresie nastąpił znaczny wzrost (o ok.160%) ruchu paszportowego na przejściu granicznym w Budomierzu.

Województwo podkarpackie posiada rezerwy dostępnych mocy elektroenergetycznych, następuje sukcesywna wymiana starych transformatorów. Istniejący układ gazowych sieci magistralnych wysokiego ciśnienia powstawał w latach 1960-1993 i dziś jest układem wymagającym ciągłej modernizacji. Na szeroką skalę prowadzona jest termomodernizacja budynków. Stopniowo wprowadzane są nowe technologie, umożliwiające wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii w celach grzewczych oraz produkcji energii elektrycznej.

Ustanowione na szczeblu europejskim i krajowym akty prawne nakładają obowiązek rozwoju odnawialnych źródeł energii. Znaczna część województwa objęta jest różnymi, wielkopowierzchniowymi formami ochrony przyrody, co przy dużym rozproszeniu zabudowy i gospodarstw rolnych, znacznie ogranicza możliwości lokalizacyjne dużych obiektów OZE. Tempo rozwoju OZE na terenie województwa podkarpackiego, w okresie ostatnich czterech lat, było dużo niższe niż w pozostałych województwach.

Źródłem zaopatrzenia w wodę pitną dla mieszkańców są zarówno wody powierzchniowe jak i podziemne. W roku 2016 pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności wyniósł 262,4 hm^3, z czego wódy powierzchniowe stanowiły 81,7% natomiast wody podziemne 18,3%. Najwięcej wody pobrano na cele produkcyjne - 137,9 hm^3 i eksploatacji sieci wodociągowej – 85,5 hm^3. Najmniejszy udział w poborze wody ma sektor rolnictwa i leśnictwa (nawodnienia, napełnianie i uzupełnianie stawów rybnych) tj. 39,0 hm^3. Średnie zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca województwa podkarpackiego w stosunku do roku 2011 nieznacznie wzrosło (o 1,2 m^3) i w roku 2016 wyniosło 23,4 m^3. Długość sieci wodociągowej rozdzielczej systematycznie wzrasta i na koniec 2016 r. wyniosła 15000,2 km. Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej wynosi 80,9%, jest najniższy spośród wszystkich województw i znacznie niższy od wskaźnika krajowego (91,9%). W 2016 r. oczyszczalnie ścieków obsługiwały na terenie województwa podkarpackiego 73,4% ogólnej liczby mieszkańców, co daje wzrost o 4,7%, w porównaniu z rokiem 2012. Długość sieci kanalizacyjnej na terenie województwa podkarpackiego wynosiła w 2016 r. 16472,3 km, a do sieci kanalizacyjnej podłączone było 279898 budynków. Wielkości te zwiększają się dość dynamicznie w porównaniu z latami ubiegłymi, co świadczy o rozwoju tej dziedziny infrastruktury. Prawidłowy i szybki rozwój gospodarki wodno-ściekowej powoduje poprawę życia mieszkańców oraz wpływa na poprawę stanu środowiska naturalnego.

W latach 2014 - 2017 gospodarka odpadami komunalnymi na terenie województwa podkarpackiego była prowadzona w oparciu o „Plan gospodarki

odpadami dla województwa podkarpackiego (PGO). Do 2017 roku województwo podkarpackie było podzielone na sześć Regionów Gospodarki Odpadami Komunalnymi (RGO). Aktualizacja PGO z dnia 5 stycznia 2017 r., wprowadziła pięć RGO, a funkcjonowanie systemu w poszczególnych regionach zapewniają istniejące i planowane Regionalne Instalacje Przetwarzania Odpadów Komunalnych „RIPOK" oraz instalacje przewidziane do zastępczej obsługi tych regionów w zakresie zagospodarowania odpadów komunalnych. Według stanu na listopad 2017 w RGO woj. podkarpackiego funkcjonowało 19 regionalnych instalacji przetwarzania odpadów komunalnych.

Liczba telefonicznych łączy głównych sieci publicznych w województwie podkarpackim spadła o ok. 23% w stosunku do roku 2014. W ramach Programu Rozwój Polski Wschodniej zrealizowano projekt pn. „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej". Dzięki realizacji tego przedsięwzięcia teleinformatycznego zniknęły obszary pozbawione dostępu do szybkiego Internetu, czyli tzw. „białe plamy". Obszar województwa z dostępem do Internetu szerokopasmowego zwiększył się o ponad 42%. Powstała nowoczesna infrastruktura NGA (sieć dostępowa następnej generacji), o długości 2066 km światłowodowej sieci szkieletowo-dystrybucyjnej oraz 14 węzłów szkieletowych i 189 węzłów dystrybucyjnych.

Województwo podkarpackie zaliczane jest do jednych z najbezpieczniejszych w kraju ze względu na przestępczość. Istnieje duże zagrożenie powodziowe w dolinach głównych rzek województwa, w tym rzeki Wisły oraz zagrożenie katastrofalnych zatopień i zalewów terenów w dolinach rzek: Wisłoka i Sanu od zapór wodnych w Solinie, Myczkowcach, Sieniawie. Stan zabezpieczenia przeciwpowodziowego na terenie całego województwa podkarpackiego jest niezadowalający. Przewozy substancji niebezpiecznych w ruchu drogowym i kolejowym stanowią realne zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi i zwierząt oraz skażenia środowiska. W odniesieniu do lat poprzednich, nastąpił spadek ilości interwencji przez Państwową Straż Pożarną.

Niniejszy raport zawiera analizy i wnioski, które pozwalają stwierdzić, że w projekcie zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego, prawidłowo określono kierunki zagospodarowania przestrzennego oraz ustalono odpowiednią politykę dla osiągnięcia ładu przestrzennego oraz zrównoważonego rozwoju województwa.

III. OCENA REALIZACJI INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM UJETYCH W OBOWIĄZUJACYM PLANIE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO

1. OBJAŚNIENIA

	Działania i zadania zrealizowane
	Działania i zadania w trakcie realizacji lub częściowo zrealizowane
	Działania i zadania, wobec których nie podjęto realizacji

* zadania i działania realizowane w okresie 2014-2017.

2. WYKAZ DZIAŁAŃ I ZADAŃ W UJĘCIU PRZEDMIOTOWYM

Lp.	Wykaz działań i zadań w ujęciu przedmiotowym	Ocena realizacji zadania
1.	**2**	**3**
1. ŚRODOWISKO NATURALNE I KULTUROWE		
Rozwój systemu ochrony obszarów o najwyższych walorach krajobrazowych i najbardziej wartościowych zasobach przyrodniczych.		
1.1.*	Wdrożenie europejskiej sieci ekologicznej NATURA 2000. Proponowane obszary to: – Bieszczady – o pow. 24689,24 ha – Beskid Niski – o pow. 83794,37 ha – Góry Słonne – o pow. 25615,40 ha – Dorzecze Wiaru – o pow. 19684,77 ha – Pogórze Przemyskie – 27011,25 ha – Stawy w Starzewie – 3355,48 ha – Roztocze Południowe – 16139,48 ha – Stawy w Budzie Stalowskiej – 2164,61 ha – Puszcza Solska – 11171,19 ha – Lasy Janowskie – 23806,38 ha – Czarnorzecko-Strzyżowski Park Krajobrazowy – 24689,24 ha – Wola Zarczycka – poniżej 100 ha – Fort Salis Soligo – poniżej 100 ha	Utworzona jest już pełna lista obszarów Natura 2000 na terenie województwa podkarpackiego tj. • 1 obszar specjalnej ochrony ptaków i specjalnego obszaru ochrony siedlisk, mającego znaczenie dla Wspólnoty, oznaczonego kodem PLC: Bieszczady PLC180001, o powierzchni 111519,50 ha; • 7 obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000, oznaczonych kodem PLB: Góry Słonne PLB180003, Puszcza Sandomierska PLB180005, Pogórze Przemyskie PLB180001 oraz części obszarów: Beskid Niski PLB180002, Lasy Janowskie PLB060005, Puszcza Solska PLB060008, Roztocze PLB060012, które znajdują się na terenie województwa podkarpackiego i zajmują powierzchnię 396253,90 ha[68]; • 55 specjalnych obszarów ochrony siedlisk Natura 2000, z tego jeden wyznaczony Rozporządzeniem Ministra Środowiska[1] z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie specjalnego obszaru ochrony siedlisk Rzeka San (PLH180007) - Dz.U. z 2017 poz. 1738; oraz 54 mających znaczenie dla Wspólnoty, oznaczonych kodem PLH: Bednarka PLH120033, Bory Bagienne nad Bukową PLH180048, Dąbrowa koło Zaklikowa PLH180019, Dolina Dolnego Sanu PLH180020, Dolina Dolnej Tanwi PLH060097, Dolna Wisłoka z Dopływami PLH180053, Dorzecze Górnego Sanu PLH180021, Enklawy Puszczy Sandomierskiej PLH180055, Fort Salis Soglio PLH180008, Golesz PLH180031, Horyniec PLH180017, Jaćmierz PLH180032, Jasiołka

[68] Powierzchnia podana na podstawie *Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków* (Dz. U. z 2011 r., nr 25, poz. 133 z późn. zm.).

	– Posada Zarszyńska – poniżej 100 ha Konieczne będą prace dokumentacyjno-wdrożeniowe, w tym przegląd istniejących i projektowanych obszarów chronionych (planowany termin wdrożenia do 2003 r.)	PLH180011, Józefów-Wola Dębowiecka PLH180033, Klonówka PLH180022, Kołacznia PLH180006, Kościół w Dydni PLH180034, Kościół w Nowosielcach PLH180035, Kościół w Równem PLH180036, Kościół w Skalniku PLH180037, Ladzin PLH180038, Las Hrabeński PLH180039, Las Niegłowicki PLH180040, Las nad Braciejową PLH180023, Lasy Leżajskie PLH180047, Lasy Sieniawskie PLH180054, Liwocz PLH180046, Łąki nad Młynówką PLH190041, Łąki nad Wojkówką PLH180051, Łąki w Komborni PLH180042, Łukawiec PLH180024, Łysa Góra PLH180015, Minokąt PLH060089, Moczary PLH180026, Mrowle Łąki PLH180043, Nad Husowem PLH180025, Ostoja Czarnorzecka PLH180027, Ostoja Góry Słonne PLH180013, Ostoja Jaśliska PLH180014, Ostoja Magurska PLH180001, Ostoja Przemyska PLH180012, Osuwiska w Lipowicy PLH180044, Patria nad Odrzechową PLH180028, Rymanów PLH180016, Sanisko w Bykowcach PLH180045, Starodub w Pełkiniach PLH180050, Szczecyn PLH060083, Tarnobrzeska Dolina Wisły PLH180049, Trzciana PLH180018, Uroczyska Lasów Janowskich PLH060031, Uroczyska Puszczy Solskiej PLH060034, Uroczyska Roztocza Wschodniego PLH060093, Wisłok Środkowy z Dopływami PLH180030, Wisłoka z dopływami PLH180052 o łącznej powierzchni 307719,70 ha[69]; Ukazało się Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. *w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000* (Dz.U. 2011 nr 25 poz. 133 z późn. zm.) na mocy, którego na terenie województwa podkarpackiego utworzono 8 Obszarów Specjalnej Ochrony Ptaków o łącznej powierzchni 396253,90 ha [70], oraz Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 sierpnia 2017 r. *w sprawie specjalnego obszaru ochrony siedlisk Rzeka San (PLH180007)*, w którym wyznaczony obszar zajmuje powierzchnię 1374,76 ha. Dla wszystkich pozostałych specjalnych obszarów ochrony siedlisk, które Komisja Europejska uznała za ważne dla Wspólnoty, należy stosować pełną procedurę z art. 6 dyrektywy siedliskowej oraz przepisy art. 33 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. W latach 2014-2017 ustanowiono plany zadań ochronnych dla 34 obszarów Natura 2000.

[69] Źródło: Rejestr obszarów Natura 2000 województwa podkarpackiego (dane z dnia 12.12.2017 r.) – jest to całkowita powierzchnia obszarów Natura 2000 obejmująca również powierzchnię obszarów znajdujących się w części na terenie woj. lubelskiego (5 obszarów) i małopolskiego (2 obszary).
[70] Powierzchnia podana na podstawie *Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków* (Dz. U. z 2011 r., nr 25, poz. 133 z późn. zm.).

		Trwają prace związane z opracowaniem planu ochrony dla obszaru Natura 2000 Bieszczady PLC180001.
1.2.*	Utworzenie 68 projektowanych i proponowanych rezerwatów przyrody, (zwiększenie powierzchni rezerwatowej o około 13 000 ha) – prace dokumentacyjno - wdrożeniowe	Zwiększyła się ilość utworzonych rezerwatów przyrody z 66 (stan na koniec 1998r.) do 94 w 2008 r. i kolejno do 96 (stan z dnia 07.02.2014 r.).Od tego czasu nie utworzono żadnego nowego rezerwatu. Ustalono jednak nowe granice, wyliczone na podstawie współrzędnych punktów załamań granic obszaru w układzie PL-1992. Powierzchnia rezerwatów przyrody zajmuje obecnie obszar 11119,32[71] ha
1.3.	Prace dokumentacyjno-wdrożeniowe, których celem będzie: utworzenie Parku Krajobrazowego Puszczy Sandomierskiej	Nie podjęto działań
1.4.	Utworzenie Parku Krajobrazowego Doliny Środkowej Wisły	Nie podjęto działań. Znaczna część projektowanego parku krajobrazowego znajduje się na terenie województwa lubelskiego
1.5.	Powiększenie Parku Krajobrazowego Pasma Brzanki	Nie podjęto działań
1.6.	Docelowo utworzenie Kuryłowsko – Sieniawsko - Lubaczowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu	Nie podjęto działań
1.7.	Docelowo utworzenie Obszaru Chronionego Krajobrazu Pogórza Dynowskiego	Nie podjęto działań
1.8.	Docelowo utworzenie Zaklikowsko - Ulanowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu	Nie podjęto działań
1.9.	Docelowo utworzenie Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Wisły	Nie podjęto działań
1.10.	Docelowo powiększenie Obszaru Chronionego	Nie podjęto działań

[71] Źródło: Regionalna Dyrekcja ochrony Środowiska w Rzeszowie – *Rejestr rezerwatów przyrody województwa podkarpackiego*. (z dnia 05.12.2017 r.).

	Krajobrazu Pogórza Strzyżowskiego	
1.11.	Powiększenie Przecławskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu	Nie podjęto działań
1.12.	Ochrona korytarzy ekologicznych, w tym wzdłuż dolin rzecznych o znaczeniu międzynarodowym, krajowym i regionalnym (Wisła, San, Wisłoka, Wisłok)	Zadanie w realizacji – Opracowanie to zostało uwzględnione i zaktualizowane w pracach nad uwarunkowaniami do projektu zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego. Z analizy dostępnych materiałów dotyczących korytarzy ekologicznych na terenie województwa podkarpackiego wynika, że badania przebiegu ciągów migracyjnych zwierząt obejmują tylko część województwa (głównie południową) a dostępne opracowania mają charakter wyłącznie informacyjny. Ponadto wyznaczenie korytarzy ekologicznych w dokumentach planistycznych nie ma umocowania prawnego. Z powyższych względów zaniechano wyznaczenia korytarzy ekologicznych w projekcie zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego.
Racjonalne wykorzystanie zasobów kopalin – rozwój funkcji uzdrowiskowej, obszary górnicze		
1.13.	Utworzenie uzdrowiska w Sierakowie gm. Harasiuki	Nie utworzono
1.14.	Utworzenie uzdrowiska w Komańczy gm. Komańcza	Nie utworzono
1.15.	Utworzenie uzdrowiska w Rabem gm. Baligród	Nie utworzono
1.16.	Utworzenie uzdrowiska w Rudawce Rymanowskiej gm. Rymanów	Nie utworzono
1.17.	Utworzenie uzdrowiska w Czarnej gm. Czarna	Nie utworzono
1.18.	Utworzenie uzdrowiska w Lubeni gm. Lubenia oraz w Hyżnem – Nieborowie gm. Hyżne	Nie utworzono – gmina złożyła wniosek o uwzględnienie w planie wojewódzkim, lecz nie rozpoczęto prac związanych z udokumentowaniem walorów uzdrowiskowych miejscowości.
1.19.	Utworzenie uzdrowiska w Birczy gm. Bircza	Nie utworzono - obecne prawo nie pozwala na tworzenie uzdrowisk klimatycznych.

		W ramach projektu ”Podkarpackie Uzdrowiska – element regionalnej inteligentnej specjalizacji sektora „Jakości Życia” – Iwonicz Zdrój, Rymanów Zdrój, Latoszyn, Horyniec Zdrój, Polańczyk, Bircza” znajdującego się „Wstępnej liście przedsięwzięć priorytetowych planowanych do realizacji na terenie województwa podkarpackiego do ujęcia w mandacie negocjacyjnym Samorządu Województwa do Kontraktu Terytorialnego na lata 2014 – 2020” na terenie gminy zgłoszone zostało przedsięwzięcie polegające na realizacji kompleksu basenów termalnych
1.20.	Utworzenie uzdrowiska w Lipie gm. Zaklików	Nie utworzono. Wody z odwiertu Lipa -1 zaliczone zostały do wód leczniczych zmineralizowanych (wody siarczanowe, wapniowe i sodowe) o zasobach eksploatacyjnych 12 m^3/h. Złoże nie jest eksploatowane[72].
1.21.	Utworzenie uzdrowiska w miejscowości Lutowiska	Nie utworzono
1.22.	Utworzenie uzdrowiska w miejscowości Stara Wieś, Zmiennica, Przysietnica	Nie utworzono
1.23.*	Utworzenie uzdrowiska (ośrodka sanatoryjnego) w miejscowości Latoszyn gm. Dębica	Zadanie w trakcie realizacji. Nadano status obszaru ochrony uzdrowiskowej sołectwu Latoszyn i sołectwu Podgrodzie położonym na obszarze gminy Dębica (Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 2012 r.) Trwają starania o nadanie statutu uzdrowiska Latoszyn-Zdrój i budowa pierwszych obiektów uzdrowiskowych.
1.24.	Utworzenie Obszaru Górniczego „Lipnica – Dzikowiec” – wydobycie gazu (pow. kolbuszowski)	Nie zrealizowano opr. projekt OG – brak koncesji

[72] Źródło: Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31.12.2016 r., Państwowy Instytut Geologiczny PIB, Warszawa 2017 r.

1.25.	Wykorzystanie zasobów wód geotermalnych w rozwoju funkcji turystyczno – uzdrowiskowej i do celów gospodarczych – szczegółowe rozpoznanie zasobów.	Nie zrealizowano – dotychczas na terenie województwa nie udokumentowano złóż wód termalnych, które mogłyby być wykorzystywane gospodarczo. Jedynie wody lecznicze termalne, pochodzące z dwóch odwiertów Lubatówka 12 i 14 w złożu Iwonicz Zdrój – Lubatówka są wykorzystywane do celów balneologicznych w uzdrowisku Iwonicz Zdrój.
Utrzymanie stanu i niedopuszczenie do niekorzystnych zmian w środowisku		
1.26.*	Stworzenie sieci pomiarowo-kontrolnych w zakresie monitoringu powietrza dostosowanych do wymagań Unii Europejskiej – utworzenie nowych i dostosowanie już istniejących stacji pomiarowo – kontrolnych, które zostaną włączone do wspólnej krajowej sieci badawczej w okresie od 2002 do 2010 roku oraz program monitoringu powietrza Polski południowej	Zadanie w trakcie realizacji – zadania Inspekcji Ochrony Środowiska w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska są stale dostosowywane do nowych wymagań wspólnotowych zarówno pod względem danych jak i poziomu ich jakości.
Obszary osuwiskowe – realizacja programu monitoringu, dokumentacji osuwisk, racjonalnego zagospodarowania przestrzennego		
1.27.*	Sporządzenie aktualnych dokumentacji geologicznych: - w skali województwa – sporządzenie opracowania ekofizjograficznego w skali 1:100 000, - w skali województwa – opracowanie mapy geologiczno – gospodarczej – w skali 1:50 000, - w skali powiatu – opracowanie dokumentacji dla całego województwa w skali 1:25 000, - w skali gmin opracowanie dokumentacji geologicznych dla całego województwa w skali 1:10 000, pozwalających na racjonalne zagospodarowanie	Zadanie w trakcie realizacji. System Osłony Przeciwosuwiskowej jest Projektem o znaczeniu ogólnopaństwowym, który jest realizowany w kilku etapach. Jego podstawowym celem jest rozpoznanie i udokumentowanie wszystkich osuwisk oraz terenów potencjalnie zagrożonych ruchami masowymi w Polsce oraz założenie systemu monitoringu wgłębnego i powierzchniowego na wybranych osuwiskach. Etapy I i II Projektu SOPO zakończyły się odpowiednio w 2008 i 2015 r. W kwietniu 2016 r. rozpoczęto realizację Etapu III a jego zakończenie planuje się na 2023 r. Na terenie województwa podkarpackiego dotychczas skartowano i wykonywano mapy osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi dla 48 gmin.

	terenów osuwiskowych i wykluczenie z zabudowy w opracowanych miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego terenów predysponowanych do powstawania osuwisk	
1.28.*	Monitoring na obszarach osuwiskowych zabudowanych	Zadanie w trakcie realizacji. W ramach Projektu SOPO założono system monitoringu powierzchniowego lub wgłębnego na wytypowanych osuwiskach. Na terenie województwa podkarpackiego zlokalizowano 14 punków monitorujących aktywność osuwisk (wg stanu na czerwiec 2016 r.).
Poprawa stanu środowiska na obszarach o przekroczonych standardach jakości środowiska (w szczególności m. Rzeszów, Przemyśl, Dębica, Stalowa Wola, Jarosław, Tarnobrzeg, rejon Pustkowa i Gorzyc)		
1.29.*	Podjęcie działań organizacyjnych i technicznych, stworzenie warunków do pozyskania środków na rzecz znaczącego ograniczenia emisji zanieczyszczeń do powietrza, w tym realizacja planowanych inwestycji o charakterze rządowym i samorządowym związanych z odciążeniem ruchu komunikacyjnego będącego dodatkowym i znaczącym źródłem zanieczyszczenia powietrza i emisji hałasu (m.in. Stalowa Wola, Przemyśl, Jarosław, Rzeszów, Jasło, Brzozów, Mielec, Ropczyce)	Zadanie w trakcie realizacji - W świetle obowiązujących przepisów w zakresie ochrony i poprawy jakości powietrza oraz nowego systemu ocen jakości, poprawy stanu wymagają obszary wskazane w obowiązujących Programach Ochrony Powietrza. POP są dokumentami strategicznymi, które na podstawie analizy skali i przyczyn zanieczyszczenia powietrza wyznaczają działania naprawcze w określonym horyzoncie czasowym
Rekultywacja obszarów zdewastowanych kopalnictwem siarki		
1.30.*	Kontynuowanie działań mających na celu przywrócenie równowagi środowiska w rejonach byłej eksploatacji siarki.	Zadanie zrealizowane. Dla Kopalni Siarki Machów przyjęto wodno-rekreacyjny kierunek rekultywacji, z budową zbiornika w wyrobisku oraz zagospodarowaniem rekreacyjnym jego otoczenia. W efekcie zakończenia prac w Tarnobrzegu – Machowie powstał zbiornik wodny z otoczeniem leśnym o powierzchni ponad 500 ha (w tym lustro wody 455 ha) z przeznaczeniem dla celów rekreacyjnych. Napełnianie zbiornika zakończono w 2009 r., a 10 lipca 2010 r. udostępniono dla

		wszystkich chętnych. Dla terenów pokopalnianych został uchwalony miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego określający zagospodarowanie zbiornika i terenów przyległych dla celów rekreacyjnych. W dniu 23 lipca 2012 r. została zawarta umowa pomiędzy Ministrem Skarbu Państwa a gminą Tarnobrzeg dotycząca nieodpłatnego przejęcia 100% akcji Kopalni Siarki Machów S.A., czego efektem jest komunalizacja terenów pokopalnianych. Od 1 stycznia 2013 r. na mocy decyzji Ministra Administracji i Cyfryzacji, zbiornik wodny zwany potocznie zbiornikiem lub zalewem machowskim otrzymał oficjalną geograficzną nazwę „Jezioro Tarnobrzeskie" i został udostępniony do wykorzystania rekreacyjnego.
1.31.*	Kontynuowanie działań mających na celu przywrócenie równowagi środowiska w rejonie byłej eksploatacji siarki (Jeziórko)	Zadanie zrealizowane. Aktualne prace pielęgnacyjne skupiają się na utrzymaniu uzyskanego efektu ekologicznego.
1.32.*	Kontynuowanie kompleksowych działań mających na celu przywrócenie równowagi środowiska w rejonach byłej eksploatacji siarki w Baszni oraz eliminacja zagrożeń jakości wód jakie mogą powstać na obszarach zdegradowanych i w wyniku działalności kopalni siarki w rejonie Jaworowa i Niemirowa (po stronie ukraińskiej)	Zadanie zrealizowane Rekultywacja terenów po otworowej Kopalni Siarki Basznia, mającej zdecydowanie mniejszy zasięg znaczącego negatywnego oddziaływania (powierzchnia kopalni wynosiła ok. 20-30 ha), została zrealizowana w 30%. Zostały wykonane prace eliminujące największe zagrożenia dla środowiska. Kopalnia Siarki Machów S.A. – podmiot odpowiedzialny za likwidację Kopalni Siarki „Basznia" w powiecie lubaczowskim, zbyła tereny pokopalniane na rzecz inwestora. Inwestor uzyskał koncesję na wydobycie siarki i przystąpił do budowy kopalni *Basznia II* r.[73] Obowiązek rekultywacji terenów poeksploatacyjnych (istniejących i przyszłych) spoczywa na nowym właścicielu.
Zalesienia i gospodarka leśna		
1.33.	Przeklasyfikowanie obszarów porolnych z gruntów rolnych na leśne (drzewostany porastające te grunty są około 50 letnie i w obecnym stanie	Proces ciągły. Przekwalifikowanie obszarów porolnych z gruntów rolnych na leśne odbywa się na poziomie planowania lokalnego.

[73] Źródło: https://www.mos.gov.pl/srodowisko/geologia/koncesje-geologiczne/koncesje-i-wnioski-koncesyjne/

	rzeczy nie są objęte ochroną gruntów leśnych) – problem dotyczy w szczególności południowo-wschodniej części województwa	
1.34.*	Tworzenie Leśnych Kompleksów Promocyjnych jako obszarów wzorcowej i zrównoważonej gospodarki leśnej oraz certyfikacja lasów.	Proces ciągły. Zarządzeniem Nr 5 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 19.01.2015 r w sprawie zmian terytorialnych leśnego Kompleksu Promocyjnego „Lasy Bieszczadzkie" niemal trzykrotnie powiększono Leśny Kompleks Promocyjny „Lasy Bieszczadzkie", do powierzchni 69531,73ha, obejmując w całości obszar czterech nadleśnictw: Baligród, Cisna, Lutowiska i Stuposiany.
1.35.	Ochrona krajobrazu i bioróżnorodności oraz kształtowanie struktury krajobrazu wiejskiego poprzez realizację programów rolnośrodowiskowych SAPARD i zalesianie terenów przewidzianych do renaturyzacji i rekultywacji – w pierwszej kolejności powiaty: bieszczadzki, sanocki, leski oraz rejon Doliny Strugu (Tyczyn, Błażowa, Hyżne, Chmielnik)	Proces ciągły. Zwiększenie stopnia lesistości wymagają głównie powiaty o małym zalesieniu. Środki finansowe na zalesienia częściowo pozyskiwane są z funduszy strukturalnych UE. Program SAPARD został zakończony w 2006 r.
Ochrona wód		
1.36.*	Wprowadzenie przekrojów pomiarowo-kontrolnych monitoringu stanu czystości wód z sieci EUROWA-TERNET W województwie podkarpackim będą to: a) Krempna – na Wisłoce – gm. Krempna b) Ujście do Wisłoki – na Ropie – m. Jasło c) Ujście do Wisły – na Wisłoce – gm. Gawłuszowice d) Łączki powyżej Leska – na Sanie – Lesko e) Ujście do Sanu – na Wiarze – m. Przemyśl f) Ujście do Sanu – na Wisłoku – Tryńcza g) Ujście do Sanu – Wólka Tanewska – na Tanwi	Zrealizowano. Wykonywanie bieżące zadań i przesyłanie wyników do Europejskiej Agencji Środowiska.

	gm. Ulanów h) Ujście do Wisły Wrzawy na Sanie – gm. Gorzyce i) Sierakośce na Wiarze gm. Fredropol (graniczny) j) Starzawa – na Wiszni – gm. Stubno (graniczny) k) Budzyń na Szkle – gm. Radymno (graniczny)	
1.39.*	Realizacja państwowego programu monitoringu wód powierzchniowych w sieci krajowej w podstawowych przekrojach pomiarowo kontrolnych na 6 rzekach województwa	Monitoring jest procesem ciągłym. Zadanie zostało zrealizowane zgodnie z Programem Państwowego Monitoringu Środowiska na lata 2003 - 2005 . W latach 2014-2015 monitoring wód powierzchniowych realizowany był zgodnie z „Programem Państwowego Monitoringu Środowiska Województwa Podkarpackiego na lata 2013-2015" i Aneksem Nr 2 do programu.Obecnie monitoring prowadzony jest zgodnie z „Programem państwowego monitoringu środowiska województwa podkarpackiego na lata 2016 - 2020" i Aneksem Nr 2 do Programu, zatwierdzonych przez GIOŚ
1.40*.	Realizacja państwowego programu monitoringu wód powierzchniowych w sieci regionalnej w przekrojach pomiarowo kontrolnych na 16 rzekach województwa (zadanie rządowe wojewódzkie)	Monitoring jest procesem ciągłym. W latach 2014-2015 zadanie realizowane było zgodnie z „Programem Państwowego Monitoringu Środowiska Województwa Podkarpackiego na lata 2013-2015" i Aneksem Nr 2 do programu. W roku 2016 monitoring prowadzony był zgodnie z „Programem państwowego monitoringu środowiska województwa podkarpackiego na lata 2016 - 2020" oraz Aneksem Nr 2 do Programu.
1.41.	Realizacja programu „Wisła 2000"	Prawidłowa nazwa zadania powinna brzmieć „Programu dla Wisły i jej dorzecza do roku 2020" (nazwa skrótowa „Program Wisła - 2020". Przygotowanie tego programu było inicjatywą podjętą przez organizacje pozarządowe, związane poprzez swoją działalność statutową z Wisłą. Z inicjatywy Związku Miast Nadwiślańskich, w dniu 2 czerwca 2000 r. w Toruniu podpisane zostało Porozumienie w sprawie Programu dla Wisły i jej Dorzecza na lata 2000 – 2020. Sygnatariuszami Porozumienia byli: Minister Środowiska, Szef Kancelarii Prezesa RM, Wojewodowie, Marszałkowie Województw i organizacje pozarządowe. Prezes Rady Ministrów, rozporządzeniem z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Środowiska, powierzył Ministrowi Środowiska obowiązek wykonywania zadań związanych

		z programem „Wisła - 2020”. 31 sierpnia 2004 r. została przekazana do MŚ ostateczna wersja „Programu Inwestycyjnego dla Wisły 2020". W 2007 r. podjęto decyzje o aktualizacji dokumentu. Prace zostały wstrzymane w 2007 r. Program nie jest realizowany.
1.42.	Realizacja współpracy z woj. małopolskim w sprawie poprawy stanu czystości rzeki Dulczy	Nie podjęto działań. Program państwowego monitoringu środowiska województwa małopolskiego na lata 2016 - 2020 nie obejmuje potoku Dulcza.
1.43.	Realizacja współpracy z woj. małopolskim w sprawie poprawy stanu czystości rzeki Czarna Tarnowska	Nie podjęto działań. Program państwowego monitoringu środowiska województwa małopolskiego na lata 2016 - 2020 nie obejmuje rzeki Czarna Tarnowska.
1.44.	Realizacja współpracy z woj. małopolskim w sprawie poprawy stanu czystości Wisłoki	Proces ciągły. Realizacja działań na obszarze zlewni Wisłoki w ramach Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych na lata 2016 - 2021. Współpraca w ramach Związku Dorzecza Gmin Wisłoki, tworzonego przez 19 gmin z terenu województwa podkarpackiego i 3 gminy z terenu województwa małopolskiego, którego zadaniem jest podejmowanie wspólnych działań w zakresie ochrony środowiska na terenie zlewni rzek Wisłoki.
1.45.	Realizacja współpracy z województwem lubelskim w sprawie poprawy stanu czystości rzek Tanew i Bukowa	Współpraca interwencyjna w przypadku sygnalizacji zagrożeń.
1.47.	Wdrożenie zasad ochrony przed niewłaściwym zagospodarowaniem przestrzennym obszarów GZWP wraz ze strefami ochronnymi	Proces ciągły. Zasady zagospodarowania przestrzennego określone są w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i nie obejmują całego obszaru GZWP. W roku 2016 Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy zakończył realizację projektu: „*Wykonanie programów i dokumentacji geologicznych określających warunki hydrogeologiczne w związku z ustanawianiem obszarów ochronnych Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP) dla potrzeb planowania i gospodarowania wodami w obszarach dorzeczy*” Wyznaczone zostały m.in. proponowane obszary ochronne i wskazano propozycje zakazów, nakazów lub ograniczeń w użytkowaniu terenu w celu zapewnienia efektywnej ochrony zbiorników.

1.48.*	Realizacja programu „Czysta Wisłoka”	W realizacji. Zakończyły się prace związane z realizacją I i II etapu programu poprawy czystości zlewni Wisłoki. W ramach II etapu projektu wybudowano: 116 km sieci wodociągowej, 7 hydroforni oraz 2 zbiorniki wody, 20 km kanalizacji sanitarnej, 7 przepompowni ścieków, rozbudowano i gruntownie zmodernizowano 3 oczyszczalnie ścieków.
1.49.	Realizacja państwowego programu monitoringu wód podziemnych w sieci krajowej w wytypowanych punktach pomiarowych	Monitoring jest procesem ciągłym i w latach 2014-2017 zrealizowano z programem państwowego monitoringu środowiska województwa podkarpackiego. W latach 2014-2015 zadanie realizowane było zgodnie z „Programem Państwowego Monitoringu Środowiska Województwa Podkarpackiego na lata 2013-2015”.W roku 2016 monitoring prowadzony był zgodnie z „Programem Państwowego Monitoringu Środowiska Województwa Podkarpackiego na lata 2016-2020”. Monitoring prowadzony jest przez Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, pełniący na mocy ustawy Prawo wodne, Państwowa służbą hydrogeologiczną zobligowaną do wykonywania badań i oceny stanu wód podziemnych.
Ochrona dziedzictwa kulturowego		
1.50.	Zadanie wpisania na Listę Dziedzictwa Światowego UNESCO najcenniejszych zabytków województwa: w tym unikalnego kościoła drewnianego w Haczowie (gm.Haczów, powiat brzozowski) oraz drewnianego zespołu kościelno-plebańskiego w Bliznem (gm. Jasienica Rosielna, pow. brzozowski).	Wpisano na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO: - w 2003 r. kościół drewniany w Haczowie oraz drewniany zespół kościelno- plebański w Bliznem - w 2013 r. cerkwie w Chotyńcu, Radrużu, Smolniku i Turzańsku Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w województwie podkarpackim na lata 2014–2017 zawiera ogólny zapis o treści: „Wspieranie działań na rzecz poszerzenia Listy Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO o kolejne szczególnie wartościowe obiekty z terenu województwa podkarpackiego”
1.51.*	Wyłonienie listy najcenniejszych zabytków i podniesienie ich do rangi „Pomnika Historii” (w dalszym etapie określenie sposobu i rodzaju ochrony). Proponowane obiekty i zespoły znajdują się	Na terenie województwa znajdują się aktualnie 3 zespoły zabytkowe uznane za pomniki historii: - „Leżajsk – zespół klasztoru o.o. bernardynów” (2005 r.) - „Łańcut –zespół zamkowo-parkowy” (2005 r.) - „Radruż – zespół cerkiewny” (2017 r.)* Propozycje Pomników Historii zawarte w Programie Opieki Nad Zabytkami w Województwie

	w miejscowościach: - Ulucz (gm. Dydnia) – cerkiew greko-katolicka drewniana, pow. Brzozowski - Krasiczyn (gm. Krasiczyn) – zespół zamkowo-parkowy, pow. Przemyski - Przemyśl zespół historyczny, urbanistyczny miejski wraz z Twierdzą Przemyśl, pow. Przemyski grodzki i ziemski (m. i gm. Przemyśl, gm. Żurawica, gm. Medyka, gm. Krasiczyn , gm. Orły) - Kalwaria Pacławska – klasztor o.o Franciszkanów (gm. Fredropol), pow. Przemyski - Posada Rybotycka – cerkiew (gm. Fredropol), pow. Przemyski - Radruż, (gm, Horyniec) – zespół cerkiewny greko-katolicki drewniany, pow. Lubaczowski - Łańcut (gmina i miasto Łańcut) – zespół pałacowo-parkowy, pow. Łańcucki - Baranów Sandomierski (gm. Baranów Sandomier-ski) – zespół pałacowo-parkowy, pow. Tarnobrzeski - Dukla – kościół z wyposażeniem rokokowym, pow. Krośnieński (m. i gm. Dukla) - Leżajsk – zespół klasztorno – kościelny oo. Bernar-dynów pow. Leżajski (m. i gm. Leżajsk)	Podkarpackim na lata 2014–2017: – Baranów Sandomierski – zespół pałacowo-parkowy, – Bóbrka – kopalnia ropy naftowej, – Iwonicz Zdrój – zespół zdrojowy, – Jarosław – zespół staromiejski i zespół klasztoru o.o. dominikanów, – Kalwaria Pacławska – zespół kościelno-klasztorny oo. franciszkanów z zespołem kaplic kalwaryjskich, – Krasiczyn – zespół zamkowo-parkowy, – Krosno – zespół staromiejski, – Posada Rybotycka – cerkiew, – Przemyśl – zespół staromiejski, – Radruż – zespół cerkiewny, – Stalowa Wola – układ urbanistyczny z zabudową z okresu COP, – Twierdza Przemyśl, – Ulucz – cerkiew.

1.52.*	Utworzenie rezerwatów kulturowych (w tym archeologicznych) na terenach o wybitnym znaczeniu historycznym: - Trzcinica (gm. Jasło - pow. jasielski) grodzisko z epoki brązu i wczesnego średniowiecza, - Trepcza (gm. Sanok - pow. sanocki) - wczesnośredniowieczny zespół osadniczy Horodziska i Horodyszcze, - Przemyśl (pow. grodzki) - wczesnośredniowieczny gród, pozostałości rotundy, palatium - wzgórze zamkowe, relikty rotundy św. Mikołaja pod katedrą, - Radruż – (gm. Horyniec pow. lubaczowski) zespół cerkiewny gr. katolicki drewniany, wraz z otoczeniem	Obecnie obowiązująca ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, wprowadza nowe formy ochrony m. in. parki kulturowe. (patrz: 1.54). Odstępuje się od tworzenia rezerwatów kulturowych. Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie podkarpackim na lata 2014–2017 zawiera propozycje utworzenia archeologicznych parków kulturowych: – Bóbrka, gm. Chorkówka, pow. krośnieński, stan. 11 (znane jako Wietrzno-Bóbrka) – wieloczłonowe grodzisko (grodziska ?) wczesnośredniowieczne z elementami osadnictwa z epoki brązu; – Brzezowa, gm. Nowy Żmigród, pow. jasielski, stan. 1 – wieloczłonowe grodzisko wczesnośredniowieczne; – Chodakówka, gm. Kańczuga, pow. przeworski, stan. 1 – bardzo dobrze zachowane grodzisko wczesnośredniowieczne (z czytelną, podwójną linią wałów); – Dąbrówka Starzeńska, gm. Dynów, pow. rzeszowski – relikty zamku, który jest systematycznie odsłaniany podczas trwających od kilku lat badań wykopaliskowych; – Lubenia, gm. Lubenia, pow. rzeszowski, stan. 1 – zespół wczesnośredniowieczny: grodzisko wraz z osadami przygrodowymi (stanowiska nr 20 i 23); – Przedmieście Czudeckie, gm. Czudec, pow. strzyżowski, stan. 7 – grodzisko wczesnośredniowieczne i odkryte relikty murowanego zamku (XIV-XVII w.), który jest systematycznie odsłaniany podczas trwających od kilku lat badań wykopaliskowych; – Przemyśl, stan. 1 – teren grodziska wczesnośredniowiecznego z reliktami zabudowy (rotunda oraz palatium) wraz z późniejszym zamkiem (w tym przypadku można by traktować to stanowisko jako część składową w kategorii Parku Archeologiczno-Architektonicznego, która objąć by mogła również historyczne centrum miasta razem z innymi stanowiskami archeologicznymi); – Trepcza, gm. Sanok, pow. sanocki, stan. 1 oraz 2 – zespół dwóch grodzisk wczesnośredniowiecznych wraz z reliktami osadnictwa pradziejowego (z epoki brązu jak również okresu lateńskiego) oraz unikatowym, wczesnośredniowiecznym obiektem

		sakralnym (cerkwią) i cmentarzem ulokowanym wokół budowli cerkiewnej; W 2011 roku otwarto skansen archeologiczny „Karpacka Troja" w Trzcinicy k. Jasła. W 2013 roku zespół cerkiewny w Radrużu został wpisany na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO (patrz 1.50). W 2017 roku został uznany za Pomnik Historii (patrz 1.51). Wcześniej, w 2012 roku decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków do rejestru zabytków wpisano otoczenie zespołu cerkiewnego.
Ochrona i rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako jednego z elementów kreowania produktu turystycznego		
1.53.*	Ochrona historycznych układów urbanistycznych wymagających szczególnej ochrony – kontynuacja procesów rozpoczętych w zakresie ochrony miast historycznych oraz wprowadzenie nowych zadań (tworzenie planów rewaloryzacji i rewitalizacji dla miast historycznych, wprowadzenie stref ochrony. W pierwszym etapie ochrona układów urbanistycznych :Jarosławia, Przemyśla, Krosna, Sanoka, następnie: Rzeszowa, Łańcuta, Przeworska, Tarnobrzega, zespołów małomiasteczkowych: Głogowa	Zgodnie z art. 54b ust. 2 pkt 3 uchylonej ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym, w obowiązującym planie zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego określono obszary, w tym obiekty zabytkowe i zespoły zabytków, podlegające szczególnej ochronie. W obecnie obowiązujących przepisach, kategoria obszarów podlegających szczególnej ochronie nie występuje. Zadanie ciągłe. Jego realizacji służą m.in. dotacje ze środków MKiDN, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, środki jednostek samorządu terytorialnego, środki z funduszy europejskich, w tym z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego 2014–2020 w ramach działań: • 4.4. Kultura, 4.6 Kultura – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne – w zakresie m.in. prac

	Małopolskiego, Pruchnika, Pilzna, Jaćmierza, Kalwarii Pacławskiej (wieś), historycznych układów urbanistycznych : Iwonicza Zdroju, Rymanowa, Leska, Leżajska, Ulanowa, oraz Brzozowa i Strzyżowa. Szczególna ochrona 184 zabytkowych obiektów i zespołów obiektów o znaczeniu krajowym i regionalnym na terenie całego województwa.	konserwatorskich, prac restauratorskich i robót budowlanych oraz zakupu wyposażenia służącego zachowaniu zabytków. W 2016 r. dofinansowanie otrzymało 66 wnisoków, a w 2017 r, w trybie pozakonkursowym – projekt Stowarzyszenia Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego „Zachowanie dziedzictwa kulturowego oraz wsparcie instytucji kultury na terenie ROF” • 6.3. Rewitalizacja przestrzeni regionalnej, 6.5. Rewitalizacja przestrzeni regionalnej – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne – m. in. w zakresie robót restauratorskich i konserwatorskich budynków znajdujących się w rejestrze zabytków, budynków położonych w strefie ochrony konserwatorskiej wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z budynkiem – jako element projektu rewitalizacyjnego. Do końca 2017 r. nie prowadzono naboru w ramach działań 6.3. oraz 6.5. Natomiast do wykazu programów rewitalizacji będącego podstawą ubiegania się o środki z ww. działań prowadzonego przez Marszałka Województwa wpisano m.in.: – Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Łańcuta na lata 2015–2020, – Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Mielca na lata 2016–2023, – Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tarnobrzega na lata 2016–2020, – Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Tyczyn na lata 2016–2022, – Program Rewitalizacji Gminy Pruchnik na lata 2017–2023, – Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Baranów Sandomierski do 2023 roku, – Gminny Program Rewitalizacji Miasta Leżajsk na lata 2016–2023. Miasto Stalowa Wola uczestniczy w konkursie dotacji pt.: „Modelowa rewitalizacja miast” w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014–2020. Projekt realizowany jest w latach 2016–2018. Opracowało Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Stalowa Wola na lata 2017–2020. Ze względu na zmianę podejścia do problematyki rewitalizacji, finansowanie działań związanych z ochroną zabytków uległo ograniczeniu. Założone w ww. programach projekty rewitalizacyjne nie muszą obejmować historycznych układów urbanistycznych ani dotyczyć obiektów zabytkowych. W ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko do końca 2017 r. dofinansowanie

		otrzymały następujące projekty (termin realizacji do roku 2019 lub 2020): • Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego dawnej Ordynacji Łańcuckiej poprzez prace remontowo-konserwatorskie oraz wykreowanie nowych przestrzeni ekspozycyjnych w budynku Zamku oraz zabytkowym Parku Muzeum – Zamku w Łańcucie (OR-KA II, III, IV, VII), • Prace remontowe, konserwatorskie i budowlane Oranżerii oraz Ujeżdżalni w ramach przedsięwzięcia "Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego dawnej Ordynacji Łańcuckiej poprzez prace remontowo-konserwatorskie oraz wykreowanie nowych przestrzeni ekspozycyjnych (OR-KA II, III, IV, VII), • Rewaloryzacja modernistycznych warsztatów szkolnych w Stalowej Woli na potrzeby Muzeum Centralnego Okręgu Przemysłowego, • Modernizacja zabytkowego dworca PKP na potrzeby funkcjonowania ETNOCENTRUM Ziemi Krośnieńskiej, • Rzeszowskie Piwnice – interaktywna instytucja kultury. Uchwałą Nr 542/XLVIII/09 Rady Miasta Jarosławia z dnia 23 marca 2009 r. utworzono w Jarosławiu pierwszy w regionie Park Kulturowy - Zespołu Staromiejskiego i Zespołu Klasztornego OO. Dominikanów. W rejestrze zabytków znajdują się historyczne układy przestrzenne oraz zespoły zabytkowej zabudowy wskazanych miejscowości: Jarosław, Przemyśl, Krosno, Rzeszów, Łańcut, Tarnobrzeg, Głogów Małopolski, Pilzno, Iwonicz Zdrój, Leżajsk, Ulanów. Ponadto, w 2015 r. do rejestru zabytków wpisano: − Krosno – historyczny układ urbanistyczny części miasta, w rejonie ulic: Kościuszki – Paderewskiego – Łukasiewicza, XIX/XX, nr rej.: A-475 z 22.12.2015* − Rzeszów – zespół budowlany ul. Dekerta, nr rej.: A-1343 z 2.09.2015* W rejestrze zabytków znajdują się również układy przestrzenne oraz zespoły zabudowy miejscowości: Baranów Sandomierski, Bircza, Brzostek, Czudec, Krzeszów, Przeworsk, Radymno, Rudnik nad Sanem, Sokołów Małopolski, Tarnobrzeg, Tyczyn oraz Zaklików. W 2017 r. rozszerzono zakres ochrony dla układu urbanistyczno-krajobrazowego miasta Baranów

		Sandomierski, nr rej.: A-1446 z 6.05.1985 i z 16.02.2017*.
1.54.	Zapewnienie warunków do interdyscyplinarnego rozwoju miast historycznych polegającego na jednoczesnym zachowaniu unikatowych, wybitnych wartości historycznych, z drugiej strony zapewniający kreatywne działania w zakresie kształtowania nowego współczesnego wizerunku miast aktywnych gospodarczo i kulturalnie (rewitalizacja). Działania uaktywniające miasta muszą być oparte na wnikliwych analizach, szczegółowo zaproponowanych zasadach, indywidualnych dla każdego układu urbanistycznego w zależności od jego walorów, skali i możliwości oraz na interdyscyplinarnych studiach programowo-przestrzennych.	Uchwałą Nr 542/XLVIII/09 Rady Miasta Jarosławia z dnia 23 marca 2009 r. utworzono w Jarosławiu pierwszy w regionie Park Kulturowy - Zespołu Staromiejskiego i Zespołu Klasztornego OO. Dominikanów. Propozycje utworzenia parków kulturowych, wg. zapisów Programu Opieki Nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2014–2017 obejmują obszary zlokalizowane w następujących miastach: Cieszanów, Dukla, Krosno, Lesko, Leżajsk, Łańcut, Pilzno, Pruchnik, Przemyśl, Przeworsk, Radymno, Rymanów, Rzeszów, Sanok, Sieniawa, Stalowa Wola, Ulanów, Wielkie Oczy. Rewitalizacja miast – patrz: pkt 1.53.
1.55.*	**Obszar „wewnętrznej" otuliny Magurskiego Parku Narodowego** (Krempna, Świątkowa Mała i Wielka, Kotań, Polany w gm. Krempna, pow. jasielski) wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie różnorodnymi formami ochrony zadanie priorytetowe	W 2015 r. zakończono realizację projektu realizowanego w ramach PO Infrastruktura i Środowisko 2007–2013 pn. „Opracowanie Planu Ochrony Ostoi Magurskiej PLH 180001 i Planu Ochrony Magurskiego Parku Narodowego". Opracowane plany ochrony nie zostały dotychczas przyjęte. W Programie Opieki Nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2014–2017 zaproponowano utworzenie Magurskiego Zespołu Parków Kulturowych – obejmującego m.in. cerkwie w Kotani, Krempnej, Świątkowej Małej, Świątkowej Wielkiej oraz cmentarze z I wojny światowej.
1.56.*	„**Ruiny klasztoru karmelitów w Zagórzu"** z przełomem rzeki Osławy (gm. Zagórz, pow. sanocki) obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie docelowo różnorodnymi formami ochrony - zadanie priorytetowe	Nie podjęto studiów programowo-przestrzennych. W Programie Opieki Nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2014–2017 zaproponowano utworzenie na tym terenie parku kulturowego. W okresie 2014–2017 Gmina Zagórz na prace remontowo-konserwatorskie oraz zabezpieczające otrzymywała dotacje ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,

		Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz Samorządu Województwa Podkarpackiego. W ramach RPO WP 2014–2020 Gmina Zagórz realizuje projekt „Kompleksowa ochrona dziedzictwa kulturowego na terenie MOF Sanok – Lesko – adaptacja ruin Zespołu Klasztornego Karmelitów Bosych na centrum kultury w Zagórzu”
1.57.*	**„Krajobraz forteczny Twierdzy Przemyśl** (gm. Przemyśl, m. Przemyśl, gm. Żurawica, gm. Orły, gm. Medyka, gm. Krasiczyn – pow. Przemyski) obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie docelowo różnorodnymi formami ochrony - zadanie priorytetowe	W Programie Opieki Nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2014–2017 obszar proponowany do wpisania na listę UNESCO, uznania za Pomnik Historii (patrz 1.50, 1.51) oraz utworzenia Parku Kulturowego. W 2008 roku utworzono Związek Gmin Fortecznych Twierdzy Przemyśl (gminy Bircza, Krasiczyn, Krzywcza, Medyka, Orły, Przemyśl, Stubno, Żurawica, Miasto Przemyśl). W listopadzie 2015 r. zakończono realizację projektu realizowanego ze środków RPO WP 2007-2013, środków własnych gmin oraz Budżetu Państwa pn. „Zagospodarowanie zespołu zabytkowego Twierdzy Przemyśl w celu udostepnienia dla turystyki kulturowej – etap I.” realizowany przez Związek Gmin Fortecznych. Projekt obejmował 7 zadań realizowanych na terenie 24 obiektów dziedzictwa kulturowego. - Zad. 1. Zagospodarowanie Pałacu Humnickich w Birczy, - Zad. 2. Rewitalizacja drogi fortecznej Kruhel Wielki – Prałkowce, przebudowa ogrodzenia cmentarza wojennego w m. Brylińce, - Zad. 3. Rewitalizacja zespołu dworsko-parkowego w Babicach, - Zad. 4. Rewitalizacja dróg fortecznych, zespołu koszarowego w Siedliskach, Fortu XV Borek, - Zad. 5. Zagospodarowanie trasy od Bramy Sanockiej Dolnej przez obiekt forteczny Brama Sanocka Górna i mur obronny, fort Trzy Krzyże do Bramy na Zniesieniu, - Zad. 6. Ścieżka przyrodniczo-historyczno-dydaktyczna Stubno-Starzawa- Kalników, - Zad. 7. Szlak fortecznej turystyki kulturowej Północna Rokada w Twierdzy Przemyśl.
1.58.	**„Ruiny zamku w Mrukowej”** (gm. Osiek Jasielski pow. Jasielski), obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie docelowo różnorodnymi formami	Nie podjęto studiów programowo-przestrzennych. (Uwaga! W przypadku Mrukowej należy raczej mówić o reliktach dawnego zamku niż o jego ruinach).

	ochrony	
1.59.	**„Dolina Łopienki”** (gm. Cisna pow. Leski), obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie różnorodnymi formami ochrony	Nie podjęto studiów programowo-przestrzennych.
1.60.*	**„Kolejka wąskotorowa Cisna-Komańcza”** (gm. Cisna pow. leski, gm. Komańcza w powiecie sanockim) obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie różnorodnymi formami ochrony	Stopniowa realizacja działań mających na celu wykorzystanie turystycznego potencjału kolejki i odtworzenie torowisk na trasie dawnego jej przebiegu. Regularne przejazdy organizowane są na odcinku Przysłup – Balnica. Wyremontowano torowiska do Smolnika. W 2015 r. Fundacja Karpacka – Polska zrealizowała projekty w ramach Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy: • „Rozszerzenie oferty turystycznej Bieszczadzkiej Kolejki Leśnej poprzez rozwój infrastruktury turystycznej oraz promocję produktów lokalnych.” W jego ramach wybudowano peron w m. Przysłup oraz przeprowadzono remont torowiska na trasie Cisna Majdan-Przysłup. • „Podniesienie prestiżu Bieszczadzkiej Kolejki Leśnej, jako produktu lokalnego poprzez rozszerzenie oferty turystycznej.” W jego ramach wykonano malowanie konstrukcji wiaty, lokomotyw, wagonów
1.61.	**„Ruiny zamku Sobień w Monastercu”** (gm. Lesko, pow. leski) obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie różnorodnymi formami ochrony	Nie podjęto studiów programowo-przestrzennych. (Uwaga: od końca 2006 roku wieś nazywa się Manasterzec)
1.62.	**„Dolina Sanu”** (gm. Dynów – pow. rzeszowski, gm. Dubiecko, gm. Krzywcza, gm. i miasto Przemyśl – pow. przemyski) obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie różnorodnymi formami ochrony	Nie podjęto studiów programowo-przestrzennych

1.63.	**„Kolejka wąskotorowa Przeworsk -Dynów”** (gm. Dynów -pow. rzeszowski, gm. Przeworsk, gm. Kańczuga, gm. Jawornik Polski - pow. przeworski) obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie różnorodnymi formami ochrony	Nie podjęto studiów programowo-przestrzennych. Przeworska Kolejka Wąskotorowa świadczy regularne rozkładowe przewozy turystyczne w miesiącach letnich.
1.64.	**„Ruiny zamku Kamieniec”** wraz z otoczeniem (gm. Korczyna i Wojaszówka – pow. krośnieński) obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie docelowo różnorodnymi formami ochrony	W Programie Opieki Nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2014–2017 zaproponowano utworzenie na tym terenie parku kulturowego – Ruiny zamku Kamieniec wraz z rezerwatem Prządki. W 2011 r. decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków do rejestru zabytków wpisano otoczenie zamku „Kamieniec” na terenie wsi Korczyna (nr rej.: A-664 z 26.09.2011), w 2014 r. – otoczenie zamku na terenie wsi Odrzykoń i Korczyna (nr rej.: A-1285 z 4.11.2014).
1.65.	**„Dolina Wiaru”** (gmina Fredropol – pow. przemyski) obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie docelowo różnorodnymi formami ochrony	Nie podjęto studiów programowo-przestrzennych
Współpraca transgraniczna		
1.66.	Realizacja programu likwidacji zagrożeń ekologicznych i ochrona wód w strefach przygranicznych, współpraca w tym zakresie ze stroną ukraińską – obwód lwowski na obszarze zlewni górnego Sanu	Proces ciągły. Współpraca WIOŚ w Rzeszowie i Departamentu Ekologii i Zasobów Naturalnych Lwowskiej Obwodowej Administracji oraz w ramach Polsko-Ukraińskiej Komisji ds. Ochrony Wód powołanej na podstawie Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy o współpracy w dziedzinie gospodarki wodnej na wodach granicznych.
1.67.	Realizacja skutecznej ochrony i wykorzystania zasobów przyrodniczych i kulturowych, współpraca ze Słowacją	W trakcie realizacji – współpraca instytucji uczestniczących w zarządzaniu ochroną przyrody (m.in. Magurskiego Parku Narodowego i Bieszczadzkiego Parku Narodowego)
1.68.	Monitoring stanu czystości wód w przekrojach pomiarowo – kontrolnych sieci granicznej (zadania rządowe wojewódzkie):	Proces ciągły – punkty monitoringu zgodnie „Programem państwowego monitoringu środowiska województwa podkarpackiego na lata 2016 - 2020” oraz Aneksem Nr 1 i Nr 2 do Programu

	a) Sierakośce - na Wiarze - gmina Fredropol, b) Stanisławczyk - na Wiarze - gm. Przemyśl, c) Starzawa - na Wiszni - gm. Stubno, d) Budzyń - na Szkle - gm. Radymno, e) Krościenko - na Strwiążu - gm. Ustrzyki Dolne	
1.69.*	Realizacja programu zrównoważonego rozwoju na obszarze funkcjonalnym „Zielone Karpaty”	Obszary funkcjonalne określone zostały w KPZK 2030. Zasady delimitacji obszarów funkcjonalnych nie zostały przyjęte. Podobnie jak przepisy prawne określające zasady ich funkcjonowania. Nie utworzono specjalnego programu dla obszaru funkcjonalnego „Zielone Karpaty”. Natomiast działania i projekty na rzecz zrównoważonego rozwoju Karpat realizowane są w różnych formach i przez różne organizacje i instytucje w ramach Konwencji Karpackiej (2003 r.) oraz w ramach Euroregionu Karpackiego, a także Programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej i Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa. Polska rozpoczęła starania zmierzające do powstania „Makroregionalnej Strategii UE dla obszaru Karpat”. W Ministerstwie Rozwoju opracowywane sa założenia do ww. Strategii.
1.70.	Stworzenie programu rządowego ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego terenów przygranicznych w zakresie unikatowej architektury drewnianej w oparciu o Ministerstwo Kultury dotyczącego ochrony unikalnych zasobów architektury drewnianej świeckiej i sakralnej rzym. – katolickiej i gr. – katolickiej obszaru pogranicza polsko-ukraińskiego i polsko-słowackiego lub Karpat	Brak specjalnego programu rządowego. Szlaki architektury drewnianej funkcjonują na terenach woj. podkarpackiego, małopolskiego, świętokrzyskiego i śląskiego. Nie mają jednak charakteru transgranicznego. Od 2002 roku funkcjonuje transgraniczny polsko – słowacki Szlak Świątyń Karpackich, od 2007 roku szlak rowerowy "Beskidzkie Muzea" obejmujące m. in. zabytki architektury drewnianej. Trwa realizacja zaplanowanego na lata 2017–2018 projektu, w ramach którego ma powstać transgraniczny polsko-słowacki Szlak kultury wołoskiej (Program Interreg V-A Polska-Słowacja) Rezultatem współpracy polsko-ukraińskiej jest m. in. wspólny wpis w 2013 r. na listę UNESCO 16 drewnianych cerkwi z terenu województwa podkarpackiego i małopolskiego oraz obwodów lwowskiego, iwanofrankowskiego i zakarpackiego.
1.71.	Utworzenie TOCH „**Beskidy Wschodnie”** –	Zadanie zostało zrealizowane. Z inicjatywy Polskiego Narodowego Komitetu MAB Zadanie nie

	projektuje się włączenie się polskiej części obszaru Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery „Karpaty Wschodnie" obejmującego: Bieszczadzki Park Narodowy, Ciśniańsko-Wetliński Park Krajobrazowy, Park Krajobrazowy Doliny Sanu	Zadanie nie zostało zrealizowane. Z inicjatywy Polskiego Narodowego Komitetu MAB powstała Koncepcja Transgranicznych Obszarów Chronionych (TOCH) na terenie Polski. Do TOCH zaliczony został utworzony w 1992 r. i powiększony w 1998 r. Międzynarodowy Rezerwat Biosfery 'Karpaty Wschodnie"
1.72.	Utworzenie TOCH **„Roztocze"** projektowane jest włączenie: Parku Krajobrazowego Puszczy Solskiej, Południoworoztoczańskiego Parku Krajobrazowego, Roztoczańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (współpraca z województwem lubelskim)	Zadanie jest w trakcie realizacji. Z inicjatywy Polskiego Narodowego Komitetu MAB powstała Koncepcja Transgranicznych Obszarów Chronionych (TOCH) na terenie Polski. Trwaja prace nad ustaleniem granic Transgranicznego Obszaru Chronionego „Roztocze", przy czym znaczna część tego obszaru znajduje znajdzie się na terenie województwa lubelskiego. TOCH „Roztocze" został wskazany w KPZK 2030 i uwzględniony w projekcie PZPWP.
1.73.	Utworzenie TOCH „**Beskid Niski"** w skład, którego na Podkarpaciu wchodziłyby: Magurski Park Narodowy i Jaśliski Park Krajobrazowy, część Obszaru Chronionego Krajobrazu Beskidu Niskiego oraz obszary kilkudziesięciu istniejących i projektowanych rezerwatów przyrody.	Zadanie nie zostało zrealizowane. Obszaru nie wskazano w Koncepcji Transgranicznych Obszarów Chronionych (TOCH) z 1992 r. i w KPZK 2030, więc nie został uwzględniony w projekcie PZPWP
1.74.	Realizacja projektów w ramach Funduszu Rozwoju Euroregionu Karpackiego (m.in. program na rzecz poprawy stosunków interetnicznych i transgranicznych oraz współpracy transgranicznej) oraz wspieranych przez UE w ramach Małych Projektów	Proces ciągły - realizowany poprzez różnorodne programy i finansowany ze środków Unii Europejskiej
1.75.	Opracowanie „Koncepcji Utworzenia Transgranicznych Terenów Turystycznych" (karpackie szlaki kulturowe :Szlak Architektury Drewnianej, Karpackie Szlaki Religijne, Karpacki Szlak Etnograficzny, Karpacki Szlak Cmentarzy Wojennych, Szlak „Śladami dawnej kultury	Koncepcja opracowana, nierealizowana. Przez obszar województwa podkarpackiego przebiegają następujące transgraniczne szlaki kulturowe: - Szlak „Beskidzkie Muzea" – rowerowy (utw. 2007 r.), - Szlak naftowy (utw. 2005 r.),

	mieszczańskiej i magnackiej w Karpatach”) oraz rekreacyjne (m. in. szlak uzdrowisk karpackich)	- Szlak gniazd rodowych Lubomirskich (utw. 2004 r.), - Szlak śladami Aleksandra Fredry (utw. 2004 r.), - Szlak śladami Dobrego Wojaka Szwejka (utw. 2004 r.), - Szlak świątyń karpackich (utw. 2002 r.) - Droga św. Jakuba – Via Regia (utw. 2012 r.) Szlaki międzyregionalne krajowe, planowane do dalszego rozwoju jako transgraniczne: - Szlak chasydzki (utw. 2005 r.). - Szlak frontu wschodniego I wojny światowej (utw. 2013 r.) Trwa realizacja zaplanowanego na lata 2017–2018 projektu, w ramach którego ma powstać transgraniczny Szlak kultury wołoskiej.
1.76.	Edukacja społeczności lokalnych w zakresie ochrony krajobrazu kulturowego (w tym poprzez ukazywanie pozytywnych przykładów) - zadanie priorytetowe	Realizowane w sposób ciągły poprzez różnorodne organizacje i instytucje.
1.77.	Tworzenie Podkarpackiego Systemu Informacji Przestrzennej w zakresie zasobów, ochrony, stanu i kształtowania środowiska	W trakcie realizacji. Uchwałą nr 287/5752/17 z dnia 28 marca 2017 r. Zarząd Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie podjął decyzję o realizacji projektu własnego nr RPPK.02.01.00-18-0037/16 pn. „Podkarpacki System Informacji Przestrzennej (PSIP)” w ramach osi priorytetowych I-VI Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020.

2. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNO-EKONOMICZNA

2.1.*	Budowa wielofunkcyjnej trasy narciarskiej turystyczno – sportowej wraz z zapleczem socjalnym pod górę Żuków, w gminie Ustrzyki Dolne, powiat bieszczadzki	Zadanie inwestycyjne pn. Budowa wielofunkcyjnej trasy narciarskiej turystyczno-sportowej wraz z zapleczem socjalnym pod górą Żuków zrealizowane: Powstała biegowa trasa narciarska pod górę Żuków a w okresie letnim funkcjonuje ścieżka spacerowa i dydaktyczna oraz szlak rowerowy na szczyt góry Żuków. W latach 2009-2014 powstał stadion zimowy posiadający homologację FIS wraz z zapleczem

		towarzszącym (szatnie na trasach). W okresie 2014-2017 realizacja zadania polegała na wykonaniu budynku gospodarczego w zabudowie kontenerowej, przyłącza wodociągowego oraz bezodpływowego zbiornika na nieczystości płynne wraz z przykanalikiem.
2.2.	Rozwój infrastruktury obsługi turystycznej w Ustrzykach Dolnych	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.3.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w Izdebkach (gmina Nozdrzec, pow. brzozowski)	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.4.	Utworzenie ponadlokalnego ośrodka społecznego leczniczo – rehabilitacyjnego we wsi Wesoła gm. Nozdrzec pow. brzozowski.	Zadanie nie zostało zrealizowane - zadanie nieaktualne.
2.5.	Utworzenie ośrodków turystyczno - sportowych nad Sanem gmina Nozdrzec pow. brzozowski	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.6.	Utworzenie ośrodków turystyczno – sportowych nad Sanem gmina Dydnia, pow. brzozowski	Zadanie niezrealizowane – zadanie aktualne Działania na rzecz rozwoju turystyki i sportu zostały określone w Strategii Rozwoju Gminy Dydnia do 2020 roku, jako jeden z jedenastu programów inwestycyjnych pn. „ Zrównoważony Program Rozwoju Turystyki”, w ramach którego zawarto szereg działań na rzecz rozwoju turystyki i sportu - przewidziany okres realizacji lata 2009-2020
2.7.	Budowa sali sportowej dla LO w m. Pilzno, pow. dębicki	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.8.*	Budowa Ośrodka Sanatoryjnego w Latoszynie gmina Dębica	Zadanie w trakcie realizacji - na podstawie sporządzonego operatu uzdrowiskowego Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 2012 r. sołectwu Latoszyn i Pogrodzie w gminie Dębica nadano status Obszaru

		Ochrony Uzdrowiskowej Latoszyn; - rozpoczęto budowę Kompleksu Przychodni Leczniczych w Latoszynie z wykorzystaniem wód leczniczych (pomieszczenia rehabilitacji fizycznej, fizykoterapii, hydroterapii, światłolecznictwa i z wykorzystaniem borowiny) – prace budowlane rozpoczęte w kwietniu 2017 r. – planowane zakończenie w 2018 r. - planowana budowa basenu leczniczego z wykorzystaniem wód siarczkowych, ścieżek pieszo-rowerowych, amfiteatru i pijalni wód.
2.9.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy, gmina Brzostek pow. dębicki (kontynuacja)	Zadanie inwestycyjne zrealizowane w 2010 r.
2.10.	Budowa liceum ogólnokształcącego w miejscowości Borowa w gminie Czarna pow. dębicki	Zadanie nie zostało zrealizowane – zadanie nieaktualne. Na terenie Gminy Czarna występuje mała ilość młodzieży mogąca uczęszczać do liceum
2.11.	Budowa Zespołu Kąpieliskowego z krytą pływalnią (basen pełnowymiarowy, sauna, zjeżdżalnia i infrastruktura towarzysząca) w Jarosławiu	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.12.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy, gmina Rokietnica pow. Jarosławski	Zadanie nie zostało zrealizowane – zadanie nieaktualne Brak środków finansowych
2.13.	Budowa krytej pływalni w Jaśle (basen sportowy pełnowymiarowy, basen rekreacyjny, zjeżdżalnia, sztuczna plaża, solaria, gabinety odnowy biologicznej) w Jaśle	Inwestycja zrealizowana – obiekt oddany do użytku w sezonie letnim 2002 r.

2.14*.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w Jaśle	Zadanie zrealizowane w 2017 r.
2.15.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gm. Kołaczyce	Zadanie nie zostało zrealizowane – zadanie nieaktualne Na terenie gminy Kołaczyce od sierpnia 2015 r. działa Dom Pomocy Społecznej „Nazaret", który jest jednostką organizacyjną gminy Kołaczyce
2.16.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gm. Nowy Żmigród, pow. jasielski	Zadanie zrealizowane – otwarcie 19.06.2013 r.
2.17.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gm Skołyszyn, pow. jasielski	Inwestycja zrealizowana – obiekt oddany do użytku na początku 2005 r.
2.18.	Budowa ośrodka wypoczynkowo – sportowego „Maziarnia" w Wilczej Woli gmina Dzikowiec, pow. Kolbuszowski	Zadanie nie zostało zrealizowane - zakłada się realizację zadania w przyszłych latach
2.19.	Budowa Ośrodka Szkolenia Ustawicznego, gm. Majdan Królewski, pow. kolbuszowski	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.20.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gm. Cmolas, pow. kolbuszowski	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.21.	Budowa Domu Spokojnej Starości w Korczynie, pow. krośnieński	Zadanie nie zostało zrealizowane – zadanie nieaktualne W grudniu 2015 r. oddano do użytkowania Dom Dziennego Pobytu „Senior – WIGOR" w Korczynie Dom powstał dzięki wsparciu Ministra Pracy i Polityki Społecznej w ramach Programu Wieloletniego „Senior – WIGOR" na lata 2015-2020 oraz przy udziale środków własnych gminy Korczyna
2.22.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy	Zdanie inwestycyjne zrealizowane, obiekt funkcjonuje od 2005 r.

	w gm. Dukla, pow. krośnieński	
2.23.	Budowa liceum wraz z zespołem szkół w Dukli	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.24.	Budowa ośrodków sportów wodnych w dorzeczu Jasiołki, gm. Dukla	Zadanie niezrealizowane, inwestycja prywatna
2.25.	Budowa szkoły średniej LO wraz z salą sportową pełnowymiarową w Chorkówce, pow. krośnieński	Zadanie niezrealizowane – nieaktualne Realizacja niecelowa w związku z niżem demograficznym i bliskością szkół średnich w ościennych gminach a szczególnie w mieście Krosno.
2.26.	Budowa hali widowiskowo-sportowej w Jedliczu, pow. krośnieński	Zdanie inwestycyjne zrealizowane – obiekt oddany do użytku jesienią 2003 r.
2.27.	Uzyskanie budynku dla Zespołu Szkół Specjalnych w Rymanowie Zdroju	Zadanie zrealizowane: ZSS w Rymanowie Zdroju (szkoła podstawowa, gimnazjum) mieści się przy ulicy Leśna 4, w obiekcie sanatoryjnym Zimowit. Jest to szkoła sanatoryjna zapewniającą młodym kuracjuszom ciągłość nauki podczas pobytu w sanatorium.
2.28.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w Lesku	Realizacja ukończona, obiekt oddany do użytku w 2005 r.
2.29.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi na ok. 30 miejsc w Leżajsku	Zadanie niezrealizowane - nieaktualne
2.30.	Budowa krytej pływalni pełnowymiarowej w Leżajsku	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.31.	Utworzenie Centrum Dziedzictwa Kulturowego i Informacji Turystycznej w Leżajsku	Zadanie inwestycyjne zrealizowane

	z infrastrukturą turystyczną	
2.32.	Budowa szkoły ponadgimnazjalnej w Grodzisku Dolnym, pow. leżajski	Zadanie niezrealizowane – zadnie nieaktualne ze względu na wprowadzoną reformę szkolnictwa
2.33.	Zorganizowanie Zawodowej Szkoły Wyższej w Nowej Sarzynie	Zadanie niezrealizowane – zadnie nieaktualne Brak podstaw ekonomicznych do realizacji zadania
2.34.	Budowa pełnowymiarowej hali sportowej z krytym basenem w Nowej Sarzynie	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.35.	Rozbudowa i modernizacja Szpitala Rejonowego w Lubaczowie	Zadanie inwestycyjne zrealizowane w 2012 r.
2.36.*	Budowa kompleksu basenowo – rekreacyjnego w Lubaczowie	Zadanie inwestycyjne w trakcie realizacji Przy Zespole Szkół im. gen. Józefa Kustronia w Lubaczowie oddano do użytku halę sportową. W związku z rezygnacją powiatu lubaczowskiego z udziału we wspólnej realizacji z gminą miejską Lubaczów inwestycji pn. Budowa krytej pływalni w Lubaczowie" przy Zespole Szkół, miasto Lubaczów rozpoczęło realizację inwestycji pn. „Budowa zespołu basenów otwartych z zapleczem w kompleksie rekreacyjno-sportowym" przy ul. Ofiar Katynia w Lubaczowie . Roboty budowlane rozpoczęto dnia 30 stycznia 2017 r.
2.37.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w Lubaczowie	Zadanie inwestycyjne zrealizowane + obiekt ŚDS oddany do użytku na przełomie 2003/2004 r.
2.38	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gm. Cieszanów pow. lubaczowski	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.39.*	Rozbudowa Samodzielnego Publicznego Zespołu Opieki Zdrowotnej (rozbudowa szpitala)	Zadania inwestycyjne zrealizowane: - oddane do użytkowania lądowisko dla śmigłowców sanitarnych;

	w Mielcu.	- przebudowa wejścia głównego; - termomodernizacja budynku Oddziału Zakaźnego; - wykonanie chodników i dróg dojazdowych; - przebudowa oddziału na parterze segment „C” dla potrzeb Oddziału Chirurgii Naczyniowej szpitala; - przebudowa pomieszczeń pracowni tomografu komputerowego na parterze budynku szpitala wraz z przebudową pomieszczeń piwnicy w segmencie „F” Zadania w trakcie realizacji: - przebudowa bloków operacyjnych; uruchomienie procedury przetargowej na wyłonienie wykonawcy robót budowlanych; - projekt zagospodarowania terenu przebudowy i rozbudowy pomieszczeń garażowych ze zmianą sposobu użytkowania w celu utworzenia przychodni nocnej i świątecznej opieki laboratoryjnej na terenie szpitala.
2.40.	Modernizacja stadionu sportowego STAL MIELEC	Zadanie inwestycyjne zrealizowane - sierpień 2013 r.
2.41.*	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gm. Radomyśl Wielki, pow. mielecki	Zadanie zrealizowane – Środowiskowy Dom Samopomocy oddany do użytku 1 listopada 2015 r. Adaptacja budynku mienia komunalnego Gminy Radomyśl Wielki w miejscowości Pień oraz wyposażenie w odpowiedni sprzęt..
2.42.	Budowa Domu Pomocy Społecznej w Przecławiu, pow. mielecki	Zadanie inwestycyjne niezrealizowane - zadanie nieaktualne
2.43.	Utworzenie Domu Pomocy Społecznej na terenie powiatu niżańskiego	Zadanie inwestycyjne niezrealizowane - zadanie nieaktualne Powiaty nie realizują takich zadań
2.44.	Budowa Domu Pomocy Społecznej w Rudniku nad Sanem	Zadanie inwestycyjne niezrealizowane - zadanie nieaktualne

2.45.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gm. Krzeszów, pow. niżański	Zadanie inwestycyjne niezrealizowane - zadanie nieaktualne
2.46.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gm. Ulanów, pow. niżański	Zadanie inwestycyjne niezrealizowane - zadanie nieaktualne Zrezygnowano ze względów ekonomicznych
2.47.	Budowa ośrodka rekreacji i sportu w Ulanowie pow. niżański	Zadanie inwestycyjne zrealizowane W pierwszym półroczu 2008r. zakończono budowę Ośrodka Rekreacyjno – Sportowego „Błękitny San" w Ulanowie. Inwestycja była finansowana w 75 % z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach ZZPORR, w 10% z budżetu państwa, i w 15% z budżetu gminy
2.48.*	Rozbudowa Samodzielnego, Publicznego Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Żurawicy, pow. Przemyski (Wojewódzki Podkarpacki Szpital Psychiatryczny im. prof. Eugeniusza Brzezickiego w Żurawicy)	Zadanie inwestycyjne zrealizowane Rozbudowano i zmodernizowano Oddział Psychiatryczny Ogólny nr 1 (budynek nr 1). Rozbudowano i zmodernizowano Oddział Psychiatryczny Ogólny nr 2 (budynek nr 3).
2.49.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gm. Bircza, pow. przemyski	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.50.	Budowa Ekumenicznego Domu Pomocy Społecznej w Prałkowcach gm. Krasiczyn, pow. przemyski	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.51.	Utworzenie ośrodka rekreacyjno-sportowego przy zbiorniku retencyjnym „Łączki Kucharskie", gmina Ropczyce	Zadanie inwestycyjne nierealizowane – realizacja wstrzymana W związku z wydanym postanowieniem w dniu 07.08.2013r. przez RDOŚ w Rzeszowie dotyczącym zawieszenia postępowania w sprawie wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach realizacji przedsięwzięcia: Budowa zbiornika retencyjnego „Łączki

		Kucharskie”. Realizacja ośrodka rekreacyjno-sportowego została wstrzymana.
2.52.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w Ropczycach	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.53.	Budowa hali widowiskowo-sportowej w Ropczycach	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.54.	Budowa ośrodka sportu i rekreacji nad projektowanym zbiornikiem retencyjnym „Pogwizdów Stary – Raniżów, gm. Głogów Małopolski, pow. rzeszowski	Zadanie niezrealizowane
2.55.	Budowa ośrodka wypoczynku i rekreacji w Lipiu, gm. Głogów Małopolski	Zadanie niezrealizowane Zadanie jest wymienione jako jedno z zadań do realizacji w projekcie Strategii Rozwoju Gminy Głogów Małopolski na lata 2008 - 2020
2.56.*	Utworzenie ośrodka wypoczynku, turystyki i sportu oraz ośrodka hipoterapii w Zabajce, gm. Głogów Małopolski	Zadanie zrealizowane W Zabajce funkcjonuje Ośrodek Jazdy Konnej prowadzony jest przez Ludowy Klub Jeździecki „Zabajka”. Ośrodek świadczy usługi rekreacyjno-wypoczynkowe takie jak: nauka jazdy konnej, kuligi, hipoterapia, organizuje zawody i imprezy rekreacyjno-sportowe.
2.57.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gminie Głogów Małopolski	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.58.	Budowa ośrodka sportu i rekreacji (basen pełnowymiarowy, korty tenisowe i inne) w Głogowie Małopolskim	Zadanie inwestycyjne zrealizowane

2.59.	Utworzenie Liceum Ogólnokształcącego w Głogowie Małopolskim	Zadanie inwestycyjne zrealizowane – Liceum funkcjonuje od roku szkolnego 2002/2003
2.60.	Utworzenie ośrodka turystyczno – sportowego w Dynowie, pow. rzeszowski	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.61.	Utworzenie ośrodków turystyczno – sportowych nad Sanem gmina Dynów pow. rzeszowski	Zadanie zrealizowane w 2012 r. (Kompleks Rekreacyjno Sportowy „Pod Dębiną" w Bachórzu)
2.62.*	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gminie Boguchwała, pow. rzeszowski	Zadanie inwestycyjne zrealizowane w 2017 r. Ośrodek został utworzony w miejscowości Mogielnica
2.63.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gminie Kamień, pow. rzeszowski	Zadanie inwestycyjne zrealizowane Obiekt oddany do użytku w lipcu 2007 roku. Środowiskowy Dom Samopomocy powstał w starym budynku szkoły
2.64.	Budowa Centrum Rehabilitacyjno Socjalnego przy Domu Pomocy Społecznej w Górnie, gmina Sokołów Młp., pow. rzeszowski	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.65.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gminie Sokołów Młp., pow. rzeszowski	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.66.	Budowa bazy sportowo-turystycznej na terenie gminy Tyczyn	Zadanie inwestycyjne niezrealizowane z powodu braku środków finansowych
2.67.	Utworzenie domów pomocy społecznej na terenie gminy Tyczyn	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.68.*	Budowa ośrodka sportowego w Nowej Wsi gm. Trzebownisko	Zadanie inwestycyjne pn. „Centrum Sportowo-Rekreacyjne w Nowej Wsi" zrealizowane – inwestycja zakończona w 2017 r.

		Centrum obejmuje: krytą pływalnię „Fala" , halę tenisowa z zapleczem, 2 boiska do piłki plażowej, plac zabaw dla dzieci „OLEŃKA", kompleks boisk ORLIK 2012, bieżnia wraz z zapleczem (oddana do użytkowania w 2014 r.), boisko piłkarskie (oddane do użytkowania 12 września 2017 r.) (boisko piłkarskie oraz boisko wielofunkcyjne z zapleczem)
2.69.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w Wolicy, gmina Bukowsko, pow. sanocki	Zadanie inwestycyjne zrealizowane – obiekt oddany do użytku w marcu 2007 r.
2.70.*	Utworzenie ośrodków turystyczno - sportowych nad Sanem gmina Sanok, pow. sanocki	Inwestycje w trakcie realizacji – inwestycje prywatne W miejscowościach zlokalizowanych w Dolinie Sanu, tj. Międzybrodziu, Tyrawie Solnej , Dobrej oraz Załużu powstają domki rekreacyjne
2.71.*	Rozbudowa Szpitala Powiatowego w Stalowej Woli	Zadanie w trakcie realizacji -- planowane zakończenie zadania 2020 Zadania inwestycyjne zrealizowane: 2010 - utworzenie Oddziału Udarowego i Pododdziału Urologicznego w Oddziale Chirurgii; 2012 - utworzenie Oddziału Psychiatrii Dziennej, przebudowa Oddziału Położniczego i Neonatologicznego; 2013 - utworzenie Pododdziału Chirurgii Naczyniowej w Oddziale Chirurgii Ogólnej, powstaje Pracownia Radiologii Zabiegowej z salą hybrydową; 2014 – utworzenie Pracowni Diagnostyki Obrazowej; 2017 – budowa lądowiska wyniesionego dla śmigłowców ratunkowych (zadanie współfinansowane ze środków POIiŚ); 2017 – przebudowa pomieszczeń dla potrzeb nocnej świątecznej opieki zdrowotnej; 2017 – przebudowa i rozbudowa Szpitalnego Oddziału Ratunkowego (w trakcie realizacji, zakończenie luty 2018 r., zadanie współfinansowane ze środków POIiŚ).
2.72.	Realizacja projektu EDEN w Stalowej Woli	Zadanie nie zostało zrealizowane
2.73.	Budowa hali sportowej pełnowymiarowej przy Zespole Szkół Ekonomicznych w Stalowej Woli	Zadanie inwestycyjne zrealizowane

2.74.	Utworzenie Zakładu Pielęgnacyjno – Opiekuńczego (na bazie Szpitala Kolejowego) w Stalowej Woli	Zadanie zrealizowane, ośrodek jest czynny
2.75.	Utworzenie Parku Innowacji Przedsiębiorczości „Technopark" w Stalowej Woli	Zadanie zrealizowane w 2011 r. w postaci Inkubatora Technologicznego Stalowa Wola oraz Klastra Przemysłowego COP Opracowano plan miejscowy dla terenu lokalizacji parku (2006 r.);Przygotowywano dokumentację;. Złożono wnioski o dofinansowanie ze środków unijnych – tytuł projektu: *„Od COP-u do innowacji i rozwoju" - Inkubator Technologiczny w Stalowej Woli jako narzędzie rozwoju gospodarki i innowacji Polski Wschodniej;* Przedmiotem projektu było wyposażenie obiektu tworzonego inkubatora technologicznego w maszyny i urządzenia oraz w infrastrukturę badawczą przeznaczoną dla początkujących przedsiębiorców.
2.76.*	Budowa obiektu dla filii Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Stalowej Woli	Zadanie w trakcie realizacji – powstał budynek biblioteki międzyuczelnianej, były prowadzone rozmowy przedstawicieli filii Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej z Prezydentem Miasta odnośnie współpracy
2.77.	Budowa Domu Pomocy Społecznej w Radomyślu nad Sanem, pow. stalowowolski	Zadanie inwestycyjne niezrealizowane – zadanie nieaktualne W grudniu 2005 r. do użytkowania oddano Środowiskowy Dom Samopomocy Społecznej w Radomyślu na Sanem
2.78.	Budowa Domu Pomocy Społecznej we wsi Irena, gmina Zaklików, pow. stalowowolski	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.79.	Budowa Domu Pomocy Społecznej w Strzyżowie –Łętowni, pow. strzyżowski	Zadanie inwestycyjne niezrealizowane - zadanie nieaktualne W dniu 24 kwietnia 2017 r. wydano pozwolenie na budowę Zakładu Pielęgnacyjno-Opiekuńczego, Centrum Dietetyczne i Leczenia w Strzyżowie
2.80.	Budowa krytej pływalni w Strzyżowie	Zadanie inwestycyjne zrealizowane

2.81.	Rozbudowa Domu Pomocy Społecznej w Gliniku Dolnym, gmina Frysztak, pow. strzyżowski	Zadanie inwestycyjne zrealizowano w 2010 r. (otwarto w 2011 r.)
2.82.*	Budowa kompleksu rekreacyjno-leczniczego z wykorzystaniem wód geotermalnych w gm. Wiśniowa	Zadanie niezrealizowane – aktualne Gmina Wiśniowa jest w trakcie opracowywania zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wiśniowa, w której to zostanie zmienione przeznaczenie terenu dla obszaru predysponowanego do budowy kompleksu rekreacyjno-leczniczego z wykorzystaniem wód geotermalnych. Uchwalenie Studium planowane jest na III kwartał 2018r. Ponadto Gmina Wiśniowa wystąpiła z wnioskiem do NFOŚiGW o dofinansowanie odwiertu badawczego, który docelowo może zostać wykorzystany jako eksploatacyjny. Wniosek ten został pozytywnie zweryfikowany przez NFOŚiGW i oczekuje na opinie Ministra Środowiska w sprawie przyznania środków.
2.83.	Zagospodarowanie sportowo – rekreacyjne zwałowiska zewnętrznego kopalni „Machów" w Dąbrowicy, gmina Baranów Sandomierski, pow. tarnobrzeski	Zadanie inwestycyjne zrealizowane. W roku 2013 oddano do użytkowania stok narciarski wraz z infrastrukturą towarzyszącą powstały na zwałowisku kopalni Machów
2.84.*	Budowa kompleksu oświatowo-rekreacyjnego z obiektami sportowymi w Baranowie Sandomierskim	Zadania inwestycyjne zrealizowane - ze względów ekonomicznych i niż demograficzny odstąpiono od realizacji obiektów oświatowych. - stadion lekkoatletyczny (boisko do gry w piłkę nożną, czterotorowa i sześciotorowa bieżnia, boisko do gry w koszykówkę i siatkówkę, skocznia w dal, skocznia wzwyż, miejsce do rzutu dyskiem i kulą, szatnie, budynek socjalny) oddany do użytkowania w maju 2013 r.; - centrum informacji turystycznej oraz wieża widokowa
2.85.	Budowa rafinerii „Jeziórko" w gminie Grębów, pow. tarnobrzeski	Zadanie inwestycyjne niezrealizowane – zadanie nieaktualne
2.86.	Budowa Zespołu Szkół Ekonomicznych w Nowej Dębie	Zadanie inwestycyjne niezrealizowane - zadanie nieaktualne

		Nie będzie realizowane z uwagi na wystarczająca bazę szkół
2.87.*	Rozwój Uniwersytetu Rzeszowskiego m. in. budowa obiektów dla potrzeb Uniwersytetu (biblioteka i inne -kontynuacja) w Rzeszowie	**Zadania inwestycje zrealizowane do 2013 r.:** 1. Oddano do użytku bibliotekę; 2. Zaadaptowano budynek przy ul. Dąbrowskiego dla potrzeb Instytutu Muzyki; 3. Przebudowano pałac w Weryni na cele naukowo-dydaktyczne; 4. Uruchomiono Kompleks Naukowo-Dydaktyczny „ZALESIE" – zadania inwestycyjne: - Centrum Transferu Technologii i Badań Podstawowych, - Centrum Innowacji i Wdrożeń w Przemyśle Spożywczym oraz Przetwarzania Odpadów i Biomasy na Energię. - Centrum konferencyjno-naukowe, - Centrum Marketingu Produktów Spożywczych , - Modernizacja budynku dydaktycznego D-2 Dworek 2.Instytut Muzyki 3.Wydział Biotechnologii w Weryni 4.Centrum Edukacji w Iwoniczu 5.Uniwersyteckie Centrum Innowacji i Transferu Wiedzy Techniczno-Przyrodniczej 6. Kompleks Naukowo-Dydaktyczny Centrum Mikroelektroniki i Nanotechnologii 7. Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Komputerowego 8. Podkarpackie Centrum Innowacyjno-Badawcze Środowiska w Rzeszowie **Ocena 2014-2017** <u>Zadania inwestycyjne zrealizowane:</u> 1. Budowa Przyrodniczo-Medycznego Centrum Badań Innowacyjnych Uniwersytetu Rzeszowskiego przy ul. Warzywnej w Rzeszowie, okres realizacji 2008-2014 2. Budowa Zakładu Nauk o Człowieku, okres realizacji 2013-2015 3. Budowa Uniwersyteckiego Centrum Sportu w Rzeszowie przy ul. Zelwerowicza, okres realizacji 2016-2017 <u>Zadania inwestycyjne w realizacji:</u> 1. Budowa Uniwersyteckiego Centrum Lekkoatletycznego w Rzeszowie przy ul. Cichej, okres

		realizacji 2016-2020, stopień zaawansowania prac: wykonana dokumentacja projektowa, uruchomiony przetarg na wykonanie prac budowlanych. 2. Budowa Interdyscyplinarnego Centrum Badań Przedklinicznych i Klinicznych, okres realizacji 2017-2020, stopień zaawansowania prac: uruchomiona procedura na wykonanie prac projektowych <u>Zadani inwestycyjne niezrealizowane – zadania nieaktualne:</u> 1. Innowacyjne Podkarpackie Centrum Rozwoju Technologii Medycznych 2. Centrum Archeologii Podkarpacia 3. Centrum Badawczo – Rozwojowe Tradycyjnych i Ekologicznych Produktów Spożywczych 4. Podkarpackie Centrum Edukacji Naukowo Technicznej 5. Biotechnologie Przyjazne dla Środowiska 6. Centrum Innowacyjnych Technologii Wytwarzania 7. Inteligentne Eko- Osiedle – Program Badawczo Rozwojowy 8. Interdyscyplinarne Centrum Badawcze Planowane inwestycje (od poz. 1 do poz. 8) z poprzedniego okresu oceny 2009-2013 zostały zaniechane z powodu braku możliwości uzyskania środków na ich finansowanie
2.88.	Rozbudowa budynku Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rzeszowie	Zadanie inwestycyjne pn. „Budowa Podkarpackiego Centrum Bibliotecznego Edukacyjnego w Rzeszowie” niezrealizowane – zadanie nieaktualne Ze względu na brak możliwości pozyskania dofinansowania zadania z programów Unii Europejskiej oraz brak możliwości sfinansowania tak dużego przedsięwzięcia ze środków budżetu województwa, Zarząd Województwa podjął decyzję o rezygnacji z realizacji przedmiotowego zadania
2.89.	Budowa obiektu dla Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Rzeszowie oraz uzyskanie bazy dla podległych filii	
2.90.	Uzyskanie obiektu dla Podkarpackiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Rzeszowie	Zadanie zrealizowane
2.91.	Budowa teatru muzycznego w Rzeszowie	Zadanie niezrealizowane
2.92.	Utworzenie muzeum Centralnego Okręgu	Zadanie niezrealizowane

	Przemysłowego w Rzeszowie	
2.93.	Rozwój Regionalnego Centrum Sportowo-Widowiskowego w Rzeszowie	Zadanie inwestycyjne zrealizowane - w 2006 r. obiekt oddany do użytku
2.94.*	Budowa Centrum Dydaktyczno-Sportowego przy Politechnice Rzeszowskiej	Zadanie zrealizowano pn. „Budowa Centrum Sportowo - Dydaktycznego Politechniki Rzeszowskiej" w zakresie: trzy pełnowymiarowe areny do zespołowych gier sportowych, gabinet usprawnienia ruchowego, siłownia, ścianka wspinaczkowa; wykonano w kompleksie hal sportowych. Odstąpiono od budowy krytej pływalni z uwagi na znaczne koszty przekraczające możliwości finansowe Uczelni oraz utratę ważności pozwolenia na budowę. W ramach rozwoju Politechniki Rzeszowskiej w latach 2014-2017 wybudowano obiekt Regionalnego Centrum Dydaktyczno-Konferencyjne i Biblioteczno-Administracyjnego – budynek „V" (laboratoria naukowo-badawcze, sale dydaktyczne i seminaryjne, aula z wyposażeniem multimedialnym, biblioteka). W trakcie realizacji są następujące zadania: - utworzenie Uczelnianego Centrum Przetwarzania Danych –Serwerowni zlokalizowanej w przyziemiu budynku „V' – etap wykonawstwa, - rozbudowa budynku „S" dla Wydziału Zarządzania – budowa Centrum Logistyki – etap wykonawstwa, planowane zakończenie w III kw. 2018 r. - budowa Studenckiego Kompleksu Sportowego w ramach Centrum Fizjoterapii i Sportu Politechniki Rzeszowskiej – etap prac projektowych - wykonanie ścianki wspinaczkowej sportowo-rekreacyjnej w hali sportowe – ogłoszono przetarg, planowane wykonanie na koniec sierpnia 2018 r. - budowa ekologicznego i energooszczędnego Domu Studenckiego – rozpoczęta realizacja od budowy infrastruktury podziemnej.
2.95.	Modernizacja stadionu lekkoatletycznego w Rzeszowie	Zadanie inwestycyjne zrealizowane

2.96.	Budowa obiektów Urzędu Marszałkowskiego w Rzeszowie	Zadanie inwestycyjne zrealizowane pn. „Przebudowa, rozbudowa z nadbudową przy ul. Towarnickiego 4 w Rzeszowie na potrzeby administracyjno-edukacyjne województwa Podkarpackiego etap I i etap II”
2.97.	Budowa obiektów Naczelnego Sądu Administracyjnego w Rzeszowie	Zadanie inwestycyjne zrealizowane; nazwa instytucji: Wojewódzki Sąd Administracyjny w Rzeszowie
2.98.	Budowa obiektów dla potrzeb konsulatów Słowacji i Ukrainy w Rzeszowie	Zadanie niezrealizowane
2.99.*	Budowa obiektów dla potrzeb Archiwum Państwowego w Rzeszowie	Zadanie inwestycyjne zrealizowane Budynek Archiwum Państwowego w Rzeszowie na osiedlu Wilkowyja-Południe został oddany do użytku 15 listopada 2016 r. r.
2.100.	Realizacja parku wypoczynku i rekreacji „Laski Matysowskie” wraz z ogrodem botanicznym w Rzeszowie	Zadanie niezrealizowane
2.101.	Budowa zakładu rekreacyjno-balneologicznego w rejonie Zalesia w Rzeszowie	Zadanie niezrealizowane
2.102.*	Budowa obiektów lecznictwa specjalistycznego w rejonie Szpitala Wojewódzkiego Nr 2 w Rzeszowie	Zadanie inwestycyjne zrealizowane pn. „Rozbudowa i modernizacja Szpitala Wojewódzkiego Nr 2 w Rzeszowie”: - Termomodernizacja obiektów i infrastruktury Szpitala Wojewódzkiego Nr 2 w Rzeszowie - zrealizowano w 2011 r;. - modernizacja i rozbudowa Szpitalnego Oddziału Ratunkowego w celu spełnienia wymogów ratownictwa medycznego - zrealizowano; - modernizacja i doposażenie szpitala na potrzeby funkcjonowania centrum urazowego - zrealizowano w 2013 r; - w odbudowanej części Budynku H1 utworzono Oddział Onkohematolodii Dzieci; Utworzono Oddział Alerologii; - w latach 2013-2015 i w 2017 r. przebudowano pion Położniczo-Ginekologiczny wraz z traktem

		porodowym w celu utworzenia Ośrodka Perinatologii
2.103.	Budowa obiektów pogotowia ratunkowego w Rzeszowie	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.104.*	Rozbudowa i modernizacja Wojewódzkiego Szpitala Zespolonego w Tarnobrzegu	Zadanie w trakcie realizacji pn. „Rozbudowa i modernizacja Wojewódzkiego Szpitala w Tarnobrzegu” Zadanie w części zrealizowane, pozostała do realizacji: budowa garaży i lądowiska dla śmigłowców. Ze względu na brak środków realizacja zadania dotycząca budowy garaży i lądowiska dla śmigłowców została zawieszona do czasu uzyskania zewnętrznego źródła finansowania.
2.105.*	Zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjno-sportowe zbiornika „Machów” w Tarnobrzegu	Zadanie w trakcie realizacji - w 2011 r. decyzją Rady Miasta Tarnobrzeg zbiornik „Machów” zmienił nazwę na Jezioro Tarnobrzeskie. Zadania zrealizowane: - przystań wodniacką (keja i hangar na łódki) – oddano do użytku w kwietniu 2014 r. - obiekt rekreacji sportowej „bosmanki” - oddano do użytku w 2014 r. - infrastruktura rekreacyjno-sportowa (wypożyczalnia sprzętu wodnego, tyrolka, wodny plac zabaw) i infrastruktura towarzysząca (punkty gastronomiczne) realizowana przez osoby prywatne – lata realizacji 2015-2017 - ponadto teren zaopatrzono w media – budowa sieci wodociągowej i kanalizacji sanitarnej grawitacyjno-ciśnieniowej z przepompownią ścieków i zasilaniem energetycznym – zrealizowano w 2017 r. Zadanie w trakcie realizacji : - budowa budynku zaplecza higieniczno-sanitarnego i magazynu dla Ośrodka Szkolenia Wodnonurkowego - lata realizacji 2017-2018 Zadanie planowane do realizacji:

		- Rozbudowa odcinka drogi opaskowej (wewnętrznej) od zjazdu z punktem widokowym do zjazdu z drogi opaskowej Zmiana pozwolenia: Rozbudowa odcinka drogi opaskowej Dec. pozwolenia Znak: ABI.XI.6740.141.2014 – planowane lata realizacji 2018-2019
2.106.	Budowa Zakładu Rentgenodiagnostyki (Wojewódzki Szpital w Przemyślu)	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.107.	Budowa galerii sztuki współczesnej w Przemyślu	Zadanie inwestycyjne niezrealizowane – zadanie nieaktualne Pomysł budowy nowego budynku Galerii Sztuki Współczesnej w Przemyślu ze względu na brak możliwości pozyskania finansowania zewnętrznego, został zarzucony i zadanie nie zostało zaakceptowane przez Zarząd Województwa do realizacji
2.108.	Budowa obiektu dla Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Przemyślu	Zadanie inwestycyjne zrealizowane Nowa siedziba Przemyskiej Biblioteki Publicznej oddana do użytku w dniu 15 listopada 2013 r. w ramach projektu pn.: „Rewitalizacja kompleksu powojskowego przy ul. Grodzkiej w Przemyślu" RPO WP na lata 2007 - 2013; budynek Pedagogicznej Biblioteki Publicznej w Przemyslui został wyremontowany
2.109.	Rozwój Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Przemyślu	Zadanie inwestycyjne zrealizowane Szkoła zmieniła nazwę na Państwową Wyższą Szkołę Wschodnioeuropejską w Przemyślu Rozbudowano bazę dydaktyczną campusu PWSW w Przemyślu: - budowa zespołu dydaktycznego z niezbędną infrastrukturą techniczną, z nowoczesnymi laboratoriami i pracowniami badawczymi (z wyposażeniem) dla kierunków inżynieryjno-technicznych, - budowa domu studenckiego (akademika), który wraz z zespołem dydaktycznym stanowi integralną część campusu uczelnianego, - remont budynku dawnej szkoły rolniczej i dostosowanie do celów edukacyjnych jako aula dydaktyczna i utworzenie i wyposażenie w sprzęt specjalistyczny dwóch laboratoriów dla kierunków inżynieryjnych,

		- rewitalizacja zabytkowego Zespołu Pałacowo-Parkowego Lubomirskich
2.110.	Budowa muzeum w Przemyślu	Zadanie inwestycyjne zrealizowane - poprawna nazwa Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej - oddane w 2008 r.
2.111.*	Budowa Centrum Sportu i Rekreacji (hala widowiskowo-sportowa, kryte lodowisko, aquapark) w Przemyślu	Zadanie zrealizowane pn. Przemyski Park Sportowo-Rekreacyjny - Stok Narciarski (patrz zadanie 2.114.);-trasy zjazdowe, wyciąg krzesełkowy, letni tor saneczkowy, snowpark. Zrezygnowano z budowy hali widowiskowo-sportowej, krytego lodowiska i aquaparku. W zamian wprowadzono zadanie pn. „Budowa wodnego placu zabaw w ramach zadania budowa basenu wraz z infrastrukturą towarzyszącą przy ul. Sanockiej”. Wodny plac zabaw zrealizowano w okresie od marca 2015 do lipca 2015r. Opracowano dokumentację projektową na wykonanie krytego basenu z basenami zewnętrznymi; planowany okres realizacji w latach 2018-2020.
2.112.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w Przemyślu	Zadanie inwestycyjne zrealizowane w 2010 r.
2.113.	Budowa Domu Pomocy Społecznej w Przemyślu	Zadanie inwestycyjne zrealizowane w 2008 r.
2.114.	Budowa turystycznego wyciągu krzesełkowego w rejonie Krzemieńca oraz wyciągu narciarskiego na skraju Parku Miejskiego w Przemyślu.	Patrz zadanie 2.111. Zadanie zrealizowane pn. Przemyski Park Sportowo-Rekreacyjny - Stok Narciarski (patrz zadanie 2.114.);-trasy zjazdowe, wyciąg krzesełkowy, letni tor saneczkowy, snowpark.
2.115.	Rozwój Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Krośnie	Zadanie zrealizowane w 2012 r. - przebudowano i odrestaurowano zabytkowe kamienice wchodzące w skład krośnieńskiego rynku z adaptacją na siedzibę władz administracyjnych uczelni i zagospodarowano wnętrze dziedzińca, - wybudowano bibliotekę naukową, - utworzono Kampus Techniczny poprzez budowę nowych oraz przebudowę i adaptację istniejących budynków dydaktyczno-laboratoryjnych przy ul Dmochowskiego (dawna szkoła

		rolnicza) przeznaczonych dla inżynierskich kierunków studiów (laboratoria z wyposażeniem) wraz z zagospodarowaniem terenu.
2.116.	Rozbudowa budynku Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Krośnie oraz uzyskanie bazy dla podległych filii	Zadanie zrealizowane Od 2008 PBW ma siedzibę w odremontowanym i rozbudowanym budynku starego szpitala. Filie znajdują się w Brzozowie, Jaśle, Lesku, Sanoku. Filia w Ustrzykach Dolnych funkcjonuje w budynku Starostwa Powiatowego.
2.117.	Budowa salonu wystaw artystycznych w Krośnie	Zadanie zrealizowane w 2012 r Poprawna nazwa zadania „Utworzenie Centrum Dziedzictwa Szkła w Krośnie”. Przebudowano i rozbudowano istniejący obiekt Biura Wystaw Artystycznych, w którym się mieszczą sale edukacyjno- konferencyjne, sale laboratoryjne, dydaktyczne do praktycznej prezentacji szkła oraz sale wystawiennicze wraz ze sklepem i galerią szkła. Biuro Wystaw Artystycznych – Galeria Sztuki w Krośnie ma swoja siedzibę w Regionalnym Centrum Kultur Pogranicza
2.118.*	Budowa krytej pływalni w Krośnie	Zadanie inwestycyjne zrealizowane w 2006 r. oddano do użytkowania Zespół Krytych Pływalni przy ul. Wojska Polskiego w Krośnie Utworzono Centrum Rekreacyjno –Sportowe przy ul. Bursaki w Krośnie: - wybudowano Euroboisko i stadion lekkoatletyczny; oddano do użytku w 2011 r. - w budowie kompleks basenów otwartych; lata realizacji 2017-2018
2.119.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w Krośnie	Zadanie inwestycyjne zrealizowane – obiekt oddany do użytku jesienią 2005 r.

3. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA		
SYSTEM KOMUNIKACJI		
3.1.*	Budowa autostrady **„A 4”**	Zadanie inwestycyjne zrealizowane. Zrealizowano*: 1) Węzeł Tarnów Północ – węzeł Dębica Wschód (oddany do ruchu 30.10.2014 r.). 2) Węzeł Rzeszów Wschód – węzeł Jarosław Zachód (oddany do ruchu 31.08.2016 r.).
3.2.*	Budowa drogi ekspresowej **„S 19”** (Kuźnica Białostocka –Białystok - Lublin – Rzeszów – Barwinek) – w tym przebudowa odcinków dróg krajowych nr **9 i 19** do parametrów ekspresowej	Zadanie inwestycyjne zrealizowane/odcinki: 1) Odcinek Stobierna – węzeł Rzeszów Wschód. 2) Węzeł Rzeszów Zachód – węzeł Świlcza. 3) Sokołów Młp. Północ – Stobierna (oddany do ruchu 1.09.2017 r.). * 4) Świlcza – Rzeszów Południe (oddany do ruchu 7.12.2017 r.).* Zadanie inwestycyjne w realizacji/odcinki: 1) Granica województwa lubelskiego i podkarpackiego - Sokołów Młp. – w trakcie procedury przetargowej na wyłonienie wykonawców.* 2) Węzeł Rzeszów Południe – Barwinek – uzyskano DUŚ (4.11.2016 r.). W opracowaniu Koncepcja Programowa*.
3.3.	Budowa drogi ekspresowej **„S 74”** (Piotrków Trybunalski - Nisko)	Aktualnie prace projektowe są wstrzymane. Opracowano Studium korytarzowe odc. S-74 Opatów Nisko, w dniu 24.09.2012 r. GDDKiA odstąpiła od umowy z winy Wykonawcy.
3.4.*	Modernizacja drogi krajowej **nr 4;**	Zadanie inwestycyjne zrealizowane:

	w tym budowa obwodnic w miejscowościach: Pilzno, Ropczyce, Jarosław, Radymno, Rzeszów, Łańcut i Przeworsk	1) Modernizacja drogi krajowej nr 4 – odc. Machowa – Łańcut. 2) Obwodnica Pilzna. 3) Obwodnica Ropczyc. 4) Obwodnica Jarosławia. Zadanie inwestycyjne w przygotowaniu: rozbudowa odcinka Łańcut - Głuchów – w trakcie procedury przetargowej na wyłonienie wykonawców.* Prace wstrzymane: 1) Przebudowa drogi nr 4 Łańcut – Radymno. 2) Obwodnica Przeworska.
3.5.	Modernizacja drogi krajowej **nr 9,** w tym budowa obwodnic w miejscowościach: Głogów Młp, Nowa Dęba, Majdan Królewski, Kolbuszowa, Rzeszów i Boguchwała, Niebylec, Domaradz, Dukla	Droga częściowo zmodernizowana Zrealizowana obwodnica Głogowa Małopolskiego Nie zrealizowano obwodnic: Nowa Dęba, Majdan Królewski, Kolbuszowa, Niebylec, Domaradz, Dukla
3.6.*	Modernizacja drogi krajowej **nr 19,** w tym budowa obwodnic w miejscowościach Kamień, Sokołów Małopolski. i przełożenie drogi na odcinku Stobierna-Rzeszów	Zadanie inwestycyjne zrealizowane: na odcinku Sokołów Młp. – Stobierna –Rzeszów. Zadanie inwestycyjne w realizacji: na odcinku S-19 Sokołów Młp.- granica województw – trwają przetargi na wyłonienie wykonawców.*
3.7.*	Modernizacja drogi krajowej **nr 28,** w tym budowa obwodnic w miejscowościach: Jasło, Krosno, Sanok, Rymanów i Zarszyn	Zadanie inwestycyjne zrealizowane: obwodnica miasta Jasła. Zadanie inwestycyjne w trakcie realizacji: 1) Obwodnica Sanoka (planowane zakończenie robót to II kw. 2019).* 2) Odcinek: Przemyśl – Medyka – oczekiwanie na na uzyskanie decyzji ZRID.*

3.8.*	Modernizacja drogi krajowej **nr 77;** w tym budowa obwodnic w miejscowościach Stalowa Wola, Nisko, Leżajsk i Przemyśl	Zadanie inwestycyjne zrealizowane: obwodnica Leżajska (etap I i II*). Zadanie inwestycyjne w trakcie realizacji: obwodnica Stalowej Woli i Niska – oczekiwanie na na uzyskanie decyzji ZRID (planowane zakończenie robót to 2021 rok).*
3.9.	Modernizacja drogi krajowej **nr 73;** w tym budowa obwodnic w miejscowościach Pilzno, Brzostek i Kołaczyce	Zadanie inwestycyjne w trakcie realizacji: Droga częściowo zmodernizowana, bez obwodnic. W opracowaniu Studium Korytarzowe.*
3.10.	Modernizacja drogi krajowej **nr 84;** w tym budowa obwodnic w miejscowościach Lesko i Ustrzyki Dolne	Nie zrealizowano obwodnic
Drogi wojewódzkie		

3.11.*	Modernizacja istniejącej sieci dróg	Zadania inwestycyjne zrealizowane: 1) 2006r. / 2007r. – zmodernizowano drogi wojewódzkie nr: 985, 872, 877, 886, 871, 988, oraz wybudowano drogę łączącą DK 9 z DK 19 i lotniskiem – 869 (jednojezdniową). 2) 2009r. - zmodernizowano drogę wojewódzką nr: 875. 3) 2010r. - zmodernizowano drogi wojewódzkie nr: 881, 890, 985, 992, 993. 4) 2011r. - zmodernizowano drogi wojewódzkie nr: 871, 875, 884. 5) 2012r. - zmodernizowano drogi wojewódzkie nr: 855, 865, 866, 870. 6) 2013r. - zmodernizowano drogi wojewódzkie nr: 835, 858, 877. 7) Budowa obwodnicy Mielca w ciągu drogi wojewódzkiej nr 985.* 8) Budowa drogi do m. Połaniec – nr 764.* 9) Modernizacja dróg wojewódzkich nr: 855, 867, 880, 892.* Zadania inwestycyjne w trakcie realizacji*: 1) Budowa drugiej jezdni drogi wojewódzkiej nr 869. 2) Przebudowa/rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 988 Babica – Strzyżów – Warzyce na odcinku od m. Zaborów do początku obwodnicy m. Strzyżów. 3) Przebudowa/rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 861 Bojanów – Jeżowe – Kopki na odcinku od skrzyżowania drogi krajowej 19 w m. Jeżowe do węzła S-19 Podgórze. 4) Budowa/przebudowa drogi wojewódzkiej nr 835 Lublin – Przeworsk – Grabownica Starzeńska na odcinku od DK 4 do miasta Kańczuga. 5) Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 881 Sokołów Młp. – Łańcut – Kańczuga – Żurawica na odcinku Czarna – Łancut wraz z budową mostu na rzece Wisłok i Mikośka + ul. Kraszewskiego w Łańcucie. 6) Przebudowa/rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 875 Mielec – Kolbuszowa – Leżajsk od końca obwodnicy m. Werynia do początku obwodnicy m. Sokołów Młp. 7) Budowa drogi wojewódzkiej nr 987 na odcinku od DK 94 przez ul. Księżomost do DP 1334R. 8) Przebudowa/rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 881 na odcinku Kańczuga – Pruchnik. 9) Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 878 na odcinku od granicy miasta Rzeszowa do skrzyżowania ul. Grunwaldzkiej z ul. Orkana w Tyczynie (DP 1404R). 10) Budowa drogi wojewódzkiej nr 886 na odcinku pomiędzy planowaną obwodnicą m. Sanoka a drogą krajową nr 28.

		11) Budowa drogi wojewódzkiej nr 992 Jasło – Granica Państwa na odcinku pomiędzy drogą krajową nr 28 a drogą krajową nr 73. 12) Budowa nowego odcinka drogi wojewódzkiej nr 984 od m. Piątkowiec przez m. Rzędzianowice do ul. Sienkiewicza w Mielcu wraz z budową mostu na rzece Wisłoka.
3.12.	Budowa dróg do przejść granicznych: Ożenna, Jaśliska, Radoszyce i Roztoki Górne	Przed wejściem Strefy Schengen zrealizowano drogi do przejść granicznych Ożenna i Radoszyce. Droga do przejścia w Jaśliskach i Roztokach Górnych nierealizowana. Zadanie inwestycyjne w trakcie realizacji*: 1) Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 885 Przemyśl – Hermanowice – Granica Państwa. 2) Rozwój infrastruktury drogowej pomiędzy miastami Snina – Medzilaborce – Krosno, przebudowa/rozbudowa drogi wojewódzkiej 897 na odcinku Tylawa – Daliowa.
3.13.*	Budowa obwodnic w ciągu drogi wojewódzkiej w miejscowościach; Tarnobrzeg, Padew Narodowa, Baranów Sandomierski, Brzozów, Mielec, Strzyżów, Lubaczów, Kolbuszowa, Radomyśl Wielki, Zagórz	Zadanie inwestycyjne zrealizowane: 1) Obwodnica miasta Grębowa. 2) Obwodnica miasta Kolbuszowa. 3) Wschodnia obwodnica miasta Brzozowa w ciągu drogi wojewódzkiej nr 886. 4) Obwodnica miasta Mielca, 5) Północna obwodnica miasta Sokołowa Młp. w ramach rozbudowy drogi wojewódzkiej nr 875 (oddana do ruchu 19.01.2018 r.)*.

		Zadanie inwestycyjne w trakcie realizacji*: 1) Budowa obwodnicy m. Kolbuszowa i Werynia w ciągu drogi wojewódzkiej nr 875 Mielec – Leżajsk. 2) Budowa obwodnicy m. Dynów w ciągu drogi wojewódzkiej nr 835 Lublin – Przeworsk – Grabownica Starzeńska. 3) Budowa obwodnicy m. Oleszyce i m. Cieszanów w ciągu drogi wojewódzkiej nr 865 Jarosław – Oleszyce – Cieszanów – Bełżec. 4) Przebudowa/rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 867 na odcinku od Oleszyc do Lubaczowa wraz z budową obwodnicy Oleszyc. 5) Budowa obwodnicy m. Lubaczów w ciągu drogi wojewódzkiej nr 866 Dachnów – Lubaczów – Granica Państwa. 6) Budowa obwodnicy m. Strzyżów w ciągu drogi wojewódzkiej nr 988. 7) Budowa obwodnicy m. Radomyśl Wielki w ciągu drogi wojewódzkiej nr 984. 8) Budowa obwodnicy m. Kolbuszowa w ciągu drogi wojewódzkiej 987 Kolbuszowa – Sędziszów Młp. 9) Budowa drogi wojewódzkiej nr 858 Zarzecze – granica województwa na odcinku Dąbrowica – Sieraków + most na rzece Tanew i most na rzece Borowica. 10) Rozbudowa i budowa drogi wojewódzkiej nr 988 na odcinku Babica – Zaborów wraz z budową obwodnicy Czudca.
3.14.*	Budowa nowych odcinków dróg wojewódzkich:	
	• Borowa – Gawłuszowice - Połaniec	Zadanie inwestycyjne zrealizowane*.
	• Borowa – Baranów Sandomierski („Trasa Nadwiślańska”)	Zadanie nie zostało zrealizowane
	• Tarnobrzeg – Wielowieś - Sandomierz	modernizacja drogi
	• Tylawa – Krempna – Uście Gorlickie („Droga Karpacka”)	Zadanie nie zostało zrealizowane
	• Zarzecze - Biłgoraj	Zadanie nie zostało zrealizowane

	• połączenia autostrady z drogą krajową **nr 4**	Zadanie inwestycyjne w trakcie realizacji*: 1) Przebudowa/ rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 835 Lublin – Przeworsk – Grabownica Starzeńska na odcinku od skrzyżowania z drogą wojewódzką 870 w m. Sieniawa do łącznika drogi wojewódzkiej z węzłem „Przeworsk" w miejscowości Gorliczyna. 2) Budowa drogi wojewódzkiej nr 835 Lublin – Przeworsk – Grabownica Starzeńska na odcinku od węzła A4 „Przeworsk" do drogi krajowej 94 (Gwizdaj). 3) Budowa nowego odcinka drogi wojewódzkiej nr 877 Naklik – Leżajsk – Łańcut – Szklary w m. Łańcut i Wola Dalsza wraz z budową i przebudową niezbędnej infrastruktury technicznej, budowli i urządzeń budowlanych" w ramach zadania pn.: „Budowa DW 877 – łącznik pomiędzy autostradą A4 i DK 94". Większość łączników do autostrady A4 przebiega w ciągu dróg powiatowych, w związku z powyższym starostwa powiatowe przejęły rolę lidera w realizacji budowy łączników na swoim terenie.
	• połączenie dróg krajowymi nr 9 i 19 („S 19") wzdłuż lotniska w Jasionce	Zadanie inwestycyjne zrealizowane (droga jednojezdniowa). W trakcie realizacji budowa drugiej jezdni drogi wojewódzkiej nr 869*.
	• Tyczyn - Boguchwała	Zadanie nie zostało zrealizowane
	• ul. Podkarpacka (Rzeszów) - droga ekspresowa **S 19**	Zadanie inwestycyjne zrealizowane: odcinek drogi wojewódzkiej pomiędzy granicą Rzeszowa a węzłem w Kielanówce drogi ekspresowej S19.
	• Werchrata – Prusie - Hrebenne	Zadanie nie zostało zrealizowane
	• Przebudowa ciągu dróg powiatowych i gminnych do parametrów drogi wojewódzkiej wzdłuż wschodniej granicy z Ukrainą	Zadanie nie zostało zrealizowane
Linie kolejowe o znaczeniu państwowym		

3.15.*	Magistrala kolejowa **E 30** – modernizacja i przebudowa wraz z obiektami i infrastrukturą przejścia granicznego w Medyce, docelowo linia ekspresowa zgodnie z umowami międzynarodowymi AGC i AGTC	Zadanie inwestycyjne w trakcie realizacji: 1) Modernizacja linii kolejowej E 30/C-E 30, odcinek Kraków – Rzeszów, etap III* (zakończenie prac przewidziano na koniec 2018 r.). 2) Modernizacja linii kolejowej nr 91 Kraków Główny Osobowy - Medyka i linii nr 92 Przemyśl – Medyka, odcinek Rzeszów – granica państwa* (realizacja w latach 2010-2020). 3) Prace inwestycyjne na przejściu granicznym Medyka – Mościska II (lata realizacji 2017-2023).
3.16.*	Linia kolejowa relacji Rzeszów – Ocice - Sobów - Sandomierz – modernizacja i elektryfikacja a docelowo również uruchomienie bezpośredniego połączenia ekspresowego Rzeszów – Warszawa	Zadanie inwestycyjne w trakcie realizacji. Zadanie „Prace na linii kolejowej nr 71 Ocice – Rzeszów" jest kontynuacją prac wykonanych w perspektywie 2007 – 2013. Zakończono realizację projektu „Modernizacja linii kolejowej Rzeszów – Warszawa przez Kolbuszową, etap I"* (do roku 2016) Projekt „Modernizacja linii kolejowej Rzeszów – Warszawa przez Kolbuszową, etap II" w trakcie przygotowania do realizacji: 1) Elektryfikacja (lata realizacji 2019-2020). 2) Budowa mijanki Majdan Królewski (realizacja w roku 2018). Zakończono opracowanie Studium Wykonalności dla projektu pn. „Prace na liniach kolejowych nr 25, 74, 78 na odcinku Stalowa Wola - Tarnobrzeg/Sandomierz- Ocice/Padew".
3.17.	Uruchomienie granicznego przejścia kolejowego w Malhowicach	Zadanie nie zostało zrealizowane (nieujęte w Krajowym Programie Kolejowym do 2023 roku.)
3.18.	Linia **LHS;** budowa mijanek, uruchomienie terminalu przeładunkowego w Woli Baranowskiej i budowa terminali przeładunkowych w Hucie Krzeszowskiej oraz na styku gmin Rudnik i Nisko.	W 2017 r. rozpoczęto prace nad opracowaniem Studium Wykonalności dla projektu „Rewitalizacja linii kolejowej nr 79 Padew – Wola Baranowska w ramach prac przy rozbudowie terminala LHS w Woli Baranowskiej". Linia kolejowa nr 79 łączy stację Padew ze stacją na LHS w Woli Baranowskiej gdzie odbywa się przeładunek towarów z toru szerokiego. Przewidywany termin realizacji projektu 2020-2021.

Linie kolejowe o znaczeniu lokalnym		
3.20.*	linia kolejowa relacji Stróże – Krościenko – modernizacja i elektryfikacja oraz budowa węzła transportowo-logistycznego w Jaśle	Zadanie inwestycyjne zrealizowane: Przebudowa trzech odcinków linii: Jasło – Tarnowiec, Tarnowiec – Jedlicze, Nowosielce – Sanok (zakończone w 2013 roku). „Rewitalizacja linii kolejowej nr 108 na odcinku Jasło – Nowy Zagórz" – trwa opracowanie Studium Wykonalności dla zadania. Lata realizacji projektu: 2019 – 2021.*
3.21*.	linia kolejowa relacji Dębica –Łódź Kaliska; modernizacja i elektryfikacja	Zadanie inwestycyjne w trakcie realizacji*. Dla zadania pn: „Rewitalizacja linii kolejowej nr 25 na odcinku Padew - Mielec – Dębica" w 2017r. zostało wykonane Studium Wykonalności. We wrześniu 2017r. zostało wszczęte postepowanie przetargowe na wykonanie dokumentacji projektowej i robót budowalnych na odcinku Mielec-Dębica. Zakończono opracowanie Studium Wykonalności dla projektu pn. „Prace na liniach kolejowych nr 25, 74, 78 na odcinku Stalowa Wola - Tarnobrzeg/Sandomierz- Ocice/Padew".
3.22.	linia kolejowa relacji Munina –Hrebenne; modernizacja i elektryfikacja	Zadanie inwestycyjne niezrealizowane (nieujęte na liście podstawowej Krajowego Programu Kolejowego do 2023 roku). „Prace inwestycyjne na przejściu granicznym Werchrata - Rawa Ruska" - ogłoszenie przetargu na realizację umowy dla przejścia granicznego Werchrata – Rawa Ruska planowane jest w 2022 roku.
3.23.*	linia kolejowa relacji Rozwadów – Lublin; – modernizacja i elektryfikacja	Zadanie inwestycyjne w trakcie realizacji: „Prace na liniach kolejowych nr 68,565 na odcinku Lublin - Stalowa Wola Rozwadów wraz z elektryfikacją"* - zakończenie prac przewidziano na koniec 2019 r.
3.24.	linia kolejowa relacji Stalowa Wola – Zamość; – modernizacja i elektryfikacja	Zadanie inwestycyjne niezrealizowane (nieujęte na liście podstawowej Krajowego Programu Kolejowego do 2023 roku).
3.25.*	linia kolejowa relacji Rzeszów – Jasło; – modernizacja i elektryfikacja	Zadanie inwestycyjne zrealizowane: rewitalizacja linii Rzeszów - Jasło, na odcinku od stacji Rzeszów do stacji Boguchwała oraz od stacji Czudec do stacji Jasło (zakończone w roku 2014)

		Zadanie inwestycyjne w trakcie realizacji:* „Rewitalizacja linii kolejowej nr 106 na odcinku Boguchwała – Czudec" (lata realizacji 2017-2018)
3.26.	linia kolejowa relacji Zagórz – Łupków; – modernizacja i elektryfikacja	Zadanie inwestycyjne niezrealizowane (nieujęte na liście podstawowej Krajowego Programu Kolejowego do 2023 roku).
Lotniska		
3.27.*	Modernizacja, rozbudowa lotniska „Rzeszów – Jasionka", oraz budowa centrum transportowo-logistycznego przy lotnisku	Zadanie inwestycyjne zrealizowane:* 1) Budowa hangarów dla statków powietrznych wraz z płytą postojową i towarzyszącą infrastrukturą techniczną – zadanie zakończone w roku 2014. 2) Przebudowa i rozbudowa oświetlenia nawigacyjnego w Porcie Lotniczym Rzeszów-Jasionka – zadanie zakończone w roku 2014. 3) Przebudowa drogi startowej w zakresie poprawy parametrów technicznych i jakościowych w Porcie Lotniczym Rzeszów-Jasionka wraz z infrastrukturą towarzyszącą – zadanie zakończone w roku 2015. 4) Budowa świateł podejścia oraz świateł precyzyjnego wskaźnika ścieżki schodzenia – zadanie zakończone w roku 2015. Ponadto Port Lotniczy prowadził intensywne rozmowy z przewoźnikami lotniczymi, celem zwiększenia ilości operacji lotniczych oraz siatki połączeń.
3.28.*	Modernizacja, rozbudowa oraz uaktywnienie działalności na lotniskach w miejscowościach Mielec i Krosno	Modernizacja , rozbudowa w trakcie realizacji*
3.29.	Modernizacja lotniska lokalnego w Turbii	Zadanie niezrealizowane.
3.30.	Modernizacja i uaktywnienie lotniska: „Bircza"(Krajna)	Zadanie zrealizowane - częściowo. W 2012 roku planowane lotnisko „Bircza" (Krajna) uzyskało statut lądowiska wielofunkcyjnego (samolotowego) „ARŁAMÓW". Zarządzającym lądowiskiem jest Ośrodek Wypoczynkowy

		„Arłamów” S.A.
Przejścia graniczne		
3.31.*	Modernizacja istniejących przejść drogowych i kolejowych (Barwinek, Medyka, Korczowa, Krościenko, Łupków)	1) W latach 2009-2013 zrealizowano modernizację przejścia w Medyce i Korczowej oraz rozbudowę przejścia granicznego w Krościenku. 2) W marcu 2014 r. zakończono budowę platform autostradowych w dpg w Korczowej*. 3) W ramach rozbudowy przejść granicznych Wojewoda Podkarpacki realizuje zadanie pn.: "Przebudowa kolejowego przejścia granicznego w Medyce - część towarowa i osobowa". Obecnie opracowywana jest dokumentacja projektowa dotyczące nowego terminala odpraw osobowych i towarowych w kolejowym przejściu granicznym w Medyce*. 4) Przejścia graniczne w Barwinku i Łupkowie są usytuowane na granicy wewnętrznej w rozumieniu Kodeksu Granicznego Schengen i odprawy graniczne prowadzone są tylko w przypadku przywrócenia kontroli na granicach wewnętrznych.
3.32.*	Uaktywnienie, modernizacja i rozbudowa przejść granicznych (Malhowice, Ożenna, Jaśliska, Radoszyce, Krościenko)	1) Przejście graniczne w Krościenku jak w pkt 3.31*. 2) Obecnie trwają prace projektowe w ramach zadania pn.: „Budowa dpg w Malhowicach”. Uruchomienie przejścia granicznego w Malhowicach planowane jest na 2020 rok*. 3) Przejścia graniczne w Ożennej, Jaśliskach i Radoszycach są usytuowane na granicy wewnętrznej w rozumieniu Kodeksu Granicznego Schengen i odprawy graniczne prowadzone są tylko w przypadku przywrócenia kontroli na granicach wewnętrznych.
3.33.*	Budowa nowych przejść granicznych	1) Przejście graniczne drogowe Malhowice-Niżankowice jak w pkt 3.32* 2) W 2013 roku oddano do użytku drogowe przejście graniczne Budomierz-Hruszew.
3.34.	Uruchomienie lub uaktywnienie turystycznych przejść granicznych	W latach 2014-2017 nie uruchomiono turystycznych przejść granicznych.
ENERGETYKA		
Elektroenergetyka		

3.35.	Budowa stacji redukcyjnej 400/110 kV Jarosław i linii 400 kV Widełka – Jarosław – Zamość, (lokalizacje stacji i przebiegi linii wariantowe)	Wykonano prace przedprojektowe: Studium możliwości przebiegu trasy linii. Inwestycje nie zostały uwzględnione w aktualnym Planie rozwoju na lata 2016-2025 oraz nie będą ujęte w opracowywanym obecnie planie rozwoju na lata 2018-2027. Jednocześnie w Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju uwzględnione są następujące inwestycje: • budowa linii 400 kV Chełm-Mokre - Jarosław, • budowa linii 400 kV Jarosław - Rzeszów, • budowa stacji Jarosław
3.36.	Budowa linii 400 kV Tarnów – Krosno	Zrealizowano
3.37.*	Rozbudowa systemu zasilania wysokim napięciem – 30 GPZ-tów wraz z liniami zasilającymi 110 kV i nawiązaniami 15kV	Zrealizowano* • modernizacja stacji 110/15 kV Strzyżów w zakresie przebudowy rozdzielni 110 kV oraz wymiany transformatorów 110/15 kV, • modernizacja linii 110 kV Krosno Iskrzynia – Besko, • modernizacja linii 110 kV Besko – Brzozów, • modernizacja linii 110 kV Sanok Trepcza – Dynów, • modernizacja linii 110 kV Krosno Iskrzynia – Brzozów, • budowa stacji 110/15 kV Rzeszów Dworzysko PPNT • z rozdzielnią 110 kV w układzie „H5” oraz z dwoma transformatorami 110/15 kV, • budowa linii dwutorowej 110 kV dla zasilania stacji 110/15 kV Rzeszów Dworzysko z nacięcia linii 110 kV Boguchwała – Głogów, • modernizacja stacji 110/30/6 kV Sanok w zakresie przebudowy rozdzielni 110 kV (rozbudowa • do układu „H5”, dobudowa pola liniowego 110 kV oraz budowa sprzęgła), • modernizacja stacji 110/30/15 kV Łańcut w zakresie budowy pola liniowego 110 kV, • modernizacja stacji 110/15 kV Staszów w zakresie dobudowy pola liniowego 110 kV oraz rozbudowy pola łącznika szyn 110 kV, • modernizacja stacji 110/15 kV Sędziszów Małopolski • w zakresie przebudowy rozdzielni 110 kV oraz dobudowy dwóch pól liniowych 110 kV dla przyłączenia podstacji trakcyjnej • PKP Sędziszów Małopolski,

		• modernizacja stacji 110/30/15 kV Mielec w zakresie przebudowy rozdzielni 110 kV, • modernizacja linii 110 kV Niegłowice – Biecz, • modernizacja linii 110 kV Biecz – Glinik, • przebudowa linii 110 kV Stalowa Wola – Nisko, • budowa stacji 110/15 kV Jasionka PPNT • z transformatorem 110/15 kV, • budowa linii kablowej 110 kV dla zasilania stacji 110/15 kV Jasionka z pola liniowego 110 kV stacji Głogów, • budowa stacji 110/15 kV Harasiuki z rozdzielnią • 110 kV w układzie „H5” oraz z dwoma transformatorami 110/15 kV, • budowa linii dwutorowej kablowej 110 kV od linii • 110 kV Nisko – Biłgoraj dla zasilania stacji 110/15 kV Harasiuki, • modernizacja stacji 110/6 kV Rzeszów EC w zakresie dobudowy trzech pól liniowych 110 kV, • dokończenie budowy dwóch odcinków linii 110 kV Połaniec – Mielec Smoczka oraz Mielec – Mielec WSK (uwaga: linia 110 kV Mielec - Mielec WSK na odcinku od słupa nr 39/92 do słupa nr 40/93 jest niezrealizowana z uwagi na komplikacje formalno-prawne), • modernizacja linii 110 kV Ustrzyki – Zasław, • przebudowa linii 110 kV Połaniec – Osiek, • budowa 4-polowej rozdzielni 110 kV Świlcza, • budowa linii dwutorowej kablowej 110 kV dla zasilania rozdzielni 110 kV Świlcza z nacięcia linii 110 kV Boguchwała – Stalowa Wola, • modernizacja stacji 110/15 kV Gorzyce w zakresie przebudowy rozdzielni 110 kV, • budowa linii 110 kV Niegłowice – Nowy Żmigród dla zasilania stacji 110/30/15 kV Nowy Żmigród, • modernizacja linii 110 kV Sanok Trepcza – Dynów, • budowa linii 110 kV Przemyśl-Radymno, • budowa dwutorowej linii 110 kV do stacji 110/15 kV Korczowa (wpięcie w linię 110kV Lubaczów-Munina), • budowa stacji 110/15 kV Korczowa,

		• modernizacja wprowadzeń linii 110kV do stacji Jarosław, • przebudowę sieci zasilającej wraz z budową GPZ Radomyśl - PROJEKT UE, • kompleksową modernizację GPZ Kędzierz, • kompleksową modernizację GPZ Pustków • dostosowanie linii 110 kV Ładna-Latoszyn do pracy przewodów roboczych w temperaturze +80C (linia przebiega przez teren województwa małopolskiego i podkarpackiego) Zadania w trakcie realizacji:* a) w trakcie realizacji prac budowlano-montażowych • rozbudowa stacji 110/15/6 kV Staroniwa (przebudowa rozdzielni 110 kV, rozbudowa do układu „H5" (GIS), rozbudowa rozdzielni 15 kV, likwidacja rozdzielni 6 kV), • rozbudowa stacji 110/15/6 kV Rzeszów Centralna (przebudowa rozdzielni 110 kV, rozbudowa do układu „H5" (GIS), rozbudowa rozdzielni 15 kV, likwidacja rozdzielni 6 kV), • budowa linii dwutorowej 110 kV z nacięcia linii 110 kV Rzeszów – Łańcut do stacji 110/6 kV Rzeszów EC, • modernizacja linii 110 kV EC Nowa Sarzyna – Sieniawa, • modernizacja GPZ Latoszyn - zmiana układu pracy GPZ Latoszyn, wymiana transformatora T2 na transformator o mocy 25MVA w GPZ Latoszyn (przewidywane zakończenie 2018r.); • budowa GPZ Pilzno wraz z liniami zasilającymi 110 kV (przewidywane zakończenie 2020r.) b) w trakcie przygotowania przetargu na realizację prac budowlano-montażowych • modernizacja linii 110 kV Stalowa Wola – Stalowa Wola Posanie, • modernizacja linii 110 kV Stalowa Wola Miasto – Sandomierz, • modernizacja linii 110 kV Sokołów – Leżajsk; c) w trakcie prac projektowych • budowa stacji 110/15 kV Frysztak, • budowa linii dwutorowej 110 kV dla zasilania stacji 110/15 kV Frysztak z nacięcia linii 110 kV Krosno – Hankówka, • budowa stacji 110/15 kV Błażowa,

		• budowa linii dwutorowej 110 kV dla zasilania stacji 110/15 kV Błażowa z nacięcia linii 110 kV Boguchwała – Dynów, • rozbudowa stacji 110/15/6 kV Rzeszów Staromieście (rozbudowa rozdzielni 15 kV likwidacja rozdzielni 6 kV), • rozbudowa stacji 110/15 kV Iwonicz (dobudowa pola liniowego 110 kV, dobudowa pola sprzęgła, dobudowa pola transformatorowego, modernizacja rozdzielni 15 kV), • budowa wyprowadzenia ze stacji Krosno Iskrzynia linii dwutorowej 110 kV celem wpięcia w istniejącą linię 110 kV Krosno – Strzyżów, • budowa linii 110 kV Nowy Żmigród – Iwonicz, • budowa linii kablowej 110 kV dla zasilania stacji 110/15 kV Rozwadów od RPZ-2 Huta Stalowa Wola, • budowa linii 110 kV Annopol - Budzyń, • przebudowa linii 110 kV Nisko – Biłgoraj
3.38.*	Modernizacja Elektrowni „Stalowa Wola”	Budowa Bloku Gazowo-Parowego o mocy 422 MW EC Stalowa Wola w realizacji. Termin zakończenia inwestycji i przekazania do eksploatacji to koniec 2019 r.* Zadania w ramach inwestycji towarzyszących zrealizowano i przekazano do eksploatacji operatorowi przesyłowemu PSE: • Rozbudowa stacji 220/110 kV Stalowa Wola o rozdzielnię 220 kV • Budowa linii 220 kV Stalowa Wola - punkt nacięcia linii Chmielów-Abramowice (poprzednia nazwa: „Budowa linii 220 kV-punkt gwiazdowy Stalowa Wola-Abramowice-Chmielów”) w realizacji • Modernizacja linii 220 kV Stalowa Wola-Chmielów
3.39.	Modernizacja Elektrowni „Solina”	Zadania zrealizowano
3.40.	Modernizacja „Elektrociepłowni – Rzeszów”	Zadanie zrealizowano
3.41.	Budowa Elektrociepłowni w Sanoku	Zadanie nie zrealizowane patrz pkt 3.80.

3.42.	Modernizacja ciepłowni w Przemyślu na Elektrociepłownię	Zadanie nie zrealizowane, patrz pkt 3.76.
3.43.	Likwidacja stacji redukcyjnej (GPZ) Jeziórko wraz z nawiązaniami wysokiego i średniego napięcia	Zadanie zrealizowano
GAZOWNICTWO		
Modernizacja gazociągów wysokoprężnych o znaczeniu krajowym		
3.44.	Gazociąg Ø 700 relacji; granica państwa (Ukraina - Jarosław - Rozwadów - granica województwa - Puławy	Zadanie w trakcie realizacji - modernizacja prowadzona jest w sposób ciągły miejscowo i odcinkowo, ze względu na zróżnicowany stan techniczny
3.45.	Gazociąg Ø 600 relacji; granica państwa (Ukraina - Jarosław	Zadanie w trakcie realizacji - modernizacja prowadzona jest w sposób ciągły miejscowo i odcinkowo, ze względu na zróżnicowany stan techniczny
3.46.	Gazociąg Ø 500 relacji; granica państwa (Ukraina - Jarosław	Zadanie w trakcie realizacji - modernizacja prowadzona jest w sposób ciągły miejscowo i odcinkowo, ze względu na zróżnicowany stan techniczny
3.47.	Gazociąg Ø 500/600 relacji; Przemyśl - Jarosław	Zadanie w trakcie realizacji - modernizacja prowadzona jest w sposób ciągły miejscowo i odcinkowo, ze względu na zróżnicowany stan techniczny
3.48.	Gazociąg Ø 700 relacji; Jarosław - Sędziszów Młp. - granica województwa - Pogórska Wola	Zadanie w trakcie realizacji - modernizacja prowadzona jest w sposób ciągły miejscowo i odcinkowo, ze względu na zróżnicowany stan techniczny
3.49.	Gazociąg Ø 400 relacji; Jarosław - Sędziszów Młp. - granica województwa - Pogórska Wola	Zadanie w trakcie realizacji - modernizacja prowadzona jest w sposób ciągły miejscowo i odcinkowo, ze względu na zróżnicowany stan techniczny
3.50.	Gazociąg Ø 300/250 relacji; Jarosław - Rozwadów - granica województwa - Sandomierz	Trwały prace projektowe

3.51.	Gazociąg Ø 300/400 i 400/500 relacji; Lubaczów - Jarosław	Zadanie w trakcie realizacji - modernizacja prowadzona jest w sposób ciągły miejscowo i odcinkowo, ze względu na zróżnicowany stan techniczny
3.52.	Gazociąg Ø 300 relacji Żurawica - Jarosław	Zadanie w trakcie realizacji - modernizacja prowadzona jest w sposób ciągły miejscowo i odcinkowo, ze względu na zróżnicowany stan techniczny
3.53.	Gazociąg Ø 250/300 relacji Sędziszów Młp.- granica województwa - Sandomierz	Zadanie w trakcie realizacji - modernizacja prowadzona jest w sposób ciągły miejscowo i odcinkowo, ze względu na zróżnicowany stan techniczny. Trwały prace projektowe dla odcinka gazociągu na terenie miasta Tarnobrzeg*
3.54.	Gazociąg Ø 250 relacji Sędziszów Młp. - Warzyce	Kontynuowana miejscowo przebudowa
3.55*.	Gazociąg Ø 300 relacji: Warzyce granica województwa - Gorlice	Zadanie zrealizowane
3.56.	Gazociąg Ø 200 relacji – Tuszyma - Komorów	Zadanie w trakcie realizacji - modernizacja prowadzona jest w sposób ciągły miejscowo i odcinkowo, ze względu na zróżnicowany stan techniczny
3.57.	Gazociąg Ø 200 relacji – Lubaczów - granica województwa – Zamość	Zadanie w trakcie realizacji - modernizacja prowadzona jest w sposób ciągły miejscowo i odcinkowo, ze względu na zróżnicowany stan techniczny
Modernizacja tłoczni i węzłów systemowych		
3.58.*	Tłocznie – Jarosław, Maćkowice, Mirocin, Lubaczów, Żołynia, Żurawica	Zrealizowano modernizację tłoczni Jarosław, Maćkowice, Mirocin. Trwały prace projektowe modernizacji tłoczni Jarosław II.
3.59.	węzły systemowe – Jarosław, Sędziszów, Hermanowice, Rozwadów, Sędziszów, Wygoda	Zrealizowano modernizację węzła Hermanowice. Trwały prace projektowe dla węzłów Sędziszów Młp., Wygoda, Hermanowice. Dla węzła Warzyce zakończono prace projektowe. Trwa etap modernizacji.
Rozbudowa i modernizacja podziemnych zbiorników gazu		

3.60.	Zbiornik „Husów”	Zadanie zrealizowano – poj. czynna 500 mln m^3, max moc odbioru 5,76 mln m^3/doba
3.61.	Zbiornik „Brzeźnica”	Zadanie zrealizowano – poj. czynna 100 mln m^3, max moc odbioru 1,44 mln m^3/doba
Budowa gazociągów wysokoprężnych i stacji redukcyjno-pomiarowych 1°		
3.62.	Gazociąg Ø 500 relacji; gmina Dębica - Mielec - Borowa - Elektrownia Połaniec (woj. świętokrzyskie) wraz ze stacjami redukcyjno-pomiarowymi 1°	Zadanie nie ujęte w planach rozwoju GAZ-SYSTEMU na lata 2014 - 2023
3.63.	Gazociąg Ø 200 z Kopalni Zalesie do istniejących sieci przesyłowych	Zadanie zrealizowano
3.64.	Gazociąg Ø 300 relacji Zagórz – EC Sanok + stacja redukcyjno-pomiarowa 1°	Zadania nie zrealizowano
3.65.	Gazociąg Ø 200 relacji; sieci przesyłowe – EC Rzeszów + stacja redukcyjno-pomiarowa 1°	Zadanie zrealizowano
3.66.*	Gazociąg Ø 200 relacji; od istn. Sieci przesyłowych – EC Stalowa Wola + stacja redukcyjno-pomiarowa 1°	Został zrealizowany zakres dotyczący GAZ-SYSTEM S.A.*
3.67.	Gazociąg Ø 200 relacji; od istn. Sieci przesyłowych – EC Przemyśl + stacja redukcyjno-pomiarowa 1°	Zadania nie zrealizowano Zadanie nie ujęte w planach rozwoju GAZ-SYSTEMU S.A. na lata 2014 – 2023.
3.68.*	Gazociąg Ø 80 relacji; Skopanie (istn. Gazociąg Ø 125) - Gawłuszowice - Borowa + stacja redukcyjno-pomiarowa 1° (jako wariant poz.1)	Zadania nie zrealizowano Trwały prace projektowe dotyczące gazociągu do m. Skopanie, oraz stacji gazowej Skopanie Gazociąg DN 80 relacji Skopanie – Gawłuszowice – Borowa nie jest ujęty w planach działalności GAZ-SYSTEM S.A.

3.69.	Gazociąg Ø 80 relacji; Nisko (istn. Gazociąg Ø 700) – Jarocin + stacja redukcyjno-pomiarowa 1° (wariantowe zasilanie od gazociągu Ø 200 w Biłgoraju (woj. lubelskie).	Zadania nie zrealizowano
3.70.	Gazociąg Ø 100 relacji; Lesko – Ustrzyki Dolne + stacje redukcyjno-pomiarowe 1°	Zadania nie zrealizowano
3.71.	Gazociąg Ø 80 relacji; od gazociągu Ø 500 (Tuligłowy - Mirocin) do Krzywczy + stacja redukcyjno-pomiarowa 1°	Zadania nie zrealizowano
3.72.	Gazociąg wysokoprężny Ø 200 od istniejącego gazociągu przesyłowego na terenie Obszaru Górniczego „Dzików" do miejscowości Księżpol i Łukowa (woj. lubelskie)	Zadania nie zrealizowano
3.73.*	Gazociąg wysokoprężny Ø 700 relacji Jarosław - Głuchów	W trakcie realizacji opracowano „studium wykonalności * Opracowano studium wykonalności. Realizacja zadania została wstrzymana z uwagi na inne priorytety w rozbudowie sieci.
3.74.	Gazociąg Ø 150 relacji; istn. gazociąg Ø 250 - m. Strzyżów	Zadania w trakcie realizacji*
Transport i przeróbka ropy naftowej		
3.75.	Budowa ropociągu z m. Brody (Ukraina) do proj. rafinerii w miejscowości Jeziórko (gm. Grębów) i następnie do ropociągu „Przyjaźń" Rafineria o przerobie 3,0 do 5,0 mln t/rok oraz ropociąg o długości ca 200,0 km (3,75)	Zadania nie zrealizowano, nie aktualne

CIEPŁOWNICTWO		
3.76.	Modernizacja ciepłowni w Przemyślu na Elektrociepłownię – kogeneracja z wykorzystaniem paliwa gazowego	Zadanie nie zrealizowane Przygotowywany jest projekt modernizacji ciepłowni w innej technologii.
3.77.	Modernizacja „Elektrociepłowni – Rzeszów" – budowa bloku parowo-gazowego	Zadanie zrealizowano
3.78.*	Modernizacja Elektrociepłowni w Stalowej Woli - kogeneracja z wykorzystaniem paliwa gazowego	Zadanie w trakcie realizacji, wykonano: -modernizacja zakładu, w wyniku której nastąpi przebudowa kotła OP-150 nr 10 w Elektrowni Stalowa Wola na kocioł całkowicie opalany biomasą z zastosowaniem palników pyłowych* Planowany termin zakończenia inwestycji -koniec 2019 r.*
3.79.	Modernizacja Elektrociepłowni w Mielcu - kogeneracja z wykorzystaniem paliwa gazowego	Zadanie zrealizowano* 2010 - 2011 - Zabudowano i oddano do eksploatacji układ kogeneracyjny w postaci silników spalinowych tłokowych zasilanych gazem ziemnym wysokometanowym GZ-50 z sieci średnioprężnej. Silniki są zaopatrzone w generatory oraz w układy do odzysku ciepła z chłodnic zamontowanych na silniku oraz ze spalin wylotowych. Łączna moc elektrycznej zainstalowana dwóch układów jest równa 8,428 MWe. Moc cieplna możliwa do odzyskania z członu ciepłowniczego jest równa 7,176 MWt. W celu optymalizacji wykorzystania energii cieplnej w ciągu doby, w ramach przedsięwzięcia wybudowano akumulator ciepła - bezciśnieniowy zbiornik gorącej wody, zaprojektowany zgodnie ze specyfikacją zbiornika na cele magazynowania, według normy EN 14015:2004. Obieg akumulatora ciepła jest obiegiem zamkniętym i nie ma bezpośredniego kontaktu z wodą sieciową. Jej ogrzewanie realizowane jest za pośrednictwem wymiennika ciepła.
3.80.	Modernizacja Elektrociepłowni w Sanoku kogeneracja z wykorzystaniem paliwa gazowego	Zadanie nie zrealizowane. Została przeprowadzona modernizacja ciepłowni w innej

		technologii.
GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA		
Gospodarka wodna		
3.81.	Budowa dużych wielofunkcyjnych zbiorników retencyjnych;	
3.82.	„Krempna – Kąty” na rzece Wisłoce (68,0 mln m³, 460,0 ha)	Prowadzone postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko. Aktualna nazwa zadania to *budowa zbiornika Kąty-Myscowa.* Zadanie realizowane będzie w ramach Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły.
3.83.	„Rudawka Rymanowska” na rzece Wisłok (27,0 mln m³, 217,0 ha)	Zadanie nie zostało zrealizowane. Zadanie nie znalazło się w Planie zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły.
3.84.	„Trzciana – Dukla” na rzece Jasiołka (48,0 mln m³, 386,0 ha)	Zadanie nie zostało zrealizowane. Aktualna nazwa zadania to *budowa zbiornika Dukla na Jasiołce.* Zadanie realizowane będzie w ramach Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły.
3.85.	„Niewistka – Dynów” na rzece San (372 mln m³, 2700,0 ha + 30,0 mln m³, 750, 0 ha)	Zadanie nie zostało zrealizowane. Zadanie nie znalazło się w Planie zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły.
3.86.	„Krawce” na rzece Łęg (23,0 mln m³, 637,0 ha)	Zadanie nie zostało zrealizowane. Zadanie nie znalazło się w Planie zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły
3.87.	„Ropczyce” na rzece Wielopolka (19,0 mln m³, 430,0 ha)	Zadanie nie zostało zrealizowane. Zadanie nie znalazło się w Planie zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły
3.88.*	Budowa 194 zbiorników „małej retencji”;	Zrealizowano 13 z 194 planowanych zbiorników (tj. 6,7 %) Grodzisko Dolne Czyste, Żołynia-Tama, Jasionka, Góra Ropczycka, Trzciana – Dyndy, Łukawica, Bolestraszyce, Blizne, Dylągówka, Podwolina, Jarocin, Wólka Sokołowska, Borowa Góra. (W latach 2014-2017 zrealizowano zbiornik Borowa Góra)

Budowa i modernizacja wałów przeciwpowodziowych		
3.89.*	Modernizacja, przebudowa wałów przede wszystkim przy rzekach: Wisła, Nowy Breń, Stary Breń, San, Wisłoka, Wisłok	Realizacja częściowa - ok. 109 km (ok. 35 km w okresie 2014-2017)
3.90.*	Budowa i odbudowa ca 500,0 km wałów, głównie przy rzekach: Wisła, San, Wisłok, Wisłoka, Stary Breń, Szkło, Wisznia, Łęg, Nowy Breń oraz przy innych rzekach w mniejszym zakresie	Realizacja częściowa - ok. 69 km (ok. 4 km w okresie 2014-2017)
3.91.*	Regulacja rzek i potoków:	Realizacja częściowa - ok. 53 km (ok. 6 km w okresie 2014-2017)
Zaopatrzenie w wodę i gospodarka ściekowa		
3.92.	Utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z rzeki Wisłok w Zwięczycy dla ca **180 319** mieszkańców i miejscowości: miasto Rzeszów oraz Zwięczyca, Boguchwała, Niechobrz, Racławówka, Biała, Matysówka, Budziwój, Załęże, Miłocin	Zadanie zrealizowane. Strefa ustanowiona Rozporządzeniem Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Krakowie NR 6/2013 z dnia 10 maja 2013 roku z późniejszymi zmianami.
3.93.	Utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z rzeki Wisłok w Sieniawie dla ca **74 735** mieszkańców i miejscowości: Krosno, Rymanów, Besko, Iwonicz, Iwonicz Zdrój, Zarszyn, Sieniawa, Odrzykoń, Korczyna, Miejsce Piastowe	Zadanie nie zostało zrealizowane
3.94.	Utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia	Zadanie nie zostało zrealizowane

	wody powierzchniowej z rzeki Jasiołka w Szczepańcowej dla ca **77 098** mieszkańców i miejscowości: miasto Krosno oraz Jedlicze, Potok, Sczepańcowa, Świerzowa Polska, Zręcin, Miejsce Piastowe, Łężany, Iskrzynia, Krościenko Wyżne, Korczyna, Odrzykoń	
3.95.	Utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z Wisłoka w Iskrzyni dla ca **62 764** mieszkańców i miejscowości: Krosno, Iskrzynia, Krościenko Wyżne, Korczyna, Odrzykoń	Zadanie nie zostało zrealizowane
3.96.	Utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z rzeki San w Zasławiu i Trepczy dla ca **52 643** mieszkańców i miejscowości: miasto Sanok, i Zagórz, i wsie: Zasław, Zahutyń, Trepcza oraz przewidywane do podłączenia wsie: Bykowce, Płowce, Stróże Małe, Wujskie, Załuż, Pisarowce, Czerteż, Zabłotce, Sanoczek	Zadanie nie zostało zrealizowane
3.97.	Utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z rzeki Wisłoka w Dębicy dla ca **49 211** mieszkańców miasta Dębicy	Zadanie zrealizowane. Strefa ustanowiona Rozporządzeniem Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Krakowie NR 14/2012 z dnia 17 grudnia 2012 roku z późniejszymi zmianami.
3.98.	Utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z rzeki San w Jarosławiu dla ca **43 869** mieszkańców miasta Jarosławia oraz wsi Munina	Zadanie nie zostało zrealizowane

3.99.	Utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia powierzchniowego z rzeki Wisłoka w Jaśle dla ca **38 905** mieszkańców miasta Jasła	Zadanie nie zostało zrealizowane
3.100.	Utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęć wody powierzchniowej ze zbiornika Solina dla ca **10 334** mieszkańców i miejscowości: miasto Ustrzyki Dolne i miejscowości oraz ośrodków wypoczynkowych usytuowanych wokół zbiornika	Zadanie nie zostało zrealizowane
3.101.	Utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z rzeki San w Przemyślu dla ca **72 700** mieszkańców miasta Przemyśla	Zadanie nie zostało zrealizowane
3.102.	Utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z potoku Chyrowskiego dla mieszkańców miasta Dukla	Zadanie nie zostało zrealizowane
3.103.	Utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z rzeki Jasiołka w m. Trzciana dla mieszkańców miasta i gminy Dukla	Zadanie nie zostało zrealizowane
TELEKOMUNIKACJA		
3.104.	Budowa magistrali światłowodowej „high-tech" łączącej cztery województwa w południowej części Polski z województwem podkarpackim	Podjęto działania polegające na wykonaniu „Studium możliwości rozwoju internetu szerokopasmowego w województwie podkarpackim w ramach projektu ED-C III VIA REGIA"
3.105.	Budowa linii światłowodowej relacji: Ustrzyki Dolne – Krościenko - Ukraina	Zadanie zrealizowane

3.106.	Budowa linii światłowodowej relacji: Iwonicz – Rymanów – Jaśliska - Komańcza	Zadanie zrealizowane
GOSPODARKA ODPADAMI		
3.107.	Budowa Zakładu Utylizacji Odpadów w Rzeszowie	W Planie Gospodarki Odpadami uchwalonym w 2012 r. województwo podkarpackie roku zostało podzielone na 6 regionów gospodarki odpadami komunalnymi. Miasto Rzeszów znajduje się w regionie centralnym, w którym zagospodarowanie zmieszanych odpadów komunalnych ma odbywać się w planowanej instalacji do termicznego przekształcania odpadów realizowanej przez PGE Oddział Rzeszów.
3.108.	Budowa Zakładu Utylizacji Odpadów w Tarnobrzegu	Zgodnie z uchwałą Nr XXXVII/703/13 z dnia 26 sierpnia 2013 roku. (Dz. Urz. Województwa Podkarpackiego z 2013 r. poz. 3171) sprawie zmiany Uchwały Nr XXIV/410/12 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie wykonania Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego (Dz. Urz. Województwa Podkarpackiego z 2012 r. poz. 1829 z późn. zm.) w Tarnobrzegu funkcjonuje Zakład Segregacji i Kompostowania Odpadów posiadający status Instalacji Regionalnej (RIPOK).
3.109.	Budowa Zakładu Utylizacji Odpadów w m. Paszczyna (gmina Dębica)	Zgodnie z uchwałą nr II/28/14 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 15 grudnia 2014 r. w sprawie zmiany Uchwały Nr XXIV/410/12 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie wykonania Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego (Dz. Urz. Województwa Podkarpackiego z 2012 r. poz. 1829 z późn. zm.) od 1.1.2015 r. w Paszczynie funkcjonuje Sortownia odpadów zmieszanych i z selektywnej zbiórki, kompostownia posiadająca status Instalacji Regionalnej (RIPOK).
3.110.	Budowa Zakładu Utylizacji Odpadów w gminie Zarszyn lub alternatywnie w miejscowości Średnie Wielkie (gmina Zagórz)	Nie podjęto działań
3.111.	Budowa Zakładu Utylizacji Odpadów w m. Kozodrza (gm. Ostrów)	Zgodnie z uchwałą Nr XXXVII/703/13 z dnia 26 sierpnia 2013 roku. (Dz. Urz. Województwa Podkarpackiego z 2013 r. poz. 3171) sprawie zmiany Uchwały Nr XXIV/410/12 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie wykonania Planu Gospodarki

		Odpadami dla Województwa Podkarpackiego (Dz. Urz. Województwa Podkarpackiego z 2012 r. poz. 1829 z późn. zm.) w Kozodrzy funkcjonuje Zakład Zagospodarowania Odpadów posiadający status Instalacji Regionalnej (RIPOK).
3.112.	Budowa Zakładu Utylizacji Odpadów w Młynach (gm. Radymno)	Zgodnie z uchwałą Nr XXXVII/703/13 z dnia 26 sierpnia 2013 roku. (Dz. Urz. Województwa Podkarpackiego z 2013 r. poz. 3171) sprawie zmiany Uchwały Nr XXIV/410/12 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie wykonania Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego (Dz. Urz. Województwa Podkarpackiego z 2012 r. poz. 1829 z późn. zm.) w Młynach funkcjonuje Sortownia odpadów komunalnych zmieszanych, kompostownia frakcji podsitowej posiadająca status Instalacji Regionalnej (RIPOK).
3.113.	Budowa Zakładu Utylizacji Odpadów zlokalizowanego na terenie pow. jasielskiego.	Zrealizowano ZZO „Krosno”, które działać będzie w innej formule organizacyjnej.
3.114.	Budowa i modernizacja Zakładu Utylizacji Odpadów „Leżajsk –Giedlarowa – Nowa Sarzyna” (gmina Leżajsk)	Zgodnie z uchwałą nr II/28/14 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 15 grudnia 2014 r.w sprawie zmiany Uchwały Nr XXIV/410/12 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie wykonania Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego (Dz. Urz. Województwa Podkarpackiego z 2012 r. poz. 1829 z późn. zm.) od 1.1.2015 r. w Giedlarowej funkcjonuje Sortownia odpadów komunalnych zmieszanych, kompostownia posiadająca status Instalacji Regionalnej (RIPOK).
3.115.	Likwidacja mogielników	Zadanie zrealizowane

Obowiązujący od 05 Stycznia 2017 roku zaktualizowany „Plan gospodarki odpadami dla województwa podkarpackiego” zmienił regiony gospodarowania odpadami komunalnymi na obszarze województwa podkarpackiego na następujące:

Region „Południowy”

Region „Zachodni”
Region ‘Centralny”
Region „Wschodni”
Region „Północny”

OBRONNOŚĆ I BEZPIECZEŃSTWO		
3.116.*	Przebudowa i modernizacja techniczna Sił Zbrojnych RP w latach 2001 – 2006 w tym: - restrukturyzacja jednostek wojskowych (zmniejszenie ilości), - modernizacja obiektów wojskowych (np.: zmniejszenie stref strzelnic wojskowych itd.), - modernizacja poligonów „Nowa Dęba – Lipa”, „Trzcianiec”, - budowa lotnisk („Stany”, „Obsza”), - budowa drogowych odcinków lotniskowych (Jaźwiny gmina Czarna Tarnawska, Łukawiec gmina Trzebownisko na autostradzie A-4).	Zrealizowano: - restrukturyzacje jednostek wojskowych, - modernizację poligonów, - budowa drogowego odcinka lotniskowego na autostradzie A4 „Jaźwiny” gmina Czarna Tarnawska.* Nie zrealizowano: - budowy lotnisk („Stany”, „Obsza”), - budowy drogowego odcinka lotniskowego na autostradzie A4 „Łukawiec” gmina Trzebownisko.
3.117.	Tworzenie Powiatowych Centrów Powiadamiania Ratowniczego.	W trakcie realizacji: - budowa Centrum Powiadamiania Ratunkowego w Rzeszowie, obsługującego teren całego woj. podkarpackiego w zakresie zgłoszeń z numeru alarmowego 112.

3. PODSUMOWANIE

Ocena realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym ujętych w obowiązującym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego obejmuje działania i zadania z zakresu gospodarki przestrzennej, których realizacja jest niezbędna dla osiągnięcia założonych w planie celów. Zostały one podzielona na:

- działania i zadania zrealizowane,
- działania i zadania w trakcie realizacji lub częściowo zrealizowane,
- działania i zadania, wobec których nie podjęto realizacji.

Wykaz działań i zadań w ujęciu przedmiotowym został podzielony na trzy dziedziny: środowisko naturalne i kulturowe, infrastrukturę społeczno-ekonomiczną oraz infrastrukturę techniczną.

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego zostało ujętych 309 działań i zadań przewidzianych do realizacji do 2030 roku. Według stanu na styczeń 2018 r. zostało zrealizowane 109 zadań (tj. 35% wszystkich zadań i działań), 99 zadań (tj. 32%) jest w trakcie realizacji, bądź zostało częściowo zrealizowanych, natomiast wobec 101 zadań (tj. 33%) nie podjęto żadnych prac zmierzających do ich realizacji.

Realizacja zadań ogółem (stan na styczeń 2018 r.)

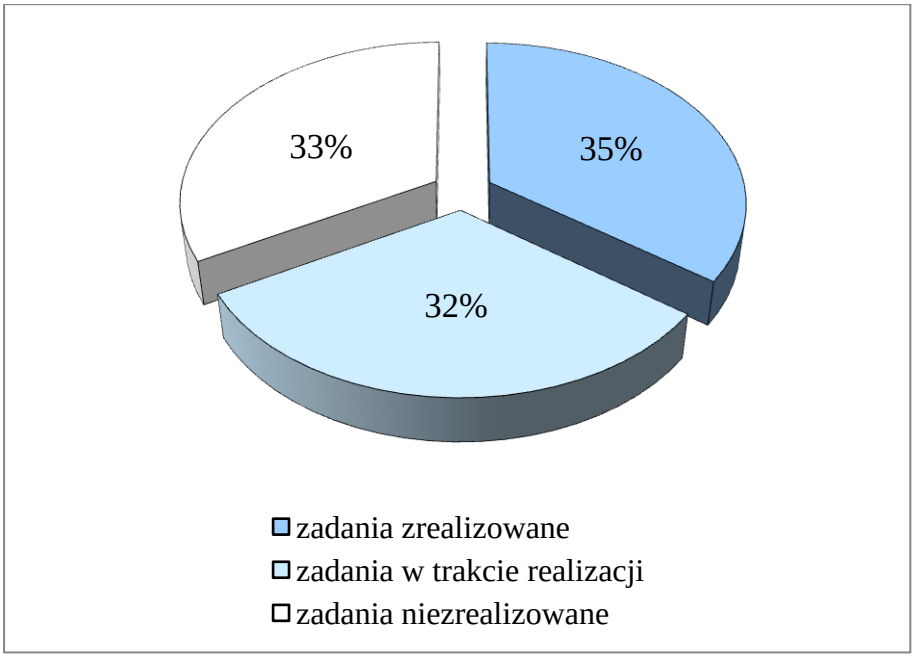

Porównując stan realizacji zadań i działań w roku 2017 do roku 2014 należy zauważyć, iż znacznie zwiększyła się ilość już zrealizowanych zadań przy zmniejszającej się

liczbie zadań w trakcie realizacji lub nierealizowanych. Bez wątpienia wpływ na to miała możliwość pozyskania bezzwrotnych środków z funduszy Unii Europejskiej oraz już zaawansowane prace we wcześniejszym okresie.

Realizacja zadań ogółem (stan czerwiec 2014 r. i na styczeń 2018 r.)

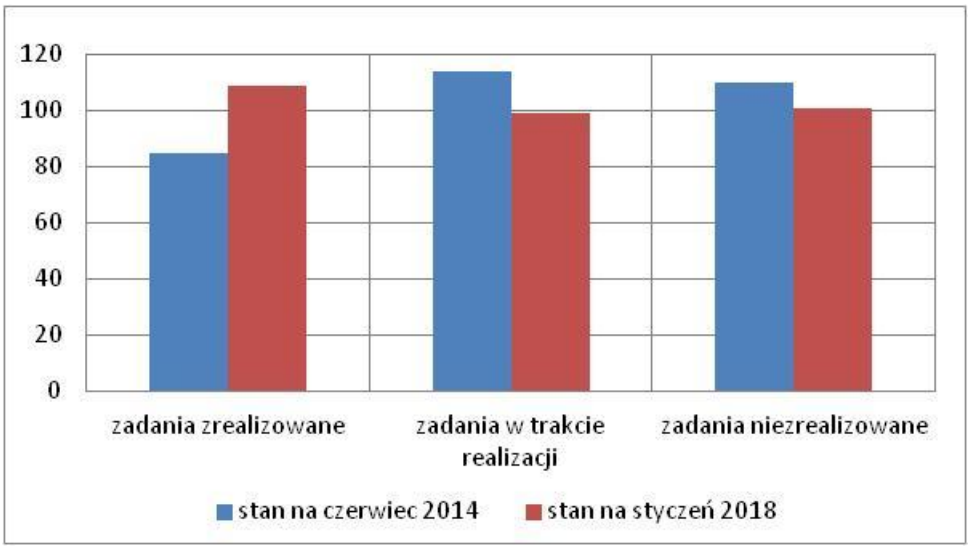

Na uwagę zasługuje fakt, iż 67% wszystkich działań i zadań zostało zrealizowanych bądź jest w trakcie realizacji. Należy zatem stwierdzić, że przyjęte w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego inwestycje o znaczeniu ponadlokalnym zostały wskazane w sposób prawidłowy i dający możliwość dalszego rozwoju województwa.

Po przeprowadzeniu oceny i analizy realizacji działań i zadań, które nie zostały zrealizowane można stwierdzić, że wśród nich są zadania nieobjęte obowiązującymi dokumentami strategicznymi i programami operacyjnymi, bądź nie uzyskały możliwości finansowania. Do grupy tej należy zaliczyć również zadania i działania o znaczeniu lokalnym, które zgodnie z art. 6 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity: Dz. U. z 2018 r. poz. 121) nie można zaliczyć do inwestycji celu publicznego.

Część zadań wobec których nie podjęto żadnych działań, a są zgodne z polityką Unii Europejskiej, będą realizowane w miarę pozyskania środków finansowych.

Dostosowanie polskiego prawodawstwa do wymagań polityki Unii Europejskiej pozwoliło na większą skuteczność realizowania zadań. Bezpośrednio wynika to z możliwości pozyskiwania bezzwrotnych środków finansowych na ww. zadania.

Należy również podkreślić, iż w okresie obowiązywania Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego (od 2002 r. do chwili obecnej) zostało zrealizowanych wiele dodatkowych zadań o znaczeniu ponadlokalnym nieujętych w PZPWP, w oparciu o obowiązujące przepisy dotyczące lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz tzw. „specustawy", m.in. o zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych, lotnisk użytku publicznego, dotyczących linii kolejowych, wspierania rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych. Inwestowano głównie w dziedzinie infrastruktury społeczno-gospodarczej, co świadczy o dużej aktywności samorządów lokalnych w działaniach na rzecz rozwoju swoich jednostek, a tym samym rozwoju województwa podkarpackiego. Dotyczy to rozwoju bazy dydaktycznej uczelni wyższych, rozbudowy oraz budowy szpitali, poprawy infrastruktury sportowej i rekreacyjno-wypoczynkowej, rozwoju bazy turystycznej, gospodarki pozarolniczej (inwestycje, innowacje, nowe technologie). W dziedzinie infrastruktura techniczna realizowane zadania w dużej mierze odnosiły się do odnawialnych źródeł energii – rozbudowy farm wiatrowych, budowy i montażu kolektorów słonecznych, instalacji fotowoltaicznych oraz budowy gazociągów wysokoprężnych, infrastruktury szerokopasmowej.

Szczegółowy wykaz inwestycji nie zrealizowanych w poszczególnych dziedzinach wraz z analizą ich aktualności oraz przyczyn niezrealizowania, został sporządzony osobno dla każdej dziedziny i umieszczony poniżej. W nawiasach podano numer zadania z wykazu zadań i działań w ujęciu przedmiotowym.

ŚRODOWISKO NATURALNE I KULTUROWE – 74 działania i zadania

	Działania i zadania zrealizowane	Działania i zadania w trakcie realizacji lub częściowo zrealizowane	Działania i zadania, wobec których nie podjęto realizacji
Stan na czerwiec 2014 r.	**6**	**37**	**31**
Stan na grudzień 2017 r.	**10**	**35**	**29**

Realizacja zadań w dziedzinie środowisko (stan na styczeń 2018 r.)

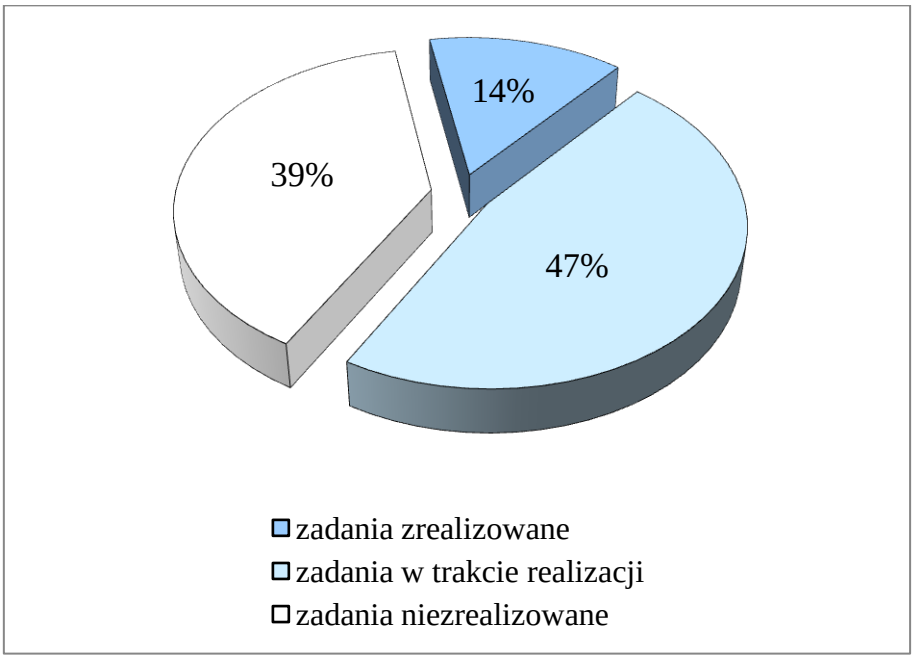

WYKAZ DZIAŁAŃ I ZADAŃ, KTÓRE NIE ZOSTAŁY ZREALIZOWANE W DZIEDZINIE ŚRODOWISKO NATURALNE I KULTUROWE:

Rozwój systemu ochrony obszarów o najwyższych walorach krajobrazowych i najbardziej wartościowych zasobach przyrodniczych:

- prace dokumentacyjno-wdrożeniowe, których celem będzie utworzenie Parku Krajobrazowego Puszczy Sandomierskiej (1.3.)
- utworzenie Parku Krajobrazowego Doliny Środkowej Wisły (1.4.),
- powiększenie Parku Krajobrazowego Pasma Brzanki (1.5.),
- docelowo utworzenie Kuryłowsko – Sieniawsko – Lubaczowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (1.6.),
- docelowo utworzenie Obszaru Chronionego Krajobrazu Pogórza Dynowskiego (1.7.),
- docelowo utworzenie Zaklikowsko - Ulanowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (1.8.),
- docelowo utworzenie Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Wisły (1.9.),
- docelowo powiększenie Obszaru Chronionego Krajobrazu Pogórza Strzyżowskiego (1.10.),
- powiększenie Przecławskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (1.11.),

Racjonalne wykorzystanie zasobów kopalin – rozwój funkcji uzdrowiskowej, obszary górnicze:

- utworzenie uzdrowiska w Sierakowie gm. Harasiuki (1.13.),

- utworzenie uzdrowiska w Komańczy gm. Komańcza (1.14.),
- utworzenie uzdrowiska w Rabem gm. Baligród (1.15.),
- utworzenie uzdrowiska w Rudawce Rymanowskiej gm. Rymanów (1.16.),
- utworzenie uzdrowiska w Czarnej gm. Czarna (1.17.),
- utworzenie uzdrowiska w Lubeni gm. Lubenia oraz w Hyżnem – Nieborowie gm. Hyżne (1.18.),
- utworzenie uzdrowiska w Birczy gm. Bircza (1.19.),
- utworzenie uzdrowiska w miejscowości Lutowiska (1.21.),
- utworzenie uzdrowiska w miejscowości Stara Wieś, Zmiennica, Przysietnica (1.22.),
- utworzenie Obszaru Górniczego „Lipnica – Dzikowiec" – wydobycie gazu (pow. kolbuszowski) (1.24.),
- wykorzystanie zasobów wód geotermalnych w rozwoju funkcji turystyczno-uzdrowiskowej i do celów gospodarczych – szczegółowe rozpoznanie zasobów (1.25.).

Ochrona wód:

- realizacja współpracy z woj. małopolskim w sprawie poprawy stanu czystości rzeki Dulczy (1.42.),
- realizacja współpracy z woj. małopolskim w sprawie poprawy stanu czystości rzeki Czarna Tarnowska (1.43.).

Ochrona i rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako jednego z elementów kreowania produktu turystycznego:

- „**Ruiny zamku w Mrukowej**" (gm. Osiek Jasielski pow. Jasielski), obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie docelowo różnorodnymi formami ochrony (1.58.),
- „**Dolina Łopienki**" (gm. Cisna pow. Leski), obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie różnorodnymi formami ochrony (1.59.),
- „**Ruiny zamku Sobień w Monastercu**" (gm. Lesko, pow. leski) obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie różnorodnymi formami ochrony (1.61.),
- „**Dolina Sanu**" (gm. Dynów – pow. rzeszowski, gm. Dubiecko, gm. Krzywcza, gm. i miasto Przemyśl – pow. przemyski) obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie różnorodnymi formami ochrony (1.62.),
- „**Kolejka wąskotorowa Przeworsk–Dynów**" (gm. Dynów – pow. rzeszowski, gm. Przeworsk, gm. Kańczuga, gm. Jawornik Polski – pow. przeworski) obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie różnorodnymi formami ochrony (1.63.),
- „**Dolina Wiaru**" (gmina Fredropol – pow. przemyski) obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie docelowo różnorodnymi formami ochrony (1.65.).

Współpraca transgraniczna:

- utworzenie TOCH „**Beskid Niski”**, w skład którego na Podkarpaciu wchodziłyby: Magurski Park Narodowy i Jaśliski Park Krajobrazowy, część Obszaru Chronionego Krajobrazu Beskidu Niskiego oraz obszary kilkudziesięciu istniejących i projektowanych rezerwatów przyrody (1.73.).

USTOSUNKOWANIE SIĘ DO ZADAŃ, KTÓRE NIE ZOSTAŁY ZREALIZOWANE W DZIEDZINIE ŚRODOWISKO NATURALNE I KULTUROWE

W okresie obowiązywania PZPWP radykalnie zmieniła się polityka ochrony środowiska i dziedzictwa kulturowego, oraz krajobrazu, wymuszona nie tylko wymaganiami dyrektyw unijnych i implementacją prawa unijnego do przepisów krajowych, ale też zwiększeniem się wiedzy prawnej i świadomości ekologicznej społeczeństwa.
Powstały nowe dokumenty strategiczne i programowe, określające nowe priorytety działań.

Rozwój systemu ochrony obszarów o najwyższych walorach krajobrazowych i najbardziej wartościowych zasobach przyrodniczych - Zadania nr: 1.3., 1.4., 1.5., 1.6., 1.7., 1.8., 1.9., 1.10., 1.11., są nieaktualne ze względu na zmianę polityki ochrony środowiska i ochrony krajobrazu. Na obszarze województwa znajduje się wiele cennych siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk różnych gatunków zwierząt, roślin i grzybów, wymagających ochrony poprzez wybranie najbardziej skutecznej formy. Obecne działania skupiają się na spełnieniu wymagań nałożonych dyrektywami UE i przepisami prawa krajowego w zakresie poszanowania i zachownia różnorodności biologicznej m.in. poprzez wdrożenie Europejskiej Sieci Obszarów Chronionych Natura 2000 i zapewnieniu powiązań pomiędzy nimi (korytarze ekologiczne), odejście od tworzenia nowych, nieskutecznych form ochrony (np. w postaci obszarów chronionego krajobrazu) i właściwym zarządzaniu zasobami m.in. poprzez plany ochrony i zadania ochronne.
Ponadto brak jest jednak akceptacji społecznej dla zwiększania obszarów objętych ochroną przyrody, z uwagi na wynikające z tego ograniczenia w zainwestowaniu terenów.
W projekcie zmiany PZPWP wskazuje się konkretne formy ochrony przyrody jeżeli zostały one przesądzone lub zapisane w dokumentach strategicznych, programowych albo były wnioskowane do wprowadzenia w planie przez organ kompetentny do jej utworzenia.

Racjonalne wykorzystania zasobów kopalin, rozwój funkcji uzdrowiskowej, tworzenia obszarów górniczych – zadania nr: 1.13., 1.14., 1.15., 1.16., 1.17., 1.18., 1.19., 1.21., 1.22. nie zostały zrealizowane ze względu na zaostrzenie przepisów prawnych związanych z utworzeniem obszaru ochrony uzdrowiskowej lub uzdrowiska.
Ww. zadania zgłoszone zostały jako wnioski do pierwszej edycji PZPWP lub zostały

określone w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin i uznane za wspomagające określone obszary województwa. Zadania te nie będą realizowane w zapisanej wcześniej formie. W projekcie planu pozostawiono jedynie ogólny zapis umożliwiający rozwój funkcji uzdrowiskowej na terenie całego województwa.
Obecnie o miejscu powstania uzdrowiska zadecydują lokalne uwarunkowania tj. występowanie wód mineralnych oraz aktywność gmin związana z udokumentowaniem występowania wód leczniczych i stworzeniem warunków do powstania uzdrowiska (m.in ochrona zasobów, opracowanie planów miejscowych, pozyskanie inwestora strategicznego), co wynika z ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych (tj. Dz. U. z 2017 r. poz. 1056).
W „Strategii rozwoju województwa – podkarpackie 2020" – zakłada się poprawę dostępu do specjalistycznej opieki medycznej (kierunek działań 2.5.1), czego efektem ma być poprawa bazy ochrony zdrowia i lecznictwa uzdrowiskowego poprzez budowę i modernizację istniejącej infrastruktury oraz poprawę wyposażenia w celu jej dostosowania do potrzeb i uwarunkowań demograficznych, epidemiologicznych i prawnych.
Zadania nr: 1.24. i 1.25. nie będą kontynuowane w zapisanej formie z uwagi na obowiązujące w tym zakresie przepisy prawne, a także uwarunkowania koniunkturalne. Utworzenie nowego obszaru górniczego i wydobycie wód termalnych następuje wyłącznie po uzyskaniu koncesji na wydobycie kopaliny ze złoża, na wniosek zainteresowanej osoby fizycznej lub prawnej, co wynika ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. - Prawo geologiczne i górnicze (tj. Dz.U. z 2017 poz. 2126). Ponadto dotychczas na terenie województwa nie udokumentowano złóż wód termalnych, które mogłyby być wykorzystywane gospodarczo. Jedynie wody lecznicze termalne, pochodzące z dwóch odwiertów Lubatówka 12 i 14 w złożu Iwonicz Zdrój – Lubatówka są wykorzystywane do celów balneologicznych w uzdrowisku Iwonicz Zdrój.

Ochrona wód – Zadania nr: 1.42. i 1.43. nie będą kontynuowane w zapisanej formie z uwagi na nowe przepisy prawne w zakresie ochrony wód, obowiązujące dokumenty zarządzania środowiskiem (m.in. Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły, Program wodno-środowiskowy kraju), obligujące do ochrony i poprawy stanu wód na wskazanych obszarach. Ponadto Program państwowego monitoringu środowiska województwa małopolskiego na lata 2016 - 2020 nie obejmuje potoku Dulcza oraz rzeki Czarna Tarnowska.

Środowisko kulturowe – Zadania nr: 1.58., 1.59., 1.61., 1.62., 1.63., 1.65., nie będą realizowane w zapisanej formie. Obecnie obowiązująca ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa zakres i formę ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, a priorytety i działania określa wojewódzki program opieki nad zabytkami, zaś na poziomie lokalnym - sporządzane obligatoryjnie gminne i powiatowe programy opieki

nad zabytkami. Opracowania koncepcyjne, czy studialne, w tym również studia programowo-przestrzenne, mogą być sporządzane w powiązaniu z dokumentami strategicznymi i programowymi opracowywanymi dla ww. obszarów.

INFRASTRUKTURA SPOŁECZNO-EKONOMICZNA – 119 działania i zadania

	Działania i zadania zrealizowane	Działania i zadania w trakcie realizacji lub częściowo zrealizowane	Działania i zadania, wobec których nie podjęto realizacji
Stan na czerwniec 2014 r.	**62**	**20**	**37**
Stan na grudzień 2017 r.	**74**	**10**	**35**

Realizacja zadań w dziedzinie infrastruktura społeczno-ekonomiczna (stan na styczeń 2018 r.)

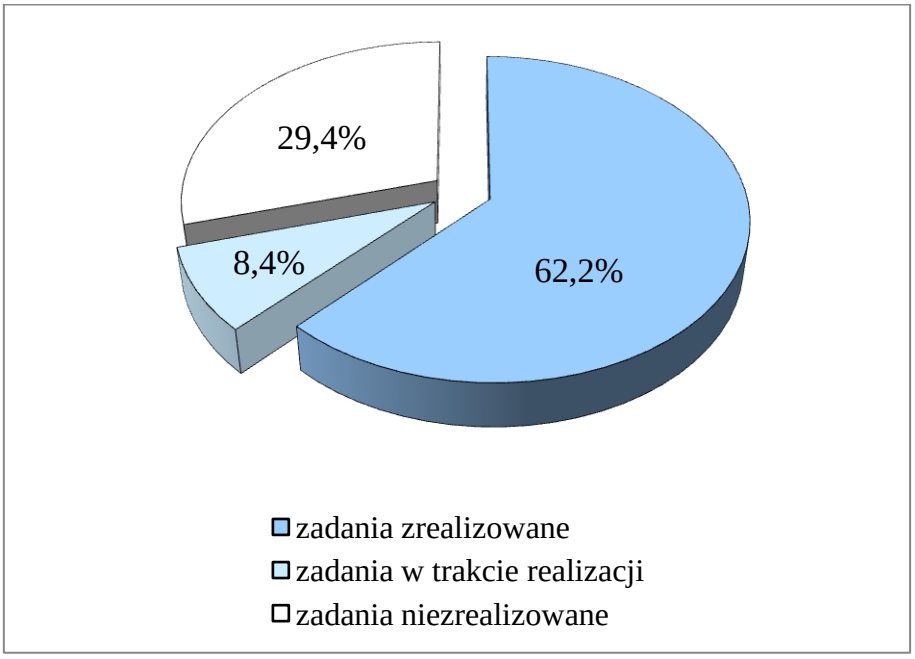

WYKAZ DZIAŁAŃ I ZADAŃ, KTÓRE NIE ZOSTAŁY ZREALIZOWANE W DZIEDZINIE INFRASTRUKTURA SPOŁECZNO-EKONOMICZNA:

Szkolnictwo:

- budowa liceum ogólnokształcącego w miejscowości Borowa w gminie Czarna pow. dębicki (2.10.),
- budowa szkoły średniej LO wraz z salą sportową pełnowymiarową w Chorkówce, pow. krośnieński (2.25.),

- budowa szkoły ponadgimnazjalnej w Grodzisku Dolnym, pow. leżajski (2.32.),
- zorganizowanie Zawodowej Szkoły Wyższej w Nowej Sarzynie (2.33.),
- budowa Zespołu Szkół Ekonomicznych w Nowej Dębie (2.86.).

Ośrodki lecznicze:

- utworzenie ponadlokalnego ośrodka społecznego leczniczo – rehabilitacyjnego we wsi Wesoła gm. Nozdrzec pow. brzozowski (2.4.),
- budowa kompleksu rekreacyjno-leczniczego z wykorzystaniem wód geotermalnych w gm. Wiśniowa (2.82.)
- budowa zakładu rekreacyjno-balneologicznego w rejonie Zalesia w Rzeszowie (2.101.).

Infrastruktura wypoczynkowa:

- utworzenie ośrodków turystyczno – sportowych nad Sanem gmina Dydnia pow. brzozowski (2.6.),
- budowa ośrodka wypoczynkowo – sportowego „Maziarnia" w Wilczej Woli gmina Dzikowiec, pow. kolbuszowski (2.18.),
- budowa ośrodków sportów wodnych w dorzeczu Jasiołki, gm. Dukla (2.24),
- utworzenie ośrodka rekreacyjno-sportowego przy zbiorniku retencyjnym „Łączki Kucharskie", gmina Ropczyce (2.51.),
- budowa ośrodka sportu i rekreacji nad projektowanym zbiornikiem retencyjnym „Pogwizdów Stary – Raniżów, gm. Głogów Małopolski, pow. rzeszowski (2.54.),
- budowa ośrodka wypoczynku i rekreacji w Lipiu, gm. Głogów Małopolski (2.55.),
- budowa bazy sportowo-turystycznej na terenie gminy Tyczyn (2.66.),
- realizacja parku wypoczynku i rekreacji „Laski Matysowskie" wraz z ogrodem botanicznym w Rzeszowie (2.100.).

Ośrodki opieki społecznej:

- utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy, gmina Rokietnica pow. jarosławski (2.12.),
- utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gm. Kołaczyce (2.15.),
- budowa Domu Spokojnej Starości w Korczynie, pow. krośnieński (2.21.),
- utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi na ok. 30 miejsc w Leżajsku (2.29.),
- budowa Domu Pomocy Społecznej w Przecławiu, pow. mielecki (2.42.),
- utworzenie Domu Pomocy Społecznej na terenie pow. niżańskiego (2.43.),
- budowa Domu Pomocy Społecznej w Rudniku nad Sanem (2.44.),
- utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gm. Krzeszów, pow. niżański (2.45.),
- utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gm. Ulanów, pow. niżański (2.46.),

- budowa Domu Pomocy Społecznej w Radomyślu nad Sanem, pow. stalowowolski (2.77.),
- budowa Domu Pomocy Społecznej w Strzyżowie – Łętowni, pow. strzyżowski (2.79.).

Inne:

- realizacja projektu EDEN w Stalowej Woli (2.72.),
- budowa rafinerii „Jeziórko" w gminie Grębów, pow. tarnobrzeski (2.85.),
- rozbudowa budynku Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rzeszowie (2.88),
- budowa obiektu dla Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Rzeszowie oraz uzyskanie bazy dla podległych filii (2.89),
- budowa teatru muzycznego w Rzeszowie (2.91.),
- utworzenie muzeum Centralnego Okręgu Przemysłowego w Rzeszowie (2.92.),
- budowa obiektów dla potrzeb konsulatów Słowacji i Ukrainy w Rzeszowie (2.98.),
- budowa galerii sztuki współczesnej w Przemyślu (2.107.).

USTOSUNKOWANIE SIĘ DO ZADAŃ, KTÓRE NIE ZOSTAŁY ZREALIZOWANE W DZIEDZINIE INFRASTRUKTURA SPOŁECZNO-EKONOMICZNA

Po przeanalizowaniu działań i zadań, wobec których nie podjęto realizacji, można stwierdzić, że **są to zadania**, **których** na mocy art. 39 ust.3, pkt 3 obowiązującej ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jedn. Dz. U. z 2017 r., poz. 1073, z późn. zm.), **nie można zakwalifikować do inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym** (dotyczy zadań nr: 2.6., 2.12., 2.18, 2.24., 2.41., 2.51., 2.54., 2.55., 2.66., 2.72., 2.86, 2.91., 2.92., 2.98., 2.100., 2.101).

Zadania/działania są już **nieaktualne -** z ich realizacji zrezygnowano, ze względu na zaistniałe w latach 2002 - 2017 uwarunkowania (dotyczy zadań: 2.4., 2.29, 2.32, 2.33., 2.42., 2.43., 2.44., 2.45., 2.46., 2.85.).

Zadanie nr: 2.10 - Budowa liceum ogólnokształcącego w miejscowości Borowa w gminie Czarna pow. dębicki - nie zostało zrealizowane i jest nieaktualne, gdyż na terenie gminy występuje mała ilość młodzieży mogąca uczęszczać do liceum.

Zadanie nr: 2.15. nie zostało zrealizowane i jest nieaktualne. Na terenie gminy Kołaczyce od sierpnia 2015 r. działa Dom Pomocy Społecznej „Nazaret", który jest jednostką organizacyjną gminy Kołaczyce

Zadanie nr: 2.21. pod nazwą budowa Domu Spokojnej Starości w Korczynie, pow. krośnieński nie zostało zrealizowane i jest nieaktuale. W grudniu 2015 r. oddano do użytkowania Dom Dziennego Pobytu „Senior – WIGOR" w Korczynie. Dom powstał dzięki wsparciu Ministra Pracy i Polityki Społecznej w ramach Programu Wieloletniego „Senior – WIGOR" na lata 2015-2020 oraz przy udziale środków własnych gminy Korczyna

Zadanie nr: 2.25. nie zostało zrealizowane i jest nieaktualne. Realizacja niecelowa w związku z niżem demograficznym i bliskością szkół średnich w ościennych gminach, a szczególnie w mieście Krosno

Zadanie nr: 2.77. pod nazwą budowa Domu Pomocy Społecznej w Radomyślu nad Sanem, pow. stalowowolski - nie zostało zrealizowane i jest nieaktualne. W grudniu 2005 r. do użytkowania oddano Środowiskowy Dom Samopomocy Społecznej w Radomyślu nad Sanem

Zadanie nr: 2.79. nie zostało zrealizowane i jest nieaktualne. W dniu 24 kwietnia 2017 r. wydano pozwolenie na budowę Zakładu Pielęgnacyjno-Opiekuńczego, Centrum Dietetyczne i Leczenia w Strzyżowie

Zadanie nr: 2.82. - nie zostało zrealizowane, jednakże jest ono aktualne. Gmina Wiśniowa jest w trakcie opracowywania zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wiśniowa, w której to zostanie zmienione przeznaczenie terenu dla obszaru predysponowanego do budowy kompleksu rekreacyjno-leczniczego z wykorzystaniem wód geotermalnych. Uchwalenie Studium planowane jest na III kwartał 2018r. Ponadto Gmina Wiśniowa wystąpiła z wnioskiem do NFOŚiGW o dofinansowanie odwiertu badawczego, który docelowo może zostać wykorzystany jako eksploatacyjny. Wniosek ten został pozytywnie zweryfikowany przez NFOŚiGW i oczekuje na opinie Ministra Środowiska w sprawie przyznania środków.

Zadania nr: 2.88. i 2.89. nie zostały zrealizowane ze względu na brak możliwości pozyskania dofinansowania zadania z programów Unii Europejskiej oraz brak możliwości sfinansowania tak dużego przedsięwzięcia ze środków budżetu województwa. W związku z powyższym Zarząd Województwa podjął decyzję o rezygnacji z realizacji przedmiotowych zadań.

Budowa nowego budynku Galerii Sztuki Współczesnej w Przemyślu - zadanie nr: 2.107., ze względu na brak możliwości pozyskania finansowania zewnętrznego, została zarzucona i zadanie nie zostało zaakceptowane przez Zarząd Województwa do realizacji

Zadania przewidziane do realizacji w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego (PZPWP) zostały określone w długiej perspektywie

czasowej, do 2030 r. Zadania wobec których nie podjęto żadnych działań, a wpisują się w politykę przestrzennego zagospodarowania województwa, będą mogły być umieszczone w PZPWP, jeżeli zostaną ujęte w dokumentach i w programach regionalnych i krajowych

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA – 116 działania i zadania

	Działania i zadania zrealizowane	Działania i zadania w trakcie realizacji lub częściowo zrealizowane	Działania i zadania, wobec których nie podjęto realizacji
Stan na czerwiec 2014 r.	**17**	**57**	**42**
Stan na grudzień 2017 r.	**25**	**54**	**37**

Realizacja zadań w dziedzinie infrastruktura techniczna (stan na styczeń 2018 r.)

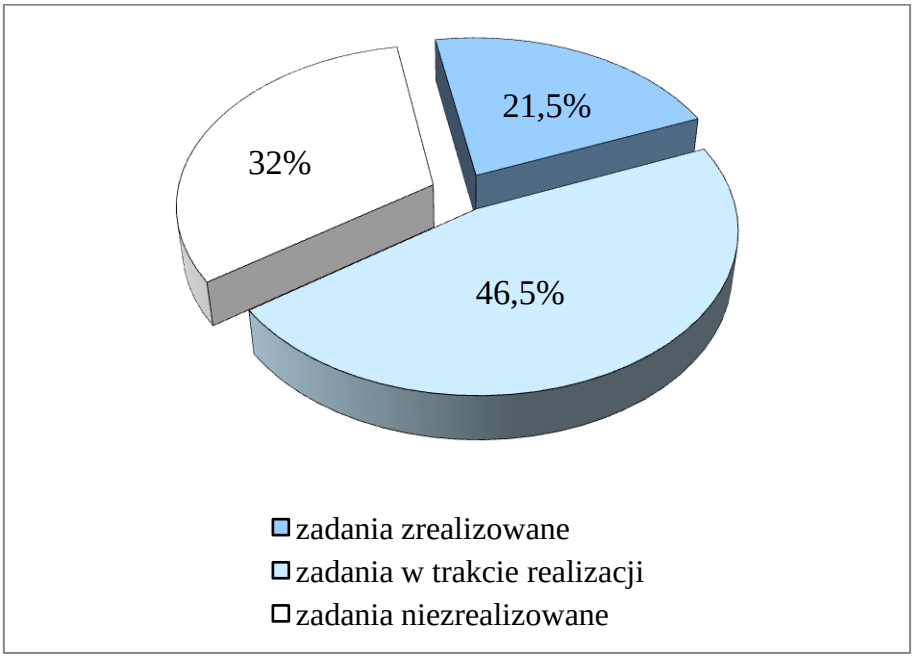

WYKAZ DZIAŁAŃ I ZADAŃ, KTÓRE NIE ZOSTAŁY ZREALIZOWANE W DZIEDZINIE INFRASTUKTURA TECHNICZNA:

System komunikacji:

- budowa drogi ekspresowej „S 74” Piotrków Trybunalski – Nisko (3.3.),
- modernizacja drogi krajowej nr 84; w tym budowa obwodnic w miejscowościach Lesko i Ustrzyki Dolne (3.10.),
- budowa nowych odcinków dróg wojewódzkich (3.14.):
  - Borowa – Baranów Sandomierski („Trasa Nadwiślańska”),

- Tylawa – Krempna – Uście Gorlickie („Droga Karpacka”),
- Zarzecze – Biłgoraj,
- Tyczyn – Boguchwała,
- Werchrata – Prusie – Hrebenne,
- przebudowa ciągu dróg powiatowych i gminnych do parametrów drogi wojewódzkiej wzdłuż wschodniej granicy z Ukrainą.

– linie kolejowe o znaczeniu państwowym:
  - uruchomienie granicznego przejścia kolejowego w Malhowicach (3.17.),

– linie kolejowe o znaczeniu lokalnym:
  - linia kolejowa relacji Munina –Hrebenne; modernizacja i elektryfikacja (3.22.),
  - linia kolejowa relacji Stalowa Wola – Zamość; modernizacja i elektryfikacja (3.24.),
  - linia kolejowa relacji Zagórz – Łupków; modernizacja i elektryfikacja (3.26.).

– lotniska:
  - modernizacja lotniska lokalnego w Turbii (3.29.).

– przejścia graniczne:
  - uruchomienie lub uaktywnienie turystycznych przejść granicznych (3.34.).

Energetyka:

– elektroenergetyka:
  - budowa Elektrociepłowni w Sanoku (3.41.),
  - modernizacja ciepłowni w Przemyślu na Elektrociepłownię (3.42.).

Gazownictwo:

– budowa gazociągów wysokoprężnych i stacji redukcyjno-pomiarowych 1°:
  - gazociąg Ø 500 relacji; gmina Dębica – Mielec – Borowa – Elektrownia Połaniec (woj. świętokrzyskie) wraz ze stacjami redukcyjno-pomiarowymi 1° (3.62.),
  - gazociąg Ø 300 relacji Zagórz – EC Sanok + stacja redukcyjno-pomiarowa 1° (3.64.),
  - gazociąg Ø 200 relacji: od istn. sieci przesyłowych – EC Przemyśl + stacja redukcyjno-pomiarowa 1° (3.67.),
  - gazociąg Ø 80 relacji: Nisko (istn. Gazociąg Ø 700) – Jarocin + stacja redukcyjno-pomiarowa 1° (wariantowe zasilanie od gazociągu Ø 200 w Biłgoraju (woj. lubelskie) (3.69.),
  - gazociąg Ø 100 relacji: Lesko – Ustrzyki Dolne + stacje redukcyjno-pomiarowe 1° (3.70.),
  - gazociąg Ø 80 relacji: od gazociągu Ø 500 (Tuligłowy-Mirocin) do Krzywczy + stacja redukcyjno-pomiarowa 1° (3.71.),

- gazociąg wysokoprężny Ø 200 od istniejącego gazociągu przesyłowego na terenie Obszaru Górniczego „Dzików" do miejscowości Księżpol i Łukowa (woj. lubelskie) (3.72.),

– transport i przeróbka ropy naftowej :
  - budowa ropociągu z m. Brody (Ukraina) do proj. rafinerii w miejscowości Jeziórko (gm. Grębów) i następnie do ropociągu „Przyjaźń". Rafineria o przerobie 3,0 do 5,0 mln t/rok oraz ropociąg o długości ca 200,0 km (3.75.)

Ciepłownictwo:

- modernizacja ciepłowni w Przemyślu na Elektrociepłownię – kogeneracja z wykorzystaniem paliwa gazowego (3.76.),
- modernizacja Elektrociepłowni w Sanoku - kogeneracja z wykorzystaniem paliwa gazowego (3.80.).

Gospodarka odpadami:

- budowa Zakładu Utylizacji Odpadów w gminie Zarszyn lub alternatywnie w miejscowości Średnie Wielkie (gmina Zagórz) (3.110.),
- budowa Zakładu Utylizacji Odpadów na terenie powiatu jasielskiego (3.113.).

Gospodarka wodno-ściekowa:

– gospodarka wodna (budowa dużych wielofunkcyjnych zbiorników retencyjnych):
  - „Rudawka Rymanowska" na rzece Wisłok (27,0 mln m³ / 217,0 ha) (3.83.),
  - „Trzciana – Dukla" na rzece Jasiołka (48,0 mln m³ / 386,0 ha) (3.84.),
  - „Niewistka – Dynów" na rzece San (372 mln m³ / 2700,0 ha + 30,0 mln m³ / 750, 0 ha) (3.85.),
  - „Krawce" na rzece Łęg (23,0 mln m³ / 637,0 ha) (3.86.),
  - „Ropczyce" na rzece Wielopolka (19,0 mln m³ / 430,0 ha) (3.87.).

– zaopatrzenie w wodę i gospodarka ściekowa:
  - utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z rzeki Wisłok w Sieniawie dla ca 74 735 mieszkańców i miejscowości: Krosno, Rymanów, Besko, Iwonicz, Iwonicz Zdrój, Zarszyn, Sieniawa, Odrzykoń, Korczyna, Miejsce Piastowe (3.93.),
  - utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z rzeki Jasiołka w Szczepańcowej dla ca 77 098 mieszkańców i miejscowości: miasto Krosno oraz Jedlicze, Potok, Szczepańcowa, Świerzowa Polska, Zręcin, Miejsce Piastowe, Łężany, Iskrzynia, Krościenko Wyżne, Korczyna, Odrzykoń (3.94.),
  - utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z Wisłoka w Iskrzyni dla ca 62 764 mieszkańców i miejscowości: Krosno, Iskrzynia, Krościenko Wyżne, Korczyna, Odrzykoń (3.95.),

- utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z rzeki San w Zasławiu i Trepczy dla ca 52 643 mieszkańców i miejscowości: miasto Sanok i Zagórz oraz wsie: Zasław, Zahutyń, Trepcza oraz przewidywane do podłączenia wsie: Bykowce, Płowce, Stróże Małe, Wujskie, Załuż, Pisarowce, Czerteż, Zabłotce, Sanoczek (3.96.),
- utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z rzeki San w Jarosławiu dla ca 43 869 mieszkańców miasta Jarosławia oraz wsi Munina (3.98),
- utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia powierzchniowego z rzeki Wisłoka w Jaśle dla ca 38 905 mieszkańców miasta Jasła (3.99.),
- utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęć wody powierzchniowej ze zbiornika Solina dla ca 10 334 mieszkańców i miejscowości: miasto Ustrzyki Dolne i miejscowości oraz ośrodków wypoczynkowych usytuowanych wokół zbiornika (3.100.),
- utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z rzeki San w Przemyślu dla ca 72 700 mieszkańców miasta Przemyśla (3.101.),
- utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z potoku Chyrowskiego dla mieszkańców miasta Dukla (3.102.),
- utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z rzeki Jasiołka w m. Trzciana dla mieszkańców miasta i gminy Dukla (3.103.).

USTOSUNKOWANIE SIĘ DO ZADAŃ, KTÓRE NIE ZOSTAŁY ZREALIZOWANE W DZIEDZINIE INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

System komunikacji:

Większość niezrealizowanych inwestycji z zakresu infrastruktury komunikacyjnej spowodowana jest brakiem środków finansowych. Nie oznacza to jednak, że inwestycje te nie powinny być zrealizowane, a jedynie, że ich realizacja przesunie się w czasie.

W ramach budowy drogi ekspresowej S-74 na odcinku Opatów – Nisko (3.3) opracowano Studium Korytarzowe (SK) przedmiotowego odc. S-74. W dniu 24.09.2012 GDDKiA odstąpiła od umowy z winy Wykonawcy, natomiast prace projektowe zostały wstrzymane.

Budowa granicznego przejścia kolejowego w Malhowicach (3.17), modernizacja i elektryfikacja linii kolejowych Stalowa Wola – Zamość (3.24.) oraz Zagórz – Łupków (3.26.) nie zostały ujęte w Krajowym Programie Kolejowym do 2023 roku.

Brak realizacji zadania 3.17. oraz brak działań zmierzających do jego realizacji spowodowany jest brakiem zainteresowania uruchomieniem takiego przejścia po stronie Ukrainy.

Każda budowa, modernizacja, przebudowa drogi, poprawa jej stanu technicznego z uwzględnieniem bezpieczeństwa ruchu lekkiego (pieszy i rowerowy) oraz modernizacja

linii kolejowych, uruchamianie nowych połączeń kolejowych wpływa na poprawę dostępności regionu.
.

Energetyka:
Inwestycje 3.41 i 3.42 uznano za niezrealizowane ponieważ zrezygnowano z wykorzystania paliwa gazowego i nie wprowadzono kogeneracji przy modernizacji EC Sanok oraz nie planuje się przy modernizacji EC Przemyśl.

Gazownictwo:
Ze względu na zmianę koncepcji rozbudowy elektrowni o nowy blok energetyczny oparty na współspalaniu węgla i biomasy odstąpiono od realizacji gazociągu DN 500 relacji Dębica - Mielec - Borowa - Elektrownia Połaniec (3.62.).
Brak realizacji zadań nr: 3.64. i 3.67. (tj. budowa gazociągów, które miały zasilac EC Sanok i EC Przemyśl) wynika ze zmiany technologii tych ciepłowni.
Główni operatorzy sieci: GAZ-SYSTEM S.A. i Polska Spółka Gazownictwa Sp. z o.o. Oddział w Tarnowie nie uwzględnili w swoich „Planach Rozwoju..." na lata 2014 - 2023 inwestycji nr: 3.69, 3.70, 3.71, 3.72. ze względów ekonomicznych.

Transport i przeróbka ropy naftowej:
Odstąpiono od realizacji zadania nr 3.75. – decyzja na szczeblu krajowym.

Ciepłownictwo:
Inwestycje nr 3.76 i 3.80 uznano za niezrealizowane, ponieważ zrezygnowano z technologii opartej na paliwie gazowym.
Modernizacja ciepłowni w Sanoku (3.80) została przeprowadzona w innej technologii oraz zlecono projekt modernizacji ciepłowni w Przemyślu (3.76) w innej technologii.

Gospodarka odpadami:
Obowiązujące od 2009 r. przepisy z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi a w konsekwencji uchwalony w 2012 r. „Plan gospodarki odpadami dla województwa podkarpackiego” oraz jego aktualizacja w 2017 r., zmieniły system gospodarowania odpadami komunalnymi zapisany w „Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego” (2002 r.). Realizacja zadań przebiega zgodnie z obowiązującym „Planem gospodarki odpadami dla województwa podkarpackiego wraz z Planem Inwestycyjnym, będącym załącznikiem do ww. planu (Uchwała nr XXXI/551/17 dnia 5 stycznia 2017 r.), wg którego działania wymienione jako niezrealizowane 3.110., 3.113. nie będą realizowane lub będą realizowane w innej formule organizacyjnej.

Gospodarka wodno-ściekowa:
W odniesieniu do zadania nr 3.81 brak jego realizacji związany jest z aktualnie obowiązującymi przepisami oraz sprzeciwem instytucji związanych z ochroną środowiska. Brak realizacji zadań nr: 3.83. – 3.87. wynika z faktu, że postulowane w Planie zbiorniki, nie zostały ustanowione, w rozumieniu przepisów o planowaniu przestrzennym, inwestycjami

celu publicznego o znaczeniu krajowym. Zadania nr: 3.83, 3.85, 3.86 i 3.87 nie znalazły się w Planie zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły. Dla zadania 3.84 aktualna nazwa to budowa zbiornika Dukla na Jasiołce. Zadanie realizowane będzie w ramach Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły.
W odniesieniu do zadań nr: 3.93, 3.94, 3.95, 3.96, 3.98, 3.99, 3.100, 3.101, 3.102, 3.103. brak ich realizacji związany jest z brakiem przepisów, które wymusiłyby ustanawianie stref ochrony sanitarnej dla ujęć wody; ustanowienie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej następuje na wniosek właściciela ujęcia, który ponosi skutki finansowe wprowadzanych w strefie ograniczeń w zagospodarowaniu.

SPIS RYSUNKÓW

Rys. 1. Podział administracyjny ... 14
Rys. 2. Hierarchia i funkcje ośrodków miejskich ... 19
Rys. 3. Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym ... 25
Rys. 4. Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym ... 26
Rys. 5. Ochrona przyrody w województwie podkarpackim – system krajowy ... 31
Rys. 6. Obszary Natura 2000 w województwie podkarpackim ... 32
Rys. 7. Główne kierunki korytarzy ekologicznych na terenie województwa podkarpackiego ... 34
Rys. 8. Złoża kopalin ... 37
Rys. 9. Stan jednolitych części wód powierzchniowych w 2016 r. ... 43
Rys. 10. Zbiorniki wód podziemnych. ... 46
Rys. 11. Jakość wód podziemnych w punktach pomiarowych monitoringu operacyjnego w 2015 r. 48
Rys. 12. Jakość wód podziemnych w punktach pomiarowych monitoringu diagnostycznego w 2016 r. ... 49
Rys. 13. Lesistość w gminach w 2016 r. ... 52
Rys. 14. Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi ... 56
Rys. 15. Obszary zagrożenia powodzią ... 57
Rys. 16. Przestrzenny rozkład ryzyka powodziowego na obszarze województwa podkarpackiego 58
Rys. 17. Zagrożenie osuwiskami ... 60
Rys. 18. Ryzyko poważnych awarii i „bomby ekologiczne” ... 63
Rys. 19. Obszary zagrożenia suszą rolniczą ... 66
Rys. 20. Obszary przekroczeń norm pyłu zawieszonego PM10 w strefie podkarpackiej ... 69
Rys. 21. Obszary przekroczeń norm benzo(a)pirenu i pyłu zawieszonego PM2,5 w strefie podkarpackiej ... 70
Rys. 22. Obszary przekroczeń norm pyłu zawieszonego PM2,5 oraz benzo(a)pirenu w strefie miasto Rzeszów ... 71
Rys. 23. Odcinki dróg objęte Programami ochrony środowiska przed hałasem ... 75
Rys. 24. Zasoby dziedzictwa kulturowego – wybrane elementy ... 82
Rys. 25. Gęstość zaludnienia w 2016 r. ... 89
Rys. 26. Dynamika zmian liczby ludności w latach 2012-2016 ... 90
Rys. 27. Prognoza demograficzna do 2030 r. ... 92
Rys. 28. Zmiany liczby ludności w latach 2013-2016 ... 93
Rys. 29. Szkoły wyższe ... 96
Rys. 30. Ochrona zdrowia ... 100
Rys. 31. Rozmieszczenie wybranych obiektów kultury ... 102
Rys. 32. Rozmieszczenie wybranych obiektów sportu ... 104
Rys. 33. Zmiany pracujących w gospodarce narodowej w województwie podkarpackim w latach 2012-2016 (łącznie z pracującymi w indywidualnych gospodarstwach rolnych) ... 108
Rys. 34. Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie podkarpackim w 2016 r. ... 112
Rys. 35. Dynamika zmian liczby podmiotów gospodarki narodowej w latach 2012-2016 ... 114
Rys. 36. Potencjał gospodarczy województwa podkarpackiego ... 118
Rys. 37. Rolnicza przestrzeń produkcyjna w województwie podkarpackim ... 123
Rys. 38. Użytkowanie gruntów według granic administracyjnych w 2016 r. ... 124
Rys. 39. Potencjał turystyczny województwa podkarpackiego ... 131
Rys. 40. Mieszkania oddane do użytkowania w 2016 r. ... 134
Rys. 41. Układ sieci drogowej ... 140
Rys. 42. Układ sieci kolejowej ... 143

RYS. 43. LOTNISKA I LĄDOWISKA 146
RYS. 44. GAZOWNICTWO Z CIEPŁOWNICTWEM 151
RYS. 45. ŁĄCZNA MOC INSTALACJI WYTWARZAJĄCYCH ENERGIĘ ELEKTRYCZNĄ Z OZE 157
RYS. 46. ZMIANY MOCY W ELEKTROWNIACH W OKRESIE OD 31 GRUDNIA 2013 R. DO 31 GRUDNIA 2016 R. 158
RYS. 47. UJĘCIA WODY ZE STREFAMI OCHRONNYMI 167
RYS. 48. LUDNOŚĆ KORZYSTAJĄCA Z SIECI WODOCIĄGOWEJ W 2016 R. 168
RYS. 49. LUDNOŚĆ KORZYSTAJĄCA Z OCZYSZCZALNI W 2016 R. 171
RYS. 50. SCHEMAT GOSPODARKI ODPADAMI I REGIONALNE INSTALACJE PRZETWARZANIA ODPADÓW W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM 176
RYS. 51. ROZMIESZCZENIE INWESTYCJI NA TERENIE WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO PN. "SIEĆ SZEROKOPASMOWA POLSKI WSCHODNIEJ" 179
RYS. 52. UDZIAŁ POSZCZEGÓLNYCH TECHNOLOGII W ZASIĘGU INTERNETU MOBILNEGO ORAZ MIEJSCOWOŚCI BEZ DOSTĘPU DO INTERNETU W 2016 R. 180
RYS. 53. OBRONNOŚĆ I BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE 184
RYS. 54. STRAŻ GRANICZNA 186
RYS. 55. ŚREDNIE ILOŚCI ZAISTNIAŁYCH ZDARZEŃ NA TERENIE WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO W LATACH 2010-2016 188
RYS. 56. PROGNOZOWANE STREFY SKAŻEŃ OD ELEKTROWNI ATOMOWYCH ZAGRAŻAJĄCYCH BEZPOŚREDNIO POLSCE 193

SPIS WYKRESÓW

WYKRES 1. PROCENTOWY UDZIAŁ KLAS JAKOŚCI WÓD PODZIEMNYCH W 2016 ROKU W PUNKTACH POMIAROWYCH W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM 47
WYKRES 2. STRUKTURA WIEKU LUDNOŚCI W LATACH 2012-2016 91
WYKRES 3. LICZBA UCZNIÓW WEDŁUG SZKÓŁ W ROKU 2012 I 2016 (BEZ SZKÓŁ DLA OSÓB DOROSŁYCH) 95
WYKRES 4. PRODUKT KRAJOWY BRUTTO WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO NA 1 MIESZKAŃCA W ZŁ W LATACH 2011-2015 106
WYKRES 5. WARTOŚĆ DODANA BRUTTO WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO W 2015 R. NA 1 PRACUJĄCEGO WEDŁUG GRUP SEKCJI PKD 2007 106
WYKRES 6. STRUKTURA PRACUJĄCYCH W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM – PORÓWNANIE (STAN NA 31.XII) 109
WYKRES 7. STOPA BEZROBOCIA W LATACH 2012-2016 110
WYKRES 8. UŻYTKI ROLNE W GOSPODARSTWACH ROLNYCH W % 125
WYKRES 9. STRUKTURA TOWAROWEJ PRODUKCJI ROLNICZEJ W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM W % W LATACH 2011-2015 126
WYKRES 10. MIESZKANIA WYPOSAŻONE W INSTALACJE – W % OGÓŁU MIESZKAŃ (STAN W DNIU 31.12. 2016 R.) 133
WYKRES 11. STRUKTURA POBORU WODY W ROKU 2016 164
WYKRES 12. POBÓR WODY W LATACH 2011-2016 164

SPIS TABEL

TABELA 1. SIEĆ OSADNICZA 15
TABELA 2. HIERARCHIA OŚRODKÓW MIEJSKICH PO ROKU 2012 18
TABELA 3. ZESTAWIENIE ZASOBÓW UDOKUMENTOWANYCH ZŁÓŻ KOPALIN ORAZ WIELKOŚCI WYDOBYCIA W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM WG STANU NA 31.12.2015 R. I NA 31.12.2016 R. 38

TABELA 4. PODSTAWOWE DANE ZBIORNIKÓW WÓD PODZIEMNYCH WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO 45
TABELA 5. ZABYTKI NIERUCHOME Z TERENU WOJ. PODKARPACKIEGO WPISANE DO REJESTRU 80
TABELA 6. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE Z TERENU WOJ. PODKARPACKIEGO WPISANE DO REJESTRU 80
TABELA 7. DŁUGOŚĆ SIECI DROGOWEJ W POLSCE I W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM 138
TABELA 8. DROGI KRAJOWE W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM W ADMINISTRACJI GDDKIA ODDZIAŁ W RZESZOWIE 138
TABELA 9. ŚREDNI DOBOWY RUCH NA SIECI DRÓG KRAJOWYCH I WOJEWÓDZKICH W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM (POJ./DOBĘ) ORAZ WSKAŹNIK ZMIAN RUCHU W LATACH 2010-2015 142
TABELA 10. NAJWIĘKSI PRODUCENCI ENERGII CIEPLNEJ NA TERENIE WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO 154
TABELA 11. WIĘKSZE RZEKI WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO 162
TABELA 12. LICZBA WĘZŁÓW Z PODZIAŁEM NA MEDIUM STAN NA 2016 R. 178
TABELA 13. LICZBA MIEJSCOWOŚCI , W KTÓRYCH PODMIOTY ZADEKLAROWAŁY OBECNOŚĆ WŁASNYCH WĘZŁÓW DOSTĘPOWYCH SIECI TELEKOMUNIKACYJNYCH STAN NA 2016 R. 180
TABELA 14. WYKAZ WOJSKOWYCH TERENÓW ZAMKNIĘTYCH I STREF OCHRONNYCH NA OBSZARZE WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO (WG ZAŁĄCZNIKA DO DECYZJI NR 42/MON MINISTRA OBRONY NARODOWEJ Z DNIA 4 MARCA 2016 R.) 182
TABELA 15. ZESTAWIENIE ZAISTNIAŁYCH ZDARZEŃ NA TERENIE WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO W LATACH 2010-2016 189
TABELA 16. PRZESTĘPSTWA STWIERDZONE W ZAKOŃCZONYCH POSTĘPOWANIACH PRZYGOTOWAWCZYCH I WSKAŹNIKI WYKRYWALNOŚCI ICH SPRAWCÓW W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM W LATACH 2011-2016189

WYKAZ MATERIAŁÓW ŹRÓDŁOWYCH

1. Analiza dostępności komunikacyjnej terenów położonych w sąsiedztwie węzłów drogi ekspresowej S19 na odcinku od granicy z województwem lubelskim do węzła Rzeszów Południe.
2. Analiza dostępności komunikacyjnej terenów położonych w sąsiedztwie węzłów drogi ekspresowej S19 na odcinku od węzła Rzeszów Południe do Barwinka (Słowacja).
3. Analiza stanu energetyki wodnej w Polsce. Czasopismo Inżynierii Lądowej, Środowiska i Architektury; zeszyt 6(nr 4/2014), Rzeszów 2014
4. Analiza możliwości turystycznego wykorzystania obszarów położonych wzdłuż linii kolejowej nr 106 Rzeszów - Jasło.
5. Analiza struktur funkcjonalno-przestrzennych oraz dostepnosci komunikacyjnej terenów zlokalizowanych w sąsiedztwie węzłów autostrady A 4.
6. Aktualizacji planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły - załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. (Dz. U. z 2016 r. poz. 1911)
7. Aktualizacji planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Dniestru - załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. (Dz. U. z 2016 r. poz. 1917).

8. Aktualizacja programu wodno środowiskowego kraju, Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, Warszawa 2016
9. Analiza zjawiska suszy na obszarze regionu wodnego Dniestru, Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie, Kraków 2015 r.
10. Analiza zjawiska suszy na obszarze regionu wodnego Górnej Wisły, Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie, Kraków 2015 r.
11. Bilans powodzi na Podkarpaciu - Wstępne podsumowanie akcji przeciwpowodziowej na Podkarpaciu w dniach 14-18 czerwca 2010 r.
12. Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce – stan na 31.12. 2015 r. Państwowy Instytut Geologiczny Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2016 r.
13. Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce – stan na 31.12.2016 r. Państwowy Instytut Geologiczny Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa, 2017 r.
14. Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody, Główny Inspektor Ochrony Środowiska, stan na dzień 01.12.2017 r.
15. Charakterystyka systemu osadniczego województwa podkarpackiego z identyfikacją biegunów wzrostu oraz wyróżnieniem obszarów funkcjonalnych na poziomie regionalnym i lokalnym", Komornicki T., Śleszyński P., Siłka P. - Ekspertyza wykonana w ramach prac nad aktualizacją i uzupełnieniem Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego 2007-2020, PAN, Warszawa, 2012.
16. Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego, PBPP w Rzeszowie, Rzeszów, 2012.
17. Dobra kultury współczesnej w planie zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego. Propozycje obiektów wraz z kryteriami wyboru., PBPP, Rzeszów, 2011.
18. Ekspertyza „Odporność układu polskiej przestrzeni na zakłócenia zewnętrzne – przestrzenne i terytorialne uwarunkowania obronności i bezpieczeństwa państwa" – rekomendacje dla KPZK.
19. Generalny Pomiar Ruchu w 2010 r. oraz w 2015 r.
20. Geografia Regionalna Polski. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2001, J. Kondracki.
21. Informacja o wynikach kontroli „Wydawanie decyzji związanych z realizacją obiektów budowlanych w strefach konserwatorskich w latach 2008–2013 na przykładzie województwa podkarpackiego", Naczelna Izba Kontroli, nr ewidencyjny: P/14/110/LRZ
22. Informator PSH, *Główne zbiorniki wód podziemnych w Polsce*, Państwowy Instytut Geologiczny-Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2017.
23. Informacja o wynikach kontroli „Wydawanie decyzji związanych z realizacją obiektów budowlanych w strefach konserwatorskich w latach 2008–2013 na przykładzie województwa podkarpackiego", Naczelna Izba Kontroli, nr ewidencyjny: P/14/110/LRZ.
24. Infrastruktura komunalna w 2016 r. - GUS 2017
25. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011 r. - Monitor Polski Dz.U.Rz.P. 2012 r. poz. 252.
26. Koncepcja sportowo-rekreacyjnego zagospodarowania terenów nad Zalewem Solińskim w miejscowości Polańczyk.

27. Materiały od Operatora Gazociągów Przesyłowych GAZ-SYSTEM S.A.
28. Materiały Państwowego Instytutu Geologicznego- Państwowego Instytutu Badawczego.
29. Materiały Podkarpackiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych.
30. Materiały Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Krakowie.
31. Materiały własne i informacje przekazywane przez instytucje w związku z opracowaniem Projektu Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego oraz Raportu z wykonania Programu Ochrony Środowiska Województwa Podkarpackiego za lata 2015-2016 (Departament Ochrony Środowiska Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego, Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Rzeszowie, Magurski Park Narodowy, Bieszczadzki Park Narodowy, Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej) – dokumentacja formalno-prawna, Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Rzeszowie).
32. Narodowy Atlas Polski, PAN Instytut Geografii 1973-1978.
33. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011. Raport z wyników w województwie podkarpackim, US, Rzeszów, 2012.
34. Obszary Funkcjonalne w województwie podkarpackim – 2015 r.
35. Obszary metropolitalne w Polsce: problemy rozwojowe i delimitacja - Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych (EUROREG) - raporty i analizy, Warszawa 2008.
36. Ocena stanu wód powierzchniowych za 2015 r., WIOŚ w Rzeszowie, 2016 r.
37. Ocena wyników badań prowadzonych w ramach monitoringu diagnostycznego stanu chemicznego wód podziemnych w 2016 roku, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie, Rzeszów 2017.
38. Ocena wyników badań prowadzonych w ramach monitoringu operacyjnego stanu chemicznego wód podziemnych w 2015 roku, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie, Rzeszów 2016.
39. Ochrona środowiska 2014r. , GUS, Warszawa, 2014.
40. Ochrona Środowiska 2015r. – GUS, Warszawa, 2015.
41. Ochrona środowiska 2016r., GUS, Warszawa 2016.
42. Ochrona środowiska 2017r., GUS, Warszawa 2017.
43. Ochrona środowiska w województwie podkarpackim w latach 2013-2015, Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Rzeszów 2017
44. Ochrona środowiska w województwie podkarpackim w 2016 r., Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Rzeszów 2017
45. Plan działania systemu "Państwowe Ratownictwo Medyczne w województwie podkarpackim"
46. Plan gospodarki odpadami dla województwa podkarpackiego” uchwalony przez Sejmik Województwa Podkarpackiego (Uchwała nr XXIV/409/12 dnia 27 sierpnia 2012 r.) oraz jego aktualizacja „Plan gospodarki odpadami dla województwa podkarpackiego 2022” (Uchwała nr XXXI/551/17 z dnia 5 stycznia 2017 r.)
47. Plan przeciwdziałania skutkom suszy w regionie wodnym Górnej Wisły, RZGW w Krakowie, Kraków 2017

48. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego (PZPWP), Sejmiku Województwa Podkarpackiego, Rzeszów, 2002.
49. Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły - załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. (Dz. U. 2016 poz. 1841)
50. Poczta i Telekomunikacja Wyniki Działalności w 2016 r. - wg opracowania GUS Warszawa 2017.
51. Polityka Leśna Państwa, Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, Warszawa, 1997.
52. Powódź 2010 – przyczyny i skutki, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie, praca zbiorowa pod redakcją dr inż. Ewy J. Lipińskiej, Rzeszów, 2011.
53. Pozostałości założeń dworskich województwa podkarpackiego. Przewodnik katalogowy, Wydawnictwo Lygian, Krosno 2012, Polakowski S.
54. Prezentacja wyników klasyfikacji stanu ekologicznego, potencjału ekologicznego i stanu chemicznego oraz oceny stanu jednolitych części wód powierzchniowych rzecznych za 2016 rok w województwie podkarpackim, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie, Rzeszów 2017.
55. Prognoza ludności na lata 2008-2035, GUS, Warszawa, 2009.
56. Prognoza ludności dla powiatów i miast na prawach powiatu oraz podregionów na lata 2014-2050, GUS Warszawa 2014.
57. Prognoza ludności na lata 2014-2050, GUS Departament Badań Demograficznych i Rynku Pracy, Warszawa 2014.
58. Prognostyczno-Operacyjny System Udostępniania Charakterystyk Suszy - serwis prowadzony przez Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej Państwowy Instytut Badawczy.
59. Program ochrony powietrza dla strefy podkarpackiej - z uwagi na stwierdzone przekroczenia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 i poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM2,5 oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu wraz z Planem Działań Krótkoterminowych - uchwalony Uchwałą Nr XXX/544/16 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 29 grudnia 2016 r.
60. Program ochrony powietrza dla strefy miasto Rzeszów - z uwagi na stwierdzone przekroczenia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 i poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM2,5 wraz z rozszerzeniem związanym z osiągnięciem krajowego celu redukcji narażenia i z uwzględnieniem poziomu docelowego benzo(a)pirenu oraz z Planem Działań Krótkoterminowych - uchwalony Uchwałą Nr XXX/543/16 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 29 grudnia 2016 r.
61. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014–2020, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju
62. Program ochrony środowiska przed hałasem" dla terenów, na których poziom hałasu przekracza poziom dopuszczalny w Gminie Miasto Rzeszów, przyjęty Uchwałą nr LI/976/2013 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 23 kwietnia 2013 r.

63. „Program ochrony środowiska przed hałasem" dla obszarów położonych w pobliżu głównych dróg w województwie podkarpackim o obciążeniu ruchem powyżej 3 mln przejazdów rocznie, przyjęty Uchwałą Nr XVII/284/14 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 października 2014 r.
64. „Program ochrony środowiska przed hałasem dla obszarów położonych w pobliżu głównych dróg w województwie podkarpackim o obciążeniu ruchem powyżej 6 mln przejazdów rocznie", przyjęty Uchwałą Nr LVIII/1096/12 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 30 stycznia 2012 r.
65. Program państwowego monitoringu środowiska województwa podkarpackiego na lata 2016 - 2020 i Aneksem Nr 1 i Aneksem Nr 2 do Programu.
66. Program Rozwoju Polski Wschodniej.
67. Projekt korytarzy ekologicznych łączących Europejską Sieć Natura 2000 w Polsce. Zakład Badania Ssaków PAN (obecnie Instytut Badania Ssaków PAN), Białowieża 2011
68. Projekt „Podkarpackie Uzdrowiska" - element regionalnej inteligentnej specjalizacji sektora „Jakości Życia"
69. Projekt Raportu z wykonania Programu Ochrony Środowiska Województwa Podkarpackiego za lata 2015-2016, PBPP w Rzeszowie, Rzeszów, 2018.
70. Projekt „Wykonanie programów i dokumentacji geologicznych określających warunki hydrogeologiczne w związku z ustanawianiem obszarów ochronnych Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP) dla potrzeb planowania i gospodarowania wodami w obszarach dorzeczy".Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy 2016.
71. Projekty Założeń do Planu Zaopatrzenia w Ciepło, Energię Elektryczną i Paliwa Gazowe.
72. Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w 2016 r.UKE czerwiec 2017.
73. Raport o stanie środowiska w województwie podkarpackim w 2014 r., Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Rzeszów, 2015
74. Raport o stanie środowiska w województwie podkarpackim w latach 2013 - 2015 r., Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Rzeszów, 2016.
75. Raport o stanie środowiska w województwie podkarpackim w 2016 r., Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Rzeszów, 2017.
76. Raport o stanie zagospodarowania województwa podkarpackiego, PBPP w Rzeszowie, Rzeszów, 2006.
77. Raport o stanie zagospodarowania województwa podkarpackiego, PBPP w Rzeszowie, Rzeszów, 2009.
78. Raport o stanie zagospodarowania województwa podkarpackiego, PBPP w Rzeszowie, Rzeszów, 2014
79. Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020
80. Regionalne Zróżnicowanie Obszarów Problemowych Rolnictwa (OPR) w Polsce, Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa, Puławy, 2009.

81. Rejestr potencjalnych sprawców poważnych awarii, Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska, stan na dzień 1 grudnia 2017 r.
82. Roczna ocena jakości powietrza w województwie podkarpackim w roku 2015, WIOŚ Rzeszów, 2016.
83. Roczna ocena jakości powietrza w województwie podkarpackim w roku 2016, WIOŚ Rzeszów, 2017.
84. Roczne sprawozdania z realizacji zadań Podkarpackiego Komendanta Wojewódzkiego PSP.
85. Rocznik statystyczny województwa podkarpackiego 2015, Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Rzeszów 2015.
86. Rocznik statystyczny województwa podkarpackiego 2016, Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Rzeszów 2016.
87. Rocznik statystyczny województwa podkarpackiego 2017, Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Rzeszów 2017.
88. Rolnictwo w województwie podkarpackim w 2012 r., US, Rzeszów, 2012.
89. Społeczeństwo infromacyjne w Polsce – Wyniki badań statystycznych z lat 2013-2017. GUS - grudzień 2017.
90. Sprawozdanie z realizacji zadań Podkarpackiego Komendanta Wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej za 2015 rok - http://www.podkarpacie.straz.pl/
91. Sprawozdanie z realizacji w latach 2010-2011 Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w województwie podkarpackim na lata 2010-2013, Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego. Departament Kultury i Ochrony Dziedzictwa Narodowego, Rzeszów, 2012.
92. Statut uchwalony dla Uzdrowiska Iwonicz-Zdrój, Uchwałą Nr XXIX/242/09 Rady Miejskiej w Iwoniczu-Zdroju z dnia 30 czerwca 2009 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Iwonicz-Zdrój z późn. zm.
93. Statut dla Uzdrowiska Polańczyk, uchwalony Uchwałą Nr XXVII/289/09 Rady Gminy Solina z dnia 19 lutego 2009 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Polańczyk z późn. zm.
94. Statut dla Uzdrowiska Rymanów Zdrój, uchwalony Uchwałą Nr XXVI/243/09 Rady Miejskiej w Rymanowie z dnia 20 marca 2009 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Rymanów Zdrój z późn. zm.
95. Statut dla Uzdrowiska Horyniec-Zdrój, uchwalony Uchwałą Nr XXX/197/09 Rady Gminy Horyniec-Zdrój z dnia 14 października 2009 r. w sprawie uchwalenia statutu uzdrowiska Horyniec-Zdrój.
96. Statut obszaru ochrony uzdrowiskowej sołectwa Latoszyn i sołectwa Podgrodzie położonych na obszarze gminy Dębica, uchwalony Uchwałą Nr IX/135/2011 Rady Gminy Dębica z dnia 23 września 2011 r.
97. Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020. Aktualizacja na lata 2013–2020, Samorząd Województwa Podkarpackiego, Rzeszów.
98. Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020, Samorząd Województwa Podkarpackiego, Rzeszów, 2013.

99. Strategia Rozwoju Społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 2013.
100. Studium krajobrazów kulturowych województwa podkarpackiego.
101. Studium krajobrazowe województwa podkarpackiego.
102. Studium programowo-przestrzenne szlaku kulturowego Centralnego Okręgu Przemysłowego (COP-u) na terenie województwa podkarpackiego.
103. Studium uwarunkowań rozwoju przestrzennego Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.
104. Studium Wiejskich Obszarów Funkcjonalnych, PBPP w Rzeszowie, Rzeszów, 2014.
105. Szczegółowy opis osi priorytetowych Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, Wersja 1.21, Warszawa, 13 listopada 2017 r.
106. System Monitoringu Suszy Rolniczej w Polsce (SMSR) – serwis prowadzony przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy w Puławach.
107. Szczegółowy opis osi priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, Rzeszów, 12 grudnia 2017 r.
108. Szlakiem założeń rezydencjonalnych i innych atrakcji turystycznych województwa podkarpackiego. Wydawnictwo Lygian, Krosno 2013, Polakowski S.
109. Turystyka w 2016 r. Szlaki turystyczne wg województw w 2016 r. GUS 2017.
110. Umowa o zasadach małego ruchu granicznego, zawarta między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy (Dz. U. z 2009 r., Nr 103, poz. 858), która weszła w życie 1 lipca 2009 r. Zgodnie z załącznikiem nr 1 do ww. umowy zawierającym „Wykaz jednostek podziału administracyjnego znajdujących się w strefie przygranicznej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej".
111. Województwo Podkarpackie – Podregiony, Powiaty, Gminy 2016, Urząd Statystyczny w Rzeszowie.
112. Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie podkarpackim na lata 2010-2013, Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego. Departament Edukacji i Kultury, Rzeszów, 2010.
113. Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie podkarpackim na lata 2014–2017, Rzeszów 2014.
114. Wstępna lista przedsięwzięć priorytetowych planowanych do realizacji na terenie województwa podkarpackiego do ujęcia w mandacie negocjacyjnym Samorządu Województwa do Kontraktu Terytorialnego na lata 2014 – 2020 - załącznik nr 1 do uchwały Nr 269/6528/13 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 13 września 2013 r. z późn. zm.
115. Wstępna ocena ryzyka powodziowego, Krajowy Zzarząd Gospodarki Wodnej.
116. Wyniki pomiarów hałasu komunikacyjnego na terenie województwa podkarpackiego w latach 2009-2012, WIOŚ w Rzeszowie, Rzeszów, 2013.

Akty prawne:

1. Aktualizacja planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Dz.U. z 2016 r. poz. 1911).
2. Aktualizacja planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Dniestru (Dz.U. z 2016 r. poz. 1917).
3. Decyzja Ministra Zdrowia - znak MZ-OZU-520-25196-1/WS/11 z dnia 6.07.2011 r. - w sprawie utworzenia Obszaru Ochrony Uzdrowiskowej Latoszyn.
4. Decyzja Nr 42/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 4 marca 2016 r. w sprawie ustalenia terenów zamkniętych w resorcie obrony narodowej (Dz. Urz. MON z 2016 r., poz. 25 z późn. zm.)
5. Dyrektywa 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim (Dz.Urz.UE.L2007.288.27).
6. Ramowa Dyrektywa Wodna 2000/60/WE (RDW), ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w zakresie polityki wodnej (Dz. Urz. WE L 327 z 22.12.2000).
7. Dyrektywa 2006/118/WE w sprawie ochrony wód podziemnych przed zanieczyszczeniem i pogorszeniem ich stanu (Dz. Urz. UE L 372 z 27.12.2006).
8. Dyrektywa 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 r. dotyczącą oczyszczania ścieków komunalnych (Dz. U. L 135 z 30.5.1991).
9. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/18/UE z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie kontroli zagrożeń poważnymi awariami związanymi z substancjami niebezpiecznymi, zmieniająca, a następnie uchylająca Dyrektywę Rady 96/82/WE.
10. Ramowa Dyrektywa Wodna 2000/60/WE (RDW), ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w zakresie polityki wodnej (Dz. Urz. WE L 327 z 22.12.2000).
11. Rozporządzenie (WE) nr 1931/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 grudnia 2006 r. ustanawiające przepisy dotyczące małego ruchu granicznego na zewnętrznych granicach lądowych państw członkowskich i zmieniające postanowienia Konwencji z Schengen (Dz. Urz. UE L 405/1 z dnia 30 grudnia 2006 r. z późn. zm.)
12. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 grudzień 2008 r. w sprawie tarnobrzeskiej specjalnej strefy ekonomicznej (t.j Dz.U. z 2016r., poz. 1857).
13. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 grudzień 2008 r. w sprawie mieleckiej specjalnej strefy ekonomicznej (t.j Dz. U. z 2016, poz. 173).
14. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 grudzień 2008 r. w sprawie krakowskiej specjalnej strefy ekonomicznej (t.j. Dz. U. z 2015r., poz. 760).
15. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz.U. z 2011r., nr 25, poz. 133 z późn. zm.).
16. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 13 kwietnia 2011 r. w sprawie wykazu przejść granicznych, przez które mogą być wwożone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i wywożone z tego terytorium materiały jądrowe, źródła promieniotwórcze, urządzenia zawierające takie źródła, odpady promieniotwórcze i wypalone paliwo jądrowe (Dz.U. z 2011 r. Nr 89, poz.513).
17. Rozporządzenie w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz.U. z 2012, poz. 1109).

18. Rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Gospodarki Wodnej w Krakowie Nr 4/2014 i Nr 2/2014 z dnia 16 stycznia 2016 r. oraz Dyrektora Regionalnego Gospodarki Wodnej w Warszawie Nr 5/2015 (region Środkowej Wisły) z dnia 3 kwietnia 2015 r. Rozporządzenia te zostały zmienione rozporządzeniami Dyrektora Regionalnego Gospodarki Wodnej w Krakowie z dnia 10 października 2017 r. i 3 listopada 2017 r. oraz rozporządzeniem Dyrektora Regionalnego Gospodarki Wodnej w Warszawie z dnia 19 grudnia 2016 r.
19. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2016 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie tarnobrzeskiej specjalnej strefy ekonomicznej (Dz.U. z 2016 r. poz. 2243).
20. Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 28 czerwca 2017 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie krakowskiej specjalnej strefy ekonomicznej (Dz.U. z 2017 r. poz. 1297).
21. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 czerwca 2017 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie mieleckiej specjalnej strefy ekonomicznej (Dz.U. z 2017 r. poz. 1305).
22. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie specjalnego obszaru ochrony siedlisk Rzeka San (PLH180007) - Dz.U. z 2017 poz. 1738.
23. Ustawa Prawo energetyczne.
24. Ustawa z dnia 15 września 2000 r. o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw (Dz.U. z 2000 r. Nr 88, poz. 983 z późn. zm.).
25. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2017 r., poz.1073 z późn. zm.).
26. Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (t.j. Dz.U. z 2017 poz. 2195)
27. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1938).
28. Ustawa z dnia 1 kwietnia 2016 r. o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy jednostek organizacyjnych, jednostek pomocniczych gminy, budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz pomniki (Dz. U. z 2016 r. poz.744, z 2017 r. poz. 1389).
29. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 519 z późn. zm.).
30. Ustawa Prawo wodne z dnia 20 lipca 2017 r. (Dz.U. z 2017 r. poz. 1566 z późn. zm.).
31. Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (t.j. Dz. U. 2017 poz. 788.).
32. Ustawa z dnia 22 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1161 z późn. zm.).
33. Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tj. Dz. U. z 2018r. poz. 142 z późn. zm.).
34. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (t.j. Dz.U.z 2017 r. poz. 2126).
35. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz.U. z 2017 r., poz. 2187 z późn. zm.)

36. Ustawa z dnia 1 kwietnia 2016 r. o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy jednostek organizacyjnych, jednostek pomocniczych gminy, budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz pomniki (Dz. U. z 2016 r. poz.744, z 2017 r. poz. 1389).
37. Zarządzenie Nr 63 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 29 listopada 2011 r. w sprawie utworzenia Leśnego Kompleksu Promocyjnego „Lasy Bieszczadzkie".
38. Zarządzenie nr 5 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 19 stycznia 2015 r w sprawie zmian terytorialnych Leśnego Kompleksu Promocyjnego „Lasy Bieszczadzkie" (OE.7160.1.1.2015).
39. Zarządzenia Regionalnego Dyrektora ochrony Środowiska w Rzeszowie - http://bip.rzeszow.rdos.gov.pl/zarzadzenia-regionalnego-dyrektora-ochrony-srodowiska-w-rzeszowie (stan na dzień 1.12. 2017 r.).
40. Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie - http://bip.lublin.rdos.gov.pl/zarzadzenia-regionalnego-dyrektora-ochrony-srodowiska-w-lublinie, (stan na dzień 5.12.2017 r.).

Strony internetowe:

1. Bank Danych Lokalnych - GUS, dane na dzień 31.12.2016 r.
2. Bieszczadzka Kolejka Leśna, kolejka.bieszczady.pl
3. Centralna Baza Danych Geologicznych Państwowego Instytutu Geologicznego PIB http://www.pgi.gov.pl/
4. Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Rzeszowie, 28 listopad 2017 r., http://www.gddkia.gov.pl
5. GDOŚ i RDOŚ w Rzeszowie.
6. http://bip.ires.pl/gfx/straz/files/prog/grupy_zakladoww_2017.pdf, stan na dzień 29.11. 2017 r.
7. https://www.nik.gov.pl/kontrole/P/14/110/LRZ/ - informacja o wynikach kontroli.
8. http://pzo.gdos.gov.pl/dokumenty/pzo.html
9. http://www.nauka.gov.pl
10. https://www.gddkia.gov.pl/pl/631/siec-drog-krajowych-na-podkarpaciu (20.12.2017r.)
11. http://pzo.gdos.gov.pl/dokumenty/pzo.html
12. http://bip.ires.pl/gfx/straz/files/prog/grupy_zakladoww_2017.pdf, stan na dzień 29.11. 2017 r.
13. https://www.mos.gov.pl/srodowisko/geologia/koncesje-geologiczne/koncesje-i-wnioski-koncesyjne/
14. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, www.mkidn.gov.pl
15. Muzeum–Zamek w Łańcucie, www.zamek-lancut.pl
16. Najwyższa Izba Kontroli, www.nik.gov.pl
17. Narodowy Instytut Dziedzictwa, www.nid.pl
18. PIG-PIB w Warszawie http://pgi.gov.pl

19. Serwis DanePubliczne.pl, danepubliczne.gov.pl
20. Serwis Programu Infrastruktura i Środowisko, www.pois.gov.pl
21. Stowarzyszenie „Pro Carpathia”, www.procarpathia.pl
22. Stowarzyszenie Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, www.rof.org.pl
23. Urząd Lotnictwa Cywilnego, www.ulc.gov.pl
24. Urząd Regulacji Energetyki www.ure.gov.pl
25. Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Przemyślu, wuozprzemysl.pl
26. Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Rzeszowie, https://wios.rzeszow.pl
27. Związek Gmin Fortecznych Twierdzy Przemyśl, www.fortytwierdzyprzemysl.pl
28. www.esw.pl
29. www.ecrzeszow.pegegiek.pl
30. www.ec.mielec.pl
31. www.mpec.przemysl.pl
32. www.pgi.gov.pl
33. www.podkarpackie.pl
34. www.rzgw.gov.pl.
35. www.susza.iung.pulawy.pl